

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

Evidenčné číslo: 101006/H/2021/421506009558

**ZDAŇOVANIE PRÁVNICKÝCH OSÔB A ICH VPLYV NA
ZDROJE ŠTÁTNEHO ROZPOČTU**

Habilitačná práca

2021

Jana Kušnírová, Ing., PhD.

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

ZDAŇOVANIE PRÁVNICKÝCH OSÔB A ICH VPLYV NA
ZDROJE ŠTÁTNEHO ROZPOČTU

Habilitačná práca

Študijný odbor: Habilitačné konanie – Financie, bankovníctvo
a investovanie

Školiace pracovisko: Katedra financií, Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave

Bratislava 2021

Jana Kušnírová, Ing., PhD.

ABSTRAKT

KUŠNÍROVÁ, Jana: Zdaňovanie právnických osôb a ich vplyv na zdroje štátneho rozpočtu. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra financií. – Bratislava: NHF EU, 2021, 144 s.

Cieľom habilitačnej práce je poukázať na vybrané daňové nástroje, ktoré ovplyvňujú výšku rozpočtových príjmov korporátnej dane a podnikateľské prostredie. Habilitačná práca je rozdelená do štyroch kapitol. Obsahuje 29 tabuliek, 13 grafov a 10 obrázkov. Prvá kapitola sa venuje dani z príjmov spoločností v teoretickej rovine. Zameriava sa na dôvody vzniku a existencie tejto dane. Prezентuje odborné názory vybraných autorov na daňovú politiku nielen v európskom priestore s dôrazom na zdaňovanie spoločností. Popisuje tiež súčasné postavenie korporátnej dane v daňových systémoch európskych krajín. Druhá kapitola obsahuje hlavný cieľ a parciálne ciele habilitačnej práce. Metódy výskumu sú sumarizované v tretej kapitole práce. Výsledkovú časť habilitačnej práce predstavuje štvrtá kapitola, ktorá špecifikuje daňové a nedaňové režimy s najvýznamnejším vplyvom na výnos korporátnej dane. Kapitola prezentuje výsledky vplyvu vybraných faktorov na zdaňovanie bankového sektora a efektívnosť daňových kontrol z aspektu výnosu dane z príjmov právnických osôb. Identifikuje tiež vplyv poskytovania daňových úľav právnickým osobám na rozpočtové príjmy a načrtáva postavenie asignačného mechanizmu. V širších súvislostiach práca poukazuje tiež na vybrané daňové nástroje, ktoré ovplyvňujú podnikateľské prostredie, najmä z pohľadu vývoja počtu a ziskovosti spoločností. Dopady vybraných daňových a nedaňových režimov z aspektu výnosu korporátnej dane boli sumarizované a vytvorili podklad pre formuláciu záverov vo vzťahu korporátnej dane a rozpočtových príjmov, ako aj vo vzťahu korporátnej dane a podnikateľského prostredia. Identifikáciu kľúčových faktorov, ktoré je potrebné brať do úvahy pri zmenách v daňovej politike so zameraním na daň z príjmov právnických osôb obsahuje záver habilitačnej práce.

Kľúčové slová:

daň z príjmov právnických osôb, daňový režim, daňová kontrola, banka, daňový stimul, asignácia dane, príjmy štátneho rozpočtu, podnikateľské prostredie.

ABSTRACT

KUŠNÍROVÁ, Jana: Taxation of legal entities and their impact on state budget resources. – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Finance. – Bratislava: FNE EUBA, 2021, 144 p.

The aim of the habilitation thesis is to point out selected tax instruments that affect the amount of budget revenues of corporate tax and the business environment. The habilitation work is divided into four chapters. It contains 29 tables, 13 graphs and 10 figures. The first chapter deals with corporate income tax in a theoretical level. It focuses on the reasons for the origin and existence of this tax. It presents the expert opinions of selected authors on tax policy not only in the European area with an emphasis on corporate taxation. It also describes the current position of corporate tax in the tax systems of European countries. The second chapter contains the main goal and partial goals of the habilitation work. Research methods are summarized in the third chapter. The result part of the habilitation work is the fourth chapter, which specifies the tax and non-tax regimes with the most significant impact on corporate tax income. The chapter presents the results of the influence of selected factors on the taxation of the banking sector and the effectiveness of tax inspections in terms of corporate income tax revenue. It also identifies the impact of providing tax incentives to legal entities on budget revenues and outlines the status of the assignment mechanism. In a broader context, the work also points to selected tax instruments that affect the business environment, especially in terms of the development of the number and profitability of companies. The impacts of selected tax and non-tax regimes from the aspect of corporate tax revenue were summarized and formed the basis for the formulation of conclusions in the relationship between corporate tax and budget revenues, as well as in the relationship between corporate tax and the business environment. The conclusion of the habilitation work contains an identification of the key factors that need to be taken into account in changes in tax policy with a focus on corporate income tax.

Key words:

corporate income tax, tax regime, tax inspection, bank, tax incentive, tax assignment, state budget revenues, business environment.

OBSAH

ZOZNAM GRAFOV, OBRÁZKOV A TABULIEK.....	6
ZOZNAM SKRATIEK	7
ÚVOD.....	8
1 POSTAVENIE DANE Z PRÍJMOV PRÁVNICKEJ OSOBY V DAŇOVOM SYSTÉME	11
1.1 Korporátna daň v daňových dôchodkových teóriách	11
1.1.1 Dôvody vzniku a existencie zdanenia spoločností	12
1.1.2 Daňová politika v európskom priestore s dôrazom na zdaňovanie právnických osôb.....	25
2 CIEĽ PRÁCE	47
3 METÓDY VÝSKUMU	50
4 VYBRANÉ DAŇOVÉ NÁSTROJE DANE Z PRÍJMOV PRÁVNICKÝCH OSÔB A ICH VPLYV NA ROZPOČTOVÉ PRÍJMY A PODNIKATEĽSKÉ PROSTREDIE	53
4.1 Právnické osoby a ich postavenie v daňovej sústave do roku 2004	56
4.2 Reforma verejných financií verzus efektívnosť výberu dane z príjmov právnických osôb v období rokov 2004 až 2020	63
4.2.2 Zdaňovanie bankového sektora s dopadom na rozpočtové príjmy z dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej republike	75
4.3 Daňová kontrola ako priamy nástroj zvýšenia efektívnosti výberu dane z príjmov právnických osôb	80
4.4 Štátna pomoc formou daňových stimulov a jej vplyv na rozpočtové príjmy korporátnej dane.....	84
4.4.1 Daňové stimuly poskytované právnickým osobám ako forma štátnej pomoci	93
4.5 Asignančný mechanizmus právnických osôb a jeho vplyv na rozpočtové príjmy v Slovenskej republike.....	113
DISKUSIA	123
BIOBLIOGRAFICKÉ ODKAZY	137

ZOZNAM GRAFOV, OBRÁZKOV A TABULIEK

Graf 1 Podiel výnosu DzP spoločností na HDP v % v roku 2017

Graf 2 Podiel výnosu DzP právnických osôb na daňových príjmoch v Slovenskej republike za roky 1995 - 2016 (%)

Graf 3 Podiel výnosu DzP právnických osôb na daňových príjmoch v Českej republike za roky 1993 - 2018 (%)

Graf 4 Komparácia výnosu dane a sadzby dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej republike za roky 1995 - 2017

Graf 5 Komparácia výnosu dane a sadzby dane z príjmov právnických osôb v Českej republike za roky 1993 - 2017

Graf 6 Vývoj celkových daňových príjmov a daňových príjmov dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej a Českej republike za roky 1993 - 2018

Graf 7 Vývoj efektívnej daňovej sadzby dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej republike za roky 1993 - 2020

Graf 8 Podiel DzP zaplatenej bankami na celkovom výnose korporátnej dane v Slovenskej republike za roky 2004 - 2018

Graf 9 Komparácia nominálnej a potencionálnej sadzby DzP právnických osôb v prípade zrušenia daňových úľav v Slovenskej republike za roky 2002 - 2012

Graf 10 Výška štátnej pomoci a daňových stimulov v Slovenskej republike za roky 2000 - 2018

Graf 11 Vývoj asignačného mechanizmu v Slovenskej republike za roky 2004 - 2018

Graf 12 Efektívna asignácia korporátnej dane (z hľadiska počtu a objemu prostriedkov) za roky 2004 - 2018

Graf 13 Vývoj objemu asignovanej dane a HDP v Slovenskej republike za roky 2004 až 2018

Obrázok 1 Priebeh harmonizácie v oblasti dane z príjmov právnických osôb v Európskej únii

Obrázok 2 Charakteristika daňovej úľavy podľa OECD

Obrázok 3 Súčasná podoba dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej republike

Obrázok 4 Regresný model závislosti výnosu dane z príjmov od nominálnej sadzby dane z príjmov právnických osôb (1995 - 2018)

Obrázok 5 Regresný model závislosti výnosu dane z príjmov právnických osôb od HDP v Slovenskej republike (1995 - 2018)

Obrázok 6 Formy štátnej pomoci v Slovenskej republike

Obrázok 7 Možnosť uplatnenia superodpočtu nákladov na výskum a vývoj

Obrázok 8 Štátna pomoc poskytovaná prostredníctvom daňovej politiky v Slovenskej republike

Obrázok 9 Maximálna hodnota poskytovanej investičnej pomoci formou daňových úľav v Slovenskej republike (2020)

Obrázok 10 Regresný model závislosti výšky asignovanej korporátnej dane a výnosu dane z príjmov právnických osôb (2004 - 2018)

Tabuľka 1 Sadzba DzP spoločností v krajinách EÚ (1990 - 2020) v %

Tabuľka 2 Daňová strata uplatnená právnickými osobami za roky 1996 - 2006 (mld. eur)

Tabuľka 3 Daňové zaťaženie spoločností za roky 1993 - 1999 (tis. SK) a za roky 2012 - 2018 (eur)

Tabuľka 4 Daňové zaťaženie spoločností v Českej republike za roky 2012 - 2018 (tis. Kč)

Tabuľka 5 Vývoj sadzby DzP právnických osôb v Slovenskej republike (1993 - 2020)

Tabuľka 6 Vplyv legislatívnych opatrení na výnos korporátnej dane v Slovenskej republike za roky 2012 - 2015

Tabuľka 7 Vplyv vybraných opatrení dane z príjmov právnických osôb na rozpočtové príjmy v Slovenskej republike (mil. eur)

Tabuľka 8 Počet registrovaných spoločností v Slovenskej a Českej republike za roky 2012 - 2019

Tabuľka 9 Suma bankových odvodov (mil. eur) a ich sadzieb v Slovenskej republike za roky 2012- 2020

Tabuľka 10 Počet vykonaných daňových kontrol v Slovenskej republike za roky 2001 - 2017

Tabuľka 11 Počet vykonaných daňových kontrol v Českej republike za roky 2001 - 2017

Tabuľka 12 Dostupné daňové investičné stimuly v Slovenskej a Českej republike (2020)

Tabuľka 13 Prehľad daňových stimulov na podporu výskumu a vývoja v Slovenskej a Českej republike (2020)

Tabuľka 14 Počet a výška uplatnených odpočtov na výskum a vývoj v Slovenskej republike za roky 2015 - 2018

Tabuľka 15 Prehľad úľav od dane z príjmov pre právnické osoby (1996 - 1997)

Tabuľka 16 Prehľad úľav a oslobodení od dane z príjmov spoločností za roky 1998 - 2000 (mil. eur)

Tabuľka 17 Poskytnutá štátna pomoc za roky 2000 - 2002 (mil. eur)

Tabuľka 18 Výška čerpanej úľavy na DzP právnických osôb v roku 2003

Tabuľka 19 Poskytnutá štátna pomoc za roky 2003 - 2004 (mil. eur)

Tabuľka 20 Poskytnutá štátna pomoc za roky 2005 - 2008 (mil. eur)

Tabuľka 21 Poskytnutá štátna pomoc za roky 2009 - 2010 (mil. eur)

Tabuľka 22 Investičná pomoc v Slovenskej republike za roky 2002 - 2016

Tabuľka 23 Poskytnutá štátna pomoc za roky 2011 - 2018 (mil. eur)

Tabuľka 24 Podiel štátnej pomoci na HDP v Slovenskej republike za roky 2001 - 2018

Tabuľka 25 Dary poskytnuté právnickými osobami za roky 1993 - 2002 (eur)

Tabuľka 26 Poskytnuté úľavy na daniach pre neziskové spoločnosti v Slovenskej republike za roky 1997 - 2002 (tis. eur)

Tabuľka 27 Postup asignácie dane právnickými osobami v Slovenskej republike za roky 2010 - 2020

Tabuľka 28 Vývoj asignácie dane v Slovenskej republike za roky 2004 - 2018 (mil. eur)

Tabuľka 29 Počet spoločností zapojených do mechanizmu asignácie dane za roky 2004 - 2018 (%)

ZOZNAM SKRATIEK

CCCTB	Spoločný konsolidovaný základ dane právnickej osoby
ČR	Česká republika
DR SR	Daňové riaditeľstvo Slovenskej republiky
DzP	Daň z príjmov
DzP PO	Daň z príjmov právnickej osoby
EÚ	Európska únia
FO	Fyzická osoba
FR SR	Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky
HDP	Hrubý domáci produkt
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
PO	Právnická osoba
SR	Slovenská republika

Úvod

Daňová problematika je veľmi široká oblasť, ktorá v sebe zahŕňa veľké množstvo špecifických problémov, ako aj nástrojov na ich riešenie. Významnú úlohu zohráva nielen samotná výška daňových sadzieb a prehľadnosť daňovej legislatívy, ale aj celková filozofia riadenia verejných financií v ekonomike, či pohľad na výšku a smerovanie verejných výdavkov. Daň z príjmov právnických osôb je súčasťou daňovej sústavy každej krajiny. Avšak jej postavenie, z aspektu podielu na celkových daňových príjmoch, je veľmi rozdielne. Súvisí to najmä so skutočnosťou, že systém výpočtu základu dane právnickej osoby predstavuje komplexný postup prác. Ide najmä o úpravy výsledku hospodárenia o pripočítateľné a odpočítateľné položky, ako aj o skupinu špecifických daňových nástrojov, ktoré ovplyvňujú konečnú výšku daňovej povinnosti. Je možné spomenúť daňové oslobodenia, daňové úľavy, špeciálne daňové režimy pre vybrané spoločnosti, ako aj proces daňovej asignácie. Všetky vyššie uvedené skutočnosti sa tak stávajú významným signálom z hľadiska podmienok podnikania pre zahraničných ako aj tuzemských investorov v úzkom prepojení so samotnou výškou nominálnej sadzby korporátnej dane.

Spomedzi všetkých daní daňovej sústavy práve predpokladaný vývoj rozpočtových príjmov pochádzajúci zo zdanenia spoločností je poznamenaný najväčšou volatilitou a neistotou. V prípade ostatných priamych daní sa tak v prípade stabilnej legislatívy potvrdzuje silná závislosť výnosu príslušnej dane od jej makroekonomickej základne. V prípade dane z príjmov právnickej osoby tomu tak byť nemusí. Na jednej strane dôvodom tejto skutočnosti je vývoj samotnej ziskovosti spoločností, ktorá je úzko naviazaná na ekonomický cyklus. Na strane druhej je zložitosť samotnej daňovej legislatívy. Tá umožňuje kreovať základ dane spoločností z dôvodu jeho optimalizácie. Fáza ekonomického cyklu tak predstavuje veličinu, ktorú nie je možné ovplyvniť priamo, pričom zložitosť daňovej legislatívy je v rukách zákonodarcov.

Súčasná európska daňová politika je charakteristická zmenami, pri ktorých platí, že jednotlivé, teritoriálne oddelené, daňové systémy sa postupne menia a vzájomne sa ovplyvňujú. Spolupráca týchto krajín je postavená na základných princípoch EÚ, ktoré podporujú vzájomný obchod, pohyb kapitálu ako aj pracovných síl. Daňová politika na nadnárodnej úrovni sa tak stáva oblasťou zjednocovania daňových systémov s výraznými rozdielmi. Aplikácia princípov EÚ tiež zasahuje do národných daňových systémov a významne ovplyvňuje proces tvorby, ako aj realizáciu národnej daňovej politiky. Koniec

minulého storočia bol pre európske aktivity v oblasti daňovej politiky zameraný najmä na identifikáciu rozdielov v efektívnosti zdanenia spoločností. Objektom skúmania bolo najmä definovanie prekážok, ktoré existujú pri cezhraničných aktivitách a možnosti ich regulácie alebo úplného odstránenia. Súčasťou diskusií sa tak stali otázky zamerané na problematiku konkurencie verzus harmonizácie európskej daňovej politiky korporátneho zdaňovania. Pri prehľade pozitív a negatív týchto dvoch javov však vzniká aj mnoho otázok. Aký je skutočný stav daňovej politiky v krajinách Únie z pohľadu dane z príjmov spoločností? Sú novými výzvami daňových systémov európskych krajín globalizácia, rozvoj informačných technológií, rast medzinárodnej spolupráce a vznik nadnárodných korporácií? Odpovedať na vyššie položené otázky je veľmi náročné. Práve analýza zdanenia právnických osôb (nielen v európskom priestore) predstavuje veľmi široký záber skúmania a môže dať aspoň čiastočné odpovede na uvedené otázky.

Daňové systémy väčšiny európskych krajín v súčasnosti prešli alebo prechádzajú reformou v oblasti priamych daní. Reformy sú zamerané najmä na znižovanie počtu ako aj výšky daňových sadzieb korporátnej dane, zmeny vo vybraných daňových nástrojov ovplyvňujúcich samotnú výšku daňovej povinnosti ako aj rozšírenie daňového základu spoločností. Ostro sledovanou oblasťou korporátneho zdaňovania je nielen vývoj sadzby tejto dane, ale ostatné aspekty, ktoré výnos tejto dane ovplyvňujú. Hovoríme najmä o problematike vzťahu korporátnej dane a vybraných makroekonomických veličín, efektívnosti výberu tejto dane ako aj o oblasti poskytovania daňových stimulov. Daňová politika tak stále vo väčšej miere plní nielen svoje základné funkcie, ale v čoraz väčšej miere aj podporuje konkurencieschopnosť danej ekonomiky, stimuluje rast investícií a inovácií s dopadom na podnikateľské prostredie ako aj na formy podpory neziskového sektora.

Korporátna daň v Slovenskej republike je pilierom daňového zaťaženia kapitálu. Vzhľadom na skutočnosť mobility tohto výrobného faktora, dane uvalené na kapitál významne presahujú hranice slovenskej ekonomiky. V súčasnej silne globalizovanej ekonomike tak daňový systém môže viesť k rastu domácej produktivity práve vytvorením výhodných daňových podmienok pre podnikateľské prostredie v Slovenskej republike. Potencionálni noví domáci ako aj zahraniční investori sa rozhodujú o svojej investícii nielen na základe výšky korporátnej dane, ale v širšom kontexte skutočností. Na jednej strane korporátna daň ovplyvňuje majetkové pomery vlastníkov spoločností a je touto

skupinou daňových subjektov vnímaná veľmi citlivo, na strane druhej determinuje výnosy štátu nevyhnutné na jeho financovanie.

Daňová politika tak predstavuje jeden z najvýznamnejších nástroj v ekonomike, ktorou možno ovplyvňovať výšku rozpočtových príjmov, formovať podmienky podnikateľského prostredia ako aj ovplyvňovať správanie sa ekonomických subjektov. Zmeny v korporátnej dani tak menia nielen štruktúru a samotnú výšku výnosu tejto dane, ale aj správanie podnikateľských subjektov. Pri tvorbe rozpočtu je však nevyhnutné identifikovať a kvantifikovať najvýznamnejšie faktory ovplyvňujúce rozpočtové príjmy tejto dane, aby bolo možné vytvárať priestor pre smerovanie slovenskej ekonomiky v dlhšom časovom horizonte a nezameriavať sa na jednorazové nesystémové zmeny s krátkou účinnosťou.

1 POSTAVENIE DANE Z PRÍJMOV PRÁVNICKEJ OSOBY V DAŇOVOM SYSTÉME

Každá krajina je charakteristická svojím daňovým systémom, pričom jeho efektívnosť je možné posudzovať z viacerých hľadísk. Jednou z možností ako zistiť, či daňový systém krajiny funguje efektívne, je sledovať a analyzovať výšku daňových príjmov jednotlivých daní, ako aj sledovať vývoj celkového daňového zaťaženia subjektov v ekonomike. V daňových teóriách sa často vyskytujú názory zamerané práve na úpravu daňového systému. Spoločnou ideou ekonómov a teoretikov je snaha o vytvorenie daňového systému so širokou daňovou základňou, obmedzeným počtom daňových úľav a výnimiek, pri zohľadnení demografických a ekonomických možností danej ekonomiky.¹ Krajiny nielen v čase finančnej a hospodárskej krízy hľadajú možnosti zvyšovania daňových príjmov verejných rozpočtov. Do popredia sa tak dostáva problematika celkového zvýšenia efektívnosti výberu daňových príjmov štátneho rozpočtu. Niektoré názory ekonómov na daňovú politiku si vzájomne protirečia, ale tiež sa vzájomne prelínajú. Väčšina z nich podčiarkuje význam daní ako významného nástroja hospodárskej politiky krajiny pri získavaní rozpočtových prostriedkov. Súčasne však dane stotožňujú aj s dosahovaním iných ako fiškálnych cieľov štátu.

1.1 Korporátne daň v daňových dôchodkových teóriách

Identifikovanie vplyvu korporátnej dane na ekonomiku a tiež samotná problematika zdaňovania spoločností je oblasť so širokým záberom. Významné reformné zmeny v oblasti dane z príjmov spoločností viedli k snahe poskytnúť komplexný pohľad na uvedenú problematiku z aspektu daňových teórií viažucich sa k tejto problematike. Oblasť korporátnej dane sa v dôchodkových daňových teóriách vyskytuje v menšej miere ako problematika zdaňovania príjmov fyzických osôb. Súčasne tiež môžeme konštatovať, že problematika korporátneho zdaňovania rezonuje najmä u amerických ekonómov. V európskom priestore, v teoretickej koncepcii korporátnej dane, dominujú najmä procesy jej harmonizácie a snahy o spoločný konsolidovaný základ tejto dane. Všetky spomenuté teórie však majú spoločnú črtu. Ich predstavitelia sa snažia identifikovať ako aj kvantifikovať faktory, ktoré významne vplyvajú na výber tejto dane v jednotlivých krajinách. Rovnako vo väčšine diel obsahujúcich problematiku zdaňovania právnických

¹ Podobné názory sú obsiahnuté aj v dielach ekonómov ako Von SCHANZ, G. a HAIG von Rose, R.M. atď.

osôb sa konštatuje, že komparácia efektívnosti výberu korporátnej dane medzi krajinami je veľmi komplikovaná, z dôvodu existencie rozdielnych daňových režimov, ktoré ovplyvňujú tvorbu základu dane, a tiež výšku samotnej daňovej povinnosti spoločností.

Platí preto, že daňový systém každej krajiny je nevyhnutné regulovať a prepájať v nadväznosti a v úzkom prepojení s jeho verejnými výdavkami. V súčasnej dobe je pre krajiny veľmi náročné súbežne riešiť požiadavky kladené na verejné výdavky a daňové rozhodnutia. Môžu však existovať rozdielne názory na to, ako dosiahnuť vo fiškálnom procese vyrovnanosť a ako opraviť väzbu „most“ medzi daňami a výdavkami.² Dôchodkové daňové teórie a história politických procesov s nimi súvisiacich sú dôležitými faktormi, ktoré v minulosti ovplyvnili daňové reformy a v súčasnosti môžu pomôcť v príprave reformných krokov nielen v oblasti dane z príjmov právnických osôb. Je však potrebné vždy brať do úvahy a porozumieť aj špecifickým politickým faktom, ktoré boli relevantné a súviseli s týmito reformnými krokmi. Na základe všetkých týchto skutočností je tak potrebné zdôrazniť nevyhnutnosť prepojenia daňovej teórie, historických skúseností a praxe v oblasti daňovej politiky.

1.1.1 Dôvody vzniku a existencie zdanenia spoločností

V čase keď v daňových systémoch zaujala miesto daň z príjmov fyzických osôb a dosiahla vysokú úroveň rozvoja, ďalšou možnosť ako zvýšiť daňové príjmy štátu bola forma zdanenia spoločností. Daň z príjmov právnických osôb sa tak v historickom kontexte stala nevyhnutnosťou pre každú ekonomiku. Vo vojnovom období sa problematike korporátnej dane venoval aj americký ekonóm G. Colm.³ Podľa jeho názoru, práve zavedením korporátnej dane, priame dane zaznamenali posledný krok v rozvoji zdaňovania všeobecne. Autor vyzdvihol skutočnosť, že pri dani z príjmov právnických osôb nie je možné aplikovať princíp schopnosti platiť dane. V tomto prípade sa dane platia z dôvodu zdanenia „biznisu“. Vo väčšine prípadoch tak platí, že korporátna daň získaná od jednej spoločnosti je spravidla vyššia ako personálna daň z príjmu vybraná od viacerých jednotlivcov.

Sadzby korporátnej dane a jej formy patrili k témam, ktoré rezonovali v prácach G. Colma,

² BUCHANAN, J. M. 1998. Veřejné finance v demokratickém systému. Praha : Computer Press, 1998. ISBN 80-7226-116-9.

³ COLM, Gerhard. Conflicting Theories of corporate income taxation. In JSTOR, 1940. [online]. Vol. 7, No. 2, Federal Income and Estate Taxation. [cit. 2020-10-21] Dostupné na: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2016&context=lcp>

v ktorých sa autor snažil odpovedať na otázku: „Korporátna daň má byť progresívna, alebo je vhodnejšie aplikovať proporcionálnu sadzbu dane z príjmov?“ Pri dani z príjmov fyzickej osoby existuje jednoduchšie riešenie tejto otázky, keďže je možné kvantifikovať minimálne požiadavky na stravu, oblečenie a ostatné potreby osoby a na základe týchto faktorov navrhnuť jej minimálnu mieru zdanenia. Pri progresívnom systéme zdaňovania fyzické osoby s vyšším príjmom tak majú možnosť substitúcie tovarov za luxusnejšie, môžu investovať menej šetriť a následne tak platiť aj vyššie dane. Obdobný spôsob aplikácie výšky daňovej sadzby pri zdaňovaní spoločností však možný nie je. V systéme korporátneho zdaňovania je nevyhnutné meniť výšku sadzby dane veľmi opatrne, keďže jej zmena môže v najkrajnejšom prípade viesť spoločnosť k ukončeniu svojej činnosti a prechodom na podnikanie fyzickej osoby.⁴

G. Colm tiež uvádza dôvody, prečo by úroveň zdanenia príjmov právnických osôb mala byť vyššia pre väčšie spoločnosti. Svoj postoj obhajuje tým, že väčšie spoločnosti majú:

- výhodu celoštátneho pôsobenia na trhu,
- často „kvázi“ monopolistické postavenie,
- relatívne silnejšiu vyjednávaciu pozíciu pri tvorbe daňovej legislatívy,
- výhodu v tvorbe patentov a pri rozvoji výskumu s dopadom na rast ziskov v budúcnosti,
- výhodu v jednoduchšom financovaní a získavaní externých finančných zdrojov.

Ako ďalej G. Colm uvádza, korporátna daň je vo väčšej miere fluktuálna vplyvom ekonomických cyklov. Náklady na správu tejto dane sú však relatívne stabilné. Stotožňuje sa aj s myšlienkou, že korporátna daň by mala byť príjmom centrálného rozpočtu, najmä z dôvodu jednoduchšieho vykrytia negatívnych vplyvov spôsobených jej výberom.

V diele Flat tax sa ku korporátnej dani vyjadrujú aj R. E. Hall a A. Rabushka.⁵ Podľa ich názoru je veľmi ťažké definovať, kto daň z príjmov spoločnosti platí. Je nevyhnutné rozlišovať medzi technikou tejto dane a jej dopadom, a skutočnosťou, kto korporátnu daň skutočne platí. V súvislosti s podnikaním spoločnosti znižujú svoje príjmy o náklady. „Ľudia by však nemali nahliadať na korporátnu daň ako daň platenú anonymnými osobami. Ide skôr o daň jednotlivcov, ktorí spolu spoločnosť vlastnia. V takomto prípade, spoločnosť je proste zbierka, prostredníctvom ktorej zdaňujú príjem jej vlastníci. Ak

⁴ Platí to aj opačne.

⁵ HALL, R. E. – RABUSHKA, A., 2007. The Flat tax (second edition), Hoover Institution. Press publication 423, ISBN 978-0-8179-9311-5.

spoločnosti neplatia svoj spravodlivý podiel na daniach, vlastníci podnikov by mala platiť vyššie dane z príjmu ako fyzické osoby. Aj keď sa zdá, že korporátne daň je sústredovaná u majiteľov spoločností, ekonómovia s týmto tvrdením nesúhlasia. Hľadajú skutočnú incidenciu dane z príjmov právnických osôb.“

Problematike interakcie daňovej teórie a politiky s dôrazom na korporátne zdaňovanie sa venoval aj americký ekonóm M. A. Sullivan.⁶ Podľa jeho názoru práve daňové reformy zamerané na korporátne zdaňovanie sú úzko prepojené s politickými rozhodnutiami a cieľmi v čase samotnej tvorby reformných návrhov. Stotožňoval sa s názormi mnohých ďalších ekonómov, že opodstatnenosť zdanenia spoločností neexistuje. V konečnom dôsledku zisky spoločností sú zdaňované na individuálnej úrovni, keďže zisky spoločností sú najčastejšie vo forme dividend distribuované jednotlivým akcionárom, ktorí ich následne zdania. Samotné zisky, ktoré zostávajú na korporátnej úrovni sú zdaňované vo forme kapitálových ziskov pri predaji spoločnosti. Konštatuje tiež, že efektívne zdaňovanie spoločností môže byť dosiahnuté len vtedy, keď všetky druhy príjmov právnických osôb budú zdaňované rovnako a budú v sebe zahŕňať aj také špecifické prípady, ako napríklad oblasť znečisťovania, oblasť výskumu atď.

Podľa názoru M. A. Sullivana korporátne dane by mali byť čo najnižšie. Autor tiež kladie otázku, prečo práve korporátne zdaňovanie je v tomto storočí tak „prosperujúce“? V odpovedi konštatuje, že priaznivci dane z príjmov právnických osôb majú lepšie argumenty, ako sú argumenty vedecké. Zdaňovanie spoločností je jednoduchšie zachovať, ako by malo dôjsť k silným emóciám, ktoré by súviseli s ich zrušením. Korporátne dane znižujú objem reinvestovaných prostriedkov spoločností, a tiež znižujú tvorbu nového kapitálu spoločností. Zníženie investícií znamená menej pracovných príležitostí, a zamestnanci s nižším objemom kapitálu menej zarábajú a sú menej výkonnejší.

Sullivan tiež vyzdvihuje skutočnosť heterogenity ziskov spoločností. Podľa jeho názoru je nevyhnutné identifikovať tri široké skupiny právnických osôb. Domáce začlenené korporácie, domáce nezačlenené korporácie a medzinárodné korporácie. Pričom každá skupina má výrazné rozdiely vo svojich špecifických záujmoch a cieľoch. Práve Sullivan zdôrazňuje, že náklady týchto skupín sú hlavným zdrojom rozdielov medzi nimi. Rovnako tiež významný problém korporátnej dane vidí z dôvodu presunu ziskov amerických materských spoločností do iných krajín, kde zdanenie ziskov je nižšie respektíve nulové.

⁶ SULLIVAN, M. A. Corporate tax reform. New York: Springer. 2011. ISBN 978-1-4302-3927-7.

Téma presunu ziskov medzi materskými a dcérskymi spoločnosťami rezonuje aj v dielach E. Kleinbarda a C. Fleminga ⁷, ako aj R. Peroniho a S. Shaya.⁸ Americký ekonóm J. Gruber⁹ vo svojich výskumoch poukazuje na skutočnosť, že priemerná efektívna sadzba korporátnej dane amerických spoločností, dosiahnutá však mimo územia USA v roku 2004 dosiahla hodnotu 16 %.¹⁰ Aj táto skutočnosť podporila myšlienku amerických politikov, aby v súčinnosti s ekonómami pripravili rozsiahlu daňovú reformu zameranú na zníženie tejto sadzby pre spoločnosti podnikajúce v USA súbežne so zavedením 15 % sadzby dane z dividend, dosiahnutých americkými korporáciami mimo územia USA. Tieto kroky prispeli najmä k zníženiu efektívnej sadzby dane z príjmov. Pomohli tiež k priblíženiu sa tohto ukazovateľa k priemernej hodnote ukazovateľa krajín OECD. Podľa vyššie spomenutých autorov sa komplexná reforma dane z príjmov právnických osôb v USA zamerala najmä na:

- Výšku nákladov súvisiacich s realokáciou sídiel spoločností,¹¹ keďže nízke náklady na presuny kapitálu do inej krajiny, sú pozitívnym prvkom práve pre nadnárodné spoločnosti.
- Aplikáciu nižších sadzieb dane z príjmov právnických osôb pre všetky spoločnosti keďže je vhodnejšia, ako špecifické daňové úľavy pre konkrétne spoločnosti, ktoré môžu tieto spoločnosti práve zvyhodňovať.
- Aplikáciu širokého základu dane z príjmov pre všetky spoločnosti.
- Podporu malých spoločností prostredníctvom daňových úľav, nakoľko väčšie spoločnosti majú väčší dosah na ovplyvňovanie reforiem v daňovej oblasti.

W. Eskridge konštatuje, že legislatívne podmienky a úroveň zdanenia právnických osôb, odrážajú najmä súčasný stav ekonomiky. Rovnaký názor zastávajú aj ďalší americkí ekonómovia medzi ktorých môžeme napríklad zaradiť E. Garretta a P. Frickleyho. J. Arlen

⁷ KLEINBARD, Edward. D., The business Enterprise Income Tax: A Prospectus Tax Notes. In Tax analyst - special report. [online]. 2005. [cit. 2020-10-25] Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/228151842_The_Business_Enterprise_Income_Tax_A_Prospectus
⁸ NICOD'EME, G. Corporate income tax and economic distortions. In CESifo Working Paper. [online]. European Commission, Luxemburg Centrum Emile Bergheim CESifo, 2009 No. 2477. [cit. 2017-02-17] Dostupné na:
https://www.researchgate.net/publication/23545305_Corporate_Income_Tax_and_Economic_Distortions/link/571a5abb08ae6eb94d0c7921/download

⁹ GRUBER, Jonathan. - RAUCH, Joshua. How Elastic is the Corporate Income Tax Base? [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. [cit. 2020-11-02] Dostupné na:
https://eml.berkeley.edu/~burch/incometax05/gruber_rauh.pdf

¹⁰ V roku 1996 to bolo 21 %.

¹¹ Vzor veľké firmy ako napríklad Pfizer, Google.

a D. Weiss však zastávajú opačný názor ako Eskridge, Frickley a Garrett.¹² Zdaňovanie právnických osôb a legislatívny proces s tým súvisiaci by mali odrážať budúci vývoj ako aj smerovanie ekonomiky konkrétnej krajiny. Daňové reformy by mali za cieľ výraznejšie podporiť ciele podnety zamerané najmä na problematiku podpory investovania nových spoločností. Na druhej strane akcionári spoločností preferujú takú daňovú politiku, ktorá v budúcnosti najvýraznejšie zhodnotí ich súčasné investície.

Americký ekonóm M. Doran¹³ vychádzajúc zo svojich analýz spoločností konštatuje, že by mala byť stanovená rozdielna nominálna sadzba dane z príjmov pre rozdielne typy spoločností. Svoj postoj dopĺňa a zdôvodňuje tým, že podnety pre spoločnosti, ktoré profitujú z daňových úľav, ako je napríklad podpora novo vzniknutých spoločností, podpora vedy a výskum a energetické úľavy, sú výhodnejšie ako znižovanie sadzieb korporátne dane celoplošne. Doran súčasne tvrdí, že vhodnejšie je preferovať čiastkové reformné zmeny v daňovej politike, ako podporovanie komplexných daňových reforiem.

Problematikou a odpoveďou na otázku, kto platí korporátnu daň v globálnej ekonomike sa v súčasnosti zaoberá aj K. A. Clausing.¹⁴ Skúma najmä vplyv korporátnej dane na trh práce, keďže globalizácia ekonomík za obdobie posledných rokov výrazne nasleduje. Svoje postoje dokumentuje na vývoji podielu exportu a importu na HDP krajín EÚ a OECD v období posledných 50 rokov, keď hodnota tohto ukazovateľa vzrástla takmer na dvojnásobok. Ďalším ukazovateľom potvrdzujúcim jeho názor je aj podiel priamych zahraničných investícií na HDP. Zdôrazňuje, že práve tieto dva makroekonomické ukazovatele výrazne ovplyvňujú zdaňovanie spoločností. Vyzdvihuje fakt, že táto „búrlivá“ ekonomická prepojenosť má významný vplyv na incidenciu korporátnej dane. Konštatuje, že od obdobia kanonických modelov Harbergera, sa modely nezameriavajú len na celkovú rovnováhu v korporátnom zdaňovaní. Zdôrazňujú vplyv dane z príjmov právnických osôb na vybrané sektory ekonomiky, na návratnosť kapitálu a až v závere sa snažia identifikovať vplyv tejto dane na celkovú výkonnosť ekonomiky.

¹² NICODEME, G. Corporate tax competition and coordination in the European Union: What do we know? Where do we stand? In Economic paper. [online]. European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. 2006. [cit. 2017-02-17] Dostupné na: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication718_en.pdf

¹³ DORAN, Michael. Managers, Shareholders, and the Corporate Double Tax. In: Virginia Law Review. [online]. Charlottesville: The Virginia Law Review Association, 2009 Vol. 95, No. 3, pp. 517-595. [cit. 2020-10-21] Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/25478713>

¹⁴ CLAUSING, Kimberly. A. In Search of Corporate Tax Incidence. In Tax Law Review. [online]. 65, 433–472, 2011. [cit. 2020-10-02] Dostupné na: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1974217>

Problematiku vzťahu korporátnej dane a zamestnanosti obsahujú mnohé ekonomické analýzy. Snažia sa najmä kvantifikovať vplyv dane z príjmov spoločností na zamestnanosť. Závery týchto analýz preukázali, že výsledky sú ovplyvnené množstvom premenlivých ekonomických veličín, pričom ekonómovia ich vo svojich modeloch často menia. Preto modely jednotlivých autorov sa zameriavajú na skutočnosť, že staršie respektíve predchádzajúce modely podrobia kritike a skúmané parametre nahradia novými veličinami. K. A. Clausing práve preto aplikoval nové metódy s rozšírenou skupinou dát krajín OECD. Z analýzy, ktorú uskutočnil v období 1981 až 2009 vyplynulo, že neexistuje systematický vzťah medzi mierou zdanenia spoločností a mzdami.

V globálnej ekonomike podľa K. A. Clausinga¹⁵ sa kapitál presúva z ekonomiky s vysokým zdanením do krajín s nižším zdanením. Ide o reakciu na rozdielne hodnoty daňových sadzieb korporátnej dane. Takýto presun spôsobuje rast hraničného produktu a rast miezd v krajinách s nízkym daňovým zaťažením. Na druhej strane dochádza k znižovaniu hraničného produktu práce a znižovaniu miezd v krajinách s vysokým daňovým zaťažením. V konečnom dôsledku tak daň z príjmov spoločností môže spôsobiť pokles zamestnanosti v ekonomikách s vysokým daňovým zaťažením. Nie je tiež jasný vplyv zmien v oblasti korporátneho zdanenia pri presune zamestnancov medzi jednotlivými sektormi ekonomiky. Rovnako nie je možné jednoznačne určiť, či vplyv zmien korporátnej dane má vplyv na presun sídiel spoločností. Vychádzajúc z týchto názorov môžeme ekonomické názory rozdeliť na dve skupiny. Prvá skupina identifikuje vplyv dane z príjmov právnických osôb silnejšie z pohľadu daňovej politiky, ostatné identifikujú zreteľné dopady korporátneho zdanenia na mzdy ako aj na trh práce. Druhá časť spomenutých daňových teórií rozširuje svoje analýzy ešte o delenie ekonomiky, na ekonomiky úplne otvorené a ekonomiky nie úplne otvorené.

Dokazovanie daňovej incidencie korporátnej dane K. Clausing uskutočnil tiež na základe predchádzajúcich ekonomických teórií s tromi základnými predpokladmi. Prvým predpokladom je, že v otvorenej ekonomike s vyšším daňovým zaťažením daňou z príjmov právnických osôb, majú spoločnosti nižšie hodnoty základného imania. Súčasne korporátna daň má dopad na hraničný produkt práce. Druhým predpokladom aplikovaným v jeho modeloch je, že nezávislými premennými sú vždy korporátne daňové politiky a

¹⁵ CLAUSING, Kimberly. A. Corporate Tax Revenues in OECD Countries. In International Tax and Public Finance. [online]. Springer Science: Business Media, 2007. 14(2), 115–133. [cit. 2020-10-21] Dostupné na: file:///C:/Users/EU/Downloads/Corporate_Tax_Revenues_in_OECD.pdf

hodnoty trhu práce v krajinách OECD. Posledným predpokladom je potreba vykonania rozsiahlych testov citlivosti pre všetky analyzované veličiny.¹⁶ Podľa jeho analýz (vychádzajúc z dostupných štatistík OECD v období rokov 1981 až 2009) viac ako 55 % pozorovaní preukázalo postupné znižovanie nominálnej sadzby dane z príjmov korporácií vo väčšine krajín OECD.

Rovnako tiež K. A. Clausing zdôrazňuje, že pri riešení otázok reformných krokov v oblasti dane z príjmov právnických osôb je potrebné zohľadniť nasledujúce skutočnosti:

- Zavedením osobitných podmienok zdanenia príjmu právnických osôb (napríklad umorovanie daňovej straty, odpisová politika, uplatňovanie nákladov) pre vybrané sektory ekonomiky oddelene, je možné dodatočne riešiť a zlepšiť výber tejto dane. Aj v tomto prípade platí, že nižšia sadzba dane z príjmu znižuje dosahovanie daňovej straty a zvyšuje spravodlivosť zdanenia. Na strane druhej však až príliš nízke sadzby dane z príjmov právnických osôb môžu odstrániť výhody uplatňovania daňových úľav a oslobodení pre vybrané skupiny spoločností.

- Otázky týkajúce sa konkrétnych foriem organizácie spoločností je potrebné riešiť samostatne. Pri určovaní výšky sadzby dane z príjmov právnických osôb je potrebné brať do úvahy aj jej úzke prepojenie s výškou dane z dividend, so sadzbou dane z príjmov fyzických osôb, ako aj s politikou zdaňovania nepodnikateľských subjektov.

- V oblasti korporátneho zdaňovania pri reformných krokoch je potrebné zapracovať reformu v oblasti medzinárodného zdaňovania nadnárodných spoločností, nakoľko reforma s vplyvom na daň z príjmov spoločností môže spôsobiť preferenčné zaobchádzanie s príjmom spoločností dosiahnutých z medzinárodných obchodov.

Úzke prepojenie zdanenia spoločností a fyzických osôb rezonuje aj v diele nemeckých ekonómov (Fuest a Weichenriegen, 2002).¹⁷ Príkladom môžu byť ich analýzy, ktoré dokázali, že ak sa zníži sadzba korporátnej dane pod úroveň sadzby dane z príjmu fyzických osôb, daňové subjekty budú vo väčšej miere presúvať príjmy z osobnej do podnikateľskej sféry. Podľa výsledkov analýzy, zvýšenie sadzby dane z príjmu fyzických osôb o 1 % zvyšuje podiel súkromných úspor v spoločnostiach až o 2,6 %.

¹⁶ Modely prezentované v článku v roku 2013 nadviazali na článok z roku 2012, pričom v uvedených modeloch využíva kvalitnejšie dáta.

¹⁷ FUEST, Clemens. - WEICHENRIEDER, Alfons. J. Tax Competition and Profit Shifting: On the Relationship Between Personal and Corporate Tax Rates. In: Cesifo working paper. [online]. Mníchov: CESifo, 2002, no. 781 category 1. [cit. 2020-10-25] Dostupné na: https://www.cesifo.org/DocDL/cesifo_wp781.pdf

Rozdielne výsledky medzi postojmi v daňových teóriách a praxe potvrdili aj závery ďalších amerických ekonómov. Profesor ekonómie na Harwarde N. G. Mankiw¹⁸ prezentuje názor, že existuje medzera medzi teoretickými názormi na optimálne zdanenie a reálne uskutočňovanými cieľmi daňovej politiky v oblasti zdaňovania spoločností. Snaží sa identifikovať odpoveď na otázku, či by sa politici mali viac učiť z teórie alebo reálnejšie by bolo transformovať reálne výsledky na teoretické základy. Aj napriek skutočnosti, že väčšia časť jeho štúdií sa zameriava na optimálne zdaňovanie príjmov fyzických osôb je tu možné identifikovať aj podmienky pre optimálne zdaňovanie príjmov spoločností. Autor sa neustále pýta: „či je možné novšie, ako aj staršie závery z daňových teórií aplikovať v podmienkach reálnej daňovej politiky? Podľa jeho názoru odpoveď nie je jednoznačná. Podľa väčšiny daňových teórií je vhodné preferovať znižovanie daňových sadzieb korporátnej dane, pričom je ale potrebné zamerať sa najmä na nominálne sadzby tejto dane. Rovnako je potrebné prihliadať na ťažko postrehnuteľné otázky vyplývajúce z reálnej daňovej politiky. Je tiež veľmi náročné z ekonomických prúdov zaoberajúcimi sa zdanením právnických osôb preniesť závery do reálnej praxe v inej krajine, ako v krajine mimo ich vzniku. Ide tu najmä o dopady špecifických prvkov, ako sú napríklad prvky vyplývajúce z historického pozadia vývoja danej krajiny, tradície a bohatstvo tejto krajiny, ktoré často novodobý daňový systém deformujú, nielen z aspektu korporátnej dane.

Aj problematika efektívnosti a administratívneho bremena daňového systému je súčasťou dôchodkových daňových teórií, ktoré sa najmä snažia o minimalizáciu týchto nákladov práve prostredníctvom zjednodušenia daňového systému. V nadväznosti na túto tému sa tak do popredia dostávajú otázky zefektívňovania daňového systému. Jedným z ekonómov, ktorý sa zaoberá práve touto oblasťou je aj J. Alm, ktorý poukázal na skutočnosť, že pri skúmaní efektívnosti daňového systému je nevyhnutné prihliadať aj na náklady súvisiace so správou daní, s dodržiavaním legislatívy a problematiku daňových nedoplatkov. Keďže práve s podnikaním spoločností je veľmi úzko spätá problematika dodatočných nákladov súvisiacich s účtovnou evidenciou nákladov a výnosov počas zdaňovacieho obdobia, s prípravou výpočtu samotnej daňovej povinnosti ako aj s prípravou daňových dokumentov. Spomenuté skutočnosti sú tak obsahom daňových teórií zameraných na oblasť efektívneho výberu dane z príjmov sú bližšie teóriám zameraných na nepriame

¹⁸ MANKIW, Gregory, N. - Weinzierl, Mathew, CH. - Yagan, Danny, F. Optimal taxation in theory and practice. In Journal of Economic Perspectives. [online]. Massachusetts: Harvard University, Cambridge, 2009, Vol. 23 (4). [cit. 2020-10-05] Dostupné na: https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4263739/Mankiw_OptimalTaxationTheory.pdf?sequence=2

administratívne náklady. Autori ako napríklad Chittenden, Foster, Sloan, členia administratívne náklady na priame a nepriame.¹⁹ Zaoberajú sa rozdielom medzi účtovným a daňovým ziskom spoločností. Zdôrazňujú, že vlády by mali prijať zásadu, aby účtovné a daňové zisky spoločností boli zvyčajne v rovnakej výške. Výnimkou by mohla byť len skutočnosť v oblasti kapitálových príspevkov spoločností. Malo by ísť len o prípady, kedy chce vláda poskytnúť daňové stimuly pre investície pre vybrané spoločnosti.

Náklady na dodržiavanie daňových a účtovných predpisov pre spoločnosti a ostatné administratívne náklady sú príliš komplexné a k dispozícii nie je dostatok relevantných údajov. Na základe štúdií sa aj Európska komisia snažila vyčíslit' ich výšku. Súčasťou štúdie²⁰ bolo 700 spoločností podnikajúcich v rámci EÚ v roku 2005. Výsledky komisie hovoria o koeficiente 30,9 % administratívnych nákladov pre malé alebo stredne veľké spoločnosti a o koeficiente 1,9 % nákladov pre veľké spoločnosti. Je zrejmé, že tieto hodnoty sa odlišujú najmä vplyvom techniky odhadovania. Hodnoty predstavujú priemerné hodnoty a nič nevypovedajú o výške hraničných administratívnych nákladov na dane z príjmov pre spoločnosti.

Na druhej strane americkí ekonómovia vyčíslili výšku administratívnych nákladov pre americké spoločnosti nasledovne.²¹ Sú odhadované vo výške 10 % objemu vybraných daní v USA, z ktorých 1 % predstavuje práve administratívne náklady (Aaron a Gale). Odhad je porovnateľný s európskymi štúdiami, ktorých výsledkom je výška administratívnych nákladov 1,16 % pre spoločnosti vo Veľkej Británii (Godwin), 0,5 % pre švédske spoločnosti, 1,6 % pre spoločnosti vo Francúzsku, 0,89 % pre spoločnosti v Španielsku (Guiffes a Lépine, Carmona) a 1,56 % pre české spoločnosti (Vitek a Pubal). Uvedené hodnoty nákladov sa líšia podľa toho, aký druh dane sa berie do úvahy. V prípade Holandska ekonóm de Kam hovorí o relatívne vysokých koeficientoch vo výške až 36,4 % pre daň z bohatstva, 17,6 % pre správu ciel, 7,1 % pre správu ekologických daní, 6,2 % pre univerzálnu DPH, 5,1 % pre korporátnu daň a 4,8 % pre daň z príjmu fyzických osôb.

¹⁹ CHITTENDEN, Francis. - FOSTER, Hilary., SLOAN, Brian. Taxation and Red Tape: The cost to British Business of Complying with UK Tax system. London: The Institute of Economic Affairs, 2010. 89 s. ISBN 978-0-225-36612-0.

²⁰ EUROPEAN COMMISSION, Taxation papers, European Tax Survey, Working paper no 3/2004, ISSN 1725-7557.

²¹ NICODEME, G. Corporate income tax and economic distortions. In CESifo Working Paper. [online]. European Commission, Luxembourg Centrum Emile Bergheim CESifo, 2009 No. 2477. [cit. 2017-02-17] Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/23545305_Corporate_Income_Tax_and_Economic_Distortions/link/571a5abb08ae6eb94d0c7921/download

Problematikou daňového zaťaženia korporátnou daňou sa zaoberal aj A. J. Auerbach z Univerzity v Berkeley.²² Podľa jeho názoru: „je dôležité naše porozumeniu distribúcie daňového bremena korporátnej dane, ale to je stále neobjasnené a budúcnosť tejto problematiky je tak nejasná.“ Autor tiež konštatuje, že uskutočňovanie reformných krokov v zdanení spoločností je veľmi úzko prepojené s daňovými príjmami štátneho rozpočtu a tvorí ich významnú časť. Význam korporátnej dane je navyše podčiarknutý skutočnosťou, že daň vplýva na blahobyť celej ekonomiky. Súčasne význam daňového zaťaženia touto daňou môže mať významný vplyv na úroveň progresivity daňového systému ako celku. Auerbach tiež konštatuje, že otázkou kto nesie „veľké bremeno“ dane z príjmov právnických osôb sa už zaoberali viacerí ekonómovia. A aj napriek tomu je doteraz táto oblasť dostatočne nedoriešená. Obdobie uplynulých rokov tak dokumentuje mnoho postupov a modelov, ktoré sa zaoberali vyriešením práve otázky, komu priradiť daňové bremeno dane z príjmov právnických osôb.

Auerbach sumarizuje názory ekonómov na daňové zaťaženie spoločností do troch skupín. Prvá skupina ekonómov konštatuje, že väčšiu časť daňového bremena právnickej osoby dopadá na akcionárov, keďže v krátkom období nie sú schopní preniesť bremeno naviazané na kapitál spoločnosti. Naopak v dlhom období akcionári nie sú schopní preniesť bremeno korporátnej dane pripadajúce na zľavu naviazanú na starý kapitál a ani jednoducho redukovať výhody z vlastníctva spoločnosti. Preto distribúcia podielu vlastníctva akcionárov spoločnosti zostáva empiricky príslušná analýzam vplyvu daňového zaťaženia spoločností. Druhá skupina ekonómov, vychádzajúc z jedno-dimenzionálnej analýzy dopadu korporátnej dane, sa zaoberá rozdeľovaním daňového zaťaženia dane z príjmov právnických osôb cez zástupcov výberu populácie. Ide o relatívne neinformovaných alebo neznámych, ktorí nesú daňové zaťaženie, pretože tu chýba presný prvok načasovania. Posledná, tretia skupina názor tvrdí, že dôležitejšia je analýza vplyvov zmien v zdaňovaní spoločností ako analýza samotnej dane. Pretože rozdielne faktory korporátnej dane majú rozdielny vplyvy a vplyvy tejto dane nám pomáhajú vytvárať priestor pre smerovanie ekonomiky v dlhšom časovom intervale a nie len v roku, kedy sa analýza daňového zaťaženia uskutočňuje.

Podľa názoru Auerbacha skúmanie daňového zaťaženia korporátnou daňou práve cez

²² AUERBACH, Alan. J. Who bears the Corporate Tax? A Review of what we know. In Tax policy and the Economy. [online]. Chicago: The Mit Press. Vol. 20, 2006. [cit. 2020-10-12]. Dostupné na: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.1086/tpe.20.20061903>

akcionárov je veľmi komplikované, pretože jedna spoločnosť môže vlastniť kapitál, ktorý sa skladá z rôznych druhov akcií. Jednotliví akcionári môžu mať rozdielnu rozhodovaciu právomoc a môžu sa podieľať na rozdeľ zisku rozdielnym spôsobom. Komplikovanie analýzy nositeľa daňového bremena tejto dane podčiarkuje aj skutočnosť, že vlastníckmi akcií spoločností môžu byť okrem fyzických osôb, aj ďalšie typy právnických osôb.²³

Medzi ďalšie negatíva spojené s touto problematikou môžeme zaradiť vysokú fluktuáciu všetkých typov vlastníkov spoločností a následnú redistribúciu získaných prostriedkov, ktoré môžu byť následne využité ako základný kapitálový pilier novej alebo existujúcej spoločnosti. Problémom je aj identifikácia daňového bremena spoločností, ktoré boli založené za iným účelom ako dosahovať zisk a určenie akcionárov pri takomto type spoločnosti je takmer nemožné. Výška daňového bremena dane z príjmov spoločností je tiež spojená aj s otázkou typu sektora ekonomiky, v ktorom spoločnosť podniká, keďže vybrané odvetvia ekonomiky sú podporované vládou, municipalitami, ako aj špecifickými daňovými nástrojmi.

V svojich štúdiách sa aj Auerbach zaoberá už spomínaným modelom Harbergera. Jeho podstatou je rozdelenie amerických spoločností na dve skupiny v závislosti od toho, kto je reálnym výrobcom. Prvú skupinu tvoria „klasické“ spoločnosti a druhú skupinu tvoria všetci ostatní výrobcovia, ktorí spoločnosťami nie sú. Harberger charakterizuje daň z príjmov spoločností ako dodatočnú daň z kapitálového príjmu dosahovanú v priestore korporátneho sektora. Korporátna daň sa nachádza na vrchole dane z príjmov a vyberá sa z obidvoch vyššie spomenutých sektorov. Negatívom uvedeného modelu je jeho postoj k jednoduchosti mobility kapitálu.²⁴

Daňová sadzba verzus daňový základ spoločností tvorí ďalšiu oblasť skúmania v prácach Auerbacha, keďže zmeny daňového zaťaženie spoločností reflektujú na zmeny podmienok tvorby a optimalizácie základu dane spoločností. Tieto zmeny majú významný dopad na podporu starého ako aj tvorbu nového kapitálu. Do tohto problému rovnako tiež zasahuje skutočnosť pôsobenia nadnárodných spoločností a problematika transferového oceňovania. Výšku a vplyv daňového bremena je potrebné vnímať aj v kontexte postoja manažérov, ktorí spoločnosti riadia. Jedna skupina za hlavný cieľ považuje maximalizáciu zisku

²³ Neziskové organizácie, dôchodkové fondy, federálna vláda, životné poisťovne, sporiace inštitúcie, banky.

²⁴ Podľa kritikov tohto modelu je jednoduché presunúť počítač z jednej spoločnosti do druhej. Ťažšie je však presunúť stroje z nukleárnej spoločnosti do spoločnosti produkujúcej traktory, súčasne je veľkým problémom presun kapitálu medzi spoločnosťami, z ktorých jedna je obchodná a prioritou druhej nie je dosahovanie zisku.

spoločnosti, pre druhú skupinu je dominantná koordinácia dopadu vybraných daní a nielen dane z príjmov právnických osôb.

Pohľad na staršie dôchodkové teórie zaoberajúce sa zdaňovaním právnických osôb naznačuje, že už staršie teórie obsahovali problematiku stanovenia výšky sadzby korporátnej dane, problematiku dvojitého zdanenia a efektívneho výberu dane z príjmov spoločností na centrálnej úrovni. Problematika dvojitého zdanenia je súčasne naviazaná na ďalšiu oblasť skúmania, ktorá rezonuje vo väčšine dôchodkových daňových teórií zameraná na oblasť zdanenia spoločností. Ide o oblasť zdaňovania dividend. Ekonómovia preferujúci výber dane z príjmov spoločností na centrálnej úrovni argumentujú tým, že z dôvodu negatívnych vplyvov súvisiacich s jej výberom je vhodnejšie, aby sa korporátne daň vyberala na centrálnej úrovni s cieľom minimalizovať náklady súvisiace s ich výberom.

Aktuálne otvorenou otázkou aj z pohľadu daňových teórií je, z čoho je potrebné vychádzať respektíve, na čo je potrebné nadväzovať pri realizácii reforiem v oblasti korporátnej dane? Viacerí ekonómovia konštatujú, že práve reformné kroky v oblasti dane z príjmov právnických osôb je nevyhnutné uskutočňovať v úzkom prepojení so zdaňovaním fyzických osôb, s dividendovou politikou a politikou podpory neziskových spoločností. Doterajší výskum tiež neposkytol relevantnú odpoveď na otázku. Je výhodnejšie preferovať historicky overené skutočnosti, alebo presadzovať nové myšlienky a výsledky reálnej praxe pri uskutočňovaní reforiem korporátneho zdaňovania? Smerovanie súčasne daňovej politiky v oblasti korporátneho zdaňovania tak preukázalo, že mnohé krajiny, nielen európske, preferujú podporu malých a stredných spoločností prostredníctvom nižšej sadzby korporátnej dane, alebo špecifickými daňovými režimami a daňovými stimulmi.

V amerických daňových teóriách významne rezonujú aj myšlienky harmonizácie resp. koordinácie daňových systémov v Európe. Podľa názoru H. Hameakersa,²⁵ existencia daňovej súťaže musí sama o sebe smerovať k tzv. spontánnemu harmonizačnému efektu. Teda k spontánnemu zblížovaniu daňových sadzieb. Preto nie je potrebné daňové systémy harmonizovať umelo, pričom umelá harmonizácia by mohla vyvolať negatívne vplyvy na rozpočtové príjmy. Americký ekonóm D. J. Mitchell²⁶ upozorňuje na fakt, že bez daňovej

²⁵ HAMEAKERS, H. Fiscal Sovereignty and Tax Harmonization in the EC. In European Taxation. [online]. 1993, Vol. 33, No.1. p. 25-27.

²⁶ MITCHELL, Daniel. A Tax Competition Primer: Why Tax Harmonization and Information Exchange Undermine America's Competitive Advantage in the Global Economy. In Report of Heritage Foundation Backgrounder. [online]. Washington: The Heritage Foundation No. 1460, 2001. [cit. 2020-10-17] Dostupné

súťaže pri daňovej harmonizácii sa vlády môžu chovať podobne ako monopol a uvažovať neúmerne vysoké dane. Preto „pravá“ daňová harmonizácia prináša vyššie daňové sadzby. V situácii, že vlády môžu používať takto vysoké dane, nie sú nútené k efektívnosti v oblasti verejných výdavkov. Znižovanie nominálnych sadzieb dane v podmienkach daňovej konkurencie preto nemusí vždy viesť k poklesu výberu korporátnej dane, pričom uvedená skutočnosť sa týka práve oblasti priameho zdanenia a súčasne je charakteristická presne opačným vývojom. V prípade, že si daňovník môže znížiť daňové zaťaženie presunom svojho podnikania, kapitálu alebo práce z krajiny s vysokým daňovým zaťažením do krajiny s nižším zaťažením ide o proces daňovej konkurencie. Takýto pohyb pozitívne vplýva na ekonomiky, ktoré realizáciou daňových reforiem znižujú daňové zaťaženie. Naopak znevýhodňuje krajiny s vysokými verejnými výdavkami a vysokými nominálnymi daňovými sadzbami. Práve tieto krajiny odmietajú daňovú konkurenciu a snažia sa zabrániť odlivu finančných prostriedkov. Prostredníctvom Únie preto tlačia na preferovanie daňovej harmonizácie pri zachovaní existujúcich vysokých daňových sadzieb.

Názor, že daňovníci by mali mať možnosť profitovať z nižších daní prezentuje aj už spomínaný ekonóm J. Mitchell. Podľa jeho názoru žiadne ekonomické zoskupenie by nemalo obmedzovať možnosti pohybu kapitálu a práce prostredníctvom realizácie opatrení zameraných na vytvorenie kartelu v prospech krajín s vysokým daňovým zaťažením. Mitchell tiež tvrdí, že: „daňová harmonizácia existuje tam, kde platitelia daní musia čeliť rovnakým alebo podobným daňovým sadzbám. Pričom k harmonizácii dochádza buď explicitnou alebo implicitnou formou. Obidve formy daňovej harmonizácie spôsobujú nepriaznivé ekonomické dôsledky. Je oslabovaná daňová konkurencia, vývoj smeruje k vysokým daňovým sadzbám, to bráni efektívnemu umiestňovaniu kapitálu a práce výsledkom čoho je spomalenie celkovej výkonnosti ekonomiky. Pri explicitnej harmonizácii sa krajiny dohodnú a stanovia minimálne alebo podobné daňové sadzby.²⁷ V situácii, že dochádza k zdaneniu príjmov, ktoré boli zarobené v iných daňových územiach hovoríme o implicitnej harmonizácii.“²⁸

Základným modelom daňovej súťaže, obsahujúc korporátnu daň, sa venoval aj americký

na: <https://www.heritage.org/taxes/report/tax-competition-primer-why-tax-harmonization-and-information-exchange-undermine>

²⁷ EÚ vyžaduje, aby jej členské krajiny uplatňovali minimálnu úroveň základnej sadzby DPH 15 %. EÚ harmonizovala aj spotrebné dane z palív, liehu a tabaku a pokračujú snahy o harmonizáciu daní z príjmu.

²⁸ EÚ uplatňuje „smernicu o zdaňovaní úspor“, ktorá od vlád požaduje zber finančných informácií o investoroch so sídlom mimo krajiny a ich poskytovanie daňovým orgánom cudzích štátov. To vedie do slepej uličky, lebo pracovné príležitosti a kapitál smerujú obvykle z krajín s vysokým zdanením do krajín s nízkym zdanením.

ekonóm a profesor Ryan J. Wilson.²⁹ Zaoberal sa dynamikou a dôsledkami korporátnych daní. Zastával názor, že daňová konkurencia môže viesť k odlivu príjmov z krajiny s vyššou daňovou sadzbou korporátnej dane. Krajina tak nemusí mať dostatočné finančné prostriedky na poskytovanie verejných služieb na optimálnej úrovni. Nielen financovanie verejných služieb, ale aj vysoká mobilita kapitálu ako aj ziskov v rámci podnikateľského sektora môžu vytvárať priestor k zásadnej otázke. Môže zdanenie spoločností spolu so zdanením kapitálu v súčasných otvorených ekonomikách prežiť?³⁰

Ch. P. Edwards a V. Rugy³¹ tiež upozorňujú na skutočnosť, že daňová konkurencia vedie k znižovaniu daňových základov iných krajín a k deformácii alokácie kapitálu a služieb. Pozitívny efekt vzniká v ekonomike, kde dochádza k znižovaniu daní a tiež tam dochádza k prílivu kapitálu a rastu daňových základov. V ostatných krajinách má daňová súťaž však negatívny efekt. Dochádza k odlivu kapitálu a daňových základov, pričom výsledným efektom je celkový pokles ekonomického rastu.³²

1.1.2 Daňová politika v európskom priestore s dôrazom na zdaňovanie právnických osôb

Problematika zdaňovania spoločností podnikajúcich v členských krajinách Únie je veľmi diskutovanou témou. Pričom len samotná harmonizácia korporátnej dane v európskom priestore predstavuje širokospektrálne zameraný proces. Nielen rozdielnosť vo výške daňových sadzieb, rozdielnosť v oblasti uznateľnosti nákladov, aplikácia špecifických podmienok zdanenia spoločností podnikajúcich vo vybraných odvetviach ekonomiky, ako aj poskytovanie daňových stimulov pre nové spoločnosti patria medzi hlavné prekážky harmonizácie korporátnej dane.

Prvé myšlienky týkajúce sa daňovej harmonizácie evidujeme na úrovni EÚ už v Rímskej zmluve.³³ Aj napriek skutočnosti, že v tomto dokumente sa väčší dôraz kládol na nepriame dane, boli spomenuté aj dane priame, avšak veľmi všeobecne. Prvé pokusy o daňovú

²⁹ WILSON, John. D. A Theory of Interregional Tax Competition. In Journal of Urban Economics. [online]. Elsevier, 1986, vol. 19, issue 3, 296-315. [cit. 2020-10-23] Dostupné na: https://scholar.google.sk/scholar?q=WILSON,+J.+D.+1986.+A+Theory+of+Interregional+Tax+Competitio.+Journal+of+Urban+Economics,+19:+296-315.&hl=sk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar

³⁰ Viac GORDON, 1992, WEICHENRIEDER, 2005.

³¹ EDWARDS, Chris. - RUGY, Veronique. International Tax Competition A 21 St. – Century Restraint on Government. In Policy Analysis. [online]. Washington: Cato Institute 2002, No. 431. [cit. 2020-10-21] Dostupné na: <https://www.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/pa431.pdf>

³² Ostatné štáty majú vyššie daňové zaťaženie (v porovnaní so štátom, ktorý znížil daňové zaťaženie), v týchto štátoch tak dochádza k odlivu kapitálu, poklesu investícií a celkovo k poklesu rastu HDP).

³³ Rímska zmluva o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva, 1967.

harmonizáciu v oblasti priamych daní boli ukončené najmä z dôvodu rozdielných názorov na tvorbu samotného základu dane spoločností. Postupne boli prezentované európske smernice zamerané na oblasť priamych daní, pričom ich väčšia časť bola venovaná práve zdaňovaniu spoločností.³⁴

Rozdielnosť a rozporuplnosť názorov na uplatňované postupy Európskej únie sú obsahom viacerých ekonomických publikácií. V období, kedy k pôvodným krajinám boli prijímané krajiny nové sa do popredia dostávajú práve daňové teórie zaoberajúce sa harmonizáciou a konkurenciou daní na nadnárodnej úrovni. V daňových systémoch európskych krajín je štruktúra priameho zdanenia spoločností takmer jednotná. Členské štáty EÚ uplatňujú samostatne daň z príjmov spoločností a daň z príjmov fyzických osôb. Štruktúrna jednotnosť v sebe však skrýva veľké rozdiely, ktoré vyplývajú najmä z rozdielnej konštrukcie daňových základov či už pre spoločnosti, ako aj pre jednotlivcov. Existujú preto rozdielne názory na to, či prebiehajúci proces v oblasti zdaňovania spoločností predstavuje proces daňovej harmonizácie alebo proces daňovej konkurencie.

Pre daňovú konkurenciu hovoria aj argumenty vychádzajúce z prác ekonomickej školy verejnej voľby. J. Buchanan,³⁵ nositeľ Nobelovej ceny uvádza daňovú konkurenciu ako významný kontrolný mechanizmus. Záujmové skupiny nemôžu poškodzovať ekonomiku vytváraním koalícií, ktoré často likvidačným daňovým zaťažením presadzujú svoje záujmy na úkor trhovej efektívnosti.³⁶

Pri pohľade na reformy daňovej politiky uplatňovanej v Európe a okolitých krajinách za posledných 30 rokov je zrejmý prínos daňovej konkurencie. A práve daňová konkurencia nie je a nebola jediným faktorom pozitívnych zmien v oblasti priamych daní z príjmu. Jednoznačne podporila prechod k daňovej politike orientovanej na ekonomický rast a zamestnanosť. Význam daňovej konkurencie tak vzrástol nielen po uskutočnení reforiem vo východnej Európe. Litva, Lotyšsko a Estónsko znížili dane z príjmu, keď na konci

³⁴ Smernica č. 90/434/EEC – Direktíva o fúziách, Smernica š. 90/435/EEC – Direktíva o materských a dcérskych spoločnostiach. Smernica 2003/48/EEC – Direktíva o zdanení príjmov z úrokov, Smernica 2003/49/EEC - Direktíva o spoločnom systéme zdaňovania úrokov a licenčných poplatkov medzi spriaznenými spoločnosťami. Smernica č. 77/99/EEC rozšírená v roku 1997 – Direktíva o vzájomnej pomoci medzi zodpovednými autoritami v oblasti priameho zdanenia.

³⁵ BUCHANAN, J. M. 1998. Veřejné finance v demokratickém systému. Praha: Computer Press, 1998. ISBN 80-7226-116-9.

³⁶ Ako príklad možno uviesť daň z príjmu právnickej osoby v EÚ. Už v rokoch 1962 a 1970 boli správy vyzývajúce k harmonizácii sústav zdaňovania príjmov právnických osôb. V roku 1975 sa Európska komisia snažila o minimálnu daň z príjmu právnických osôb na úrovni 45 %. Zlyhalo to rovnako ako snaha zo začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia o jej zavedenie na minimálnej úrovni 30 %. Dnes je priemerná sadzba tejto dane v EÚ nižšia ako 20,30 %.

minulého storočia schválili jednotnú sadzbu dane pre právnické a fyzické osoby. Tento postup nasledovalo Rusko so sadzbou dane na úrovni 13 % v roku 2001, Slovenská republika (19 %) a Ukrajina (13 %) v roku 2004. Vo všeobecnosti tak platí, zatiaľ čo daňová konkurencia núti vlády do rozhodnutí, ktoré znižujú daňové sadzby a zamedzujú dvojitému zdaneniu, naopak daňová harmonizácia je určená na ochranu daňových legislatív s vysokým sadzbami a rozsiahlym dvojitým zdanením príjmov.

Teórie zaoberajúce sa práve daňovou konkurenciou prostredníctvom korporátnej dane tak nie sú žiadnou novinkou ani v európskom priestore. Prvé dôkazy evidujeme už v dielach amerického ekonóma Ch. Tiebouta v 50. rokoch minulého storočia, kde išlo o prvotné snahy harmonizovať najprv daň z obratu a následne priame dane. Počas 70-tych rokov minulého storočia dominujú názory, že harmonizácia dane z príjmov spoločností by mala sprevádzať vznik monetárnej únie (Van den Tempel, 1970).³⁷

Každá pozitívna zmena v daňovom systéme zvyšuje medzinárodnú konkurencie schopnosť krajiny. Pre krajinu znamená zlepšenie postavenia v európskom priestore. Na základe týchto skutočností je možné súhlasiť s tvrdením V. Tanziho,³⁸ že v období rozvoja medzinárodnej spolupráce, prestávajú platiť základné faktory, ktoré sa podieľali na vzniku tradičných daňových systémov. Je preto veľmi ťažko predikovať a kvantifikovať výšku daňových výnosov jednotlivých krajín, a tiež frekvenciu dopadu daní jednotlivých daňových systémov.

Základné myšlienky súčasných európskych modelov nadväzujú tiež na autorov ako je Zodrow, Mieszkowski a Wilson. Spomínaní autori sa zamerali na dôsledky a dynamiku daňovej súťaže. Výsledky ich výskumu preukázali, že rozdielne daňové sadzby vedú k daňovej súťaži. Tá je výsledkom znižovania výšky daňových sadzieb korporátnej dane a neustáleho presúvania ziskov medzi krajinami. Autori, ktorí nadväzujú na ich výskum si kladú otázku. Je možné tento proces zachovať aj z hľadiska dlhšieho časového horizontu? Teórie zaoberajúce sa daňovou konkurenciou tiež konštatujú, že ide o komplexný model faktorov, ktoré majú vplyv na zmenu výšky sadzby dane z príjmov. Je nevyhnutné ich riešiť v kooperácii s výškou verejných výdavkov v ekonomike. Daňová sadzba však závisí aj od mnohých ďalších faktorov. Jedným z nich je napríklad dostupnosť nápravných

³⁷ VAN DEN TEMPEL, A. J. Corporation Tax and Individual Income Tax in the European Communities. In Studies of the European Communities. [online]. Brusel, 1970. [cit. 2019-10-21] Dostupné na: <https://aei.pitt.edu/40293/1/A4688.pdf>

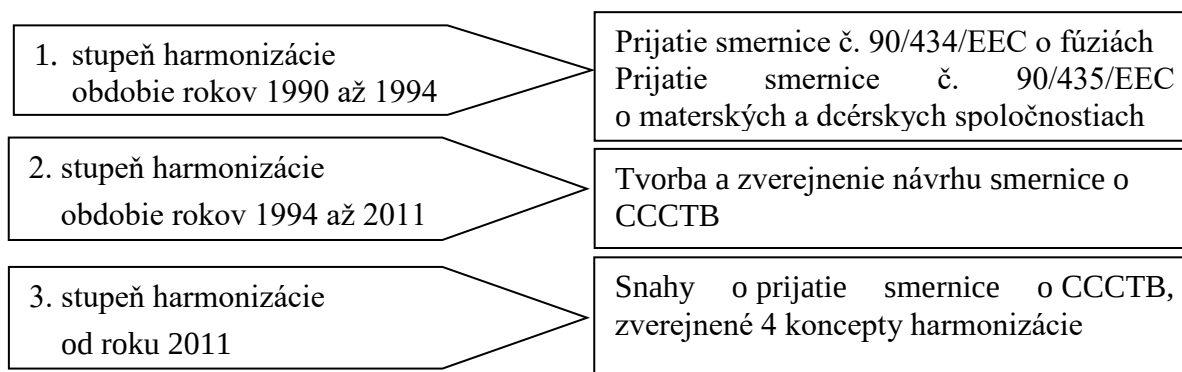
³⁸ TANZI, Vito. - ZEE, Howell. Tax Policy for Developing Countries. In Economic Issues. [online]. International Monetary Fund, 2001, No. 27. [cit. 2020-10-21] Dostupné na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/issues/issues27/>

mechanizmov, ako aj výška dotácii pre spoločnosti, ktoré dokážu nahradiť nižšiu úroveň kapitálu po zdanení.

Výsledky daňovej súťaže tiež môžu ovplyvniť veľkosť ekonomiky a existenciu stimulačných aktivít v ekonomike. (Wilson).³⁹ K rozdielnej optimálnej úrovne zdaňovania spoločností medzi regiónmi môže tiež viesť ich geografická poloha a koncentrácia priemyslu. Podľa J. D. Wilsona existencia obchodu medzi členmi Európskej únie a ostatnými krajinami sveta môže viesť k špecifickým podmienkam zdaňovania spoločností. V konečnom dôsledku tak k rozdielnej forme rovnováhy zdanenia. Na daňovú súťaž vplývajú aj ďalšie indikátory ako napríklad dostupnosť špecifických daňových režimov popri zdanení kapitálu, poskytovanie verejných služieb, premiestňovanie finančných prostriedkov v oblasti verejných statkov, možnosť exportovať daňové zaťaženie do zahraničia, stupeň domáceho dopytu, ako aj možnosť presunu daňových strát do zahraničia. A tak do dnes nie sú ukončené debaty o výhodách a nevýhodách daňovej súťaže v oblasti korporátnej dane.

Ako už bolo spomenuté harmonizáciu v oblasti priamych daní v Európskej únii datujeme do obdobia 60 rokov 20. storočia obsiahnutej v Rímskej zmluve. Ďalšie kroky v oblasti priamych daní, tentoraz však so zameraním na korporátnu daň boli prezentované až v 80 rokoch minulého storočia. V tomto období Európska komisia prišla s návrhom, ktorého hlavným cieľom bolo stanovenie výšky daňového zaťaženia spoločností v rozsahu od 45 % do 55 %. Väčšina členských krajín však tento návrh odmietla.

Obrázok 1 *Priebeh harmonizácie v oblasti dane z príjmov právnických osôb v Európskej únii*

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa <https://eur-lex.europa.eu/>.

³⁹ WILSON, John. D. A Theory of Interregional Tax Competition. In Journal of Urban Economics. [online]. Elsevier, 1986, vol. 19, issue 3, 296-315. [cit. 2020-10-23] Dostupné na: https://scholar.google.sk/scholar?q=WILSON,+J.+D.+1986,+A+Theory+of+Interregional+Tax+Competition,+Journal+of+Urban+Economics,+19:+296-315.&hl=sk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar

Snahy Únie o harmonizáciu dane z príjmov spoločností v európskom priestore zachytáva obrázok 1. Smerovanie daňovej politiky v rámci Európy je ovplyvňované princípmi a zásadami EÚ, ktoré sú zamerané na harmonizáciu a koordináciu daňových systémov jej členských krajín.⁴⁰ Súbor postupov v sebe zahŕňa procesy zamerané na odstránenie dvojitého zdanenia, diskriminácie, ako aj na zamedzenie neúmyselného znižovania nákladov súvisiacich s podnikaním v rámci európskych daňových systémov. Vzájomná spolupráca členských krajín v oblasti priamych daní predstavuje rôzne formy spolupráce. Ide o jednostranné opatrenia až po spoločné kroky a využívanie daňových režimov na úrovni EÚ.

Tabuľka 1 Sadzba DzP spoločností v krajinách EÚ (1990 - 2020) v %

Krajina	1990	2000	2010	2015	2020
Belgicko	41,00	40,17	33,99	33,99	29,00
Bulharsko	40,00	32,50	10,00	10,00	10,00
Chorvátsko	-	20,00	20,00	20,00	18,00
Cyprus	25,00	29,00	10,00	12,50	12,50
Česká republika	-	31,00	19,00	19,00	19,00
Dánsko	-	32,00	25,00	24,50	22,00
Estónsko	-	26,00	21,00	21,00	20,00
Fínsko	41,00	29,00	26,00	20,00	20,00
Francúzsko	37,00	36,67	34,43	38,00	31,00
Grécko	46,00	40,00	24,00	26,00	24,00
Holandsko	35,00	35,00	25,50	25,00	25,00
Írsko	43,00	24,00	12,50	12,50	12,50
Litva	-	15,00	15,00	15,00	15,00
Lotyšsko	-	24,00	15,00	15,00	20,00
Luxembursko	39,40	37,45	28,59	29,22	17,00
Maďarsko	50,00	19,64	19,00	19,00	9,00
Malta	35,00	35,00	35,00	35,00	35,00
Nemecko	57,70	51,63	30,18	30,18	30,00
Poľsko	40,00	30,00	19,00	19,00	19,00
Portugalsko	36,50	35,20	26,50	31,50	21,00
Rakúsko	39,00	34,00	25,00	25,00	25,00
Rumunsko	28,00	25,00	16,00	16,00	16,00
Slovenská republika	-	29,00	19,00	22,00	21,00
Slovinsko	-	25,00	20,00	17,00	19,00
Španielsko	35,00	35,00	30,00	30,00	25,00
Švédsko	28,00	28,00	26,30	22,00	21,40
Taliansko	41,80	41,25	31,40	31,29	24,00
Spojené kráľovstvo	34,00	30,00	28,00	21,00	19,00

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov OECD.

V oblasti harmonizácie dane z príjmov právnických osôb v európskom priestore, aj napriek

⁴⁰ Bližšie SCHULTZOVÁ, A. 2018. Daňové sústavy štátov EÚ. Ekonóm. 2018., ISBN 978-80-225-4505-1.

mnohým pokusom, je možné konštatovať, že dnešná situáciu dokumentuje výrazné rozdiely. Ako vo výške nominálnych daňových sadzieb, tak aj v podmienkach umorovania daňovej straty, tiež v aplikácii minimálnej výšky korporátnej dane, ale najmä v oblasti definície a typov daňovo uznateľných a neuznateľných nákladov spoločností. Vývoj sadzby dane z príjmov spoločností za obdobie posledných 30 rokov v európskych krajinách sumarizuje tabuľka 1.

Na základe týchto údajov je možné konštatovať, že všetky uvedené krajiny, až na Lotyšsko a Slovinsko, pristúpili k postupnému znižovaniu nominálnej sadzby dane z príjmov právnických osôb za obdobie posledných 30 rokov. Osem európskych krajín (Bulharsko, Česká republika, Írsko, Litva, Malta, Poľsko, Rakúsko, Rumunsko) v období posledných desiatich rokov nominálnu sadzbu korporátnej dane nezmenili. V Luxembursku sa uvedená 17 % sadzba korporátnej dane aplikuje na zdaňovanie spoločností so zdaniteľným príjmom vyšším ako 200 000 eur. Spoločnosti dosahujúce nižší zdaniteľný príjem podliehajú 15 % sadzbe korporátnej dane. Podobný systém korporátneho zdanenia sa uplatňuje aj vo Francúzsku, kde sa od roku 2020 spoločnosti so ziskom nižším ako 500 000 eur a zdaniteľným príjmom nižším ako 250 miliónov eur zdaňujú 28 %. Všetky ostatné spoločnosti s vyšším vykázaným ziskom, ako aj zdaniteľným príjmom podliehajú 31 % sadzbe dane z príjmu spoločností. Francúzsko tiež deklaruje skutočnosť, že od roku 2022 plánuje znížiť výšku základnej sadzby korporátnej dane na 25 %. Výška zdaniteľného zisku ovplyvňuje výšku sadzby dane z príjmov spoločností aj v Holandsku. Spoločnosti so zdaniteľným ziskom nižším ako 200 000 eur podliehajú 16,5 % sadzbe dane. Ostatné spoločnosti sú zdaňované na úrovni 25 %.

V súčasnosti už konkrétne kroky harmonizácie dane z príjmov spoločností sú orientované na harmonizáciu základu dane. Snahou daňovej harmonizácie v oblasti právnických osôb je tiež regulácia presunu sídiel spoločností z dôvodu znižovania ich daňovej povinnosti. Na základe údajov OECD priemerná výška sadzby dane z príjmov právnických osôb v EÚ 27 (vrátane Spojeného kráľovstva) v roku 2000 sa pohybovala na úrovni 31,1 %, pričom v roku 2020 dosiahla úroveň 20,3 %. Samotné vlády a spoločnosti odlišne reagujú na uskutočňovanú daňovú konkurenciu a harmonizáciu.

Prebiehajúce reformy daňových systémov, sú ovplyvnené aj názormi súčasných

ekonómov.⁴¹ Genser a Haufler, vo svojom diele *Tax Competition, Tax Coordination and Tax Harmonization* vyjadrujú názory na existenciu jednotnej Európskej monetárnej únie. Podľa nich práve výrazné rozdiely v národných daňových systémoch členských krajín a intenzita daňovej konkurencie predstavujú dva základné prvky, ktoré tento proces ovplyvňujú. Členské štáty EÚ sú nútené znižovať daňové zaťaženie, aby poskytl priaznivé daňové podmienky pre spoločnosti. Na druhej strane však tento postup vytvára silné tlaky na príjmovú stránku verejných rozpočtov. Podľa G. J. A. Nicodeme, švédskeho ekonóma,⁴² dôsledky daňovej súťaže je potrebné posudzovať komplexne. Ekonomický výskum v tejto oblasti sa v období posledných 25 rokov tak snaží doplniť základné modely o ďalšie špecifické ukazovatele.

Skúmanie súčasného stavu daňovej politiky európskych krajín preukázalo, že krajiny zavádzajú nové opatrenia najmä v podobe úpravy položiek znižujúcich základ dane spoločností a zdanenia vybraných sektorov ekonomiky. Najväčšie rozdiely v daňovom zaťažení európskych spoločností sú identifikovateľné v špecifických pripočítateľných a odpočítateľných položkách ovplyvňujúcich základ dane spoločností. Ide najmä o limitovanie daňových výdavkov, o odpisovú politiku, o výdavky na vedu a výskum. Napríklad len aplikácia špecifických daňových nástrojov v podobe daňovo uznateľných nákladov môže zabezpečiť zvýšený prílev zahraničných investícií, podporu vybraných sektorov ekonomiky, ako aj stimulovať investovanie spoločností. Diverzifikácia a výrazné rozdiely vo výške a typoch daňových a nedaňových nákladov sú v daňových systémoch európskych krajín zreteľné. Od roku 2015 je tiež možné pozorovať výraznejšiu podporu start-up spoločností práve prostredníctvom sadzby dane a ostatných daňových nástrojov.

Harmonizácia daňového základu pred harmonizáciou daňových sadzieb sa stala prioritou EÚ od roku 1979.⁴³ Avšak v roku 1989 sa proces harmonizácie korporátneho zdaňovania spomalil. Komisia sa zamerala prioritne na odstránenie dvojitého zdanenia, zdaňovanie úspor a cezhraničných transakcií. Opätovný návrat k harmonizácii daňového základu bol zaznamenaný v roku 1992 najmä z dôvodu, že rozdielne zdaňovanie spoločností krajín EÚ skresľovalo rozhodnutia investorov. Boli navrhnuté minimálne štandardy v tvorbe daňovej základne právnických osôb a pásmo pre sadzby dane z príjmov vo výške od 30 % do 40 %.

⁴¹ GENSER, Bernd. - HAUFLER, Andreas. *Tax Competition, Tax Coordination and Tax Harmonization: The Effect of EMU*. In *Empirica*. [online]. Holandsko: Kluwer Academia Publishers, 1996, Vol. 23, No. 1. [cit. 2020-11-05] Dostupné na: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/101612/1/73372163X.pdf>

⁴² Od roku 2013 pracuje pre Európsku komisiu v oblasti daní a cieľ.

⁴³ Viac v Nyborg report, EC

Avšak tento návrh nebol podporený dostatočnou politickou vôľou.

Myšlienky väčšej koordinácie zdaňovania spoločností boli oživené v období po roku 2001. Bola publikovaná správa, ktorej obsahom boli informácie o úrovni, determinantoch a rozptyle efektívnych daňových sadzieb spoločností EÚ⁴⁴. Správa tiež zahŕňala identifikáciu prekážok zdaňovania, problém dvojitého zdanenia príjmov, prítomnosť nadmerných daňových nákladov ako aj ostatné prekážky podnikania spoločností v európskom priestore. Cieľom bolo obsiahnuť a prezentovať konkrétne cielené riešenia. Časť z nich bola zameraná na prezentáciu obsiahlych riešení harmonizácie daňovej základne spoločností a obsahovala aj:

- jednotné sadzby dane z príjmov (harmonizácia sadzieb a základu dane),
- povinné harmonizačné metódy na výpočet daňovej základne,
- rovnaké harmonizačné metódy vypočítavajúce daňovú základňu, v podobe nepovinnej aplikácie spoločného konsolidovaného základu dane (CCCTB),
- systém Home State Taxation.

V nadväznosti na vyššie spomenuté kroky, Európska únia výrazne napreduje v oblasti spoločností. Zavedenie spoločného konsolidovaného základu dane pre právnické osoby (CCCTB) je významným krokom v európskom priestore v podmienkach fungovania vnútorného trhu. Politické opatrenia sú zamerané najmä na posilnenie jednotného trhu, čo pre oblasť spoločností znamená komplexnejšiu a výraznejšiu harmonizáciu základu dane spoločností. Systém CCCTB by mal podporiť zdaňovanie spoločností podľa hospodárskeho výkonu, cezhraničnú činnosť, zamedziť vyhýbaniu sa povinnosti platiť dane a zabrániť trhovým deformáciám. Spoločný konsolidovaný základ dane z príjmov spoločností by mal tiež obmedziť započítavanie strát, zabezpečiť odstránenie prekážok obchodných aktivít v krajinách EÚ a zamedziť dvojitému zdaneniu. Je určený spoločnostiam podnikajúcim vo viacerých európskych krajinách EÚ. Základným pravidlom je, že právnická osoba by sa neriadila národnou daňovou legislatívou, ale aplikovala by jeden systém výpočtu základu dane s povinnosťou podávať len jedno spoločné daňové priznanie. Išlo by o súbor pravidiel, uplatňovaných v členských krajinách Únie, kde by sa sčítavali dosiahnuté zisky a straty spoločností z členských krajín. Následne by sa určil konečný základ dane spoločnosti. Takéto pravidlá by pomohli odstrániť problémy transferového oceňovania a dvojitého zdanenia. Nešlo by však o daňovú

⁴⁴ European Commission (2001) Company Taxation in the Internal Market. Commission Staff Working Paper, SEC(2001) 1681, 23 October 2001, Brussels.

harmonizáciu korporátnej dane ako celku. Stanovenie sadzieb dane by zostalo v kompetencii národných vlád, a práve daňové sadzby by mali zabezpečovať určitý stupeň daňovej konkurencie. Vstup do systému CCCTB by bol pre spoločnosti dobrovoľný nakoľko spoločnosti, ktoré vstup na európsky trh neplánujú, nemajú dôvod ani profitovať z ušetrených administratívnych nákladov.

Aktuálne Európska komisia pracuje na nových podmienkach aplikácie CCCTB. Dochádza k dvom zásadným zmenám. Prvou je navrhnutie povinného vstupu do systému, čo má výraznejšie podporiť boj proti daňovým únikom, keďže dobrovoľne by systém pravdepodobne nevyužívali spoločnosti s agresívnym daňovým plánovaním. Druhou zmenou je, že CCCTB bude predstavený ako sumár postupných krokov, čo by malo zabezpečiť priechodnejšie odsúhlasenie tohto systému. Hlavným cieľom bude zabezpečenie spoločného konsolidovaného základu dane v súlade s medzinárodnými prvkami z iniciatívy OECD, ktorá tiež bojuje proti daňovým únikom.⁴⁵

Zavedenie systému CCCTB by podľa odhadov Únie malo priniesť úsporu nákladov spoločností vo výške 7 %. Zníženie nákladov na podnikanie by sa dotklo aj spoločností, ktoré plánujú expandovať na európske trhy. Zavedením CCCTB by tieto náklady súvisiace s daňami mali poklesnúť až o 62 %. Dodatočné úspory vo výške až 1,3 miliardy eur by mohla zabezpečiť možnosť vyrovnať straty podnikov v jednom členskom štáte oproti ziskom v inom členskom štáte EÚ na daňové účely. Tieto úspory by tak priniesli možnosť presadiť sa v európskom priestore malým a stredným spoločnostiam, ktoré doteraz nemali dostatok finančných prostriedkov. Z pohľadu postavenia Únie by CCCTB malo zvýšiť atraktivnosť európskeho trhu pre zahraničných investorov v porovnaní s USA alebo Čínou. Spoločný konsolidovaný základ dane pre spoločnosti CCCTB by mal byť širší ako aktuálne vnútroštátny základ dane. Rozšírený základ dane by pozitívne pôsobil na daňové príjmy krajín a nedochádzalo by k ohrozeniu prebiehajúcej konsolidácii verejných príjmov jednotlivých členských krajín.

Najnovšie otázky týkajúce sa spoločného konsolidovaného základu dane z príjmov spoločností v európskom priestore sa zameriavajú aj na odstránení deformácie zvýhodňovania dlhu prostredníctvom daňovej úľavy pre rast a investície.⁴⁶ Tento daňový

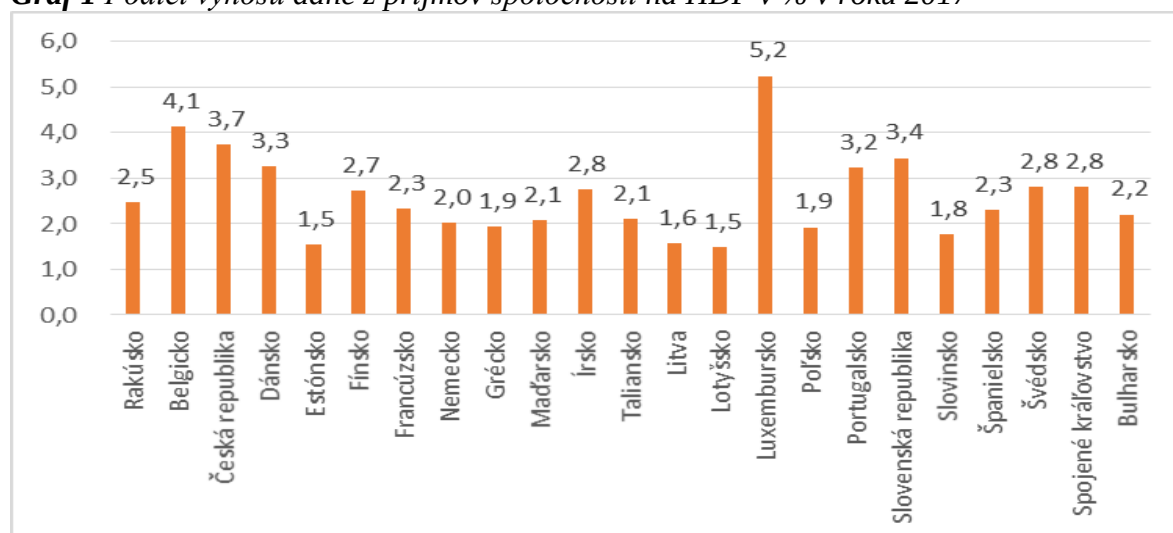
⁴⁵ Zmeny sú vo fáze prijatia a vyhodnotenia pripomienok. (EC Europe, 2016).

⁴⁶ Európska komisia identifikovala existenciu asymetrického daňového režimu pre dlh a vlastné imanie, keďže vo väčšine daňových systémov v Európe sa spoločnostiam poskytujú daňové stimuly na prijatie väčšieho zadlženia. Platí že na investovanie prostredníctvom dlhu sa vzťahuje preferenčný režim, minimálna

režim by mal zabezpečiť možnosť odpočítania dane pre spoločnosti, ktoré sa rozhodnú pre financovanie zvýšením vlastného imania namiesto financovania prostredníctvom dlhu. Táto forma úľavy by spôsobila, že financovanie spoločností zvýšením vlastného imania by získalo podobnú úroveň daňových výhod ako spomínané dlhové financovanie. Výsledkom by bolo vytvorenie daňového prostredia, ktoré by bolo z aspektu zdanenia neutrálnejšie.

Zdaňovanie príjmov spoločností v krajinách EÚ prechádza neustále výraznými zmenami. Daňové zaťaženie európskych spoločností postupne klesá a súčasne dochádza k znižovaniu štátnych príspevkov poskytovaných práve právnickým osobám. V nadväznosti na odpisovú politiku a na politiku daňových úverov dochádza k zmenám aj v definovaní daňového základu, v možnosti preniesť stratu do budúceho roka a v uplatňovaní nových štruktúr odpočtových položiek (najmä na vedu a výskum) pri tvorbe daňového základu spoločností. Vzhľadom na nevyhnutnosť urýchlenej obmeny technologických zariadení, dochádza k výraznému skráteniu doby odpisovania, osobitne pri informačných technológiách a technológiách spojených s rozvinutím internetového obchodu. Súčasné postavenie dane z príjmov právnických osôb v Európe načrtáva nasledujúci graf 1. Je potrebné tiež konštatovať, že podiel dane z príjmov spoločností na HDP sa za obdobie 22 rokov zvýšil z priemernej hodnoty 2,5 % na 3 %.

Graf 1 Podiel výnosu dane z príjmov spoločností na HDP v % v roku 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov OECD.

Aj napriek situácii, že od roku 1995 dodnes, podľa štatistík OECD, väčšina krajín znížila základnú sadzbu dane z príjmov právnických osôb podiel daňových príjmov z tejto dane na

návratnosť pred zdanením potrebná na to, aby sa oplatilo investovať, bude v prípade investícií, ktoré sú financované formou dlhu nižšia.

celkových príjmoch postupne rástol. Výnimkou je obdobie rokov 2008 a 2009, kedy vplyvom hospodárskej krízy došlo k zníženiu daňových príjmov z korporátnej dane, a tak výber uvedenej dane je relatívne stabilný aj v dlhšom časovom horizonte.

Základnou otázkou, ako súčasné daňové teórie zamerané implicitne na daňovú súťaž v oblasti korporátnej dane zapadajú do koncepcie teoretických poznatkov z predchádzajúcich období, sa zaoberal už vyššie spomínaný belgický ekonóm G. J. Nicodeme. Súčasná polemika ekonomickej vedy o výške zdanenia spoločností tak súvisí nielen s historickými a teoretickými aspektami ale aj s ďalšími faktormi, keďže EÚ predstavuje komplex malých a veľkých krajín. Daňové teórie deklarujú, že väčšie krajiny si vyberajú vyššie zdanenie kapitálu, ako menšie krajiny.⁴⁷ Uvedené závery sú potvrdené aj v modeli (H. Huizinga a G. Nicodéme 2003),⁴⁸ kde ich regresia deklaruje významný a veľmi pozitívny vzťah medzi daňovým zaťažením spoločností a veľkosťou ich rezidentskej krajiny.⁴⁹

V prípade, že vlastníkmí kapitálu spoločností v krajine sú zahraniční investori, umožňuje to týmto krajinám efektívne vyvážať časť svojho daňového zaťaženia právnických osôb. Ekonomiky s vyšším podielom zahraničných investícií aplikujú vyššie korporátne dane. V európskom priestore tak skutočne existuje ekonomicky významný pozitívny vzťah medzi daňovým zaťažením a zahraničným vlastníctvom. Práve vysoká úroveň zahraničného vlastníctva v európskych spoločnostiach ponúka vysvetlenie absencie spoločného postupu v oblasti zdaňovania spoločností. Otázkou tak zostáva, či európske krajiny súťažia medzi sebou práve prostredníctvom daňových sadzieb aplikovaných na firmy?⁵⁰

V roku 1999 bol na úrovni únie publikovaný kódex správania sa pre zdaňovanie spoločností. Aplikovanie záverov kódexu bolo nezáväzná. Obsahovalo 66 ukazovateľov so škodlivými črtami zdaňovania spoločností, pričom členské krajiny súhlasili s ich revidenciou alebo ich zmenou. Závery kódexu tiež deklarujú, že špecifické daňové režimy

⁴⁷ Väčšie krajiny majú nižšiu elasticitu kapitálu ako malé ekonomiky. Uvedené konštatovanie je podložené aj údajmi v tabuľke 1, obsahujúcej výšku nominálnych sadzieb korporátnej dane v roku 2020.

⁴⁸ NICODEME, G. Corporate income tax and economic distortions. In CESifo Working Paper. [online]. European Commission, Luxemburg Centrum Emile Bergheim CESifo, 2009 No. 2477. [cit. 2017-02-17] Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/23545305_Corporate_Income_Tax_and_Economic_Distortions/link/571a5abb08ae6eb94d0c7921/download

⁴⁹ Sila krajiny bola meraná ako logaritmus HDP.

⁵⁰ Za posledných 30 rokov krajiny EÚ znižujú základnú sadzbu dane z príjmov spoločností, čo deklaruje prechod od zdanenia kapitálu k výraznejšiemu zdaneniu práce. Uvedená skutočnosť je rovnaká pre krajiny EÚ, ako aj pre krajiny OECD.

zdanenia spoločností existujú a správa nepovažuje znižovanie základných sadzieb dane z príjmov spoločností za „škodlivé“. Európski ekonómovia sa tak zaoberali otázkou: „Uskutočňuje sa znižovanie sadzby dane z príjmov právnických osôb v dôsledku daňovej konkurencie? Predstavuje tento proces naozaj proces pri ktorom ide „o preteky končiace až na dne?“

Niekoľko autorov sa pokúsilo odhadnúť ako významne boli jednotlivé jurisdikcie zapojené do vzájomne závislých daňových nastavení.⁵¹ Celkové závery viacerých európskych ekonómov⁵² však potvrdili skutočnosť, že medzi krajinami EÚ existuje silnejšia vzájomná závislosť ako medzi nečlenskými krajinami. Avšak odpoveď na vyššie položenú otázku nie je jednoznačná. V analýzach sa nenašli dôkazy, že „preteky znižovania sadzieb dane z príjmov spoločností končiace na dne“ súvisia s daňovou harmonizáciou tejto dane.

Aktuálnou výzvou v oblasti zdanenia spoločností je tiež otázka ako zdanenie príjmov spoločností pôsobí na rovnováhu pri ekonomickom rozhodovaní na národnej ako aj medzinárodnej úrovni. Reakciu na uvedenú problematiku prezentuje aj G. J. A Nicodème.⁵³ Skúma vybrané národné a medzinárodné nerovnováhy. Ide o nerovnováhy vznikajúce pri presune príjmov medzi kapitálom a pracovnými zdrojmi, pri presune ziskov medzi jurisdikciami a v dôsledku zdaňovania daňovej rezidencie spoločností, pričom uvedené faktory švédsky ekonóm zaraďuje medzi hlavné faktory nerovnováhy.

Podľa tohto ekonóma daňová účinnosť dane z príjmov spoločností je dobre známy koncept vo verejnom financovaní. Tento pojem je súčasťou širokej debaty o základoch a kritériách zdaňovania spoločností. Najmä kritériá efektívnosti a spravodlivosti sú stredobodom pozornosti verejnosti, čo sa týka zdaňovania spoločností. Zdaňovanie spoločností prináša len veľmi malú kontroverziu, čo sa spravodlivosti týka. Úvahy z tejto problematiky sa skôr sústreďujú na aspekty daňovej účinnosti korporátnej dane. Je zrejmé, že zdaňovanie spoločností v podobe nepaušálnej dane predstavuje deformáciu správania sa jednotlivých

⁵¹ CASE Anne. C. - ROSEN Harvey. S. - HINES James. R. Budget spill overs and fiscal policy interdependence. In: Journal of Public Economics. [online]. Princeton: Trustees of Princeton University. No 52. 1993. [cit. 2020-10-17] Dostupné na: http://www.princeton.edu/~accase/downloads/Budget_Spillovers_and_Fiscal_Policy_Interdependence.pdf

⁵² BRUECKNER, Jan. K. Strategic Interaction Among Governments: An Overview of Empirical Studies. In International Regional Science Review. SAGE Journal. [online]. 26, 2: 175–188. 003. [cit. 2020-08-17] Dostupné na: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.335.9013&rep=rep1&type=pdf>

⁵³ NICODEME, G. Corporate income tax and economic distortions. In CESifo Working Paper. [online]. European Commission, Luxemburg Centrum Emile Bergheim CESifo, 2009 No. 2477. [cit. 2017-02-17] Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/23545305_Corporate_Income_Tax_and_Economic_Distortions/link/571a5abb08ae6eb94d0c7921/download

ekonomických subjektov. Nicodeme zosumarioval tiež logické dôvody existencie dane z príjmov spoločností. Podľa jeho názoru, za určitých predpokladov (konkrétne mobility kapitálu) „klasické“ ekonomické modely tvrdia, že optimálna miera zdanenia kapitálu pri malej otvorenej ekonomike sa rovná nule (Tiebout, Zodrow a Mieszkowski, Wilson).⁵⁴ Gordon ako aj mnoho ďalších ekonómov sa preto začalo zaoberať základnými „pre“ a „proti“ týkajúcich sa samotnej existencie dane z príjmov právnických osôb (Weichenrieder, de Mooij, Sorensen).⁵⁵

G. Nicodéme tiež identifikoval štyri dôvody existencie korporátnej dane. Prvý dôvod, prečo daňový systém aplikuje korporátnu daň je, že existuje dôvod spojený s princípom výhod. Ako pri jednotlivcoch, podobne aj spoločnosti spotrebúvajú verejné statky a získavajú benefit z verejných intervencií, ako sú napríklad vzdelávanie alebo súdny systém. Je preto prirodzené, že spoločnosti platia daň z príjmu ako kompenzáciu za uvedené služby. Vybraní autori dokonca argumentujú, že obmedzená zodpovednosť, ktorú spoločnosti využívajú, volá po ďalšej kompenzujúcej dani. Takéto názory sú však spochybnené kvôli slabému a veľmi nepriamemu spojeniu medzi používaním verejných služieb a určením základu korporátnej dane. Pretože platí, že spoločnosti sú vlastnené jednotlivcami, ktorí sú tiež zdaňovaní, a teda vzniká riziko dvojitého zdanenia.

Druhý argument vychádza z pochybností založenej na „perfektnej“ mobilite kapitálu. Mobilita je oveľa viac komplexná téma, ako je zachytené v ekonomických modeloch. Z dôvodu existencie fixných nákladov alebo nákladov na realokáciu, môže byť niekedy kapitál relatívne imobilný. Podľa ekonóma Lee,⁵⁶ existujú komplementarity medzi kapitálom a menej mobilným faktorom. Dokonca ak významný podiel v spoločnosti je vlastnený zahraničnými akcionármi, daňové úrady majú motív pre zdanenie takýchto spoločností. Nechcú exportovať daňové bremeno na akcionárov (Mintz, Huizinga a Nielsen).⁵⁷ Podľa Wildasina optimálna daňová sadzba kapitálu v rovnováhe je úmerná podielu zahraničných akcionárov a nepriamo úmerná stupňu mobility kapitálu. V empirickej štúdii (34 európskych krajín, 1996 až 2000) Huizing a Nicodéme deklarujú

⁵⁴ Tamtiež.

⁵⁵ Tamtiež.

⁵⁶ LEE, Kangoh. Tax Competition with Imperfectly Mobile Capital. In Journal of Urban Economics. Elsevier, 1997, Vol. 42, Issue 2. ISSN 222-242.

⁵⁷ NICODEME, G. Corporate income tax and economic distortions. In CESifo Working Paper. [online]. European Commission, Luxemburg Centrum Emile Bergheim CESifo, 2009 No. 2477. [cit. 2017-02-17] Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/23545305_Corporate_Income_Tax_and_Economic_Distortions/link/571a5abb08ae6eb94d0c7921/download

silný pozitívny vzťah medzi podielom zahraničných akcionárov v krajine a priemerným podnikovým daňovým zaťažením. Ich odhady naznačujú, že ak sa zvýši podiel zahraničných vlastníkov o 1 %, zvýši sa priemerná sadzba korporátnej dane o 0,43 %. Nedokonalá mobilita kapitálu tak spolu s významným vplyvom podielu zahraničných vlastníkov v spoločnosti vysvetľujú zmysel existencie korporátneho zdanenia.⁵⁸

Tretí racionálny dôvod existencie zdanenia spoločností je spojený s „efektom pokladnice“, zapríčinený existenciou daňových úľav v ďalších ekonomikách sveta. Väčšie ekonomiky ako napríklad Veľká Británia používa systém daňových úľav najmä z dôvodu zníženia dvojitého zdanenia zahraničných príjmov spoločností. Posledný, štvrtý argument v prospech korporátnej dane hovorí, že zdaňovanie spoločností je užitočnejšie, ako odčerpávanie daní z príjmov získaných fyzickými osobami. Ak by neexistovala korporátna daň, tak pre fyzickú osobu by bolo výhodné stať sa právnickou osobou a vyhnúť sa tak plateniu dane z príjmu. Korporátna daň predstavuje akúsi „zarážku“ pre daň z príjmu fyzických osôb. Dôležitú úlohu pri zdaňovaní spoločností môžu tiež zohrávať politické obmedzenia. Spoločnosti vníma verejnosť často ako entity dosahujúce vysoké zisky, pričom ich vlastníci sú bohatí investori. Toto všeobecne stavia spoločnosti v očiach verejnosti do úlohy povinnosť niesť si svoj podiel daňového zaťaženia.

Okrem identifikácie samotných dôvodov existencie dane z príjmov spoločností sa Nicodème zaoberá aj problematikou nerovnováh, generovaných práve touto daňou. Nicodème rozdeľuje vzniknuté nerovnováhy v ekonomike z aspektu korporátneho zdaňovania na domáce a medzinárodné. Medzi domáce nerovnováhy zaraďuje nerovnováhu z dôvodu existencie administratívnych nákladov a nákladov na dodržiavanie legislatívy, nerovnováhu z dôvodu vzniku mŕtvej straty, nerovnováhu vznikajúcu posunom zaťaženia na pracovníkov, nerovnováhu vychádzajúcu zo zníženej sadzby korporátnej dane pre malé a stredné spoločnosti, a nerovnováhu vznikajúcu presunom z daní fyzických osôb na dane z príjmov spoločností.

V oblasti zdaňovania spoločností v európskom priestore novými výzvami je aj preferenčné zaobchádzanie s malými a stredne veľkými spoločnosťami a neutralita zdaňovania. Korporátna daň, ako ekonomický nástroj, bola obsahom mnohých diskusií a ekonomických debát, vzhľadom na svoju neutralitu u množstva spoločností. Viacero európskych krajín aplikuje aj zníženú sadzbu dane z príjmov spoločností pre malé a stredne veľké

⁵⁸ Tamtiež.

spoločnosti. Teda existujú dve roviny. Prvá zameraná na identifikáciu logických dôvodoch existencie druhej, spravidla nižšej, daňovej sadzby pre malé a stredne veľké spoločnosti. Druhá rovina je spojená s otázkou, či väčšie spoločnosti platia primeraný podiel daňového zaťaženia. Obe tieto roviny sa tak dotýkajú oboch aspektov korporátnej dane. jej primeranosti, ako aj jej účinnosti.

Tvorcovia daňovej politiky sa tak v súčasnosti snažia implementovať prostriedky na zníženie daňového zaťaženia pre malé a stredne veľké spoločnosti. Svoje konanie odôvodňujú logickými dôvodmi, v snahe o čo najefektívnejšiu alokáciu zdrojov. Vybrané zlyhania trhu však môžu byť pre malé a stredne veľké podniky škodlivými, a tak snahy o ich kompenzáciu viedli k špecifickým formám ich zdanenia. Malé a stredne veľké podniky riešia najmä problém s financovaním respektíve získaním úveru. Výška úveru pre tieto spoločnosti môže byť poskytovaná s vyššími úrokovými sadzbami z dôvodu asymetrie informácií vzhľadom na ich finančnú situáciu, čo má za následok nevýhodnejšiu pozíciu v porovnaní s veľkými spoločnosťami. Rovnako tieto spoločnosti môžu mať horšiu reputáciu z dôvodu ich veľkosti, ako aj z dôvodu možných rozdielov medzi ich záväzkami a záväzkami väčších spoločností (Beck a Demirguc-Kunt⁵⁹). Ďalej je tiež možné, že menšie spoločnosti čelia väčším ťažkostiam pri dosiahnutí efektívnosti výroby. Uvedené spôsobuje vznik nižšej ziskovosti a vyšším priemerným nákladom. Menšie spoločnosti tiež čelia väčším ťažkostiam získania zamestnancov, v zmysle vysokokvalifikovaných zamestnancov. Ďalšie zlyhanie môže súvisieť s faktom, že menšie spoločnosti zlyhávajú pri dodržiavaní predpisov z dôvodu zložitosti a komplexnosti daňového systému. Uvedené faktory a relatívny nedostatok relevantných znalostí ich stavia do oveľa ťažšej pozície ako veľké firmy pri ich snahe o optimalizáciu daňového zaťaženia.

Existencia korporátnej dane môže tiež indikovať nerovnováhu na pracovných trhoch, pričom táto nerovnováha je známa najmä v teoretickej rovine. Daňová teória ukazuje na to, že za predpokladu mobility kapitálu je dopad dane z príjmov spoločností v plne miere spôsobený prácou.⁶⁰ Súčasne platí, že odliv kapitálu znižuje produktivitu práce, a v konečnom dôsledku aj mzdy. Korporátna daň preto vytvára dodatočnú nerovnováhu na pracovných trhoch, pričom sa jej dá vyhnúť len vtedy, keby bola práca zdanená priamo.

⁵⁹ BECK, Thorsten. - DEMIRGUC-KUNT, Asli. - LEVINE Ross. Law and Firms' Access to Finance. In Working Paper 10687. [online]. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2004. [cit. 2019-08-17] Dostupné na: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w10687/w10687.pdf

⁶⁰ GORDON, Roger. H. Can Capital Income Taxes survive in open Economies? In NBER Working Paper 3416. [online]. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 1990. [cit. 2020-11-12] Dostupné na: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w3416/w3416.pdf

Arulampalam, Devereux a Maffini v roku 2008 publikovali štúdiu, kde skúmali tieto skutočnosti na vzorke viac ako 55 000 európskych spoločností. Štúdia zahŕňala celkovo 9 krajín EÚ a údaje boli zozbierané za obdobie rokov 1996 až 2003. Výsledky štúdie potvrdili oprávnenosť teórie. Každé dodatočné euro dane z príjmov spoločností znižuje mzdy o 92 centov z dlhodobého intervalu. Exogénny nárast dane o 1 \$ by znížil mzdové náklady o 49 centov. A tak vplyv korporátnej dane znáša takmer výlučne zamestnanec spoločnosti.

Ako ďalej uvádza G. J. A. Nicodème tuzemská ekonomická nerovnováha môže byť spojená aj s možnosťou, že vybrané spoločnosti rekvalifikujú svoje príjmy z práce na kapitálové príjmy alebo naopak. Je tak možné vymeniť a nahradiť ich príjem z práce s príjmom spoločnosti, ktorý je zdanený nižšími nominálnymi sadzbami.⁶¹

Podľa Nicodemeho účinnosť zdaňovania príjmov spoločností a nerovnováhy, ktoré toto zdaňovanie vytvára sú akútnejšie v medzinárodnom prostredí. Koncepty neutrality kapitálového exportu a importu sú v medzinárodnom meradle užitočnými smernicami. Daňové zaťaženie má byť nezávislé od lokality podnikateľskej činnosti, kde sa vytvára zdaniteľný zisk, konštatuje princíp neutrality kapitálového exportu (CEN). Rozhodovanie sa o realokácii aktivít by nemalo byť ovplyvnené daňami a preto, miera návratnosti pred zdanením by mala byť všade rovnaká. V takomto prípade dane neskreslia rozhodnutia o alokácii kapitálu. Prax však dokazuje, že investori podnikajúci v rôznych krajinách čelia rôznym výnosnostiam po zdanení. Neutralita kapitálového importu (CIN) znamená, že daňové zaťaženie nesmie závisieť od alokácie investorov. Je všeobecne známy fakt, že pri aplikácii teórie o efektívite výroby (Diamond a Mirrlees model⁶²) je CEN výhodnejší ako CIN.

Napriek tomu Devereux⁶³ konštatuje, že v globálnej ekonomike môžu byť tieto princípy dosiahnuté len pri existencii jej úplnej harmonizácie. Zdaňovanie ziskov spoločností tak

⁶¹ Tento prípad bol skúmaný hlavne pre USA. Mackie-Mason a Gordon (1990) skúmali informácie o kapitálovom podiele spoločností v USA v období rokov 1956 až 1986. Zistili, že tento podiel je pozitívne ovplyvnený rozdielom medzi nominálnymi sadzbami dane z príjmov fyzických osôb a dane z príjmov právnických osôb, v čase keď spoločnosti dosahujú zisky.

⁶² Mirrleesov model (1971) je míľnikom v štúdiu optimálneho nelineárneho zdaňovania práce. Model Diamond a Mirrlees (1971) je míľnikom v štúdiu optimálneho lineárneho zdaňovania komodít. Obedva modely sú kánoickými modelmi verejných financií zamerané na optimálne zdaňovanie.

⁶³ DEVEREUX, Michael. P. - Lockwood, Ben. - Redoano, Michela. Do Countries Compete over Corporate Tax Rates? In: Journal of Public Economics. [online]. Oxford: University Centre for Business Taxation. 92(5), 1210–1235. [cit. 2020-10-28] Dostupné na: <https://warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/mredoanocoppede/DevereuxLockwoodRedoano2008.pdf>

vytvára nerovnováhu a skresľuje výsledky na medzinárodnej úrovni. Spomenuté nerovnováhy je tiež možné kategorizovať, pričom je vhodné začať s rozhodovacím stromom pre spoločnosti. Podľa tohto autora čelia spoločnosti štyrom po sebe nadväzujúcim rozhodnutiam. Prvým rozhodnutím spoločnosť musí identifikovať, či bude vyrábať doma a exportovať, alebo bude prioritne vyrábať v zahraničí. Druhé rozhodnutie, ako už bolo spomenuté, nadväzuje na prvé. Ak sa spoločnosť rozhodne vyrábať v zahraničí musí sa rozhodnúť, v ktorej konkrétnej krajine svoju výrobu alokuje, pričom toto rozhodnutie je ovplyvnené aj výškou priemernej efektívnej sadzby korporátnej dane. Tretie rozhodnutie súvisí s výškou investície vo vybranej krajine. Na toto rozhodnutie vplývajú hodnoty marginálnej efektívnej sadzby korporátnej dane. Nakoniec nadväzujúc na tri predchádzajúce rozhodnutia je potrebné identifikovať miesto vykázania zdaniteľného zisku ešte pred jeho realokáciou medzi jurisdikciami. Na toto rozhodnutie môže mať vplyv výška zrážkovej sadzby dane z príjmov.

Z pohľadu teoretických daňových koncepcií sa do popredia dostávajú tiež dve skupiny protichodných názorov z aspektu počtu uplatňovaných sadzieb korporátnej dane. Prvá skupina ekonómov preferuje jednotnú sadzbu dane pre všetky spoločnosti a obmedzenie daňových úľav a výnimiek. Za rozdielne sadzby dane z príjmov spoločností je druhá skupina. Ich základná myšlienka spočíva v aplikácii rozdielnych sadzieb pre rôzne typy spoločností vrátane poskytovania daňových oslobodení a úľav v prospech zvýšenej podpory podnikateľského prostredia práve prostredníctvom daňového systému. Za zlaté pravidlo daňovej reformy zameranej na daň z príjmov právnických osôb môžeme tak považovať pravidlo, kde: „sa aplikuje nižšia jednotná sadzba korporátnej dane s maximálne širokou daňovou základňou.“

Nielen rôznorodosť daňových systémov ale samotná charakteristika daňových nákladov zdôrazňuje výraznú diverzifikáciu zdaňovania spoločností v únii. S. James a Ch. Nobes⁶⁴ tiež konštatujú, že daňový náklad znamená udelenie fiškálnej výhody vybranej skupine jednotlivcov alebo vybranej aktivite s cieľom znížiť daňovú povinnosť. Podobný názor zastávajú aj Altshuler a Dietz⁶⁵, pričom tvrdia, že uvedená definícia daňového nákladu je

⁶⁴ NOBES James, S. C. *The Economics of Taxation Principles, Policy and Practice*. New York: Financial Times Prentice Hall, 2006. 336 s. ISBN 978-0273646303.

⁶⁵ ALTSHULER, Rosanne. – DIETZ, Robert. D. Tax expenditure estimation and reporting: a critical review. In Working Paper 14263. [online]. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2008. [cit. 2020-10-12]
Dostupné na: <http://www.estimacionestributarias.com/archivos/Gasto%20tributario.%20docum%20Altshuler%20y%20Dietz.pdf>

tak široká a je možné v rámci nej nájsť miesto aj pre daňové úľavy a oslobodenia.

V období posledných rokov sa ekonómovia zamerali tiež na problematiku kvantifikácie daňovej medzery na dani z príjmov spoločností.⁶⁶ Výsledky štúdií, ako aj MMF však preukázali, že odhad daňovej medzery je možný len pre nefinančné spoločnosti. Zahnúť sektor finančných spoločností nie je možné, vzhľadom na skutočnosť, že ich výsledok hospodárenia je významne ovplyvnený faktormi, ako sú napríklad zmeny cien aktív, odpisy neuhradených dlhov, zmeny hodnoty opravných položiek a rezerv. Získanie uvedených detailných dát je takmer nemožné (Ueda, 2018).⁶⁷ Autor v štúdií tiež konštatuje, že nezahrnutie finančných spoločností neznižuje kvality odhadu daňovej medzery, nakoľko nefinančné korporácie tvoria okolo 85 % z celkového objemu spoločností. Navrhuje výskum zamerať tiež na odhad medzery základu dane, ktorý poskytuje kvalitnejší odhad vývoja rozdielu medzi potenciálnou a priznanou базou. Nakoľko odpodčet daňovej straty z minulých rokov a ostatné daňové kredity neovplyvňujú základ dane spoločností, ale až výpočet konečnej daňovej povinnosti a následne daňovej medzery. Výsledky autora preukázali, že obidva ukazovatele ako medzera základu dane aj daňová medzera indikujú dlhodobý pokles.

Korporátne daň významne ovplyvňuje ochotu podnikat', investičnú činnosť, ako aj podmienky na trhu práce. S rastúcou mierou zdanenia, dochádza k poklesu snahy ekonomických subjektov o podnikanie a prácu. Poskytovanie špeciálnych daňových režimov pre vybrané subjekty ako aj poskytovanie daňových úľav tak môže znamenať presun podnikateľských a investičných aktivít práve do oblastí s výhodnejším daňovým zaobchádzaním. Výsledkom môže byť spoločenská neefektívnosť, kde výrobu a spotrebu okrem základných trhových mechanizmov ovplyvňujú aj špeciálne daňové režimy. Problematikou daňových úľav sa v teoretickej rovine zaoberali viacerí ekonómovia. Výsledkom ich výskumu je, že poskytované daňové úľavy sú jedných z najvýznamnejších faktorov, ktoré skresľujú komparáciu daňového zaťaženia spoločností medzi jednotlivými krajinami. Avšak opodstatnenosť a efektívnosť týchto výhod vzhľadom na objem

⁶⁶ Medzera na dani z príjmu spoločností predstavuje rozdiel medzi potenciálnou daňou z aktivít korporátneho sektora podliehajúcich DzP spoločností a skutočne odvedenou daňou podľa platnej daňovej legislatívy. Odhad daňovej medzery na DzP PO vychádza z metodiky MMF, kde sa aplikuje tzv. prístup zhora-nadol, východiskom ktorého je odhad potenciálnej daňovej bázy z makroekonomických štatistik v obsiahnutých v národných účtoch. Následne je potenciálna daň porovnaná s aktuálnym výnosom dane z príjmov vypočítanej z daňových priznaní.

⁶⁷ UEDA, J., 2018: Estimating the Corporate Income Tax Gap: The RA-GAP Methodology. Technical Notes and Manuals. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/TNM/Issues/2018/09/12/Estimating-the-CorporateIncome-Tax-Gap-The-RA-GAP-Methodology-45890>.

vybraných daní je v teoretickej rovine názorov ekonómov veľmi rozdielny. Mnohé ekonomické teórie konštatujú, že najmä štátna pomoc formou investičných stimulov narúša trhové princípy avšak na druhej strane zdôrazňujú ich nevyhnutnosť na relatívne jednoduché naštartovanie ekonomiky. Vplyv takýchto úľav na ekonomiku, ako aj na trh je preto rôzny. Podľa názoru L. Ch. Hausa a M. D. Shapira (2006) práve daňové stimuly majú výrazný dopad na načasovanie, ako aj na výšku dlhodobých investícií.⁶⁸ S týmto názorom sa stotožňuje aj E. L. Glaeser (2001) z Harvardskej univerzity. Podľa neho daňové stimuly majú lokálny charakter a tiež vytvárajú vzájomný rozpor medzi samotnou existenciou daňových stimulov a potrebou ich využívania.⁶⁹

Podobne ako pri teoretických koncepciách existencie korporátnej dane, rovnako tak aj pri problematike daňových úľav, platí, že väčšina týchto poznatkov pochádza z USA. Systematický a komplexný pohľad na výšku a typy daňových úľav poskytujú viacerí autori (napríklad S. S. Surrey, P. R. McDaniel, 1985), avšak s dôrazom na daň z príjmov fyzických osôb. Odbornú literatúru zaoberajúcu sa problematikou daňových úľav je možné rozdeliť na viacero skupín, pričom najväčšia časť pochádza z USA. Prvou monografiou, ktorá sa však tejto problematike venuje systematicky publikoval americký ekonóm S. Surrey. Zamerail sa na nakladanie s daňovými úľavami ako s funkčným ekvivalentom priamych výdavkov vlády v zákone o reforme rozpočtu USA z roku 1974. Podľa neho daňové úľavy znamenajú zásadný jav pre tých, ktorí sa zaoberajú efektívnosťou rozpočtu a snažia sa o spravodlivejšie a racionálnejšie prerozdelenie verejných zdrojov.⁷⁰

Dopadom daňových úľav a ich transparentnosťou sa zaoberal aj Craig (2001)⁷¹. Podľa jeho názoru je vplyv úľav tak významný, že všetky poskytnuté úľavy by mali byť pravidelne vykazované v rámci rozpočtového procesu, nakoľko ide o skryté výdavky vlády. Keďže

⁶⁸ HOUSE, Christopher. L. - SHAPIRO, Matthew. D. Temporary Investment Tax Incentives: Theory with evidence from Bonus Depreciation. In American Economic Review. [online]. NBER Working Paper, 2006, No. 12514. [cit. 2020-11-22] Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/4901860_Temporary_Investment_Tax_Incentives_Theory_with_Evidence_from_Bonus_Depreciation

⁶⁹ GLAESER, Edward. L. The Economics of Location - Based Tax Incentives. In HIER. [online]. Massachusetts: Harvard University Cambridge. Discussion Paper, 2001, No. 1932. [cit. 2020-11-07] Dostupné na: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.194.6283&rep=rep1&type=pdf>

⁷⁰ SURREY Stanley S. The Tax Expenditure Concept and the Budget Reform Act of 1974. In Boston College Law Review. [online]. Hanover. vol. 17. Is. 5 No. 5. 1976. [cit. 2017-02-21] Dostupné na: <https://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1529&context=bclr>

⁷¹ CRAIG, John. - ALLEN, William. Fiscal Transparency, Tax Expenditures, and Budget Process: An International Perspective. In: IMF Working Paper. [online]. Washington DC: National Tax Association, 2001. [cit. 2020-10-24] Dostupné na: <https://www.jstor.org/journal/prancotamamnta?refreqid=excelsior%3A70c54b3a43916d6c73bee865619df007>

podľa neho daňové úľavy súvisia najmä s politickou mocou je nevyhnutné vyhodnocovať ich dopad na ekonomiku a pravidelne uskutočňovať ich revíziu. Charakteristikou daňových úľav sa tiež zaoberal Hungerford (2006)⁷², ako aj metódami ich kvantifikácie a dôvodmi ich používania. Burman (2008)⁷³ do popredia dostáva otázku zrušenia daňových úľav v USA vo vybranom období, ktoré by mohlo priniesť až 8 % nárast rozpočtových príjmov pri poklese daňovej sadzby korporátnej dane.

Metodologickými problémami s identifikáciou a samotnou kvantifikáciou úľav ako aj popisom negatívnych aspektov daňových úľav sa zaoberajú S. James a Ch. Nobes (2010).⁷⁴ Podľa ich názorov sa daňové úľavy v súčasnosti pomerne často využívajú, a to hlavne z politických dôvodov. Naopak, M. McTigue, americký autor úspešných reforiem v oblasti korporátnych daní konštatuje, že pre ekonomiku je zmysluplnou investíciou taká investícia, ktorá sa dokáže sama zaplatiť z budúcich výnosov bez štátnej podpory. „Pre trvalo udržateľný ekonomický rast je výhodnejšie, keď tisíc lokálnych spoločností zamestná jedného zamestnanca, ako keby bol použitý stimul na prilákanie jednej spoločnosti, ktorá by zamestnala tisíc ľudí. Takéto pozície ostanú vďaka trvalému a pozitívnemu podnikateľskému prostrediu, ktoré generuje príjmy, na rozdiel od pozícií vytvorených vďaka stimulom, ktoré môžu odísť a sú príliš drahé.“⁷⁵

Podľa názoru M. Vlachynského (2013) „investičné stimuly majú alternatívne náklady, ktorými sú neuskutočnené investície iných subjektov. Pri prerozdeľovaní kapitálových prostriedkov vzniká tak v ekonomike čistá strata. Príklady zo zahraničia naznačujú, že preferovanie nižších sadzieb dane z príjmov pred daňovými stimulmi spolu s jednoduchším daňovým systémom vo väčšine prípadov smeruje k zvýšeniu objemu priamych zahraničných investícií.“ Autor tiež dodáva, že investičné stimuly nevytvárajú nové pracovné miesta. Prerozdeľujú ich a štát tak nemá možnosť identifikovať, či takýto investičný zámer je vhodnejší ako investičný zámer ostatných podnikateľov podnikajúcich

⁷² HUNGERFORD, Thomas. L. Tax Expenditures: Trends and Critiques. In CRS Report for Congress. [online]. Congressional Research Service, The Library of Congress, 2006. [cit. 2020-10-15] Dostupné na: https://www.everycrsreport.com/files/20060913_RL33641_a9150f90e8721ace1fc116385716318bc113ffe3.pdf

⁷³ BURMAN, Leonard. - TODER, Eric. – GEISLER, Christopher. How Big Are Total Individual Income Tax Expenditures, and Who Benefits from Them? [online]. In: The Urban-Brookings Tax Policy Centre, Discussion Paper No. 31. Washington: The Urban Institute, 2008. [cit. 2020-08-17] Dostupné na: <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/31336/1001234-How-Big-Are-Total-Individual-Income-Tax-Expenditures-and-Who-Benefits-from-Them-.PDF>

⁷⁴ JAMES, S. – NOBES, Ch. 2010. The Economics of Taxation. Birmingham: Fiscal Publication, 2010. 339 s. ISBN 978-1906201-13-5.

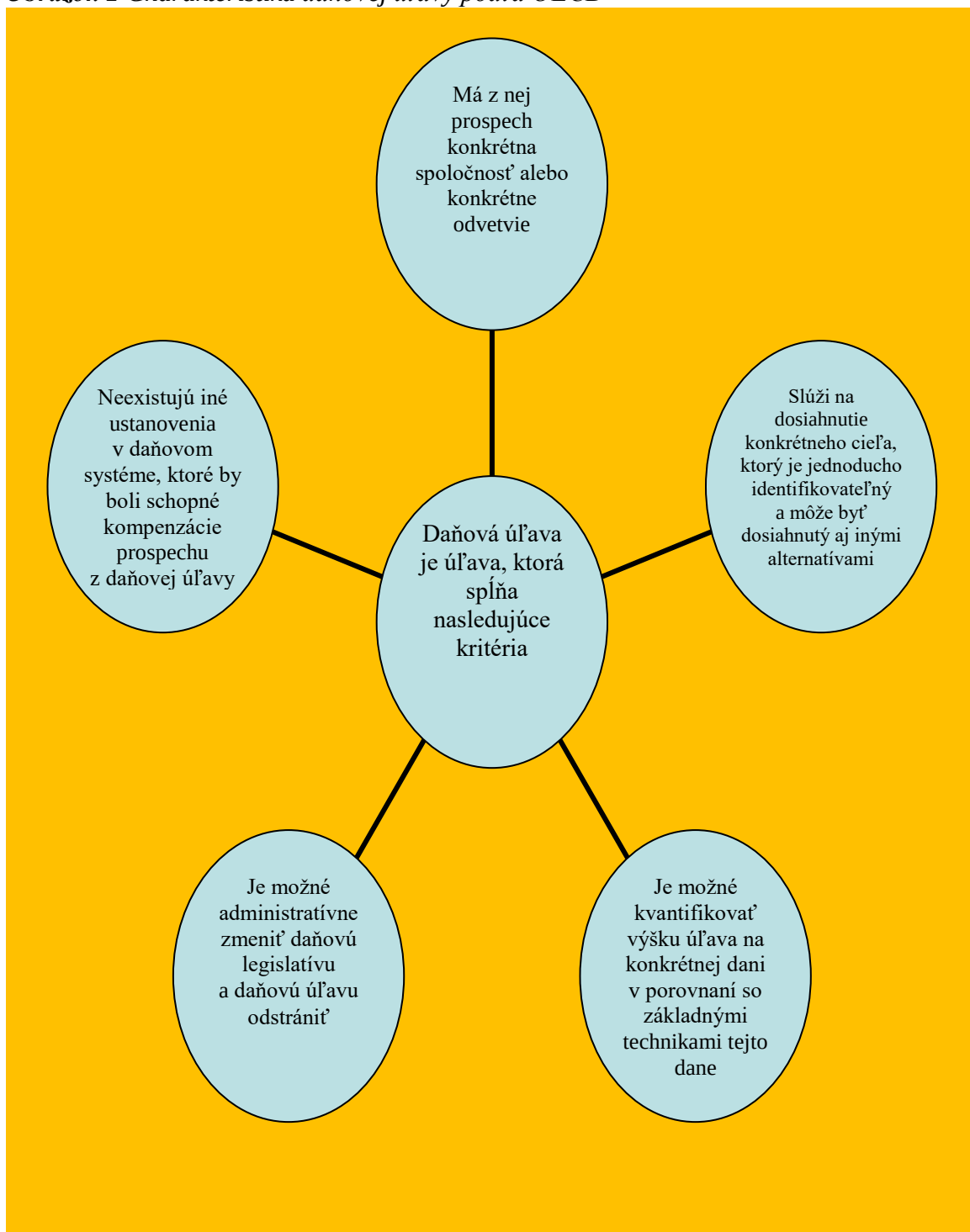
⁷⁵ MCTIGUE, M. P. Good business climate won't need incentives. Online. 2012. [cit. 2020-08-17] Dostupné na: <http://www.kansas.com/2012/04/12/2292547/good-business-climate-wont-need.html>.

bez týchto stimulov.⁷⁶

OECD na základe analýzy definícií daňových úľav v 14 krajinách vytvorilo vlastné vymedzenie pojmu, pričom daňovou úľavou je úľava, ktorá spĺňa kritéria zobrazené na obrázku 2. Aktuálne OECD deklaruje 3 spôsoby kvantifikácie daňových úľav. Ide o metódu ušlých príjmov, metódu dodatočných príjmov a metódu výdavkového ekvivalentu. Podľa štúdií OECD sú argumenty hovoriace v prospech daňových úľav pre malé a stredne veľké podniky slabé. Daňové úľavy významne komplikujú daňovú legislatívu, čo v konečnom dôsledku zvyšuje náklady pre malé a stredne veľké spoločnosti. Znížená sadzba dane z príjmov spoločností by mohla tiež vytvoriť nerovnováhu v porovnaní s veľkosťou spoločnosti a chovať sa tak ako prekážka pri raste. Za účinnejšie nástroje podpory podnikateľskej činnosti sú považované alternatívne nástroje ako priama štátna pomoc alebo zlepšenie úverových trhov.

⁷⁶ VLACHYNSKÝ, M. 2013. Investičné stimuly, tvorba nových hodnôt alebo prerozdelenie existujúcich? In INESS Policy Note, 2013, č. 1. Dostupné na internete: <http://www.iness.sk/media/file/pdf/IPN/INESS%20Policy%20Note%201_2013%20Februar.pdf>.

Obrázok 2 Charakteristika daňovej úľavy podľa OECD

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: Tax Expenditures: A Review of the Issues and Country Practices. Report by the Committee on Fiscal Affairs, Paris. OECD (1984)

2 CIEĽ PRÁCE

Cieľom habilitačnej práce na tému „Zdaňovanie právnických osôb a ich vplyv na zdroje štátneho rozpočtu“ *je poukázať na vybrané daňové nástroje, ktoré ovplyvňujú výšku rozpočtových príjmov korporátnej dane a podnikateľského prostredie.*

Problematika zdaňovania spoločností je veľmi komplexná, nakoľko slovenská legislatíva umožňuje podnikanie spoločností vo viacerých podobách kapitálových a osobných spoločností. Súčasne tiež obsahuje špecifické podmienky a limity pre spoločnosti podnikajúce vo vybraných sektoroch ekonomiky, ako sú banky, zdravotné a komerčné poisťovne, ako aj spoločnosti podnikajúce v regulovaných odvetviach. Predmetom skúmania tak je načrtnutie súvislostí vývoja rozpočtových výnosov korporátnej dane a vybraných daňových režimov, medzi ktoré sú zaradené daňové náklady, daňové stimuly a mechanizmus asignácie dane spoločností. Časovým horizontom skúmania je interval rokov 1993 až 2020. Keďže problematika zdaňovania spoločností je veľmi širokou oblasťou, čiastkové ciele boli vypracované so zreteľom na dve oblasti: na oblasť rozpočtových výnosov korporátnej dane a oblasť podmienok ovplyvňujúcich formovanie podnikateľského prostredia. Obsahom habilitačnej práce je aj hľadanie odpovedí na viacero otázok: napríklad, ktorý daňový nástroj najvýznamnejšie ovplyvňuje vývoj dane z príjmov právnických osôb z pohľadu verejných rozpočtov? Pôsobí daň z príjmov právnických osôb ako regulátor podmienok podnikania v Slovenskej republike? Je aktuálna výška daňového zaťaženia spoločností v Slovenskej republike porovnateľná s ostatnými krajinami Európskej únie?

Prvá kapitola obsahuje teoretické a praktické východiská vychádzajúce z dostupnej vedeckej a odbornej literatúry, najmä zo zahraničia. Práca poskytuje prehľad literatúry zameranej na problematiku dane z príjmov spoločností, ako aj na jej postavenie v európskych daňových systémoch. Časť prvej kapitoly je venovaná postaveniu korporátnej dane v európskom priestore s akcentom na spoločný konsolidovaný základ dane spoločností. Načrtáva vplyv daňovej harmonizácie a koordinácie na podnikanie spoločností v členských krajinách Európskej únie. V závere kapitoly rezonujú vybrané teoretické názory na oblasť daňových úľav.

Druhá kapitola prezentuje hlavný ako aj parciálne ciele práce. Jej obsahom sú tiež otázky, súvisiace s problematikou dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej republike.

Odpovede na otázky sú obsahom poslednej, štvrtej kapitoly. Použité metódy výskumu sumarizuje **tretia kapitola**.

Štvrtá kapitola obsahuje výsledky parciálnych cieľov. Prvým parciálnym cieľom je špecifikovať daňové a nedaňové režimy, ktoré v dôsledku uskutočnených reforiem, mali najvýznamnejší vplyv na výnos korporátnej dane. V historickom kontexte postavenie korporátnej dane v SR je nepopierateľné a medzi najvýznamnejšie zmeny v zdaňovaní právnických osôb môžeme zaradiť zmeny vo výške nominálnej sadzby dane z príjmov právnických osôb a zmeny v politike daňových nástrojov s priamym vplyvom na daňovú povinnosť spoločností.

Medzi kľúčové oblasti súvisiace s naplnením prvého parciálneho tiež patria:

- problematika vybraných faktorov, ktoré ovplyvňujú podnikateľské prostredie právnických osôb, najmä s dôrazom na „dodatkové“ zdaňovanie vybraných právnických osôb, ktoré sú charakteristické permanentnou ziskovosťou.
- oblasť eliminácie daňových únikov, ktorá je významnou súčasťou daňovej politiky každého štátu. Tomuto nedaňovému nástroju je venovaná časť štvrtej kapitoly, ktorá naznačuje trendy v uskutočňovaní daňovej kontroly v oblasti dane z príjmov právnických osôb. Nakoľko počet daňových kontrol korporátnej dane permanentne klesá, snahou je hľadanie nových možností riešenia tohto negatívneho vývoja.
- vybrané opatrenia, ktoré významne ovplyvňujú podnikateľské prostredie právnických osôb v Slovenskej republike. Práve v tejto oblasti zaznamenávame pozitívny vývoj najmä vplyvom novej finančnej architektúry pri zakladaní spoločností, ako aj pri prevodoch obchodných podielov spoločností.

Skúmaná oblasť korporátneho zdaňovania je tiež doplnená o vybrané ukazovatele z Českej republiky s cieľom poskytnúť ucelenejší pohľad na danú oblasť (ide najmä o problematiku postavenie korporátnej dane v daňovej sústave, ako aj v oblasti rozpočtových príjmov).

Druhým parciálnym cieľom je identifikovanie a kvantifikovanie daňových úľav poskytovaných právnickým osobám a ich vplyv na rozpočtové príjmy. V Slovenskej republike boli poskytované daňové úľavy vo viacerých podobách. V prvých rokoch existencie samostatnej slovenskej ekonomiky dominovali daňové úľavy v podobe daňových prázdnin, poskytované najmä finančným korporáciám ako aj zahraničným spoločnostiam. Po vstupe našej krajiny do EÚ sa politika daňových stimulov zamerala

najmä na stimuly investičné. Dosiahnutie tohto cieľa súvisí aj s identifikáciou nových foriem daňových stimulov poskytovaných právnickým osobám, zameraných na výskum a vývoj.

Tretím parciálnym cieľom je načrtnutie postavenia asignačného mechanizmu právnických osôb v Slovenskej republike, vzhľadom na jeho význam a jedinečné postavenie v rámci európskeho priestoru. Tento daňový nástroj so sebou prináša viaceré pozitíva, a to najmä podporu ziskového sektora a podporu darcovstva spoločností. Na druhej strane však odčerpáva rozpočtové daňové príjmy. Je preto potrebné veľmi citlivo nastaviť parametre fungovania tohto daňového režimu s ohľadom na vyššie spomenuté skutočnosti.

Vzhľadom na výsledky analýz a regresných modelov sa práca snaží identifikovať skutočnosti, ktoré je nevyhnutné zohľadniť pri zmenách nominálnej sadzby korporátnej dane, navrhnúť ďalšie smerovanie daňovej politiky s akcentom na korporátne zdanenie, ako aj kvantifikovať dôsledky legislatívnych zmien na podnikateľské prostredie v Slovenskej republike.

3 METÓDY VÝSKUMU

Vzhľadom na stanovený hlavný cieľ a parciálne ciele sú stanovené aj metódy výskumu habilitačnej práce. Z hľadiska metodológie výskumu bola práca koncipovaná v štyroch fázach:

- zber sekundárnych vedeckých a odborných teoretických zdrojov a ich systemizácia s akcentom na korporátne zdaňovanie,
- tvorba údajových databáz,
- sumarizácia realizovaného vedeckého výskumu zameraného na oblasť korporátneho zdanenia,
- vyhodnotenie výsledkov výskumu a návrh opatrení na reformu zdanenia spoločností v Slovenskej republike.

Prvotné kroky vedeckého výskumu sú zamerané na komparáciu daňovej konkurencieschopnosti spoločností v európskom priestore. V rámci výskumu boli využité kvalitatívne i kvantitatívne metódy. Komparácia konkurencieschopnosti bola uskutočnená prostredníctvom tradičným ukazovateľom. Habilitačná práca obsahuje analýzu výšky nominálnych sadzieb dane z príjmov právnických osôb vo všetkých krajinách EÚ, rovnako aj metódu trhového podielu korporátnej dane na daňových príjmoch v skúmanej ekonomike, ako aj efektívne daňové sadzby korporátnej dane.

Základnou metódou habilitačnej práce je metóda analýzy. Ide o analýzu legislatívy súvisiacej s problematikou korporátneho zdaňovania s cieľom identifikovať faktory, ktoré rozpočtové príjmy tejto dane ovplyvňujú. Súčasne je aplikovaná metóda deskriptívneho prístupu, ako aj prístupu normatívnej ekonómie. Na základe dedukcie boli následne zvolené postupy na kvantifikáciu vybraných faktorov a ich vplyvu na príjmy štátneho rozpočtu v Slovenskej republike.

Dôkladnej analýze boli podrobené tri hlavné oblasti výskumu, kde spojovacím prvkom bol ich vplyv na rozpočtové zdroje v Slovenskej republike. Išlo o podrobnú analýzu vybraných faktorov s dopadom na výnos korporátnej dane v Slovenskej republike, analýzu vybraných daňových stimulov so zameraním na daňové úľavy ako aj analýzu asignačného mechanizmu. Detailne bol sledovaný vplyv všetkých uvedených faktorov na rozpočet slovenskej ekonomiky s cieľom identifikovať príčiny vysokej volatility dane z príjmov právnických osôb. Kvantifikovali sme tak výšku rozpočtových príjmov štátneho rozpočtu a výšku vybraných skutočností s akcentom na korporátnu daň.

Na základe sumarizácie národných ako aj medzinárodných štatistických údajov o príjmoch z korporátnej dane bolo možné následne uskutočniť základnú komparáciu postavenia korporátnej dane v Slovenskej a Českej republike. Podrobnejší pohľad na vplyv nominálnej sadzby korporátnej dane, ako aj jej vplyv zdanenia vo vybraných sektoroch slovenskej ekonomiky bol realizovaný s využitím výskumnej metódy analýzy.

Súčasťou práce je zmapovanie vývoja korporátneho zdaňovania v Slovenskej republike od roku 1993 až po súčasnosť, s prihliadnutím na vplyv Európskej únie a na smerovanie jej daňovej politiky. Postavenie korporátnej dane na európskej úrovni je analyzované na základe vývoja nominálnych daňových sadzieb v európskych krajinách od roku 1990 po súčasnosť. Súčasne je analýze podrobené postavenie korporátnej dane v daňových sústavách EÚ v pomere k HDP. Aktuálny podiel rozpočtových príjmov korporátnej dane na celkových daňových príjmoch v Slovenskej a Českej republike, je tiež podrobený analýze.

V rámci vedeckého výskumu boli aplikované teoretické ako aj empirické metódy výskumu. Pri triedení údajov štatistickej databázy bola použitá induktívno-deduktívna teoretická metóda súčasne s metódami analýzy a syntézy. Základnou empirickou metódou, ktorá je použitá najmä vo štvrtej kapitole je metóda pozorovania. Metóda komparácie bola využitá ako v prvej tak aj vo štvrtej kapitole, a to pri sledovaní vplyvu vybraných ukazovateľov na rozpočtový výnos korporátnej dane na úrovni tuzemského rozpočtu, ako aj verejných rozpočtov štátov EÚ.

Súčasťou štvrtej kapitoly sú tiež matematické a štatistické výpočty, analýzy časových radov, korelácia a regresia. Výsledky regresných modelov naznačujú vzťahy medzi výnosom dane z príjmov právnických osôb v SR a vybraných veličín, ako sú HDP a objem poskytnutých daňových stimulov. Výsledkom týchto modelov bola preukázaná priama, nepriama alebo takmer žiadna závislosť. Vzhľadom na dlhšie skúmané obdobie boli uskutočnené systémové analýzy vývoja z predchádzajúcich období ex post, a tiež analýzy predpokladaného budúceho vývoja ex ante. Všetky vyššie spomenuté vedecké metódy mali významný vplyv na postupné plnenie hlavného cieľa ako aj parciálnych cieľov práce.

Skúmané obdobie rokov 1993 až 2020 bolo podrobené dlhodobej analýze vybraných ukazovateľov súčasne s aplikáciou krátkodobej analýzy vybraných faktorov, ktoré najmä na ročnej báze významne ovplyvnili rozpočtové príjmy tejto dane. Krátkodobé analýzy

napomohli sledovať vplyv konkrétnych, jednorazových zmien v zdaňovaní spoločností, na ktoré vplývali daňové ako aj nedaňové opatrenia.

Použitím metódy indukcie a dedukcie bol vyhodnotený štatisticky významný časový úsek, na základe ktorého bolo následne možné formulovať všeobecné závery a odporúčania v smerovaní daňovej politiky korporátneho zdaňovania v Slovenskej republike. K prehľadnosti spracovanej problematiky prispela aj aplikácia grafických metód. Práca obsahuje viacero tabuliek, grafov a obrázkov, ktoré nielen poskytujú prehľadnú formu spracovaných údajov, ale načrtávajú aj vzájomnú interakciu skúmaných ukazovateľov. Po utriedení, komparácii a použití analýzy na vybrané údaje sú koncipované závery pre daňovú teóriu ako aj daňovú prax.

Predmetom skúmania, postavenia korporátnej dane v daňových systémoch ako aj vplyv tejto dane na podnikateľské prostredie, bolo obdobie od vzniku samostatne Slovenskej republiky po súčasnosť, čo predstavuje obdobie rokov 1993 až 2020. Najvýznamnejším zdrojom štatistických údajov boli databázy Štatistického úradu SR a štatistiky OECD. Vzhľadom na rozdielnosť tuzemských hodnotových údajov práve štatistiky OECD zabezpečili jednoduchšiu komparáciu vybraných ukazovateľov jednak v rámci krajín EÚ, ako aj v komparácii SR a ČR. Sekundárnymi zdrojmi údajov boli najmä elektronické dokumenty slovenskej legislatívy, štúdie Európskej komisie a údaje FINSTAT. Významnú časť údajovej databázy, verejne nedostupnej, tvoria hodnoty získané na základe zákona o slobodnom prístupe k informáciám poskytnuté Finančným riaditeľstvom SR a Ministerstvom financií SR. Medzi dôležité využité dokumenty patrili tiež Návrhy rozpočtového plánu SR, Správy o poskytnutej štátnej pomoci a Výročné správy Finančného riaditeľstva SR. Vzhľadom na zlomové obdobia vo vývoji daňovej politiky boli vybrané kapitoly práce rozdelené na subkapitoly, ktoré zohľadnili prelomové obdobia zmien.

4 VYBRANÉ DAŇOVÉ NÁSTROJE DANE Z PRÍJMOV PRÁVNICKÝCH OSÔB A ICH VPLYV NA ROZPOČTOVÉ PRÍJMY A PODNIKATEĽSKÉ PROSTREDIE

Daňová politika v sebe zahŕňa komplex daňových nástrojov, ktorých využívaním je možné ovplyvňovať ekonomické a sociálne procesy v ekonomike danej krajiny. Daňový systém je tak dynamicky sa vyvíjajúci organizmus, v ktorom sa odrážajú interné a externé vplyvy. Efektívnosť výberu dane, je možné posudzovať z viacerých uhlov pohľadu. Preto je nevyhnutné najmä v období, kedy dochádza k poklesu príjmov v hospodárstve, hľadať nové možnosti získavania dodatočných rozpočtových príjmov. Zmeny v daňovej politike tak majú významný dopad nielen na vývoj fiškálnej politiky, formovanie dôchodkovej a sociálnej politiky, ale aj na tvorbu vhodného podnikateľského prostredia.

Cieľom daňovej správy každého štátu je zabezpečenie dostatočného objemu príjmov do štátneho rozpočtu. Daňová politika však významne ovplyvňuje rozhodovanie ekonomických subjektov o založení podnikateľskej jednotky, pričom úlohu zohráva nielen samotná výška dane z príjmov právnickej osoby, ale aj ostatné daňové režimy platné vo všeobecnosti, respektíve pre vybrané spoločnosti, ako aj špecifické podmienky podnikania vo vybranej krajine.

Súčasný slovenský daňový systém obsahuje niekoľko sadzieb zdanenia príjmov fyzických osôb, rovnako aj z príjmov právnických osôb. Vychádzajúc z teoretických poznatkov dochádza tak k narušeniu jeho jednoduchosti, nakoľko nie je aplikovaná jednotná sadzba dane z príjmov na osobné ako aj kapitálové príjmy súčasne. Využitie viacerých sadzieb dane na úrovni podnikateľskej činnosti fyzickej a právnickej osoby môže však prispievať k presunom príjmov medzi podnikateľským a osobným sektorom. „Daňový systém, preto často vytvára začarovaný kruh. Vďaka množstvu daňových oslobodení a úľav musia byť nominálne sadzby daní udržiavané na vyššej úrovni, aby pokryli požadované výdavky štátu. Vysoké daňové sadzby však stimulujú subjekty k vyhýbaniu sa plateniu daní. To spôsobuje zníženie daňovej základne a vzniká tlak na dodatočné zvyšovanie daňových sadzieb.“⁷⁷ V spomínanom diele Ekonomie verejného sektoru autori Jackson a Brown konštatujú, že dane patria medzi formy štátneho donucovania a súčasné daňové systémy

⁷⁷ JACKSON, P.M. – BROWN, C.V. 2003. Ekonomie veřejného sektoru. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. s. 459, ISBN 80-86432-09-2.

hodnotia ako systémy:

1. s veľkým počtom rozdielnych skupín daňových príjmov, kde výsledným efektom je presúvanie príjmov do skupiny s najvýhodnejšou daňovou sadzbou,
2. s rastúcim počtom daňových úľav a oslobodení spôsobujúcim neprehľadnosť systémom právnych predpisov,
3. so širokovou škálou položiek znižujúcich daňový príjem subjektov, ktorého výsledkom je, že daňovníci majú sklony tieto položky neúmerne navyšovať,
4. ovplyvňujúce ekonomické správanie sa daňových subjektov a preferenčné zaobchádzanie a zvýhodňovanie vybraných ekonomických aktivít, či sektorov a ich výraznejšiu podporu,
5. kde rast daňových sadzieb spôsobuje rozšírenie daňových únikov v podobe „daňových úkrytov“, kde v konečnom dôsledku dochádza k zníženiu objemu platených daní a súčasne k enormnému rastu príjmov daňových poradcov a právnikov.

Pri tvorbe daňového systému ako aj vo filozofii daňovej politiky štátu je preberanie daňového systému iného štátu takmer nemožné. Pri jeho tvorbe je tiež potrebné brať do úvahy kompromis medzi úrovňou zdanenia fyzických a právnických osôb, aktuálne trendy v oblasti daní, vplyv medzinárodného prostredia v súlade so špecifickými podmienkami v danej krajine. Význam dane z príjmov právnických osôb v slovenskom daňovom systéme dokumentuje graf 2.

Graf 2 Podiel výnosu dane z príjmov právnických osôb na daňových príjmoch v Slovenskej republike za roky 1995 - 2016 (%)

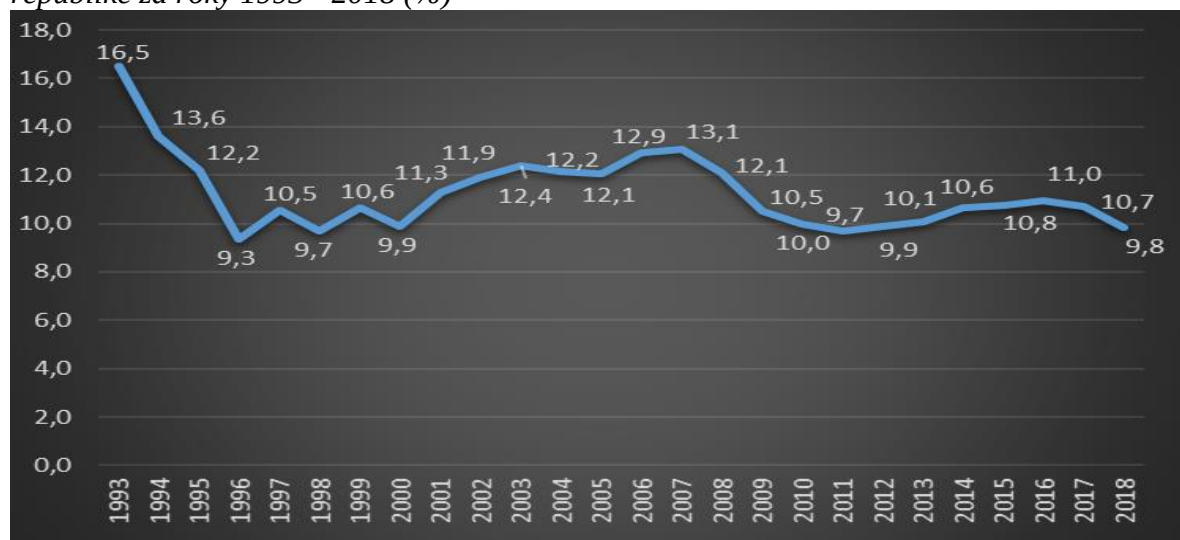

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov OECD. Údaje za roky 1993, 1994, 2017 a 2018 sú pre SR nedostupné.

V súčasnosti tvorí korporátna daň tretí najvyšší podiel na celkových daňových príjmoch. Je však potrebné zdôrazniť, že v priebehu existencie samostatnej Slovenskej republiky tretí podiel zastávala korporátna daň len trikrát. Išlo o roky 1997, 2018 a 2019.

Pokles výnosov v období prvých štyroch sledovaných rokov bol spôsobený najmä zvýšeným objemom poskytovaných daňových úľav práve na dani z príjmov spoločností. Najmä v roku 1997 bol tento vývoj spojený s transformáciou a zánikom štátnych podnikov. Súčasne negatívny vývoj bol ovplyvnený zavádzaním jednorazových daňových opatrení, najmä v podobe daňovo uznateľných nákladov, ktoré nemuseli vstupovať do výpočtu základu dane spoločností, zavádzaním špecifických daňových režimov pre právnické osoby pôsobiace vo finančnom sektore, ako aj zvýšeným záujmom spoločností vo využívaní daňovej straty. Vzhľadom na skutočnosť, že v období rokov 2000 až 2001 boli poskytnuté najväčšie daňové stimuly prepád podielu dane bol zreteľný. Prvé predvstupové opatrenia od roku 2002, najmä v oblasti poskytovania daňových stimulov, priniesli pozitívny dopad na vývoj výnosov korporátnej dane. Tento pozitívny trend bol zachovaný až do začiatku celosvetovej krízy. Vplyv zavedenia daňovej licencie vývoj tejto dane pôsobil vo veľmi malej miere. V posledných dvoch rokoch 2018 a 2019 tempo rastu výnosov dane z príjmov fyzických osôb spolu s príchodom pandémie spôsobili, že v týchto dvoch rokoch výnos dane vybranej od fyzických osôb prevýšil výnos korporátnej dane.

Graf 3 Podiel výnosu dane z príjmov právnických osôb na daňových príjmoch v Českej republike za roky 1993 - 2018 (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov OECD.

Na základe komparácie podielu korporátnej dane v SR a v ČR je možné konštatovať, že práve v slovenskej ekonomike jej podiel na celkových daňových príjmoch bol výrazne vyšší. V Českej republike v roku 2000 došlo k poklesu sadzby korporátnej dane z 35 % na

úroveň 30 %, čo sa v nasledujúcom roku prejavilo vo výnose tejto dane. Hodnoty ukazovateľa podielu výnosu korporátnej dane na daňových príjmoch v ČR tiež ukazujú, že vplyv celosvetovej krízy sa na výnose tejto dane prejavil skôr v ČR ako v SR.

Údaje z oboch ekonomík tiež naznačujú, že práve v ČR zavedením proporčionalnej sadzby korporátnej dane vo výške 19 % od roku 2010 sa zabezpečil relatívne stabilný vývoj podielu výnosu korporátnej dane na daňových príjmoch. Súčasne je možné konštatovať, že hodnoty spomínaného ukazovateľa zaznamenali v historickom kontexte menší rozptyl a okrem prvého roka existencie ČR sa pohybovali v rozpätí od 9 % do 13 %. Hodnota rozptylu v SR bola viac ako dvojnásobná.

V roku 2017 vybrala Česká republika na korporátnej dani viac ako 6 mld. eur. V súčasnosti podliehajú príjmy právnických osôb štyrom sadzbám dane. Základná sadzba vo výške 19 % sa aplikuje pre všetky právnické osoby okrem príjmov:

- základného investičného fondu, kde príjmy podliehajú sadzbe dane vo výške 5 %,
- fondu penzijných spoločností, kde sa aplikuje 0 % sadzba dane,
- z podielu na zisku, vyrovnávacieho podielu a podielu na likvidačnom zostatku zo zdroja v zahraničí, ako súčasť samostatného základu dane sa zdaňujú 15 % sadzbou.

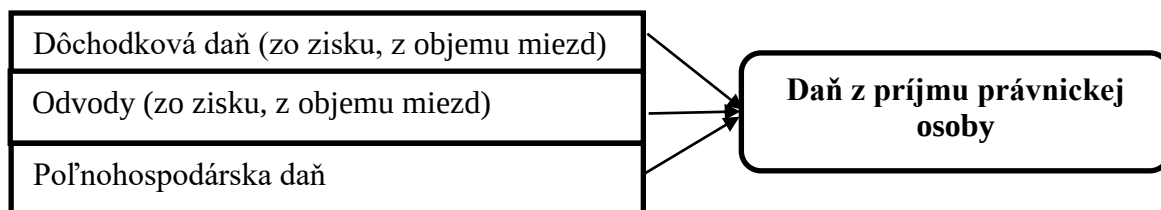
V porovnaní so Slovenskou republikou v ČR ešte stále daňová legislatíva poskytuje úľavy na dani z príjmov právnických osôb súvisiace so zamestnávaním zdravotne postihnutých zamestnancov v absolútnej výške 18 000 Kč za zamestnanca so zdravotným postihnutím a vo výške 60 000 Kč za zamestnanca s ťažkým zdravotným postihnutím. Rovnako v českej daňovej legislatíve zostala zachovaná možnosť zníženie základu dane spoločnosti o hodnotu daru na presne špecifikované účely spolu s položkou nákladov, ktoré súvisia s odstraňovaním následkov živeľnej pohromy v rámci európskeho priestoru.

4.1 Právnické osoby a ich postavenie v daňovej sústave do roku 2004

Daňový systém Slovenskej republiky je z hľadiska času mladým systémom. Každoročne vlády bojujú s nedostatkom finančných prostriedkov v štátnom rozpočte. Preto aj časté zmeny v oblasti zdaňovania príjmov právnických osôb a efektívnejšieho výberu tejto dane majú jednoduché vysvetlenie. Štátny rozpočet potrebuje finančné prostriedky v požadovanej výške a práve spoločnosti ich generujú v nemalom objeme. Daňová legislatíva je tak charakteristická zavádzaním nových alebo skvalitňovaním existujúcich daňových nástrojov s cieľom zabezpečenia vyššieho výberu nielen dane z príjmov právnických osôb.

Existencia korporátnej dane sa datuje od januára 1993, od zavedenia nového daňového zákona.⁷⁸ Zatiaľ čo pred rokom 1993 boli sadzby dane z príjmu spoločností silne diferencované, od roku 1993 do roku 2019 sa okrem niekoľko výnimiek používala len jedna proporcionálna sadzba tejto dane. Po vzniku samostatnej republiky sa daň z príjmov právnických osôb sformovala z pôvodných troch daní, ktoré boli zavedené v daňovej sústave bývalej ČSFR, ako načrtáva obrázok 3.

Obrázok 3 Súčasná podoba dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej republike

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Prvá daňová sústava samostatnej krajiny bola charakteristická prvkami dánskeho daňového systému. Obdobie pred vznikom samostatnej republiky, bolo charakteristické významnou zmenou vlastníckych vzťahov. V roku 1991 sa začala príprava prvých privatizačných projektov štátnych podnikov. V nasledujúcom roku začal predaj kupónových knížiek, ako súčasť kupónovej privatizácie. Jej hlavným cieľom bola transformácia štátnych podnikov na akciové spoločnosti. Druhá vlna privatizácie bola realizovaná už v období samostatnej ekonomiky. Hospodárenie spoločností v tomto období bolo poznačené vysokou platobnou neschopnosťou a medzipodnikovou zadlženosťou. Adaptácia slovenských spoločností v podmienkach nového daňového systému tak bola veľmi náročná. Viaceré spoločnosti podnikajúce v SR a ČR sa rozdelili. Rozdelenie krajín sa premietlo do zníženého odbytu práve pre slovenské spoločnosti. Takže toto obdobie bolo charakteristické procesom transformácie ekonomiky súčasne s procesom transformácii spoločností. Zmeny nastávali vo vlastníctve spoločností, v organizačných štruktúrach, a v možnostiach v ich riadení. Hlavným cieľom novovzniknutých spoločností sa tak stalo získanie konkurencieschopnosti v trhovej ekonomike a dosahovanie zisku.

V prvom roku existencie samostatnej republiky bol štátny rozpočet schodkový vo výške viac ako 764 mil. eur. V rozpočtovaných príjmov najväčší výpadok bol zaznamenaný na dani z príjmov právnickej osoby, pričom skutočný výber dosiahol len 63,4 %. Príčinami boli najmä nižšia makroekonomická výkonnosť, nižšia ziskovosť, uplatňovanie nových

⁷⁸ Zákon č. 286/1992 Zb. o daniach z príjmov.

opatrení týkajúcich sa poskytovania daňových oslobodení a úľav, ako aj zvyšovanie platobnej neschopnosti spoločností.⁷⁹ Spomenuté nepriaznivé vplyvy sa tak prejavili v tvorbe hospodárskych výsledkov spoločností v roku 1993. Celkový hospodársky výsledok spoločností dosiahol úroveň 25,8 mld. Sk (0,856 mld. eur) a súčasne bol negatívne ovplyvnený vykázanou daňovou stratou spoločností vo výške 42,5 mld. Sk (4,41 mld. eur).⁸⁰

Základná sadzba dane z príjmov právnických osôb bola stanovená na začiatku roka 1993 na úrovni 45 %, pričom ešte v priebehu tohto roka bola jej výška znížená o 5 % na úroveň 40 %. Znížená 20 % sadzba dane bola aplikovaná na vybrané právnické osoby, ktoré:

- zabezpečovali poľnohospodársku výrobu,
- zamestnávali najmenej 20 zamestnancom a podiel zamestnancov so zmenenou pracovnou schopnosťou alebo s ťažším zdravotným postihnutím na celkovom počte zamestnancov spoločnosti v zdaňovacom období dosiahol minimálne 50 % úroveň.

Pri aplikácii 45 % sadzby korporátnej dane sa súčasne uplatňovala 15 % sadzba dane na podiely na zisku, čo celkovo znamenalo zdanenie spoločností vo výške 60 %. Skutočné rozpočtové príjmy korporátnej dane v prvých dvoch rokoch samostatnej daňovej sústavy boli výrazne rozdielne. Súčasne výnos dane z príjmov právnických osôb negatívne ovplyvnilo uplatňovanie daňových oslobodení a úľava pre novovzniknuté právnické osoby. Ak nová spoločnosť počas prvého zdaňovacieho obdobia vykázala kladný základ dane a daňovú povinnosť, mala práva si uplatniť oslobodenie od platenia dane z príjmov právnických osôb vo výške 100 % svojej daňovej povinnosti. Súčasne zvýhodnené podmienky platili pre spoločnosti s podielom zahraničného kapitálu. Takého spoločnosti mali právo zníženia sadzby dane z príjmov ešte počas nasledujúcich dvoch rokov vo výške 15 % svojej daňovej povinnosti. Vybrané právnické osoby, ako napríklad banky, mali tiež špecifické postavenie v daňovej legislatíve. Banky si po splnení dodatočných podmienok mohli uplatniť právo využiť oslobodenie od platenia korporátnej dane až na obdobie 10 rokov.⁸¹ Vyššie spomenuté daňové oslobodenia však platili len do konca roka 1994 a od nasledujúceho roka boli zrušené. Realitou však bolo, že všetky spoločnosti, vrátane bánk, ktoré v priebehu rokov 1993 a 1994 využili oslobodenia, mali právo ich čerpať aj naďalej. Podľa prepočtov MF SR tieto legislatívne opatrenia predstavovali výpadok na dani

⁷⁹ Nariadenie vlády SR č. 145/1993 Z. z. o podmienkach oslobodenia daňových subjektov od dane z príjmov. Oslobodenie vo výške 100 % dane sa vzťahovalo na prvé zdaňovacie obdobie, za ktoré spoločnosť vykázala základ dane a daň.

⁸⁰ Najväčší vplyv na výšku zisku mali spoločnosti v odvetví výroby a rozvodu elektriny, plynu a vody.

⁸¹ Zákon č. 21/1992 Sb. o bankách.

z príjmov právnických osôb vo výške viac ako 3 mld. Sk (99 miliónov eur).

Nasledujúce obdobie bolo charakteristické výrazným posilnením fiškálnej funkcie daní. Aj v roku 1995 výnos korporátnej dane naďalej ovplyvňovala pretrvávajúca vysoká nákladovosť a s ňou spojená nízka ziskovosť a platobná neschopnosť spoločností. Výsledkom tohto stavu bol enormný nárast počtu stratových spoločností s nízkou likviditou, nakoľko oživenie ekonomického rastu a zlepšenie makroekonomickej stability slovenskej ekonomiky sa iba v malej miere premietlo práve do podnikateľskej sféry. V tomto období okrem základnej sadzby dane z príjmov si mohli spoločnosti ešte uplatniť pri vybraných skupinách príjmov aj znížené sadzby vo výške 25 %, 20 %, 15 % a 10 %.

Aj v období roku 1996 narastala makroekonomická nerovnováha. Jej vplyv sa tak prejavil aj v nestabilite podnikovej sféry. Práve vznik nových vlastníckych štruktúr v kombinácii s expanziou súkromného sektora negatívne podporil nerovnováhu v podnikovej sfére. V tomto období bol podiel stratových spoločností až 46 %. Uvedená hodnota nasvedčuje tomu, že väčší počet spoločností ani po zmene svojich vlastníckych štruktúr sa nedokázal adaptovať na nové podmienky podnikania. Pretrvávali problémy s konkurencieschopnosťou slovenských spoločností a ani hospodárska politika v tomto období podnikateľské prostredie významne nepodporovala. Nové spoločnosti boli charakteristické nedostatočnými investíciami do modernizácie technologickej základne. Nepriaznivú situáciu sa snažila vláda riešiť najmä zmenami v legislatíve o revitalizácii podnikov a novelou zákona o konkurze a vyrovnaní. Rovnako došlo ku korekcii v oblasti odpisovej politiky v súlade s novou schválenou Klasifikáciou produkcie.

V roku 1997 po prvý raz priniesla daň z príjmov FO do štátneho rozpočtu vyšší objem finančných prostriedkov ako daň z príjmov PO. Dôvodom výpadku výnosov korporátnej dane bolo aj opatrenie, ktoré umožňovalo majiteľom privatizovaných spoločností, aby vybrané položky nezahrnuli do daňového základu. Súčasne finančné inštitúcie mali právo nezdaňovať výnosy v podobe sankčných úrokov. V závere roka 1998 došlo ešte výraznejšiemu spomaleniu tempa ekonomického rastu a prehĺbeniu makroekonomickej i mikroekonomickej nerovnováhy. Dopad oslabenej ekonomickej stability na podnikovú sféru bol tak zrejmý. Od roku 1998, z dôvodu zavedenia daňových úľav podporujúcich investovanie, si mohli právnické osoby každoročne znižovať daňovú povinnosť až do výšky 75 % dane. Oslobodenie si mohla spoločnosť uplatniť len po splnení dodatočných legislatívnych podmienok a súčasne si mohla znížiť základ dane z príjmov o odpočet

daňovej straty. Výšku odpočítanej daňovej straty sumarizuje tabuľka 2. Je možné konštatovať, že počet spoločností využívajúcich odpočítanie straty počas rokov 1996 až 1999 rástol, pričom objem daňovej straty tiež stúpал. Druhý najvyšší objem daňovej straty bol uplatnený v roku 2004, posledný rok pre začiatkom platnosti nového daňového zákona.

Tabuľka 2 Daňová strata uplatnená právnickými osobami v Slovenskej republike za roky 1996 - 2006 (mld. eur)

Rok	Daňová strata	Rok	Daňová strata	Rok	Daňová strata
1996	2,098	2000	5,119	2004	5,557
1997	2,891	2001	3,007	2005	3,160
1998	3,927	2002	3,738	2006	3,485
1999	6,118	2003	3,140		

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štátneho záverečného účtu.

Zmenu hospodárskej politiky, zmenu podmienok privatizácie ako aj zmeny v podnikateľskom prostredí priniesol rok 1999. Vytvorili sa lepšie podmienky pre fungovanie podnikateľského sektora, čo viedlo k zlepšeniu finančnej situácie spoločností. V decembri tohto roku s platnosťou od januára 2000, bola znížená sadzba korporátnej dane zo 40 % na 29 % a súčasne bol zavedením aj nový daňový nástroj, v podobe daňového úveru pre spoločnosti so sídlom v SR s cieľom podporiť ich investovanie. Nová daňová legislatíva,⁸² tak spresnila podmienky jeho čerpania. Okrem spomenutých zmien v roku 1999 sa uskutočnila významná reštrukturalizácia podnikovej sféry ako aj finančného sektora, s pozitívnym dopadom na štátny záverečný účet. Naštartovanie rastu slovenskej ekonomiky malo tiež pozitívny vplyv pre Slovenskú republiku ako kandidujúcu krajinu za člena EÚ. V období rokov 1995 až 2000 výnos korporátnej dane, ako aj jej podiel na celkových daňových príjmoch klesal. Je možné identifikovať niekoľko dôvodov:

- vlastníci privatizovaných firiem nemuseli investície zahrňať do základu dane,⁸³
- finančné inštitúcie získali výnimku a nemuseli zahrňať nezaplatené úroky, penále, pokuty z omeškania do základu dane,
- vybrané spoločnosti získali daňové prázdnyiny,
- vybrané zahraničné spoločnosti získali daňové výnimky.

Vyššie spomenuté opatrenia boli však charakteristické nesystémovosťou a ich účinnosť bola krátkodobá. Aj preto v nasledujúcom roku 2000 vtedajšia vláda výrazne ovplyvnila práve poskytovanie daňových úľav a prázdnyin podporenou poklesom daňovej sadzby. Od roku 1995 do 1998 dochádzalo k výraznému poklesu výšky daňovej základne spoločností.

⁸² Zákon č. 366/1999 Z. z. o daniach z príjmov s účinnosťou od 1. 1. 2000.

⁸³ Odpočítateľná položka z kúpnej ceny spoločnosti.

Podľa údajov Finančného riaditeľstva SR došlo v spoločnostiach v 2001 v porovnaní s predchádzajúcim rokom k rastu ich zisku až o 55 % spolu s poklesom nominálnej sadzby dane z príjmov právnických osôb. Je možné tiež konštatovať, že trend znižovania základnej daňovej sadzby právnických osôb v rokoch 1993 až 2003 mal pozitívny dopad na zvýšenú ochotu spoločností priznávať zisk pre účely jeho zdanenia. Daňové zaťaženie spoločností, ako pomer dane z príjmov právnických osôb k daňovému základu v percentách v období rokov 1993 až 2018 uvádza tabuľka 3.

Tabuľka 3 Daňové zaťaženie spoločností za roky 1993 - 1999 (tis. SK) a za roky 2012 - 2018 (eur)

Rok	Základ dane	Daňová povinnosť	Daňové zaťaženie
1993	61 977 293	27 349 575	44,1 %
1994	64 823 338	30 172 675	46,5 %
1995	77 483 594	39 094 646	50,5 %
1996	59 375 612	26 248 617	44,2 %
1997	57 976 113	25 556 770	44,1 %
1998	51 140 246	25 768 704	50,4 %
1999	58 040 111	25 460 825	43,4 %
2012	6 617 713 428	1 635 400 624	24,7 %
2013	7 389 987 264	1 996 200 596	27,0 %
2014	8 238 624 742	2 252 837 501	27,3 %
2015	11 921 337 738	2 911 615 803	24,4 %
2016	11 617 731 105	2 767 756 378	23,8 %
2017	12 374 374 102	2 782 440 047	22,5 %
2018	11 430 973 404	2 741 079 202	23,9 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov FR SR. Údajmi za roky 2000 až 2011 FR SR nedisponuje.

Údaje v tabuľke 3 poukázali na skutočnosť, že pokles daňového zaťaženia spoločností za sledované obdobie sa znížil o viac ako 50 %, avšak v súčasnosti je zaťaženie stále vyššie ako nominálne daňové zaťaženie. K zlepšeniu podmienok podnikateľského prostredia došlo v roku 2003 aj presunom daňového zaťaženia z priamych na nepriame dane. Ako načrtáva tabuľka 3 vývoj výnosu korporátnej dane patrí všeobecne medzi najťažšie odhadnuteľné agregáty, keďže jej vývoj je ovplyvnený viacerými internými a externými faktormi s vysokou variabilitou v rámci ekonomického cyklu. Ide napríklad o možnosť umorovania daňovej straty, zmeny v odpisovej politike, zmeny v poskytovaní daňových oslobodení a úľav pre spoločnosti. Vývoj hospodárenia spoločností v Českej republike dokumentuje nasledujúca tabuľka 4.

Tabuľka 4 Daňové zaťaženie spoločností za roky 2012 - 2018 v Českej republike (tis. Kč)

Rok	Výsledok hospodárenia	Daňová strata	Daňová povinnosť	Daňové zaťaženie
2012	372 790,3	67 743,3	125 920,3	33,7 %
2013	998 428,3	83 462,1	129 305,4	13,0 %
2014	1 078 288,4	64 515,5	135 364,0	12,5 %
2015	1 067 681,5	61 996,3	136 757,0	12,8 %
2016	1 316 450,0	63 427,7	155 653,5	11,8 %
2017	1 134 290,6	63 411,0	164 130,5	14,4 %
2018	1 289 002,7	48 688,0	169 851,4	13,2 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov FS ČR.

Posledný rok našej krajiny pred vstupom do EÚ bol charakteristický zvýšenými požiadavkami vyplývajúcich z potreby harmonizácie podnikateľského prostredia s prostredím EÚ. Tento rok priniesol aj zmeny nedaňového charakteru avšak s významným dopadom na podnikateľskú sféru. Súčasne v tomto roku vrcholili prípravy na tretiu daňovú reformu v ére samostatnej krajiny. Cieľom daňovej reformy bolo nahradiť aktuálnu daňovú politiku založenú na zvýhodňovaní vybraných sektorov ekonomiky a typov spoločností, celoplošnou daňovou politikou vytvárajúcou priaznivé podmienky pre podnikanie a investovanie bez poskytovania zvýhodnených režimov pre vybrané právnické osoby.

Turbulentný vývoj sadzby korporátnej dane ako aj ďalších vybraných faktorov s dopadom na podnikateľské prostredie významne ovplyvnil aj vývoj počtu novovzniknutých a zaniknutých spoločností v rokoch 1990 až 2003 v Slovenskej republike. Ešte pred vznikom samostatnej republiky v roku 1992 sme zaznamenali najdynamickejší nárast počtu novovzniknutých spoločností, kde tento ukazovateľ prekročil hranicu 150 000 nových právnických osôb. Tento vývoj nebol spôsobený daňovou legislatívou, ale najmä využitím možností súkromného podnikania v podmienkach trhovej ekonomiky. V období rokov 1993 až 1999 hodnota tohto ukazovateľa permanentne klesala v roku 1999 počet novovzniknutých spoločností na ročnej báze klesol tesne pod hranicu 40 000. Od tohto roku až do roku 2014, kedy bola zavedená daňová licencia tento počet neustále rástol. Počet zaniknutých spoločností mierne rástol, pričom najviac spoločností, až 38 655 bolo vymazaných z obchodného registra SR v roku 1996. Išlo najmä o spoločnosti, ktoré od svojho vzniku dosahovali vysokú nákladovosť v porovnaní s výnosnosťou, boli platobne neschopné a dosahovali permanentnú stratu.

Je potrebné si tiež uvedomiť, že pri kreovaní novej daňovej politiky bolo nevyhnutné zohľadniť aktuálnu situáciu vo verejných financiách, pričom základnou myšlienkou reformy bola jej fiškálna neutralnosť. Pripravované zmeny v jednotlivých daniach boli

navzájom podmienené a previazané. Zavedenie proporčionalnej dane z príjmov fyzických a právnických osôb spôsobilo výpadok príjmov štátneho rozpočtu, avšak ten bol kompenzovaný zvýšením výnosov z DPH a selektívnych daní. Je možné tiež konštatovať, že daňová reforma bola fiškálne neutrálna a hodnota daňovej kvóty 1 sa nezmenila, avšak štruktúra daňového systému sa významne zlepšila a podporila tak zlepšenie podmienok pre podnikanie, investovanie ako aj pre ekonomický rast krajiny.

4.2 Reforma verejných financií verzus efektívnosť výberu dane z príjmov právnických osôb v období rokov 2004 až 2020

Tretia daňová reforma zavedená do praxe od roku 2004 bola súčasťou komplexného reformného programu vlády SR. Súčasne sa realizovala reforma verejných financií, reforma sociálnej a dôchodkovej politiky, reforma zdravotníctva, reforma trhu práce ako aj reforma verejnej správy. Došlo k poklesu daňovej sadzby dane z príjmov právnických osôb na úroveň 19 %, pričom rovnaká sadzba bola aplikovaná aj pre fyzické osoby. Ak napriek poklesu korporátnej sadzby dane došlo k výraznému zvýšeniu daňových príjmov z tejto dane.⁸⁴

Daňová reforma tak priniesla výrazný pokles daňového zaťaženia spoločností, spolu s odstránením širokého okruhu daňových úľav a oslobodení pre právnické osoby. Do praxe bola zavedená zásada jedného zdanenia príjmu v prípade podnikania právnických osôb. Zisk spoločností po zdanení a následne pri jeho ďalšom rozdelení (podieľy na zisku, dividendy) už nepodliehal dani z príjmov. Rast slovenskej ekonomiky bol tak založený na reálnych investíciách a makroekonomická stabilita dosahovala nadpriemernú úroveň.

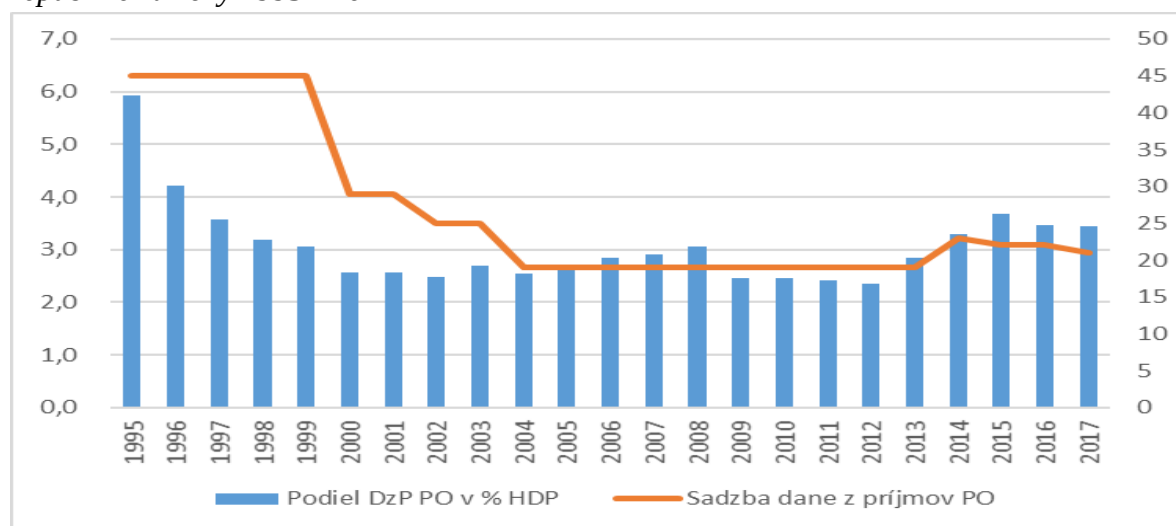
Rast výnosu korporátnej dane, zlepšujúce sa podnikateľské prostredie a prílev zahraničných investícií znamenalo, že nastavenie daňovej legislatívy od roku 2004 pre nasledujúce obdobia bolo vhodné. V nasledujúcich rokoch na slovenskú ekonomiku tak pôsobili stimulujúco efekty všetkých vyššie spomenutých reforiem. Zvýšila sa tiež príťažlivosť krajiny v oblasti priamych zahraničných investícií. Zaznamenali sme zvýšenie stupňa hodnotenia krajiny ratingovými agentúrami až na úroveň investičného pásma. Vyšší výnos korporátnej dane bol tiež prisudzovaný rastúcim ziskom obchodných spoločností a pokračujúcim priaznivým vývojovým tendenciám v obchodnej sfére. Došlo však k zmene dynamiky rastu slovenskej ekonomiky, ako aj dynamiky rastu daňových príjmov v absolútnom vyjadrení práve na dani z príjmov spoločností. Lepšie makroekonomické

⁸⁴ Priznané výšky ziskov spoločností pred zdanením vzrástli takmer o 70 %, podľa údajov MF SR.

prostredie a vyššia efektívnosť daňového systému prispelo k zlepšeniu konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky. Ku koncu roku 2005 sa Slovensko umiestnilo v rebríčku na 41 mieste spomedzi 117 krajín sveta.⁸⁵

Nielen vplyvom rastu výnosu korporátnej dane, ako vyplýva z grafu 4, podiel priamych daní na HDP v rokoch 2004 až 2008 rástol. Najvyšší vplyv na tomto trende mala nižšia sadzba dane pre právnické osoby, zvýšenie objemu priznaných zdaniteľných ziskov spoločností ako aj zjednodušenie daňového systému. Najvyšší nárast ziskovosti spoločností zaznamenali spoločnosti podnikajúce v sektore finančných služieb (200,8 mil. eur), v pozemnej doprave (117,2 mil. eur) a v sektore telekomunikácii (64,2 mil. eur).⁸⁶

Graf 4 Komparácia výnosu a sadzby dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej republike za roky 1995 - 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov OECD. Údaje za rok 1993 a 1994 nie sú pre SR dostupné.

Vplyv hospodárskej a finančnej krízy začal mierne ovplyvňovať výkonnosť slovenskej ekonomiky už koncom roka 2008. Došlo k oslabeniu priemyselnej produkcie. Korporátna daň síce zaznamenávala medziročné zvýšenie základu dane a priznanej daňovej povinnosti avšak najmä u daňových subjektov vo finančnom sektore, automobilovom ako aj energetickom priemysle, pričom tieto sektory predstavovali najväčšiu silu ekonomického rastu. Uvedené obdobie bolo priaznivým pre spoločnosti aj z pohľadu daňových úľav. Ak spoločnosť vznikla v tomto roku a predmetom podnikania bola výroba tovaru, mohla si uplatniť oslobodenie od platenia korporátnej dane od prvého zdaňovacieho obdobia, v ktorom vykázala kladný základ dane a daňovú povinnosť. Hlavnou podmienkou bolo, aby

⁸⁵ Svetové ekonomické fórum (WEF) - Správa o globálnej konkurencieschopnosti 2005.

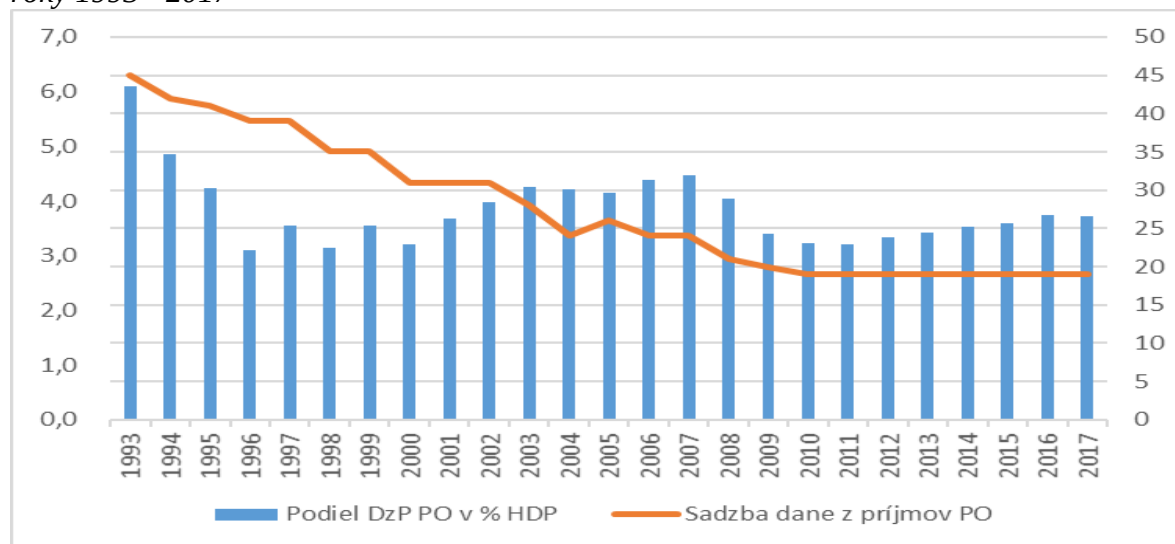
⁸⁶ Podľa prognóz MF SR by podiel DzP PO na daňových príjmoch v roku 2020 mal dosiahnuť úroveň 2,9 % HDP v roku 2022 úroveň 2,8 % HDP.

spoločnosť vznikla ako akciová spoločnosť, ktorej jediným zakladateľom je zahraničná osoba a tá hneď pri jej vzniku splatila celé svoje základné imanie.

Reformné obdobie rokov 2004 až 2008 veľmi pozitívne ovplyvňovalo aj podnikateľské prostredie. Zmeny v zrušení dvojitého zdanenia príjmov, zmeny v odpisovej politike ako aj zavedenie proporčionalnej sadzby korporátnej dane sa pozitívne odrazili vo vývoji podnikateľského prostredia z aspektu počtu novovzniknutých a zaniknutých spoločností. Oba ukazovatele zaznamenali relatívne stabilný vývoj, pričom na ročnej báze v priemere vzniklo 60 000 nových právnických osôb a zaniklo 25 000 právnických osôb.

Najvýznamnejším rokom v celej histórii samostatnej SR, z pohľadu výnosu korporátnej dane, bol práve rok 2009. Reálny objem výnosov korporátnej dane bol o 1,97 % vyšší ako plánovaný výnos, aj napriek vplyvu celosvetovej krízy. Túto skutočnosť neovplyvnilo ani zvýšenie hodnoty asignovanej dane na úroveň 2 %. Rovnako tiež v tomto roku bol zaznamenaný najvyšší podiel korporátnej dane na celkových daňových príjmoch v období rokov 1996 až 2020 na úrovni 15,3 %. V Českej republike vývoj podielu korporátnej dane v % HDP zaznamenáva veľmi podobný vývoj ako v SR, ako zobrazuje graf 5.

Graf 5 Komparácia výnosu DzP a sadzby dane z príjmov spoločností v Českej republike za roky 1993 - 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov OECD.

V roku 1995 však podiel DzP PO v SR bol oveľa vyšší ako v ČR, pričom výška sadzby tejto dane bola v porovnaní so SR nižšia o 14 %. Od roku 2009 bola tiež do praxe zavedená 19 % sadzba korporátnej dane, ktorá sa do dnešného dňa nezmenila. Rovnako je tiež možné konštatovať, že v pokrízovom období sa výnos korporátnej dane začal zvyšovať v roku 2011, rovnako ako v Slovenskej republike.

Najmä vplyvom krízy od roku 2009 došlo v našej krajine k prepadu ziskovosti spoločností a poklesu celkového výnosu korporátnej dane. Krízové obdobie bolo poznačené tiež zvýšenou mierou umorovania daňovej straty v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi. Vplyv krízy na eurozónu bol tak značne citel'ný. Rastúce daňové zaťaženie nebolo v tomto období jediným problémom právnických osôb. Podnikateľský sektor sa začal zotavovať od roku 2011. Ziskovosť spoločností postupne rástla, čo sa pozitívne odrazilo aj na výnose tejto dane. Zmena daňovej legislatívy⁸⁷ však v roku 2012 priniesla (prvýkrát od roku 2004) zvýšenie nominálnej sadzby dane z príjmov z pôvodných 19 % na 23 %. Na zmenu sadzby ihneď zareagoval ako počet novovzniknutých, tak aj počet zaniknutých spoločností. Právnické osoby najmä vplyvom zvýšenia sadzby korporátnej dane výrazne ukončovali svoju podnikateľskú činnosť.

V roku 2013 ekonomický rast slovenskej ekonomiky zaznamenal spomalenie na úrovni 2 %. Hlavným cieľom slovenskej vlády bola konsolidácia verejných financií a zníženie deficitu verejných financií pod 3 % HDP, nadväzujúc na záväzky voči EÚ. V tomto období dochádzalo k úpravám v oblasti daňovej a sociálnej politiky, trestného a obchodného práva s významným vplyvom na podnikateľský sektor. Podnikanie spoločností bolo tiež ovplyvnené aj zavádzaním nových prvkov ako boli dodatočné zdanenia bánk a vybraných právnických osôb, registračné poplatky na autá a trestnoprávna zodpovednosť v oblasti daní. Pozitívny vývoj vo výbere daňových príjmov v roku 2013 sa odzrkadlil v plnení rozpočtovaných príjmov, pričom daňové príjmy zaznamenali veľmi priaznivý vývoj. Pripravované nedaňové opatrenia, obsiahnuté v novela Obchodného zákonníka,⁸⁸ spôsobilo výrazný nárast počtu novovzniknutých právnických osôb v roku 2013, ešte pred nadobudnutím platnosti spomínaného opatrenia. Počet novovzniknutých právnických osôb medziročne vzrástol o viac ako 16 %.

Slovenské spoločnosti od januára 2014 podliehali nižšej 22 % sadzbe korporátnej dane. Zníženie daňovej sadzby však neznamenal pre všetky podnikajúce spoločnosti pokles ich daňového zaťaženia. Do daňovej praxe bol zavedený nový daňový nástroj. Cieľom daňovej licencie bolo zrealizovanie počtu podnikajúcich právnických osôb, pričom výsledky analýzy MF SR preukázali, že viac ako 25 % spoločností platilo v predchádzajúcich obdobiach nízku alebo nulovú daňovú povinnosť. Spoločnosť bola povinná upravovať základ dane

⁸⁷ Novela č. 395/2012 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov, a ktorým sa mení zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁸⁸ Od roku 2014 mali právnické osoby povinnosť splatiť základné imanie na samostatný bankový účet.

o výšku neuhradených záväzkov, vzhľadom na časový test samostatne pre každý záväzok.⁸⁹ Zmena nastala aj v politike umorovania daňovej straty, ktorú už bolo možné umorovať najviac štyri po sebe idúce zdaňovacie obdobia v rovnomernej výške. Nielen vplyvom týchto opatrení výber korporátnej dane v medziročnom porovnaní klesol v roku 2014 o viac ako 80,9 mil. eur (4 %).

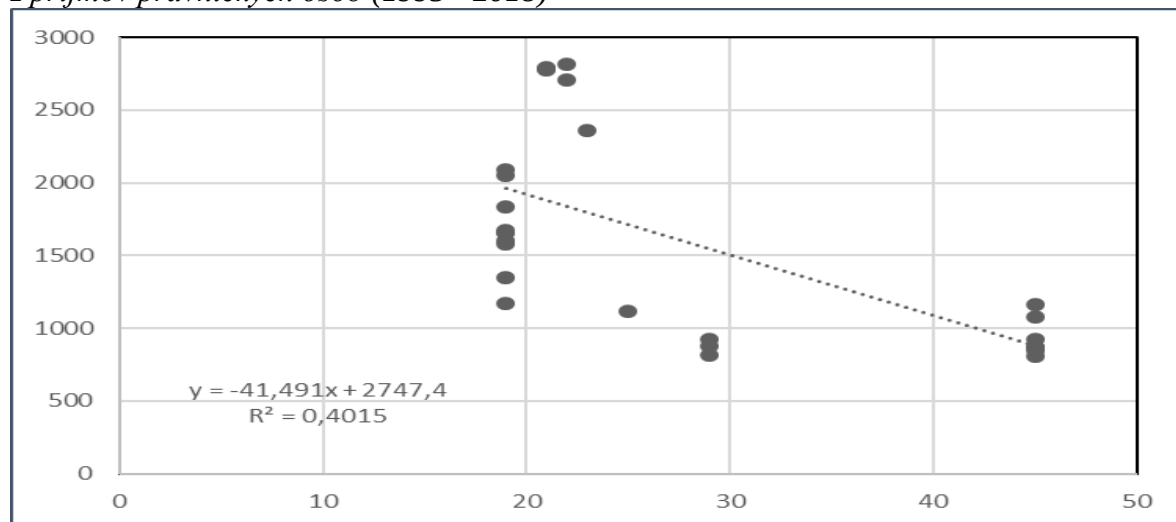
Tabuľka 5 Vývoj sadzby dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej republike (1993 - 2021)

OBDOBIE	1993-1999	2000	2003	2004-2013
Sadzba DzP PO	45 %	29 %, 18 %, 15 %	25 %, 18 %, 15 %	19 %
OBDOBIE	2014	2015-2016	2017-2019	2020-2021
Sadzba DzP PO	23 %	22 %	21 %	21 %, 15 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa zákona o DzP.

Komplexný pohľad na vývoj korporátnych daňových sadzieb v období rokov 1993 až 2021 dokumentuje tabuľka 5. Hodnoty sadzieb preukázali, že aplikáciou jednotnej sadzby korporátnej dane v rokoch 2004 až 2013, sa práve sadzba korporátnej dane javí ako vhodný nástroj na získanie daňovej konkurencieschopnosti v európskom priestore. Závislosť výnosov dane na daňovej sadzbe v SR načrtáva regresný model (obrázok 4).

Obrázok 4 Regresný model závislosti výnosu dane z príjmov od nominálnej sadzby dane z príjmov právnických osôb (1995 - 2018)

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Koeficient R^2 nadobúda hodnotu 0,4015. Z toho je možné vyvodit' záver, že 40,15 % zmien vo výnosoch dane z príjmov právnických osôb, je ovplyvňovaných práve zmenami korporátnej daňovej sadzby. Všeobecná rovnica má tvar **DzP PO = - 41,491 x daňová**

⁸⁹ Predchádzajúca podoba zákona o dani z príjmov, ukladala povinnosť právnickým osobám zvyšovať základ dane o neuhradené záväzky len ak boli viac ako 36 mesiacov po lehote splatnosti. Zmeny legislatívy tak zrovnoprávnila úpravu základu dane spoločností rovnako ako pri pohľadávkach po lehote splatnosti.

sadzba + 2 747,4. Z rovnice vyplýva nepriama závislosť. Zvýšením daňovej sadzby pre slovenské spoločnosti dôjde k poklesu výnosov tejto dane, pričom zvýšenie daňovej sadzby o 1 % spôsobí pokles výnosov korporátnej dane o 41,491 mil. eur.⁹⁰

Rastúca tendencia nielen daňových príjmov, ale aj príjmov z dane zo zisku spoločností bola po dvoch rokoch opätovne zaznamenaná v roku 2015. Medziročný nárast príjmov bol ovplyvnený najmä rastom ziskovosti spoločností z predchádzajúceho zdaňovacieho obdobia v roku 2014. Hodnota výnosov z daňových licencií ku koncu tohto roka bola vyššia ako 103 mil. eur. Pozitívny vývoj výnosov korporátnej dane tak ovplyvnili najmä zmeny daní v odpisovej politike, transferového oceňovania a v uplatňovaní daňových nákladov. Z pohľadu podpory investícií hovoríme o roku 2015 tiež ako o roku daňovej reformy zameranej na podporu investícií, od kedy evidujeme v daňovej praxi nové daňové nástroje zamerané práve na podporu výskumu a vývoja. Základnou myšlienkou nového daňového zvýhodnenia pre spoločnosti zaoberajúce sa výskumom a vývojom, bolo duplicitné uplatnenie časti daňových nákladov na výskum a vývoj.

Vychádzajúc z údajov MF SR môžeme načrtnúť agregátny vplyv slovenskej daňovej legislatíva na vývoj výnos dane z príjmov právnických osôb až od roku 2012. Ich vplyv na ročnej báze dokumentuje tabuľka 6. Záporná hodnota údajov znamená, že výnos DzP PO by bez uvedených legislatívnych zmien bol o túto hodnotu vyšší. Naopak, pozitívna hodnota znamená, že celkový výnos by bol nižší, ak by neboli prijaté konkrétne opatrenia platné od uvedeného zdaňovacieho obdobia (tabuľka 6).

Tabuľka 6 Vplyv legislatívnych opatrení na výnos korporátnej dane v Slovenskej republike za roky 2012 - 2015

Obdobie	Vplyv opatrení v tis. eur	Obdobie	Vplyv opatrení v tis. eur
2012	-63 263	2016	614 403
2013	226 923	2017	464 563
2014	342 917	2018	348 910
2015	683 757	2019	303 773

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MF SR.

Negatívny vývoj korporátnej dane v roku 2017 (pokles výnosu dane o viac ako 421 mil. eur) môžeme vysvetliť najmä z dôvodu neočakávane výrazného spomalenia rastu ziskovosti spoločností za obdobie predchádzajúceho roka. Nižší výnos dane bol spôsobený aj nižšou ziskovosťou v podobe príjmu z osobitného odvodu z podnikania v regulovaných odvetviach (- 40 mil. eur). Pozitívne, avšak jednorazovo, pôsobila na výnos korporátnej

⁹⁰ Pri mocninovom trende R^2 (50,88 %) sme zaznamenali jeho najvyššiu hodnotu.

dane daňová licencia, ako daňový nástroj zavedený do legislatívy ešte v roku 2014.⁹¹ V roku 2017 došlo k zníženiu sadzby korporátnej dane o 1 % na úroveň 21 %. Súčasne sa uskutočnili zásadné zmeny v dividendovej politike, kde hlavnou myšlienkou bolo zdaňovať dividendy prijímané a vyplácané do nezmluvných krajín. Došlo tiež k nárastu počtu právnických osôb, ktoré mali povinnosť komunikovať so správcom dane elektronicky, z celkového počtu spoločností, ktoré podali daňové priznanie na dani z príjmov právnických osôb viac ako 72 % podalo priznanie elektronicky. Zníženie sadzby korporátnej dane spolu s oznámením o zrušení daňovej licencie pozitívne ovplyvnilo počet novovzniknutých spoločností. Počet zaniknutých v roku 2018 dosiahol úroveň hodnoty rovnakej ako pred roka 2014, z obdobia kedy ešte nebola zavedená daňová licencia, čo vykazuje pozitívny vývoj.

Tabuľka 7 Vplyv vybraných opatrení dane z príjmov právnických osôb na rozpočtové príjmy v Slovenskej republike (mil. eur)

Daňový nástroj	Rok vplyvu na výnos DzP PO	Výška vplyvu na výnos DzP PO
Zníženie sadzby DzP PO na 21%	2017	-121
Zrušenie daňovej licencie	2018	-100
Odvod z reťazcov (čistý vplyv)	2019	+119
Zmeny v odpisovaní majetku	2015	+123
	2019	-3
Zavedenie pravidiel nízkej kapitalizácie	2015	+47
Audit daňových nákladov	2015	+12
Započítanie doteraz neuplatnenej daňovej straty za roky 2015 až 2018	2019	-20
Nová odpisová skupina pre elektromobily	2019	-7
	2020	-17
	2021	-16
	2022	-9
Zvýšenie hranice platenia preddavkov (na 5000 eur)	2021	-11
Ľubovoľná doba odpisov pre mikropodniky	2021	-15
	2022	-15
Prerušenie daňových kontrol	2020	-13

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z Návrhov rozpočtového plánu SR za roky 2014 až 2021.

Na ročnej báze Európska komisia v rámci svojej metodiky definuje diskrečné príjmové

⁹¹ Vybrané náklady (na sprostredkovanie, provízie, odplaty za využitie majetku alebo náklady za poradenské a právne služby) sa od roku 2015 s cieľom zlepšenia platobnej disciplíny považujú za daňovo uznateľné až po ich zaplatení. V roku 2015 boli tak po prvýkrát neuznané za daňový náklad. Po zaplatení v roku 2016 figurujú ako daňový náklad. Uvedená skutočnosť pozitívne ovplyvnila výnos dane v roku 2015 a negatívne v roku 2016 a je jedným z faktorov, ktorý zásadnejším spôsobom upravil prognózu dane na aktuálny rok.

opatrenia.⁹² Diskrečné opatrenia uskutočňované v Slovenskej republike s najvýraznejším vplyvom na výnos korporátnej dane, avšak jednorazového charakteru, za obdobie rokov 2015 až 2022 sumarizuje tabuľka 7. Výnos korporátnej dane bol za obdobie rokov 2015 až 2018 relatívne stabilný. Najväčšie zmeny boli spôsobené najmä zmenou sadzby, zrušením daňovej licencie a zmenami v odpisovej politike. Práve dva spomenuté daňové nástroje výrazne ovplyvnili výšku rozpočtových príjmov v roku 2018. Došlo k úprave doby odpisovania budov, v ktorých sa poskytuje kúpeľná starostlivosť, súčasne bolo umožnené vybraným právnickým osobám skrátenie doby odpisovania týchto budov zo 40 rokov na 20 rokov. Súčasťou daňovej novely v tomto roku bolo aj oslobodenie príjmov z reklám maximálne do výšky 20 tisíc eur pre vybrané právnické osoby – neziskové organizácie. Znížiť administratívnu záťaž a znížiť chybovosť v procese podávania daňových priznaní by mala zabezpečiť aj zavedená povinná elektronická komunikácia s Finančnou správou pre všetky právnické osoby, s účinnosťou práve od roku 2018.

Vývoj výnosu dane z príjmov spoločností významne ovplyvňujú nielen zmeny obsiahnuté v daňovej legislatíve. Medzi takéto opatrenia patrí napríklad aj zavedenie osobitného odvodu z čistého obratu obchodných reťazcov od roku 2019.⁹³ V rovnakom roku bola tiež zavedená nová odpisová skupina s dobou odpisovania 2 roky, do ktorej sa zaraďujú batéριοvé elektrické vozidlá alebo plug-in hybridy. Daňová legislatíva bola tak uplatnená retrospektívne na nové, ale aj v minulosti už zakúpené vozidlá. V tomto roku sa zvýšila možnosť odpočtu výdavkov na vedu a výskum zo 100 % výdavkov prebratých z účtovníctva na 150 %. Preferovanie preventívnych opatrení zo strany štátu v oblasti korporátnej dane deklaruje zavedenie indexu daňovej spoľahlivosti, ktorý slúži na hodnotenie správania sa a plnenia si daňových povinností podnikateľských subjektov voči správcovi dane. Hlavným cieľom opatrenia je práve podpora dobrovoľného plnenia si daňových povinností.

Historicky prvýkrát od tretej daňovej reformy v roku 2004 bola s účinnosťou od januára 2020 do daňovej legislatívy zavedená druhá nominálna sadzba dane z príjmov. Došlo tak k

⁹² Ide o opatrenia legislatívneho charakteru s vplyvom na príjmy verejnej správy. Ich vyhodnocovanie sa uskutočňuje pomocou dodatočných vplyvov týchto opatrení. Výsledkom sú trvalé alebo jednorazové opatrenie. Trvalé opatrenie sa zaznamená s vplyvom v prvom roku (v čase nadobudnutia účinnosti) a v ostatných rokoch bez vplyvu. Ak dochádza k rozdielnym vplyvom z dôvodu posunutej platnosti opatrenia zaznamená sa len marginálna zmena. Pri jednorazových príjmových opatreniach sa zaznamenáva vplyv v jednom roku a v nasledujúcom výpadok v rovnakej sume, tzn. celkový vplyv opatrenia v dvoch po sebe idúcich rokoch je nulový.

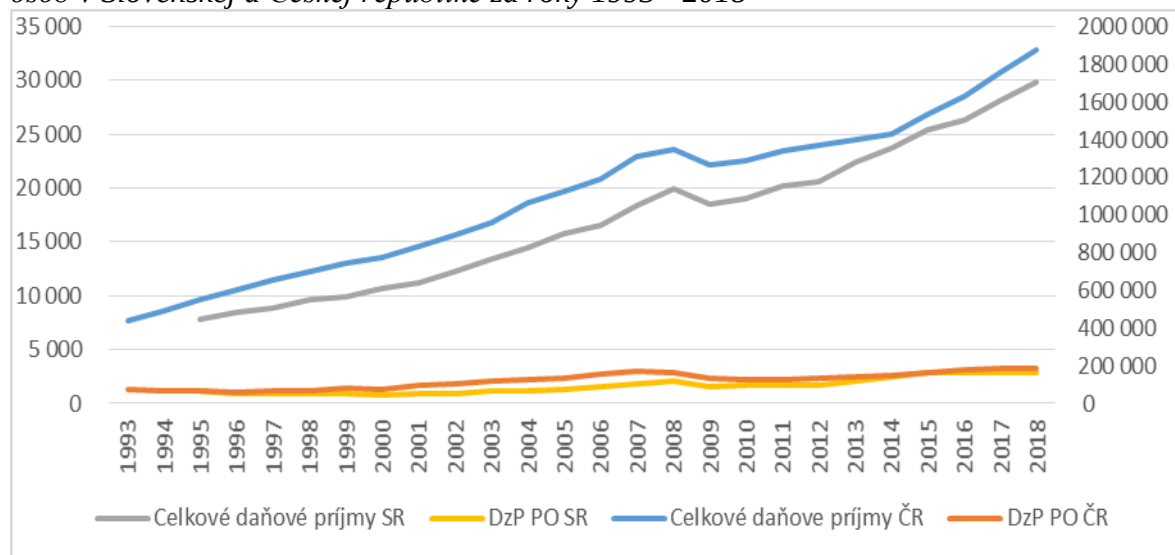
⁹³ Tomuto odvodu budú podliehať obchody s potravinami, ktoré fungujú minimálne v dvoch okresoch a minimálne 10 % obratu pochádza z predaja potravín konečnému spotrebiteľovi. Odvod však bude zároveň daňovým nákladom subjektov, a preto bude znižovať daň z príjmov právnických osôb.

zníženiu nominálnej sadzby dane na 15 % pre právnické osoby, ktorých ročné výnosy sú nižšie ako 100 tisíc eur. V praxi tak začal pôsobiť nový daňový nástroj zameraný na podporu tzv. „mikrodaňovníkov“. Uvedená skupiny daňovníkov má právo okrem aplikácie nižšej sadzby korporátnej dane aj na:

- stanovenie doby odpisovania podľa vlastného rozhodnutia,
- umorenie daňovej straty počas 5 rokov bez obmedzenia,
- uplatnenie opravných položiek vo forme daňových nákladov v súlade s účtovníctvom bez obmedzení platných v aktuálnom znení daňového zákona.

Zavedenie 15 % sadzby dane z príjmov pre spoločnosti s obratom do 100 tis. eur podľa výpočtov MF SR spôsobí výpadok príjmov štátneho rozpočtu v roku 2020 vo výške 42 mil. eur, v roku 2021 vo výške 44 mil. eur a v roku 2022 vo výške 45 mil. eur. Všetky ostatné právnické osoby, ktoré vyššie uvedenú definíciu mikrodaňovníka nespĺňajú budú môcť umorovať daňovú stratu počas 5 rokov, ale len do výšky 50 % základu dane. Táto zmena daňovej legislatívy spôsobí zvýšenie rozpočtových výnosov korporátnej dane v roku 2021 vo výške 36 mil. eur a v roku 2022 vo výške 30 mil. eur. Vývoj celkových daňových príjmov ako aj príjmov z korporátnej dane v SR a ČR zobrazuje graf 6.

Graf 6 Vývoj celkových daňových príjmov a daňových príjmov dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej a Českej republike za roky 1993 - 2018

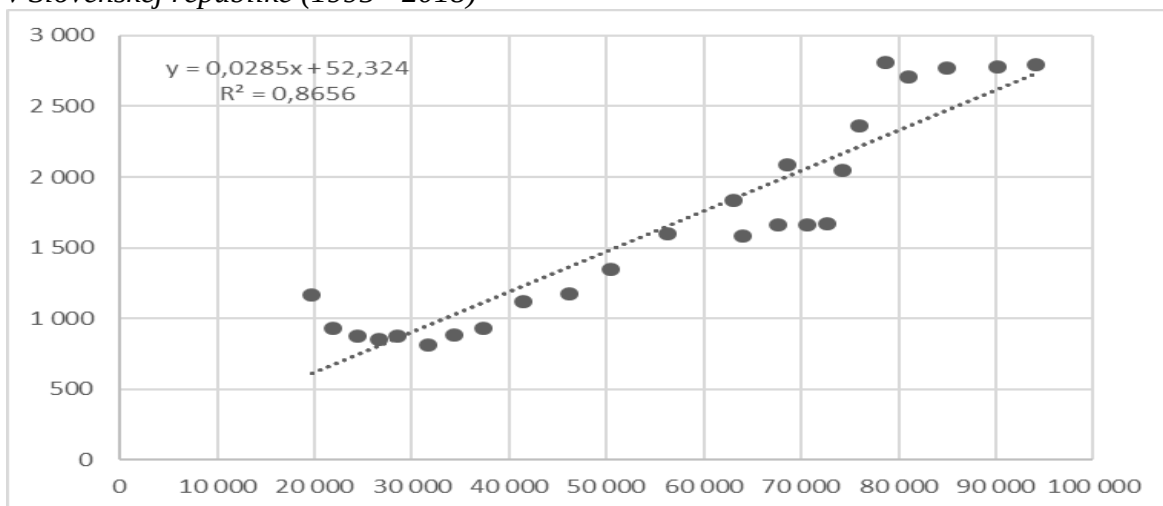
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov OECD.

Zmeny v daňovej legislatíve v roku 2020 zamerané na mikrodaňovníkov ako aj zmeny v odpisovej politike sa uskutočňujú v situácii, kedy vplyvom globálnej pandémie koronavírusu podľa odhadov MF SR HDP našej krajiny klesne o 6,7 %, čo je hodnota vyššia ako v roku 2009 (pokles o 5,4 %) vplyvom finančnej krízy. Pandémia zasiahla ako výdavkovú, tak aj príjmovú stránku rozpočtu. V tomto období vplyvom COVIDU bolo do

praxe zavedených niekoľko nových politík, respektíve zmien v už existujúcich politikách. Od druhej polovice tohto roka bol zrušený bankový odvod (výpadok príjmov 120 mil. eur), ako aj bola znížená výška sadzieb dane z motorových vozidiel. Zrušením bankového odvodu pre vybrané finančné inštitúcie sa znížia príjmy štátneho rozpočtu v roku 2020 o 0,25 % HDP. Banky sa však zaviazali investovať ročne pol miliardy eur do úverov pre štátne projekty a jednu miliardu eur do úverov pre občanov a spoločnosti navyše oproti súčasnému stavu. Tieto zmeny však nedokážu zabrániť prepadu ekonomickej aktivity, ktorá podľa odhadov MF SR dosiahne pokles o 1,57 % HDP. Najviac utrpí práve výnos korporátnej dane, keďže ziskovosť firiem veľmi citlivo reaguje na prepad ekonomiky.

Súčasne v roku 2020 boli prijaté aj nedaňové opatrenia. Opatrenia prijaté v boji proti koronavírusu majú charakter priamej pomoci v podobe odkladov daňovo - odvodových povinností a bankových záruk pre podnikateľské úvery. Odklad daní a odvodov by mal pomôcť spoločnostiam s ich likviditou a nemal by mať vplyv na aktuálny deficit v strednodobom horizonte, ani na dlh verejnej správy.⁹⁴ Na aktuálne výsledky hospodárenia spoločností tak majú vplyv len opatrenia priamej pomoci, vrátane súvisiacich negatívnych efektov na príjmovej strane. Vyššie sumarizované údaje o postavení korporátnej dane sme zahrnuli do regresného lineárneho modelu závislosti vývoja výnosu korporátnej dane a HDP v SR (1995 - 2018), výsledkom čoho bola silná pozitívna závislosť.

Obrázok 5 Regresný model závislosti výnosu dane z príjmov právnických osôb od HDP v Slovenskej republike (1995 - 2018)

Zdroj: Vlastné spracovanie.

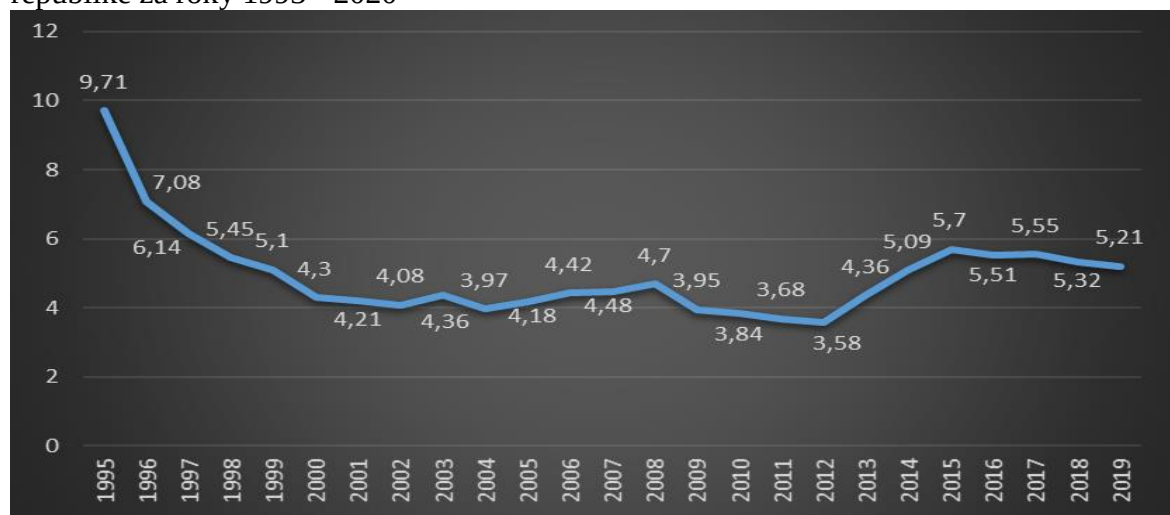
Táto priama pozitívna závislosť má svoje ekonomické opodstatnenie. Zvýšenie outputu ekonomiky má za následok vyššiu ekonomickú aktivitu firiem, čo vedie k zvýšeniu

⁹⁴ V kvantifikáciách MF SR neuvažuje s bankrotmi spoločností a predpokladá, že spoločnosti dane a odvody doplatia.

základu dane spoločností a zároveň k rastu daňových výnosov. Koeficient R^2 nadobúda vysokú hodnotu 86,56 %. Na základe tejto hodnoty je možné model interpretovať tak, že 86,56 % variability výnosov DzP PO súvisí práve so zmenami vo vývoji HDP. Tvar regresnej rovnice je **DzP PO = 0,0285 x HDP + 52,324**. Z regresnej rovnice vyplýva priama závislosť medzi HDP a DzP PO. Zvýšenie HDP o 1 mil. eur spôsobí rast výnosov DzP PO o viac ako 0,0285 mil. eur (obrázok 5).

Celkový vývoj výnosov korporátnej dane môžeme dokumentovať aj prostredníctvom vývoja efektívnej daňovej sadzby v období rokov 1993 až 2020. Ako makroekonomickú základňu pre výpočet efektívnej daňovej sadzby bol použitý hrubý domáci produkt (dôchodková metóda) očistený o kompenzácie zamestnancov, kedy aplikujeme širšiu bázu v porovnaní s hospodárskym výsledkom odvodeným z finančného účtovníctva na úrovni spoločností. Je možné konštatovať, že efektívna daňová sadzba DzP PO v období posledných 8 rokoch v SR rastie historickým tempom, čo okrem procyklickosti tejto dane⁹⁵ možno pripísať aj úspešným opatreniam v oblasti DPH, ktoré sa pozitívne prejavili aj vo výnose DzP PO. Výsledky odhadu medzery na korporátnej dani⁹⁶ potvrdzujú, že opatrenia zamerané na boj proti únikom na DPH sa takmer priamo úmerne premietli aj do vývoja úspešnosti výberu DzP PO v SR. V roku 2004 sa efektívna sadzba DzP PO pohyboval na úrovni 3,97 %, v roku 2012 dosiahla najnižšiu hodnotu na úrovni 3,58 % a od uvedeného roku permanentne rástla na úroveň 5,21 % v roku 2020 (graf 7).

Graf 7 Vývoj efektívnej daňovej sadzby dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej republike za roky 1993 - 2020

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov SÚ SR a MF SR.

⁹⁵ Vývoj elasticity DzP PO voči makro základni je procyklický. Platí, že, v období po finančnej kríze efektívna daňová sadzba klesala aj z dôvodu uplatnenia minulých strát.

⁹⁶ Pilotný projekt MF SR a Medzinárodného menového fondu.

Jedným z daňových nástrojov, ktorý bol súčasťou daňovej legislatívy len štyri roky bola daňová licencia. Daňové licencie boli v daňovej praxi v SR aplikované v období rokov 2014 až 2017. Ich krátkodobé pôsobenie významne ovplyvnilo podnikateľské prostredie ako aj výnos korporátnej dane. V čase ich zavedenia došlo k výraznému poklesu počtu spoločností zapísaných v Obchodnom registri SR, čím sa zreálnil počet fungujúcich spoločností. V roku 2018, keď došlo k ich zrušeniu, počet spoločností, ktoré vykázali nulovú respektíve zápornú výšku korporátnej dane vzrástol oproti predchádzajúcemu roku až o 41,5 %. V nasledujúcom roku 2019 počet takýchto spoločností opäť medziročne vzrástol o 44,5 %. Konkrétne hodnoty počtu spoločností s nulovou a zápornou daňou v období platnosti daňovej licencie (2014 až 2017) sa pohybovali na úrovni 18 tisíc spoločností. Po zrušení daňovej licencie počet vzrástol v roku 2018 na úroveň 85 727 a v nasledujúcom roku 2019 až na 101 638 spoločností.⁹⁷

Na základe analýzy údajov⁹⁸ v období rokov 2013 až 2019, bol v našej ekonomike zaznamenaný pozitívny vývoj v ukazovateli podielu ziskových spoločností na celkovom počte spoločností, kde v porovnaní roku 2019 s rokom 2013 tento ukazovateľ vzrástol o 26 %. Rovnako je tiež možné konštatovať, že podiel stratových spoločností od roku 2013 permanentne klesá a v roku 2019 dosiahol úroveň 36 %. Z hľadiska vývoja počtu spoločností analýza preukázala, že najvyšší počet spoločností na Slovensku tvoria spoločnosti s tržbami do 100 tis. eur ročne.

Tabuľka 8 Počet registrovaných spoločností v Slovenskej a v Českej republike za roky 2012 - 2019

Slovenská republika							
Rok	s. r. o.	a. s.	družstvo	Rok	s. r. o.	a. s.	družstvo
2012	148 921	5 654	1 542	2016	193 300	5 516	1 353
2013	164 970	5 760	1 546	2017	200 782	5 387	1 367
2014	177 110	5 849	1 542	2018	210 490	5 311	1 396
2015	176 956	5 340	1 323	2019	223 569	5 401	1 429
Česká republika							
Rok	s. r. o.	a. s.	družstvo	Rok	s. r. o.	a. s.	družstvo
2012	357 421	25 057	15 362	2016	436 094	26 005	14 446
2013	374 316	25 255	15 216	2017	456 461	26 197	14 103
2014	394 005	25 439	15 026	2018	474 796	26 391	13 783
2015	415 047	25 710	14 831	2019	489 138	26 556	13 463

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa <http://portal.statistics.sk> a portal.statistics.cz.

⁹⁷ Údaje spoločnosti FINSTAT za roky 2013 až 2019.

⁹⁸ Tamtiež.

Tabuľka 8 sumarizuje počet vybraných registrovaných právnických osôb v Slovenskej a Českej republike. Ako dokazujú tieto štatistické údaje z hľadiska počtu registrovaných vybraných typov spoločností, nie vždy platí, že s rastom počtu spoločností rastie výnos korporátnej dane. V Slovenskej republike došlo k medziročnému poklesu tohto ukazovateľa len jediný krát v histórii, a to v roku 2015 po zavedení daňovej licencie. V Českej republike bol zachovaný permanentný nárast počtu registrovaných spoločností v rámci celého sledovaného obdobia.

V posledných rokoch v oblasti korporátnej dane sa odborníci tiež snažia kvantifikovať výšku medzery základu dane PO, ako aj výšku daňovej medzery na dani z príjmov PO. Vychádzajúc zo štúdie OECD, ktorá sleduje uvedené ukazovatele, aj MF SR kvantifikovalo uvedené hodnoty a ich zmeny v čase.⁹⁹ Ako dokumentujú výsledky MF SR v oboch sledovaných ukazovateľoch v období rokov 2010 až 2017 došlo k ich výraznému poklesu. Medzera základu dane (bez vplyvu odpočtu daňovej straty a odpočtu daňových úľav) klesla z hodnoty 38 % v roku 2010 na úroveň 10 % v roku 2017. Zlepšenie ekonomického vývoja, rastúca ziskovosť spoločností, zavedenie inštitútu daňovej licencie¹⁰⁰ patrili tak medzi hlavné faktory determinujúce pozitívny vývoj tohto ukazovateľa.

V súčasnosti podiel výnosu korporátnej dane je nižší ako výnos dane z príjmov fyzických osôb. Pokles výnosov tejto dane v roku 2019 (pravdepodobne aj v roku 2020) spôsobili zásadné zmeny daňovej legislatívy. V roku 2019 medzi tieto opatrenia môžeme zahrnúť najmä zavedenie novej odpisovej skupiny pre elektromobily, zvýšenie daňovej úľavy na vedu a výskum, ako zavedenie špeciálneho daňového režimu pre právnické osoby – mikrodaňovníkov a zmeny režimu umorovania daňovej straty mikrodaňovníkov. Pozitívny efekt na vývoj výnosov korporátnej dane bude mať zrušenie osobitného odvodu obchodných reťazcov, ktoré tvorilo ich nákladovú položku.

4.2.2 Zdaňovanie bankového sektora s dopadom na rozpočtové príjmy z dane z príjmov právnických osôb v Slovenskej republike

Významné postavenie v zdaňovaní právnických osôb v Slovenskej republike majú banky

⁹⁹ MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. Daňový report SR 2018. Dostupné na: [https://www.mfsr.sk/Danovy_report_2018_final%20\(4\)](https://www.mfsr.sk/Danovy_report_2018_final%20(4))

¹⁰⁰ Daňová licencia znížila motivácie subjektov optimalizovať aktivity s cieľom dosiahnuť hospodársku stratu alebo nulový základ dane, ktoré už neboli dôvodom na nezaplatenie dane. Podobné motivácie vykazovať skutočné informácie o hospodárskej situácii mohol priniesť Register účtovných závierok, ktorý umožňuje verejnú kontrolu finančných výkazov firmy.

ako finančné inštitúcie. Ide o právnické osoby so špecifickým postavením voči štátu, kde okrem regulácie zo strany štátu dochádza súbežne aj k regulácii zo strany Národnej banky SR. Už od vzniku samostatného daňového systému evidujem vybrané daňové zaobchádzanie s týmito právnickými osobami, najmä v podobe daňovo uznateľných nákladov. V slovenskom daňovom práve nikdy banky nepodliehali inej sadzbe korporátnej dane, ako to je v niektorých európskych krajinách.

Zviditeľnenie bankového sektora ako významného sektora, generujúceho nemalý objem rozpočtových príjmov, evidujeme od roku 2012. Od tohto obdobia na jednej strane banky ako všetky ostatné právnické osoby začali podliehať zvýšenej sadzbe korporátnej dane vo výške 23 %. Celkový rast daňového zaťaženia však v tomto období nebol jediným problémom. Súčasne od januára 2012 začali banky podliehať osobitnému a mimoriadnemu bankovému odvodu. Odvody mali charakter daňovo uznateľného nákladu pre tieto spoločnosti. Osobitný bankový odvod bol zavedený počas obdobia finančnej krízy podobne ako v ostatných európskych krajinách.¹⁰¹ Rovnako bol zavedený aj mimoriadny bankový odvod, ktorý bol účelovo určený na podporu rozvojových programov slovenskej vlády a na posilnenie vlastných zdrojov financovania vybraných právnických osôb zriadených za účelom podpory zahraničného obchodu exportérov a importérov. Mimoriadny odvod však platili banky len v roku 2012 vo výške 0,1 % zo základu pre výpočet osobitného odvodu.

Zavedenie bankových odvodov a zavedenie odvodu pre spoločnosti podnikajúce v regulovaných odvetviach slovenského hospodárstva spôsobili výpadok príjmov korporátnej dane v hodnote viac ako 22 mil. eur. Špecifikom bankového sektora tiež bolo, že zákonne upravil zákaz prenášania bremena zo zavedených odvodov na svojich klientov.

V Slovenskej republike boli zavedené bankové odvody najmä vplyvom vybraných európskych smerní a návrhov EK, ako reakcia na riešenie negatívnych dopadov finančnej a hospodárskej krízy v tomto sektore. Ich hlavnou úlohou bolo vytvorenie stabilného systému riešenia finančných problémov bánk bez vplyvu na verejné financie krajiny. Únia prezentovala viaceré nástroje pre krízové riadenie, najmä v podobe bankových odvodov a tvorby účelových národných fondov. V roku 2011 vybrané európske krajiny zaviedli povinné bankové odvody.¹⁰² Najvýraznejšie rozdiely boli v samotnom definovaní ich účelu ako aj základu, z ktorého boli vyrubované. Väčšina krajín preferovala odvod ako priamy

¹⁰¹ Zákon č. 384/2011 Z. z. o osobitnom odvode vybraných finančných inštitúcií.

¹⁰² V roku 2011 malo zavedený bankový odvod 10 z 27 krajín EÚ.

príspevok do rozpočtu štátu z dôvodu riešenia dopadov krízy. Len v Maďarsku a na Cypre bolo účelom zriadenia odvodu financovanie špeciálneho fondu na budúce náklady v prípade krízového riadenia bánk. Postoje vlád európskych krajín boli k zavedeniu bankovej dane výrazne rozdielne.

Najdiskutovanejšou otázkou boli potencionálne ekonomické prínosy verzus potencionálne negatívne dopady na bankový sektor a HDP vybranej ekonomiky. Podľa analýzy Slovenskej bankovej asociácie, po zohľadnení bankových odvodov, slovenské banky patria medzi najviac zaťažený sektor hospodárstva. Podľa asociácie efektívna daňová sadzba dosahuje 34 % (2017) a v roku 2013 hodnotu 36 %.

Súčasne je tiež možné konštatovať, že zavedením bankového odvodu od roku 2012 sa stal slovenský bankový sektor sektorom s najvyšším odvodovým zaťažením spomedzi 14 európskych krajín. Keďže stanovenie výšky nominálnej sadzby odvodu bolo plne v kompetencii národných vlád, v našej krajine sme „zdanili“ bankový sektor šesťkrát vyššie ako bol priemer EÚ.¹⁰³ V roku 2012 bol do praxe zavedený aj mimoriadny bankový odvod, ktorý hneď v prvom roku existencie priniesol do rozpočtu 50 mil. eur.¹⁰⁴ Kontroverznou situáciou bol stav, že v roku 2012 až 2013 zaplatili banky na bankovom odvode viac ako na dani z príjmov právnických osôb, čo tiež spôsobilo nárast efektívnej sadzby dane pre banky z hodnoty 19 % na hodnotu 36 %.¹⁰⁵

Bankový odvod bol zavedený podobne ako v ďalších krajinách EÚ. Väčšina slovenských ekonómov však negatívne hodnotila jeho dopady. Nielen že znižuje ziskovosť bankového sektora, ale znižuje aj tvorbu kapitálu bánk, čo sa následne negatívne odzrkadlilo pri poskytovaní úverov. Bankový odvod bol uvedený do praxe v roku 2012.¹⁰⁶ Za prvý rok výška bankového odvodu v štátnom rozpočte dosiahla najvyššiu hodnotu v pomere k výške aktív bánk spomedzi európskych krajín. V porovnaní s európskymi krajinami bola výška odvodu v našej krajine niekoľkonásobne vyššia.¹⁰⁷ V prvom roku jeho zavedenia tiež platilo, že na bankových odvodoch banky odvedli 1,75 násobne viac (170 miliónov eur) ako na korporátnej dani (97 miliónov eur).

¹⁰³ V roku 2013 zaťaženie bankového sektora v SR bolo 29 násobne vyššie ako vo Francúzsku a 22 násobne vyššie ako v Nemecku.

¹⁰⁴ Uvedená suma je len za posledný kvartál 2012.

¹⁰⁵ Situáciu spôsobila skutočnosť, že bankový odvod je banka povinná zaplatiť aj v prípade dosiahnutia straty, ako aj keď jeho zahrnutie do nákladov spôsobí vznik daňovej straty.

¹⁰⁶ Zákon č. 384/2011 Z. z. o osobitnom odvode vybraných finančných inštitúcií.

¹⁰⁷ Výška odvodu je vysoká aj napriek tomu, že v SR vláda nemusela sanovať bankový sektor, čo bolo charakteristické pre väčšinu členských štátov.

Podľa analýzy MF SR potencionálny výnos bankového odvodu predstavuje 7,9 % z celkového zisku bankového sektora pred zdanením. Odvody sú štátnymi finančnými aktívami a vedú sa na samostatnom mimorozpočtovom účte. Výška osobitného odvodu bánk sa počas obdobia postupne znižovala. Podľa pôvodného zámeru platilo, že ak hodnota získaných finančných zdrojov z odvodu prekročí hranicu 1 miliardy eur, osobitný bankový odvod by mal byť zrušený.¹⁰⁸ Najmä vplyvom pandémie a záväzku bankového sektora pomôcť slovenskej ekonomike došlo k dohode, na základe ktorej bol bankový odvod od 1. júla 2020 zrušený. Výpadok na rozpočtových príjmoch dosiahne výšku 116 mil. eur.

Tabuľka 9 Suma bankových odvodov (mil. eur) a ich sadzieb v Slovenskej republike za roky 2012 - 2020

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Odvod	169,9	204	153,2	110,3	117,5	123,4	129,5	133,4	137,4
Sadzba	0,4+0,1	0,4	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa SBA. Roky 2018 a 2019 sú schválené návrhy.

Slovenská republika sa tak spolu s viacerými európskymi krajinami¹⁰⁹ zaradila medzi krajiny, ktoré finančné prostriedky z bankového odvodu používajú najmä na sanáciu deficitu verejných financií. Pri bankových odvodoch v slovenskej ekonomike však absentuje existencia účelového bankového fondu s pravidlami na použitie jeho prostriedkov.

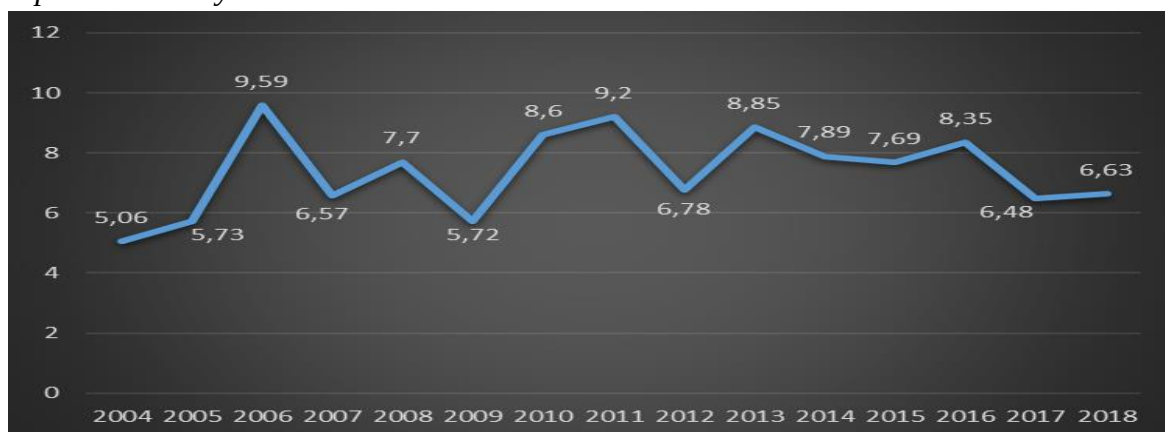
Bankové odvody v SR riešili negatívne dopady krízy, tým sa však zamerali výlučne na jedinú oblasť z návrhu Európskej komisie. Absentovala existencia účelového bankového fondu s presnými pravidlami na použitie jeho prostriedkov. Za najväčší problém zdanenia bankového sektora je možné považovať skutočnosť, že zavedenie daňových a odvodových zmien s dopadom na bankový sektor sa nestotožňuje s hlavnými myšlienkami zo strany EÚ. V Slovenskej republike boli zmeny v tejto oblasti v prvom rade zamerané na riešenie deficitu verejných financií.

Ako už bolo spomenuté, slovenský bankový sektor predstavuje jeden z najvýznamnejších prvkov finančného sektora. Banky tak majú významný vplyv na ekonomický rast, ako aj na výnosovosť dane z príjmov právnických osôb. Podiel dane z príjmov vybranej od bánk na celkovom výnose korporátnej dane načrtáva graf 8.

¹⁰⁸ Očistené pasíva sú pasíva znížené o chránené vklady a základné imanie banky.

¹⁰⁹ Maďarsko, Cyprus

Graf 8 Podiel DzP zaplatenej bankami na celkovom výnose korporátnej dane v Slovenskej republike za roky 2004 - 2018

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa vyžiadaných údajov z MF SR.

Banky patria medzi spoločnosti s vysokým daňovo-odvodových zaťažením. Z aspektu permanentného rastu výnosov bánk, práve banky patria medzi právnické osoby, kde štátny rozpočet vie relatívne jednoducho získať dodatočné finančné prostriedky.¹¹⁰ Vývoj výnosov korporátnej dane vybratej v bankovom sektore dokumentuje, že najnižší objem tejto dane plynul do štátneho rozpočtu v rokoch 2004, pričom však počet bankových subjektov bol tiež najnižším. V roku 2006 sme zaznamenali najvyšší podiel dane z príjmov právnických osôb, kedy došlo až k 71 % medziročnému rastu čistých príjmov plynúcich z bankových činností. Historicky druhý najnižší podiel na daňových výnosoch dane z príjmov zaznamenali banky v roku 2009, kedy rovnako ako ostatné časti hospodárstva zasiahla hospodárska, ale najmä finančná kríza. Môžeme však konštatovať, že v priemer banky odvádzajú prostredníctvom dane z príjmov 7,4 % objemu tejto dane.

Bankový sektor je vybraným sektorom ekonomiky, ktorý svojím konaním výrazne prispieva aj k stabilizácii fiškálnej politiky. Ziskovosť sektora ovplyvňuje výšku rozpočtových príjmov na jednej strane, na strane druhej oznamovacia povinnosť finančných inštitúcií prispieva k predchádzaniu daňových podvodov a daňových únikov.¹¹¹

„Bankové dane“ v Slovenskej republike boli výsledkom vládnych opatrení zameraných na reguláciu vplyvu globálnej hospodárskej krízy. Stabilizáciou fiškálnych príjmov ekonomík boli opatrenia v bankovom sektore zamerané najmä na vytvorenie fondov pre bankový sektor. Vlády európskych krajín potvrdili, že vplyv krízy na bankový sektor a riziko vyplývajúce z ich špecifického postavenia sú významné, výsledkom čoho bolo zavedenie

¹¹⁰ V roku 2018 pôsobilo v SR 27 bánk a pobočiek zahraničných bánk.

¹¹¹ Oznamovacia povinnosť finančným inštitúciám vyplýva zo zákona o automatickej výmene informácií o finančných účtoch na účely správy daní z roku 2015.

bankových daní s relativne vysokou všeobecnou podporou. Európske krajiny uložili bankové odvody bez predchádzajúcich štúdií, ktoré by identifikovali potenciálne dopady týchto daní na finančné transakcie a na ekonomiku štátov. Výsledkom je, že členovia EÚ sa do dnešného dňa nedokázali dohodnúť na komplexnej a štandardizovanej bankovej dani. Najpoužívanější banková daň, uplatňovaná v 15 európskych krajinách, a je založená na konkrétnych položkách súvahy. Zdaňovanie založené na konkrétnej položke súvahy sa stalo tak široko používané pravdepodobne preto, lebo ide o formu, ktorú možno najlepšie využiť na účely plánovania centrálnych rozpočtových príjmov. Aj účel použitia bankových daní je rôzny. V niektorých krajinách sú príjmy z bankovej dane považované za daňové príjmy použiteľné na osobitné účely. V iných krajinách sú použité na vyrovnanie rozpočtových deficitov bežného hospodárenia, zatiaľ čo ďalšia skupina krajín používa kombináciu týchto dvoch prístupov. Je možné súhlasiť s názorom, že dane uložené bankovému sektoru by mali byť na úrovni EÚ štandardizované. Aby rozdielna daňová základňa respektíve korporátna daňová sadzba v rámci európskych krajín nevytvárala negatívne konkurenčné prostredie. Tiež sa do popredia dostáva otázka, či v dnešnom medzinárodnom prostredí a podnikaní bánk vo viacerých ekonomikách súčasne, by nebolo vhodné smerovať výnos z bankových daní a odvodov do rozpočtu EÚ. Prísne pravidlá kontroly a podnikania bankového sektora nielen v našej krajine zabezpečujú relatívne stabilný a pravidelný zdroj finančných prostriedkov do štátneho rozpočtu. Zavádzať nové dane a odvody pre bankový sektor je tak najjednoduchší spôsob pre získanie dodatočných rozpočtových prostriedkov pre viaceré európske ekonomiky.

Je nevyhnutné tiež zdôrazniť, že pre existujúcej globalizácii finančných a kapitálových trhov, by bolo potrebné zaviesť určitý štandardizovaný model v globálnom meradle. Inak bude dochádzať k presunu ziskov do krajín, kde model nebude zavedený. Pri reforme zdanenia finančných a kapitálových trhov v Európe je tiež nevyhnutné prihliadať na úzke prepojenie s trhami v Spojených štátoch amerických.

4.3 Daňová kontrola ako priamy nástroj zvýšenia efektívnosti výberu dane z príjmov právnických osôb

Identifikovať, či výber dane z príjmov právnických osôb je efektívny, je možné aj z aspektu kontrolnej činnosti správcu dane. Základným cieľom daňovej kontroly by malo byť dosiahnutie plnenia daňových povinností subjektu bez omeškania a v správnej výške, identifikovanie rizikových subjektov, zabezpečenie vyššej profesionality zamestnancov

finančnej správy, zvýšenie objemu vymožených daňových nedoplatkov ako aj zlepšenie finančnej správy z pohľadu informačných technológií.

Intenzívnejšie riešenie problémov súvisiacich so zvýšením efektívnosti výberu daní, zjednotením správy daní a cla sme v slovenskej ekonomike zaznamenali až v roku 2008, kedy bol prezentovaný program UNITAS. Jeho realizácia v praxi sa však posunula až na rok 2012. V rovnakom období v oblasti boja proti daňovým únikom bol schválený Akčný plán boja proti daňovým únikom. Do praxe boli zavedené nové daňové trestné činy. Súčasne tiež na úrovni európskych krajín začal pôsobiť program Fiscalis 2020.¹¹²

V roku 2005 z celkového počtu registrovaných spoločností bolo 78 % zapísaných do obchodného registra, pričom v tomto roku boli tiež do praxe uvedené 3 nové projekty so zameraním na efektívnejší systém daňovej kontroly dane z príjmov právnických osôb. Počet daňových kontrol ako aj počet kontrol na korporátnej dani v SR sumarizuje tabuľka 10.

Tabuľka 10 Počet daňových kontrol v Slovenskej republike za roky 2001 - 2017

Rok	Počet vykonaných kontrol	Počet kontrol na DzP PO	Podiel kontrol na DzP PO na celkovom počte kontrol
2001	52 874	19 958	37,75 %
2002	54 430	18 991	34,89 %
2003	47 600	18 564	39,00 %
2004	33 747	6 025	17,85 %
2005	35 333	6 041	17,10 %
2006	31 243	3 427	10,97 %
2007	24 711	3 415	13,82 %
2008	21 357	3 073	14,39 %
2009	19 820	2 731	13,78 %
2010	18 400	2 349	12,77 %
2011	22 651	2 795	12,34 %
2012	16 053	1 608	10,02 %
2013	13 059	1 278	9,79 %
2014	12 488	1 021	8,18 %
2015	10 417	824	7,91 %
2016	11 823	1 070	9,05 %
2017	10 965	1 687	15,38 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Výročných správ daňovej a finančnej správy SR.

Počet evidovaných spoločností za posledných 17 rokov vzrástol takmer trojnásobne,

¹¹² Program spolupráce krajín EÚ, ktorý umožňuje národným daňovým správam spolupracovať v oblasti výmeny informácií ako aj odborných znalostí, pričom jeho hlavným cieľom je zlepšenie spolupráce európskych daňových systémov.

pričom priamo úmerne sa vyvíjal počet ziskových a neziskových spoločností. Napriek uvedenému rastu počtu spoločností počet vykonaných kontrol na korporátnej dani z príjmov významne poklesol z 37,75 % na 9,05 % v roku 2016. Výsledky môžu znamenať, že práve korporátna daň nepatrí medzi najrizikovejšie dane. Dodatočne dorubená daňová povinnosť na korporátnej dani tvorí asi 25 % z celkového objemu dodatočne dorubenej dane. Na druhej strane však objem dorubenej dane rastie, čo nasvedčuje o zvýšenej efektívite kontrolných mechanizmov zo strany správcu dane. Enormný pokles daňových kontrol na korporátnej dani však do budúcnosti môže priniesť zvýšený objem daňových únikov, ako jedného z nefinančných dopadov daňovej kontroly. Ďalším negatívom z aspektu daňových kontrol je dopad pandémie na uskutočňovanie procesu daňových kontrol. Prognózy MF SR odhadujú výpadok na daňových príjmoch práve z prerušenia výkonu daňových kontrol až vo výške 13 mil. eur v roku 2020.

V podmienkach Českej republiky možno evidovať v období posledných štyroch rokov postupný pokles počtu vykonaných daňových kontrol, avšak ich efektivita rastie. Hlavnou príčinou poklesu je cielenie daňových kontrol na konkrétne daňové subjekty, u ktorých indície naznačujú možnosť skresľovania ich údajov, ako uvádza tabuľka 11.

Tabuľka 11 Počet vykonaných daňových kontrol v Českej republike za roky 2001 - 2017

Rok	Počet vykonaných kontrol	Počet kontrol na DzP PO	Podiel kontrol na DzP PO na celkovom počte kontrol
2001	174 336	18 354	10,53 %
2002	161 948	16 765	10,35 %
2003	132 112	15 318	11,59 %
2004	119 428	14 154	11,85 %
2005	105 409	13 109	12,44 %
2006	95 918	12 500	13,03 %
2007	90 991	12 470	13,70 %
2008	86 087	11 850	13,77 %
2009	79 614	10 854	13,63 %
2010	69 820	10 259	14,69 %
2011	47 472	7 809	16,45 %
2012	42 466	7 307	17,21 %
2013	33 549	5 860	17,47 %
2014	37 123	6 025	16,23 %
2015	27 447	4 396	16,02 %
2016	18 940	2 895	15,29 %
2017	13 971	2 001	14,32 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Výročných správ finančnej správy ČR.

Komparácia údajov daňovej správy oboch krajín však preukázala, rozdielny vývoj v

podieľ vykonaných daňových kontrol zameraných práve na daň z príjmu právnických osôb od roku 2001 do roku 2017. Zatiaľ čo v SR počet daňových kontrol korporátnej dane neustále klesal (s výnimkou posledného roku 2017), v Českej republike v skúmanom období tento ukazovateľ vykazoval rastúcu tendenciu. Aj napriek tejto hodnote nálezy z daňových kontrol dosiahli v našej krajine vyššie hodnoty. Spolupráca oboch krajín je nadštandardnejšia v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami a možno tiež konštatovať, že v sledovanej oblasti Slovenská republika napreduje relatívne viac ako Česká republika (povinnosť komunikovať so správcom dane elektronicky, vytvorenie špecializovaného tímu v boji proti daňovým únikom). Z aspektu najčastejších náleзов na korporátnej dani v oboch krajinách patria fiktívne vykazovania nákladov, neoprávnené zahrňovanie nákladov do základu dane spoločnosti a nesprávne vedenie účtovníctva.

Hlavnou úlohou daňových kontrol je zníženie objemu daňových únikov, ktoré výrazne ovplyvňuje objem finančných prostriedkov plynúcich do štátneho rozpočtu. Väčšina subjektov platí dane dobrovoľne, avšak s rastom daňového zaťaženia subjekty menia svoje správanie smerom k zvýšenej optimalizácii základu dane, aby si zachovali maximálnu hodnotu úžitku zo svojich finančných prostriedkov. Práve z tohto dôvodu je vykonávanie daňových kontrol nevyhnutné z hľadiska efektívneho výberu daní.

Výsledky štúdie Svetovej banky a spoločnosti PWC v 190 krajinách v roku 2020 tiež identifikovali faktory, ktoré najvýraznejšie ovplyvňujú správu a výber daní v ekonomike. O miere administratívnej záťaže pri efektívnej správe daní rozhodujú zrealizované reformy, ako aj implementované technológie využívané na strane štátu a spoločností. Najväčšími výzvami pre väčšinu krajín je výška celkového daňového - odvodového zaťaženia spoločností, zavádzanie nových technológií a postup úradov po podaní daňových priznaní, pričom rebríček krajín sa zostavuje na základe štyroch parametrov. Prvým parametrom je celkové daňovo - odvodové zaťaženie, ktorého hodnota v SR je 49 % (EÚ 38,9 %). Nasleduje počet hodín vynaložených na splnenie daňových povinností, ktorého výška v SR je 192 hodín (EÚ 161 hodín). Ďalším parametrom je počet daňových platieb. V Slovenskej republike to je 8, pričom priemer v krajinách EÚ je 10,9 platieb. Posledným parametrom je výška post-filing indexu, ktorý odzrkadľuje náročnosť procesov po podaní daňového priznania na DPH a dani z príjmov právnických osôb (SR 87,2 % , EÚ 83,1%). Pozícia slovenskej ekonomiky sa v rebríčku v roku 2018 zhoršila, pričom k zhoršeniu parametrom nedošlo. Vývoj v ostatných krajinách sa však zlepšuje výrazne rýchlejšie ako u nás, pričom parametrom, ktorý najvýraznejšie zhoršuje postavenie naše postavenie je

práve výška celkového daňovo – odvodového zaťaženia. Z celkovej výšky zaťaženie 39,8 % tvorí daňovo-odvodové zaťaženie práce, 9,09 % zaťaženie príjmov právnických osôb a 0,8 % zaťaženie ostatnými daňami.¹¹³ Vo svete sa od roku 2012 priemerný čas na splnenie daňových povinností skrátil o 27 hodín a vyžaduje sa priemerne o 4,4 menej platieb vďaka zavedeným technológiám. Celkové daňové a odvodové zaťaženie sa v rovnakom období znížilo na 40,5 % oproti 41,9 % oproti roku 2012. Post-filing index zavedený od roku 2014, vzrástol tento rok na 60,9 z hodnoty 58,9 pred piatimi rokmi.

Vyššie spomenuté údaje naznačujú, že v podmienkach Slovenskej republiky je vhodné zachovať centralizáciu výberu korporátnej dane, nakoľko potvrdzujú závery G. Colma, správa tejto dane a náklady s ňou súvisiace sú na centrálnej úrovni najnižšie. Vzhľadom na historický vývoj financovania nižších územno-správnych celkov, by nebolo vhodné „vracať sa „ k modelu korporátnej dane ako dane podielovej vzhľadom na jej vysokú volatilitu.

4.4 Štátna pomoc formou daňových stimulov a jej vplyv na rozpočtové príjmy korporátnej dane

Úlohou daňovej politiky je nielen zabezpečiť dostatočný objem finančných prostriedkov do verejných rozpočtov, ale aj podporovať podnikanie a inovácie daňových subjektov. Daňová politika v krajine by tak prostredníctvom daňového systému mala pomáhať pri riešení problematiky zamestnanosti a stability cenovej hladiny, ale hlavne podporovať ekonomický rast. Tieto skutočnosti je možné podporiť aj vybranými daňovými nástrojmi. Štát má tak možnosť implementovať do praxe výhodnejšie podmienky pre konkrétne vybrané daňové subjekty. Kooperácia daňovej politiky s politikou štátnej pomoci, vybraných daňových úľav a investičných stimulov majú svoje miesto aj v slovenskom daňovom systéme.

Podpora regionálnych rozdielov ako aj podpora národnej ekonomiky sú dve najčastejšie príčiny poskytovania daňových stimulov vo viacerých európskych krajinách. Mnohé krajiny (napríklad Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Írsko, Švédsko, Lotyšsko, Litva) využívajú osobitnú (zníženú) sadzbu dane pre vybrané spoločnosti podnikajúce vo vybraných sektoroch ekonomiky, ako aj špecifické nástroje v podobe úľav a uznania

¹¹³ V roku 2017 sa SR umiestnilo na 56 mieste, v 2018 na 49 mieste, v roku 2019 na 48. mieste a v roku 2020 na 55. mieste spomedzi 190 skúmaných krajín.

daňových nákladov.¹¹⁴ M. Jareš medzi daňové úľavy využívané v ČR, zaraďuje úľavy poskytované právnickým osobám najčastejšie vo forme úľavy pri zamestnávaní zdravotne postihnutých zamestnancov, oslobodenia pre malé elektrárne, v podobe odpočtu daňovej straty pre právnické osoby, oslobodenia od dane z príjmov pre neziskové spoločnosti ako aj vo forme zníženia daňovej sadzby pre investičné fondy.¹¹⁵ Aktuálne daňové investičné stimuly v SR a ČR zobrazuje tabuľka 12.

Tabuľka 12 Dostupné daňové investičné stimuly v Slovenskej a Českej republike (2020)

Slovenská republika
Sadzba DzP PO: 21 %
Úľava na dani z príjmov PO • využíva sa maximálne po dobu 10 rokov • daňové straty musia byť odpočítané od základu dane spoločnosti
Znížená nominálna sadzba DzP PO vo výške 15 % pre právnické osoby, ktorých výška ročného príjmu nepresiahne 100 000 eur
Česká republika
Sadzba DzP PO: 19 %
Úľava na dani z príjmov PO • využíva sa maximálne po dobu 5 rokov • daňové straty musia byť odpočítané od základu dane spoločnosti • možná intenzita 25 %
Oslobodenie od dane z nehnuteľností vo zvýhodnených priemyselných zónach, znížená sadzba dane z príjmov pre investičné fondy

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov PwC.

Analýza štátnej pomoci v oboch krajinách preukázala, že aplikované formy pomoci sú veľmi podobné. Štátna pomoc sa orientuje najmä na vybrané odvetvia výrobných spoločností. Obe krajiny sú charakteristické poskytovaním štátnej pomoci formou

¹¹⁴ Napríklad v Lotyšsku, okrem osobitnej sadzby korporátnej dane, sa súčasne umožňuje zahraničným investorom využiť rýchlejší systém odpisov pri investovaní do základného imania. Investori majú rovnako zvýhodnené podmienky pri uplatňovaní daňovej straty. V krajine fungujú ekonomické zóny a slobodné prístavné pásma, v ktorých spoločnosť môže využiť úľavu na dani z príjmov. Na základe vzájomnej kombinácie výhod možno dosiahnuť až 80 % zníženie daňovej povinnosti. Ak investície smerujú do oblasti infraštruktúry, spoločnosti môžu získať daňový úver až do výšky 40 % dane z príjmov právnických osôb. Litva, daňovo konkurenčná krajina v európskom priestore, ponúka investorom daňové úľavy v podobe 6-ročného oslobodenia od platenia dane z príjmov súbežne s možnosťou uplatniť si zníženú sadzbu dane z príjmov v polovičnej výške počas ďalšieho 10 ročného obdobia. Špecifikom je nulová sadzba dane z príjmov pre spoločnosti zamestnávajúce viac ako 40 % zamestnancov – invalidov.

¹¹⁵ JAREŠ, M. Daňové úlevy v České republice. In Výskumná štúdia. [online]. MF ČR, 2010. [cit. 2020-10-18] Dostupné na: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/VS_Danove_ulevy_v_CR.pdf

oslobodenia od korporátnej dane ako aj poskytovaním záruk.¹¹⁶ V našej krajine tvorili v minulosti práve daňové stimuly viac ako 70 % z celkového objemu poskytovanej štátnej pomoci. Keďže daňové zvýhodnenia a oslobodenia od platenia daní nie sú v súlade s *acquis communautaire* EÚ uvedené daňové nástroje pôsobili len počas prechodného obdobia a postupne boli nahradené inými nástrojmi, aplikovateľnými pre všetky právnické osoby identicky.

Špecifické daňové režimy na jednej strane majú pozitívny vplyv na podporu hospodárskeho rastu, ako aj na rast zamestnanosti. Na druhej strane však negatívne pôsobia na trhovú konkurenciu a štátny rozpočet. Daňová úľava je pozitívnym daňovým stimulom pre spoločnosť z dôvodu zníženia jej daňovej povinnosti. Je tak nepriamou formou pomoci daňovému subjektu za presne definovaných predpokladov. Z pohľadu automatického alebo dodatočného práva jej získania môžeme daňové úľavy rozdeliť na dve skupiny:

- obligatórne úľavy, v rámci ktorých daňová legislatíva umožňuje spoločnosti aplikovať úľavy bez podmienky schválenia správcom dane,
- fakultatívne, v rámci ktorých daňová legislatíva dáva právo správcovi dane rozhodnúť sa, za akých podmienok daňovú úľavu poskytne.

Pojem špecifický daňový režim, ako typ štátnej pomoci prostredníctvom daňovej úľavy, predstavuje široký pojem. V mnohých prípadoch je tento pojem spájaný s poskytovaním pomoci najmä veľkým spoločnostiam vo forme investičného stimulu. Do tejto kategórie môžeme však zaradiť viacero daňových nástrojov, ktorých cieľom je zníženie daňovej povinnosti daňového subjektu. Okrem úľavy na dani vo forme daňových prázdnin si môžu právnické osoby uplatniť aj iné formy daňových úľav a oslobodení.

Od svojho vzniku slovenský daňový systém poskytoval aj ďalšie typy daňových úľav alebo špeciálneho daňového zaobchádzania s vybranými spoločnosťami, ako napríklad:

- daňové stimuly pre vybrané sektory hospodárstva,¹¹⁷
- znížené daňové sadzby korporátnej dane z dôvodu zamestnávania pracovníkov so zmenenou pracovnou schopnosťou,¹¹⁸

¹¹⁶ Pre krajiny EÚ 15 je charakteristické poskytovanie štátnej pomoci formou dotácií a grantov.

¹¹⁷ V rokoch 1993 – 2000 mali podniky zabezpečujúce poľnohospodársku výrobu, u ktorých tržby z tejto činnosti tvorili viac ako 50 % z celkových tržieb zníženú sadzbu dane na polovicu z aktuálne platnej sadzby dane. Od roku 2000 bola pre tieto podniky určená sadzba vo výške 15 %.

¹¹⁸ Za zamestnávania pracovníka so zmenenou pracovnou schopnosťou si mohla podľa zákona spoločnosť odpočítať 7 000 Sk. Ak firma zamestnala pracovníka s ťažkým zdravotným postihnutím mohla si odpočítať 18 000 Sk. Od roku 2000 boli tie sumy zvýšené na 10 000 Sk a 24 000 Sk. Ak firma zamestnávala viac ako

- zníženú sadzbu korporátnej dane pre spoločnosti o výšku 20 % aktivovaných nákladov na výskum a vývoj maximálne do výšky 10 % z korporátnej dane,
- odpustenie úhrady sankcií na dani z príjmov alebo penálov,
- odklad platenia dane, alebo možnosť platenia dane z príjmov v splátkach.

Vo všeobecnosti sa pod pojmom daňová úľava rozumie možnosť zníženia daňovej povinnosti pre spoločnosť, ktorá spĺňa legislatívne podmienky daňového zákona, ako aj zákona o štátnej pomoci, či zákona o investičnej pomoci. Základnými predpokladmi, ktoré musia splniť spoločnosti, ako uchádzači o daňovú úľavu sú najmä:

- založenie novej alebo rozšírenie a diverzifikácia existujúcej spoločnosti,
- čiastočné financovanie investičných nákladov v závislosti od formy projektu a regiónu, v ktorom sa projekt má realizovať,
- vytvorenie nových pracovných miest v predpísanom počte respektíve štruktúre,
- dodržanie požadovaného podielu výrobných kapacít, alebo podielu zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním,
- realizovanie investičného projektu v stanovenom termíne a v stanovenom objeme oprávnených nákladov.

Celkový objem poskytovaných daňových úľav je limitovaný, vo väčšine prípadov spolu za všetky zdaňovacie obdobia, v rámci ktorých si ich daňový subjekt môže uplatniť. Poskytovanie daňových úľav smeruje najčastejšie do väčších priemyselných spoločností z dôvodu podpory vzniku nových pracovných miest, podpory nových technológií, alebo zabezpečenia chýbajúcich služieb. Poskytovanie daňových úľav predstavuje najvýhodnejšiu a najčastejšiu formu štátnej pomoci z aspektu minimálnych nákladov zo strany štátu. Pomoc sa poskytuje priamo alebo nepriamo, ako zobrazuje obrázok 6.

20 zamestnancov a podiel zdravotne postihnutých bol viac ako 50 % mohla si uplatniť polovičnú sadzbu dane. Od roku 2000 polovičnú sadzbu dane nahradila sadzba vo výške 18 %.

Obrázok 6 Formy štátnej pomoci v Slovenskej republike

Priama forma štátnej pomoci - peňažného charakteru

- dotácia
- príspevok
- úhradu úveru, alebo úrokov z úveru
- nenávratná finančná pomoc

Nepriama forma štátnej pomoci - nepeňažného charakteru

- štátna záruka
- úľava na dani z príjmov (daňové prázdnyiny)
- úľava na penále, pokute alebo sakcii k dani
- odklad platenia dane z príjmov
- platenie dane v splátkach

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Zákona o štátnej pomoci.

Prvý zákon o štátnej pomoci¹¹⁹ v našej krajine bol do praxe zavedený v roku 1999, pričom štátnu pomoc definoval ako každú pomoc v akejkoľvek forme, ktorá je poskytovaná v rámci podnikania alebo v súvislosti s ním. Poskytovateľ prostriedky zo štátneho rozpočtu poskytuje priamo alebo nepriamo zo svojho rozpočtu alebo z vlastných zdrojov spoločnosti. Je zakázané poskytovať štátnu pomoc, ktorá priamo bráni hospodárskej súťaži, obmedzuje alebo narušuje hospodársku súťaž a nepriaznivo vplýva na obchod SR s EÚ. Súčasne nesmie predstavovať hrozbu obmedzenia hospodárskej súťaže z dôvodu zvýhodnenia určitých subjektov alebo výroby konkrétneho tovaru alebo služieb.

Zo širokej skupiny štátnej pomoci najjednoduchšou formou podpory podnikateľskej aktivity bola možnosť využitia daňového režimu tzv. daňových prázdnyin. Ide o nástroj keď spoločnosť v rámci definovaného obdobia nemusela platiť korporátnu daň alebo ju platila v zníženej výške. V SR sa tento nástroj začal uplatňovať od roku 1993. Hlavné znaky daňových prázdnyin je možné zosumarizovať do piatich všeobecných bodov, ktoré sa v priebehu rokov menili:

1. spoločnosť môže znížiť základ dane o presnú hodnotu percenta korporátnej dane počas nasledujúcich zdaňovacích období,
2. spoločnosť musí investovať finančné prostriedky poskytnuté zo zdrojov v zahraničí v stanovenej minimálnej výške¹²⁰ na nákup hmotného majetku v Slovenskej republike,
3. spoločnosť musí zvýšiť objem výroby o definovanú výšku¹²¹ ako v prvom, tak aj

¹¹⁹ Zákon č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci. Platný k 31.12.1999.

¹²⁰ 200 miliónov Sk

¹²¹ 100 miliónov Sk

v nasledujúcich obdobiach,

4. spoločnosť nesmie previesť majetok na inú subjekt počas obdobia nasledujúcich po období od prvého roku získania daňových prázdnin,
5. spoločnosť musí každoročne uzavrieť so správcom dane zmluvu o zriadení záložného práva na zabezpečenie novej budúcej daňovej pohľadávky vo výške uplatneného zníženia dane z príjmov.

Štátnu pomoc vo forme daňovej úľavy na dani z príjmov právnických osôb v súčasnosti upravuje daňová legislatíva.¹²² Hlavnou podmienkou jej schválenia je existencia už schválenej investičnej pomoci. Daňovú úľavu tak nemožno čerpať automaticky. Maximálna doba jej využívania je 10 po sebe nasledujúcich zdaňovacích období. Súbežne môže spoločnosť tiež získať aj **investičnú pomoc** formou úľavy na korporátnej dani pre prijímateľov stimulov pre výskum a vývoj. Pomoc je zameraná na základný a aplikovaný výskum, ako aj na projekty experimentálneho vývoja. Zákon o stimuloch umožňuje alokáciu úľav do všetkých regiónov SR, pričom výsledkom by mali byť inovačné aktivity pre spoločnosť. Investičnú pomoc vo forme daňovej úľavy zákon o stimuloch poskytuje najviac na tri roky, ide tak o priamy finančný grant. Výška pomoci je naviazaná na typ projektu a veľkosti spoločnosti, pričom sa pohybuje v rozpätí od 25 % do 100 % projektových nákladov. Nevyhnutnou podmienkou uplatnenia tejto úľavy je existencia už schváleného investičného stimulu. Ďalšou významnou zmenou je zvýšenie superodpočtu výdavkov na výskum a vývoj na úroveň 100 % a súčasne aj odpočtu z medziročného prírastku výdavkov na výskum a vývoj na úroveň 100 %.

Na Slovensku aj v Českej republike sa v súčasnosti poskytujú daňové stimuly na výskum a vývoj v oboch podobách (podoba na začiatku a podoba na konci). Na stimuly poskytované na začiatku inovačného cyklu - Front-end, alebo v období vzniku nákladov, sa uplatňuje daňová úľava pre kvalifikované náklady výskumu a vývoj a superodpočet nákladov. Stimuly poskytované na konci alebo v období dosiahnutia príjmov z využitia práv duševného vlastníctva patria najmä stimuly v podobe režimov patent box a innovation box. V tomto prípade ide o stimuly Back-end, poskytujúce zníženú sadzbu korporátnej dane uplatňovanú na príjmy z využívania práva duševného vlastníctva cez 50 % až 80 % odpočet nákladov a oslobodenia zdaniteľných príjmov z kvalifikovaného príjmu z práva duševného vlastníctva. Prehľad daňových stimulov na podporu výskumu a vývoja v oboch krajinách poskytuje tabuľka 13.

¹²² §30a zákona č. 595/2003 Z. z. zákona o dani z príjmov.

Tabuľka 13 Prehľad daňových stimulov na podporu výskumu a vývoja v Slovenskej a Českej republike (2020)

Krajina	R&D stimuly	R&D super odpočet	Patent alebo Innovation Box
Slovenská republika	áno	áno	Áno
Česká republika	áno	áno	Nie

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov PwC.

V súčasnosti je bežnou praxou poskytovanie podnikateľských stimulov v oblasti výskumu a vývoja práve prostredníctvom daňového systému. SR ako posledná krajina v európskom priestore od roku 2015 poskytuje nový daňový stimul pre právnické osoby vo forme super odpočtu nákladov na výskum a vývoj. V Českej republike je právnickým osobám daňovou legislatívou umožnené zníženie základu dane o náklady vynaložené na realizáciu projektov v oblasti výskumu a vývoja vo výške:

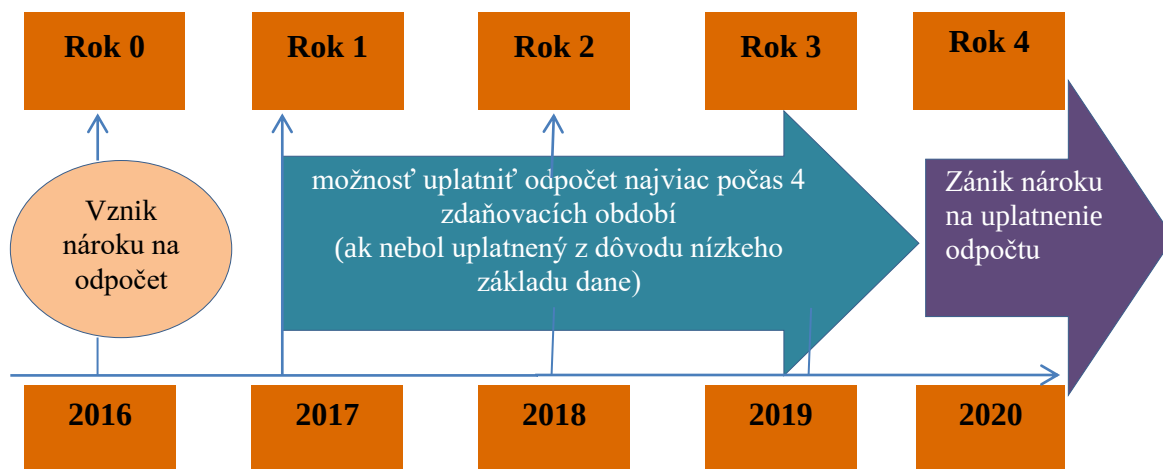
- ✓ 100 % nákladov vynaložených v období na realizáciu projektu výskumu a vývoja zahrňovaných do odpočtu, ktoré neprevyšujú úhrn výdavkov vynaložených v rozhodnej dobe na realizáciu projektu výskumu a vývoja zahrňovaného do odpočtu,
- ✓ 110 % výdavkov vynaložených v období na realizáciu projektu výskumu a vývoja zahrňovaných do odpočtu, ktoré prevyšujú úhrn výdavkov vynaložených v rozhodnej dobe na realizáciu projektu výskumu a vývoja zahrňovaného do odpočtu.

Bližšiu špecifikáciu podmienok uplatnenia daňových úľav zameraných na podporu výskumu a vývoja alebo podporu odborného vzdelávania upravuje daňová legislatíva. Rovnako ako v SR aj v ČR svoje miesto v daňovej legislatíve majú aj investičné stimuly v podobe daňových prázdnin najčastejšie poskytované zahraničným investorom. V súčasnosti sa Česká republika výraznejšie orientuje na podporu inovačných programov, najmä oblasť technologických stredísk, sektor obnoviteľných energií a oblasť leteckého a automobilového priemyslu. Podobne ako v SR je výška poskytnutého investičného stimulu naviazaná na ekonomickú vyspelosť regiónu.

Daňový nástroj zameraný na podporu výskumu a vývoja v slovenskej ekonomike od svojho vzniku prešiel niekoľkými zmenami. V roku 2018 sa zmenila výška daňovo uznateľných nákladov z pôvodných 25 % na 100 % priemerného nárastu nákladov zahrňovaných do odpočtu za posledné dva roky. Takáto podoba daňovej legislatívy bola v platnosti jedno zdaňovacie obdobie a od roku 2019 došlo k opätovnému zvýšeniu hranice uplatniteľnosti nákladov na úroveň 100 %. V nasledujúcom roku 2020 táto hodnota opätovne vzrástla na úroveň až 200 %. Podľa ekonomických expertov práve tento daňový

nástroj patrí medzi najefektívnejšie z pohľadu podpory výskumu a vývoja.

Obrázok 7 Možnosť uplatnenia superodpočtu nákladov na výskum a vývoj

Zdroj: Vlastné spracovanie.

V prípade, že superodpočet nákladov nie je možné uplatniť z dôvodu vykázania daňovej straty spoločnosti daňová legislatíva spoločnosti umožňuje odpočet nákladov alebo jeho zostávajúcu časť uplatniť v najbližšom zdaňovacom období, v ktorom spoločnosť vykáže kladný základ dane (obrázok 7).

Daňový odpočet môže využiť spoločnosť, ktorá realizuje projekty v oblasti výskumu a vývoja, pričom jej vznikajú náklady s tým súvisiace. Od základu dane si tak spoločnosť pri realizácii projektu výskumu a vývoja v súčasnosti môže odpočítat súčet:

- 200 % nákladov vynaložených na výskum období, za ktoré sa podáva daňové priznanie,
- 200 % mzdových nákladov zamestnanca podieľajúceho sa na realizácii tohto projektu v období, v ktorom bol so zamestnancom - občanom EÚ, mladším ako 26 rokov, uzatvorený trvalý pracovný pomer, pričom ukončil definovaný stupeň vzdelania pred menej ako dvomi rokmi,
- 200 % nákladov vynaložených v zdaňovacom období na výskum a vývoj, ktoré prevyšujú úhrn nákladov vynaložených v predchádzajúcom období.

Hlavnou výhodou uplatnenia superodpočtu na výskum a vývoj je najmä jeho jednoduchá aplikácia, ako aj nižšia administratívna záťaž v porovnaní so získaním úľavy formou štátnej investičnej pomoci.¹²³ Kvantifikáciu ukazovateľov súvisiacich s odpočtom nákladov na výskum a vývoj dokumentuje tabuľka 14.

¹²³ Finančné riaditeľstvo je povinné zverejňovať na ročnej báze zoznam spoločností, ktoré si superodpočet uplatnili.

Tabuľka 14 Počet a výška uplatnených odpočtov na výskum a vývoj v Slovenskej republike za roky 2015 - 2018

	2015	2016	2017	2018
Počet daňovníkov	83	112	163	264
Výška superodpočtu v tis. eur	9 217	16 485	40 119	2 150 639
Výška superodpočtu v %	25	25	25	100
Nominálna sadzba DzP PO v %	22	22	21	21
Výška úspory žiadateľov v tis. eur	2 027	3 626	8 424	451 634

Zdroj: Vlastné spracovania podľa údajov Finančného úradu SR.

Z hľadiska priemernej výšky superodpočtu v sledovaných obdobiach, môžeme konštatovať, že v prvom roku zavedenia tohto daňového nástroja sa priemerná výška odpočtu na 1 daňovníka pohybovala na úrovni 111 000 eur. Zatiaľ čo v roku 2018 jej výška presiahla hranicu 8 miliónov eur na jedného daňovníka. Najväčší podiel každoročne tvoria spoločnosti, ktorých výška odpočtu na výskum a vývoj presahuje hranicu sto tisíc eur.¹²⁴ Zo štatistík Finančnej správy SR tiež vyplýva, že uplatňovanie superodpočtu platí, že v najvyššej miere si odpočet uplatňujú malé spoločnosti s počtom zamestnancov od 10 do 49, nasledujú stredne veľké spoločnosti s počtom zamestnancov od 50 do 249, mikropodniky (počet zamestnancov do 9) a veľké spoločnosti s počtom zamestnancov vyšším ako 250.

Najvyššia miera uplatňovania superodpočtu z aspektu regionálneho rozdelenia bola zaznamenaná v Bratislavskom, Trenčianskom a Trnavskom kraji. Z hľadiska rozdelenia daňovníkov podľa odvetvia hospodárstva môžeme konštatovať, že najdynamickejší vývoj zaznamenáva odvetvie informačných technológií, kde v roku 2015 len 9,11 % subjektov čerpalo z celkového objemu odpočtu. V roku 2016 z tohto odvetvia tvorili spoločnosti so zameraním na IT 26,23 %, v roku 2017 to bolo 36,22 %. V nasledujúcom roku 2018 podiel IT spoločností čerpajúcich si superodpočet presiahol 61 %.

Uplatňovaním superodpočtu na výskum a vývoj dochádza k odčerpávaniu rozpočtových zdrojov dane z príjmov právnických osôb. Percentuálny podiel týchto odčerpaných zdrojov na celkovom výnose korporátnej dane dosiahol v prvom roku existencie zanedbateľnú výšku 0,08 % výnosov korporátnej dane. V roku 2016 to bolo 0,11 % ušlých príjmov. V roku 2017 došlo k výraznejšiemu zvýšeniu počtu daňovníkov, ktorí si odpočet uplatnili a tak aj bez vplyvu zmeny výšky daňovo uznateľných výdavkov v podobe 25 % dosiahol hodnotu 0,32 % ušlých príjmov.

¹²⁴ V roku 2015 to bolo 20 spoločností, v roku 2016 celkovo 28, v nasledujúcom roku 50 a v roku 2018 celkovo až 141 spoločností si uplatnilo odpočet vo výške viac ako 100 tisíc eur.

Markantný nárast nielen počtu daňovníkov, ale aj výšky ušlých výnosov na korporátnej dani bol zaznamenaný v roku 2018 vo výške až 13,7 %. Podľa údajov MF SR v roku 2019 úľava na korporátnej dani by mala spôsobiť výpadok rozpočtových príjmov vo výške 13 mil. eura, v roku 2020 by mala výška rozpočtových príjmov korporátnej dane klesnúť o 30 mil. eur, v roku 2021 o 36 mil. eur a v roku 2022 dokonca až 44 mil. eur.

Daňové stimuly pre výskum a vývoj podnecujú investície, a preto sa považujú za vhodnú formu podpory podnikateľského prostredia. Aktuálne už 25 európskych krajín využíva fiškálne stimuly zamerané na podporu výskumu a vývoja. Tento typ daňovej podpory môže mať rôznu podobu, pričom v európskom priestore sa najviac využíva zápočet dane, rozšírená daňová úľava, zrýchlené odpisovanie a patentová kolónka.¹²⁵ V Slovenskej republike sa aplikuje len formou rozšírenej daňovej úľavy, pričom v Českej republike k tejto forme podpory ešte dopĺňa možnosť zápočtu dane.

V Českej republike daňový režim superodpočtu existuje už od roku 2007. V prvom roku svojej existencie si odpočet výdavkov na výskum a vývoj uplatnilo 571 verejných a súkromných spoločností. Postupne v priebehu rokov počet spoločností každoročne rástol a v roku 2015 dosiahol 1 311 spoločností. Za roky 2016 a 2017 však počet spoločností uplatňujúcich si superodpočet znížil a v roku 2017 hodnoty dosiahla 1 141 spoločností. Z hľadiska sektorov ekonomiky najväčší podiel na čerpaní superodpočtu dosiahol spracovateľský, konkrétne automobilový priemysel. Názory na opodstatnenie aplikácie superodpočtu sa v ČR však rôznia. Podľa údajov príjemcov podpory najvýznamnejšiu časť superodpočtu čerpali veľké spoločnosti, ktoré majú dostatok financií na špecialistov, ktorí vedú spoločnostiam pomôcť v procese získavania superodpočtu. Novelou daňovej legislatívy v roku 2020 došlo k sprísneniu podmienok a každý subjekt, ktorý si plánuje uvedený superodpočet uplatniť, bude povinný správcovi dane zámer uplatniť superodpočet oznámiť dopredu. Aktuálne je možné v našej ekonomike superodpočet uplatniť bez súhlasu správcu dane len prostredníctvom daňového priznania.

4.4.1 Daňové stimuly poskytované právnickým osobám ako forma štátnej pomoci

V modernej svetovej ekonomike na dosiahnutie konkurencieschopnosti si Slovenská republika stanovila ambiciózný program štátnych stimulov. Hlavnými piliermi tohto

¹²⁵ V roku 2016 len Spojené kráľovstvo a Belgicko vyžívali všetky 4 spomenuté nástroje podpory výskumu a vývoja. Naopak Nemecko, Fínsko a EE neposkytujú žiadnu z týchto foriem podpory.

programu sú Zákon o štátnej pomoci, Zákon o stimuloch pre výskum a vývoj a Zákon o investičnej pomoci, pričom základnými cieľmi týchto programov sú:

- prilákať investorov do ekonomicky najmenej rozvinutých regiónov SR,
- vytvoriť pracovné miesta, zvýšiť produktivitu práce a aplikovať sociálne inovácie,
- zvýšiť úroveň výskumu a vývoja,
- zabezpečiť kvalitnejšie vzdelanie,
- sústrediť sa na rast v oblastiach: výskum, vývoj a inovácie,¹²⁶ priemyselná výroba,¹²⁷ zdieľané služby¹²⁸ a cestovný ruch.¹²⁹

Vo vzťahu k poskytovateľom a tiež vo vzťahu k Únii koordináciu štátnej pomoci vykonáva MF SR. Pred poskytnutím štátnej pomoci sú poskytovatelia štátnej pomoci povinní požiadať Európsku komisiu práve prostredníctvom MF SR o schválenie jej notifikácie. Európska komisia kategorizuje štyri základné kategórie štátnej pomoci (A, B, C, D). Pomoc, ktorá je poskytnutá v plnom rozsahu príjemcovi štátnej pomoci zahŕňa kategória A. Táto kategória sa člení na dve podskupiny. Podľa toho, či je štátna pomoc poskytnutá prostredníctvom rozpočtu A1,¹³⁰ alebo prostredníctvom daňového systému A2.¹³¹ Nie často využívanou kategóriou štátnej pomoci je kategória B. Zahŕňa aktivity štátu alebo samosprávy, výsledkom ktorých je nadobudnutie podielu účasti v ľubovoľnej forme v súkromných spoločnostiach. Kategória C obsahuje pomoc, pri ktorej sa poskytuje úver so zvýhodnenou úrokovou sadzbou alebo spoločnosť získava odklad platenia dane alebo povolenie úhrady dane v splátkach. Posledná kategória D zahŕňa záruky. Výška štátnej pomoci je zvyčajne nižšia ako nominálna hodnota záruky a zodpovedá tak výhode, ktorú spoločnosť získava pri jej poskytnutí.

Všetky spomenuté kategórie prezentujú teoretické aspekty podpory podnikania spoločností prostredníctvom štátnych stimulov a charakterizujú základné formy podpory podnikania. Bližšie tiež špecifikujú formu daňového stimulu na podporu výskumu a vývoja. Poskytovanie štátnej pomoci vo forme daňovým stimulom slovenským spoločnostiam

¹²⁶ Do tejto oblasti boli do roku 2016 poskytnuté len 3 % z celkového objemu stimulov.

¹²⁷ Až 90 % celkovej hodnoty investičnej pomoci ide na priemyselnú výrobu, či už ide o vznik novej spoločnosti alebo diverzifikáciu starej spoločnosti.

¹²⁸ Ide o centrá strategických služieb a share servis centrá. V tomto prípade je potrebné dodržanie špecifických pravidiel, ktoré nie sú stanovené pre priemyselnú výrobu. Ide o pravidlo minimálne 40 % podielu vysoko vzdelaných pracovníkov.

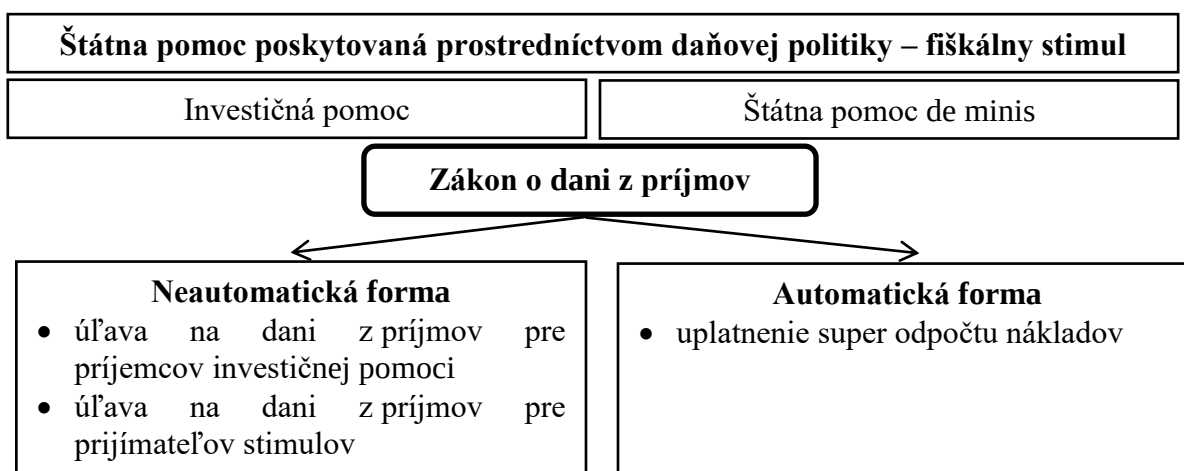
¹²⁹ Do roku 2016 daňový stimul na uvedenú oblasť bol schválený len na jeden projekt.

¹³⁰ Dotácie, nenávratné finančné príspevky, úhrada úrokov alebo ich časti z úveru poskytnutého podnikateľovi.

¹³¹ Daňové úľavy, odpustenie daní, cla, dovoznej prirážky, úľavy na pokutách, úľavy na penále, úľavy na úrokoch a úľavy na zvýšení dane, odpustenie povinnosti zaplatiť penále, predaj alebo prenájom nehnuteľného majetku štátu, VÚC alebo obce za cenu nižšiu, ako je tržobná cena.

predstavuje časový horizont 27 rokov, ktorý je možné rozdeliť na tri samostatné úseky. Uvedené rozdelenie súvisí s významnými zmenami uskutočnenými práve v týchto časových horizontoch. Je potrebné však zdôrazniť, že záber problematiky štátnej pomoci a daňových úľav je oblasť veľmi komplexná a široká. Štátna pomoc ako súčasť slovenského daňového systému je sumarizovaná na obrázku 8.

Obrázok 8 Štátna pomoc poskytovaná prostredníctvom daňovej politiky v SR

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe zákona o dani z príjmov.

V našej krajine sa investičné stimuly¹³² začali poskytovať až po roku 2000, pretože v predchádzajúcich obdobiach neexistovala legislatíva, ktorá by to umožňovala. Poskytovanie investičných stimulov upravuje zákon o investičných stimuloch.¹³³ Zákon upravuje podmienky poskytovania individuálnej pomoci na rozvoj regiónov, druhy investičných stimulov a postup a pôsobnosť orgánov štátnej správy pri ich poskytovaní.

Daňové zaťaženie slovenských spoločností od roku 1993 do roku 2000 bolo postupne znižované a súčasne boli zavádzané nové pravidlá pre poskytovania špeciálnych daňových režimov. Cieľom vlády bolo akumulovať kapitál našich spoločností na ich ďalší rozvoj, znížiť nezamestnanosť v krajine, a tiež prilákať zahraničných investorov práve prostredníctvom poskytovania daňových stimulov. V tomto období poskytovanie daňových úľav smerovalo do podpory poľnohospodárstva, do oblasti zamestnávania zdravotne znevýhodnených zamestnancov a do podpory spoločností, so strategickým vplyvom na

¹³² Investičný stimul je definovaný ako štátna pomoc na počiatočné investície a na nové pracovné miesta vytvorené v súvislosti s týmito investíciami, poskytovaná na obstaranie hmotného a nehmotného investičného majetku potrebného na začatie výroby alebo na začatie poskytovania služieb, na rozšírenie výroby, alebo na rozšírenie poskytovania služieb, alebo na kúpu spoločnosti. Je potrebné však zdôrazniť, že v porovnaní s ostatnými daňovými nástrojmi vplyv investičných stimulov na štátny rozpočet nie je možné stotožňovať s výškou okamžitej daňovej úľavy. Vhodne zvolené investičné stimuly majú dlhodobý aj krátkodobý pozitívny vplyv na ekonomickú aktivitu a zamestnanosť. Zvyšujú tým aj budúce príjmy verejných rozpočtov, čo môže čiastočne alebo úplne kompenzovať výšku poskytnutej úľavy.

¹³³ Zákon č. 565/2001 Z. z. o investičných stimuloch.

trhu práce vo vybraných regiónoch SR.

V prvom roku existencie boli poskytnuté úľavy na daniach a odpustenia penále v celkovej výške 1 868 mil. Sk (62 mil. eur). Viacerým spoločnostiam bola poskytnutá daňová úľava viazaná na podmienku dofinancovania konkrétnej investičnej akcie.¹³⁴ Okrem uvedenej výšky daňových úľav sa poskytli úľavy na dani z príjmov vo výške 100 % z daňovej povinnosti za rok 1993 ďalším právnickým osobám,¹³⁵ ako aj 26 výrobným družstvám na rozvoj výroby z dôvodu zamestnávania občanov so zmenenou pracovnou schopnosťou.¹³⁶ V období rokov 1993 a 1994 boli okrem vyššie uvedených stimulov, poskytnutých na základe zákona o dani z príjmov, súčasne poskytované aj daňové prázdniny na základe nariadenia vlády.¹³⁷ Právnická osoba, ktorá vznikla po 31. decembri 1992 bola oslobodená od korporátnej dane za prvé zdaňovacie obdobie, v ktorom vykázala kladný základ dane a daňovú povinnosť. Ak podiel zahraničného kapitálu u tejto spoločnosti nepoklesol pod hranicu 30 % oslobodenie bolo možné čerpať ďalšie dve zdaňovacie obdobia vo výške 15 % daňovej povinnosti. Oslobodenie od platenia korporátnej dane sa predĺžilo o ďalšie zdaňovacie obdobie spoločnostiam, ktoré mali svoje sídla v okresov definovaných vládou. Možnosť uplatniť oslobodenia mohli čerpať okrem spoločností s podielom zahraničného kapitálu aj banky. Nariadenie vlády bolo však v roku 1995 zrušené. V dôsledku týchto legislatívnych opatrení za roky 1993 a 1994 boli výnosy korporátnej dane nižšie až 3 mld. Sk (99,6 mil. eur). V nasledujúcich rokoch 1996 a 1997 podľa údajov DR SR boli poskytnuté úľavy na dani z príjmov,¹³⁸ ktorých výška je sumarizovaná v tabuľke 15.

Tabuľka 15 Prehľad úľav od dane z príjmov pre právnické osoby (1996 - 1997)

Úľava na DzP PO	1 996		1 997	
	počet PO	úľava v mil. eur	počet PO	úľava v mil. eur
Nové právnické osoby	494	24,32	218	24,20

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov DRSR.

Novelizovaný daňový zákon od roku 1998 aktualizovala podmienky aplikácie daňových prázdnin pre spoločnosti. Spoločnosti tak mohli od roku vykázania kladného základu dane znížiť daňovú povinnosť každoročne o 75 %, počas 5 po sebe nasledujúcich zdaňovacích

¹³⁴ Najvyššia daňová úľava na DzP PO bola poskytnutá štátnemu podniku Slovenské energetické podniky Bratislava (948 mil. Sk) na dostavbu vodného diela Gabčíkovo. Úľavu získala tiež spoločnosť Elitex Šurany, a. s. (200 mil. Sk) na rozvoj výroby so zabezpečeným odbytom aj na export a spoločnosť ZSNP Žiar nad Hronom, a. s. (17,7 mil. Sk) na dofinancovanie modernizácie výroby hliníka.

¹³⁵ Napríklad Priemyselná banka Košice, Calex, a. s. Zlaté Moravce, Západoslovenské nábytkárske závody, a. s. Bratislava.

¹³⁶ Návrh štátneho záverečného účtu za rok 1993.

¹³⁷ Nariadenie vlády SR 145/1993 Z. z. o podmienkach oslobodenia daňových subjektov od dane z príjmov.

¹³⁸ Zákon č. 286/1992 Zb. o daniach z príjmov.

obdobiach. Podmienkou však bolo investovanie finančných prostriedkov, ktoré plynuli zo zdrojov v zahraničí v priebehu roka v minimálnej výške sume 200 miliónov Sk (6,6 mil. eur) na nákup hmotného majetku na našom území. Súčasne bolo potrebné splniť ďalšie podmienky pre uplatnenie daňového stimulu. Zvýšiť objem výroby najmenej o 100 mil. Sk (3,3 mil. eur) v prvom roku uplatnenia zníženia dane a v nasledujúcich 4 rokoch dosiahnuť medziročný prírastok výroby o viac ako 10 %.¹³⁹

Súčasne v rovnakom období nadobudlo účinnosť nové nariadenie vlády.¹⁴⁰ Týkalo sa oslobodenia od platenia korporátnej dane pre novovzniknuté právnických osôb. V porovnaní s novelou daňového zákona sa v nariadení hovorilo nie o daňových úľavách, ale tiež o úplnom oslobodení od korporátnej dane na obdobie 10 rokov. Novovzniknutá spoločnosť musela splniť niekoľko ďalších legislatívnych podmienok.¹⁴¹ Je nevyhnutné však položiť si otázku. Prečo vláda zavádzala popri daňových úľavách zakotvených v daňovom zákone aj daňové prázdny v novej nedaňovej legislatíve? Nariadenie vlády bolo veľmi detailné a z jeho obsahu je zrejmé, že bolo formulované nie ako všeobecný právny predpis pre všetky slovenské spoločnosti, ale skôr bolo koncipované ako vládne nariadenie pre konkrétne spoločnosti. Špecifikácia podmienok bola natoľko úzka, že ich splnila len jedna spoločnosť.¹⁴²

Daňové prázdny pre novovzniknuté spoločnosti predstavovali prvú možnosťou zníženia ich daňovej povinnosti. Platilo tiež, že ak už spoločnosť daňový úver čerpala, mohla tak urobiť znova. Avšak jeho výška už nebola 100 %, ale len 50 % zo zisku počas ďalších piatich rokov. Spoločnosť rovnako ako v predchádzajúcom prípade musela splniť všetky legislatívne podmienky. Možnosť predĺžiť čerpania daňových prázdny pre spoločnosti platilo od roku 2001, novým prvkom však bolo stanovenie rozdielných podmienok pre domácich a zahraničných prijímateľov z aspektu limitov pre výšku splateného základného

¹³⁹ Súčasne počas piatich rokov od prvého roku uplatňovania znižovania nemohla spoločnosť previesť na inú osobu majetok nadobudnutý na základe veľkých investičných aktív oslobodených od dane z príjmov.

¹⁴⁰ Nariadenie vlády SR 192/1998 o podmienkach oslobodenia novovzniknutých daňových subjektov od dane z príjmov právnických osôb.

¹⁴¹ Od jej vzniku do uplynutia zdaňovacieho obdobia predchádzajúceho zdaňovaciemu obdobiu za ktoré prvý raz vykázala daň, použiť finančné prostriedky plynúce zo zdrojov v zahraničí v celkovej výške najmenej 300 mil. Sk (9,95 mil. eur) na zvýšenie základného imania. Od vzniku do uplynutia zdaňovacieho obdobia predchádzajúceho zdaňovaciemu obdobiu, za ktoré prvý raz vykáže daň, investovať finančné prostriedky plynúce zo zdrojov v zahraničí alebo zo zdrojov v tuzemsku najmenej vo výške 300 mil. Sk (9,95 mil. eur) na nákup hmotného investičného majetku. Počas oslobodenia zvýšiť výrobu tovarov ročne v priemere o 5 % oproti predchádzajúceho zdaňovaciemu obdobiu a minimálne 90 % vlastnej ročnej výroby exportovať.

¹⁴² Americká firma Motorola, ktorá mala oživiť výrobu v krachujúcej Tesle Piešťany. Zdroj: <<http://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-/cislo-J%C3%BAI/dvojkolajne-danove-prazdniny-pre-zahranicne-investicie.html>>.

imania, vzhľadom na typ spoločnosti.¹⁴³

Podmienky čerpania daňových úľav medzi subjektami vyvolali množstvo negatívnych reakcií najmä zo strany firiem, ktoré na daňové úľavy nemali nárok. Dôvodom bola skutočnosť, že podpora smerovala najmä zahraničným investorom a zvýhodňovala len úzku skupinu subjektov. V daňovej legislatíve boli tak príjemcovia daňovej úľavy rozdelení na 2 skupiny. V prvej skupine boli spoločnosti, ktoré vykonávali podnikateľské aktivity bez účasti zahraničnej osoby. Mali definovanú minimálnu výšku splateného základného imania z peňažných vkladov, ak chceli žiadať o daňový úver. V druhej skupine boli spoločnosti s účasťou zahraničného kapitálu, pričom podiel splateného vkladu zahraničnej osoby na základnom imaní musel byť minimálne 75 % (neskôr 60 %) počas celej doby čerpania úľavy. Tržby, ktoré spoločnosť dosahovala z predmetu činnosti museli byť v minimálnom rozsahu 60 % z objemu celkových tržieb. Nielen pre tuzemské spoločnosti, ale aj pre spoločnosti z európskych krajín sa daňové stimuly javili ako škodlivá daňová konkurencia práve vďaka vyššie spomínaným dôvodom. Prehľad o úľavách a oslobodeníach od dane z príjmov právnických osôb v období rokov 1998 až 2000 obsahuje tabuľka 16.

Tabuľka 16 Prehľad úľav a oslobodení od dane z príjmov právnických osôb za roky 1998 - 2000 (mil. eur)

Úľava na DzP PO	1998		1999		2000	
	počet PO	úľava	počet PO	úľava	počet PO	úľava
Nové PO ¹⁴⁴	110	17,04	119	53,36	45	56,02
Všetky PO	4	5,97	2	43,85	-	-
Daňový úver ¹⁴⁵	-	-	-	-	7	30,43
Úľava 20 % na vývoj ¹⁴⁶	-	-	-	-	39	214,20

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov DRSR.

Od roku 2000 bola najväčším poberateľom daňových prázdnin americká spoločnosť U. S. Steel Košice, s. r. o., pričom podmienkou jej získania na obdobie 5 rokov bolo zachovanie dohodnutého počtu pracovných miest a dohodnutej výšky investícií. Ďalších 5 zdaňovacích období spoločnosť platila polovičnú výšku daňovej povinnosti. Spolu tak na korporátnej dani spoločnosť ušetrila 430 mil. dolárov (363 mil. eur)¹⁴⁷. Ďalším veľkým prijímateľom

¹⁴³ Pri zahraničných investorov platili hranice: 4,5 mil. eur pre výrobné podniky, 3 mil. eur pre výrobné podniky, ak sídlom podnikania bolo územie okresu s mierou nezamestnanosti prevyšujúcou 10 % a 2 mil. eur pre podniky poskytujúce služby spojené s cestovným ruchom.

¹⁴⁴ Nariadenie vlády SR č. 145/1993 o podmienkach oslobodenia daňových subjektov od dane z príjmov.

¹⁴⁵ Zákon č. 366/1999 o daniach z príjmov.

¹⁴⁶ Tamtiež.

¹⁴⁷ Prepočet kurzom NBS SR k 31.12.2000.

daňových prázdnin bola spoločnosť Volkswagen Slovakia, a. s. Počas prvých 5 rokov ušetrila na dani z príjmov právnických osôb viac 9 miliárd Sk (0,3 miliárd eur). Daňová úľava poskytnutá práve spoločnosti Volkswagen Slovakia, a. s., tvorila až 0,2 % HDP v roku 1999 (42,654 mil. eur). Obidve vyššie spomenuté spoločnosti tak spolu čerpali takmer 90 % objemu daňových úľav poskytnutých v slovenskom hospodárstve. Podľa údajov MH SR ročná výška daňových výhod u uvedených dvoch spoločností tak každoročne dosahovala takmer 22 mil. eur vo forme štátnej pomoci. V nasledujúcom roku bola poskytnutá pomoc v celkovej výške 0,37 mld. eur. Z toho štátna pomoc poskytnutá prostredníctvom daňového systému predstavovala 0,07 mld. Sk (približne 2 mil. eur).¹⁴⁸

Medzi základné daňové stimuly v období prvých rokov existencie samostatnej republiky patrili stimuly pre novovznikajúce spoločnosti. Hlavným negatívom tohto obdobia bolo preferenčné zaobchádzanie so spoločnosťami so zahraničným kapitálom. Daňové úľavy tiež čiastočne podporovali zamestnanosť v zaostalejších regiónoch SR, pričom spoločnosti mohli získať úľavu na dlhšie časové obdobie. Aj napriek spomínaným opatreniam bola situácia slovenskej ekonomiky zložitá. Rating našej ekonomiky neustále klesal, výška zahraničného dlhu rástla. Relatívnym sprísnením pravidiel poskytovania štátnej pomoci bol charakteristický koniec 90 rokov. Došlo k časovému predĺženiu obdobia daňových prázdnin, avšak už nebolo možné získať daňovú úľavu na dani z príjmov vo výške 100 %, ale maximálne do výšky 75 %. Súčasne bolo nevyhnutné splniť podmienku reinvestície získaných finančných prostriedkov. V uvedenom období daňové zaťaženie spoločností klesalo. Boli vytvárané tiež nové pravidlá, ktoré umožňovali právnickým osobám akumulovať kapitál na ich ďalší rozvoj. V rámci globalizácie sa SR snažila prilákať zahraničných investorov práve prostredníctvom poskytovania štátnej pomoci najmä z dôvodu výraznejšieho zníženia miery nezamestnanosti.

V Slovenskej republike sa poskytuje štátna pomoc malým a stredným podnikom, vybraným odvetviám a spoločnostiam (odvetvová pomoc) alebo pomoc v oblasti výskumu a vývoja (horizontálna pomoc). Práve horizontálna forma pomoci sa považuje za pomoc, ktorá reaguje na nedokonalosti trhu a výrazne menej deformuje fungovanie vybraného odvetvia alebo vybranej spoločnosti, pričom vo väčšine prípadov slúži na reštrukturalizáciu alebo celkovú záchranu odvetvia alebo spoločnosti.

Dominantné miesto v oblasti daňových stimulov poskytovaných spoločnostiam mali od

¹⁴⁸Ministerstvo financií SR. Prehľad schválenej štátnej pomoci. Dostupné na: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=4458>>.

roku 2001 investičné stimuly, ako forma štátnej pomoci. Pred poskytnutím investičného stimulu vláda posudzovala definované kritéria. Faktory ovplyvňujúce veľkosť investičného stimulu prostredníctvom daňového systému pre spoločnosti boli. Veľkosť, charakter a významnosť investície, skutočnosť či investícia korešponduje s rozvojovým programom ekonomiky, miera využitia domácich zdrojov, počet novovytvorených pracovných miest, alokácia lokality investície a vývozná výkonnosť investície.

Nástrojom na zvýšenie atraktívnosti investičného prostredia v ekonomiky sú tak práve investičné stimuly. Využívajú sa ako motivácia na prilákanie najmä zahraničných investorov, pričom ich výška a forma vychádza z nariadenia Európskej komisie.¹⁴⁹ Členské krajiny EÚ môžu pomoc poskytovať podľa presne stanovených kritérií, pričom sú definované tri druhy stimulov - fiškálne a finančné stimuly, ako aj stimuly na zvýšenie ziskovosti investícií formou nefinančnými nástrojmi. Fiškálne stimuly sú zamerané na podporu ziskovosti nových investícií,¹⁵⁰ zvýšenie počtu pracovných miest a objemu predaja, ako aj zvýšenie pridanej hodnoty. Práve daňové stimuly sú jednou z foriem fiškálnych stimulov, ktoré majú podnecovať a motivovať spoločnosti k istému správaniu sa prostredníctvom daňového systému.

V SR bola za rok 2001 poskytnutá štátna pomoc vo výške 165,89 mil. eur, pričom v porovnaní s predchádzajúcim rokom došlo k jej výraznému poklesu. Štátna pomoc formou daňovej pomoci v A2 kategórii predstavovala sumu 5,69 mil. eur, tvorila 3,43 % z celkovej výšky štátnej pomoci poskytnutej v tomto roku. Na základe údajov MF SR výpadok na korporátnej dani z dôvodu poskytnutia daňových prázdnin v tomto 2001 dosiahol až 3 mil. eur. Môžeme však konštatovať, že efektívnosť tohto daňového nástroja sa ukázala ako neefektívna. Spoločnosti po skončení daňových prázdnin presunuli svoje výrobné kapacity do inej krajiny. Vyriešenie problému zníženia nezamestnanosti tak malo len krátkodobý charakter a súčasne vysokokvalifikovaná pracovná sila odchádzala vo väčšine prípadoch do zahraničia so spoločnosťami.

Poskytovať štátnu pomoc formou investičných stimulov začalo od roku 2002 aj MH SR. Na základe údajov rezortu hospodárstva štát poskytol v rokoch 2002 až 2010 daňové úľavy takmer deväťdesiatim spoločnostiam. Súčasne však začalo platiť, že od uvedeného obdobia

¹⁴⁹ Nariadenie Komisie (ES) č. 794/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vykonáva Nariadenie Rady (ES) č. 659/1999, ustanovujúce podrobné pravidlá na uplatňovanie článku 93 Zmluvy o ES.

¹⁵⁰ Zníženie dane z príjmov právnických osôb, daňové prázdniny, možnosť odpočítania straty zaznamenananej počas daňových prázdnin zo zisku vytvoreného pred alebo po období daňových prázdnin.

každú daňovú úľavu musel odsúhlasiť Úrad pre štátnu pomoc SR a výška úľavy bola naviazaná na konkrétny región uskutočňovania podnikateľskej aktivity. Tento postup však výrazne kritizovala ako EÚ tak aj OECD spolu s domácimi spoločnosťami. Aj napriek kritike zahraniční investori daňové prázdnyiny využívali, avšak ich poskytovanie v roku 2002 bolo zosúladené práve so zákonom o štátnej pomoci. Platná legislatíva umožňovala úplné oslobodenie od platenia korporátnej dane na päť rokov a oslobodenie v polovičnej výške daňovej povinnosti počas ďalších piatich rokov, pričom od septembra 2002 výšku daňovej úľavy musel vopred odsúhlasiť Úrad pre štátnu pomoc SR. V bratislavskom regióne bolo možné z daní odpustiť 30 % hodnoty investícií, mimo tohto regiónu to mohlo byť až 50 % z hodnoty investícií.

Prvýkrát boli až v roku 2002 poskytnuté údaje zo strany poskytovateľov štátnej pomoci. Daňovú úľavu získali U. S. Steel Košice, s. r. o., a Volkswagen Slovakia, a. s., ako aj administratívne zavedené daňové prázdnyiny 5 ďalších spoločností (ECCO Slovakia, EMBRACO Slovakia, Edscha Cabrio-Dachsysteme, SACHS Slovakia a SEWS Slovakia) formou regionálnej investičnej pomoci. Úľavy tak boli poskytnuté najmä spoločnostiam v železničnom, v automobilovom a v bankovom sektore.

Na rozdiel od predchádzajúceho obdobia, v roku 2002 najvýznamnejšiu časť poskytnutej štátnej pomoci predstavovali práve daňové úľavy a odpustenie daní so 66,05 % podielom na celkovej výške štátnej pomoci, čo predstavovalo sumu 133,87 mil. eur. Výška poskytnutej štátnej pomoci za roky 2000 až 2002 je sumarizovaná v tabuľke 17.

Tabuľka 17 Poskytnutá štátna pomoc za roky 2000 - 2002 (mil. eur)

Rok	Štátna pomoc	Daňová úľava	Podiel daňovej úľavy na štátnej pomoci
2000	369,88	69,35	18,74 %
2001	165,89	5,69	3,43 %
2002	202,67	133,87	66,05 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa jednotlivých správ o poskytnutej štátnej pomoci za roky 2000 až 2002.

Výška poskytnutej štátnej pomoci formou daňových stimulov zaznamenala rastúcu tendenciu aj nasledujúce dva roky. Podiel daňových stimulov na celkovej výške štátnej pomoci dosiahol v roku 2003 úroveň 67,69 % (153,95 mil. eur). V nasledujúcom roku podiel daňových stimulov opäťovne vzrástol a dosiahli podiel 70,60 % na celkovom objeme štátnej pomoci (214,25 mil. eur). V oceliarskom priemysle bola v roku 2002 poskytnutá aj odvetvová pomoc avšak len pre jednu spoločnosť.¹⁵¹ U. S. Steel Košice, s. r. o., si uplatnil úľavu na korporátnej dani za obdobie fiškálneho roka 2001 v sume

¹⁵¹ Spoločnosti U.S. Steel Košice, s. r. o., vo forme daňového úveru zahraničnému investorovi.

69,31 mil. eur, čo predstavovalo 34,2 % z celkového objemu poskytnutej pomoci. Schéma poskytnutia však nebola v súlade s európskou legislatívou. V automobilovom priemysle si Volkswagen Slovakia, a. s., v roku 2002 uplatnila úľavu na korporátnej dani v celkovej výške viac ako 48,78 mil. eur, čo predstavovalo 24,07 % z objemu poskytnutej pomoci v roku 2002. ŽSR bola poskytnutá štátna pomoc vo výške 34,39 mil. eur.

V nasledujúcom roku 2003 celková výška štátnej podpory opäť opäť vzrástla a jej výška bola 227,43 mil. eur. V kategória A2 tvorila najväčší podiel. Výška štátnej pomoci v tejto kategórii bola 153,94 mil. eur, čo predstavovalo 67,61 % podiel daňových úľav na celkovej štátnej pomoci.¹⁵² Dve najvýraznejšie daňové úľavy za rok 2003 sú uvedené v tabuľke 18.

Tabuľka 18 Výška čerpanej úľavy na DzP právnických osôb v roku 2003

Výška čerpanej úľavy na dani	Hodnota	Hodnota
U. S. Steel, s. r. o.,	2 930 mil. Sk	97,15 mil. eur
Volkswagen Slovakia, a. s. Bratislava	2 462 mil. Sk	81,72 mil. eur

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa www.drshr.sk.

Európska komisia aj OECD požadovali od našej vlády obmedzenie daňových stimulov a zrušenie daňových prázdnin. OECD tiež neschvaľovalo zvýhodnené daňové režimy pre zahraničné subjekty. Považovalo ich za nekorektné daňové podmienky a škodlivú súťaž. Na základe toho museli členské štáty OECD do konca apríla 2003 ukončiť poskytovanie úľav a všetky aktuálne zvýhodnenia zrušiť do konca roku 2005. Podpora zahraničných investorov formou daňových úľav tak bola charakteristická najmä v období rokov 2000 až 2004. Zásadným prelomovým obdobím však v poskytovaní stimulov bol práve rok 2000. Slovenská ekonomika v tomto roku prilákala PZI vo výške takmer 2,1 mld. eur, pričom táto výška bola porovnateľná s výškou PZI za celé obdobie rokov 1993 až 1998.

V roku 2004 možno pozorovať mierne zníženie objemu štátnej pomoci. Celková výška podpory zo strany štátu predstavovala 214,25 mil. eur. Podľa členenia štátnej pomoci do jednotlivých skupín predstavuje skupina A2 opäť najrozsiahlejšiu časť štátnej pomoci. V tomto roku to bolo až 70,6 %, v absolútnom vyjadrení 151,08 mil. eur. Výška poskytnutej štátnej pomoci za roky 2003 až 2004 je uvedená v tabuľke 19. Do apríla 2004 schvaľoval poskytnutie štátnej pomoci právnickým osobám Úrad pre štátnu pomoc. Od mája 2004 bol však Úrad pre štátnu pomoc zrušený a jeho kompetencie prevzalo Ministerstvo financií SR.

¹⁵² Správa o poskytnutej štátnej pomoci v Slovenskej republike za rok 2003.

Tabuľka 19 Poskytnutá štátna pomoc za roky 2003 - 2004 (mil. eur)

Rok	Štátna pomoc	Daňová úľava	Podiel daňovej úľavy na štátnej pomoci
2003	227,43	153,95	67,69 %
2004	214,25	151,08	70,60 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa jednotlivých správ o poskytnutej štátnej pomoci za rok 2004.

Výška poskytnutej štátnej podpory za rok 2005 bola vyššia o 22 % ako v roku 2004 a celková suma predstavovala 240,95 mil. eur. Opäť aj v tomto roku bola najväčšia časť objemu štátnej pomoci poskytnutá prostredníctvom skupiny A2, vo výške 60,5 % čo predstavovalo daňové úľavy v sume 206,26 mil. eur. Aj v tomto roku boli formou daňovej úľavy na korporátnej dani podporené už spomínané dve najväčšie spoločnosti. Vývoj výšky poskytnutej štátnej pomoci za roky 2005 až 2008 je v tabuľke 20.

Tabuľka 20 Poskytnutá štátna pomoc za roky 2005 - 2008 (mil. eur)

Rok	Štátna pomoc	Daňová úľava	Podiel daňovej úľavy na štátnej pomoci
2005	340,95	206,26	60,49 %
2006	321,21	107,62	33,51 %
2007	259,24	144,97	55,97 %
2008	406,08	218,02	54,40 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa jednotlivých správ o poskytnutej štátnej pomoci za rok 2005 až 2008.

Štátna pomoc sa v roku 2006 primárne zameriavala na oceliarsky priemysel. Daňové stimuly predstavovali len 33,51 % podiel na štátnej pomoci. Výška štátnej podpory v tomto roku dosiahla sumu 321,21 mil. eur, čo predstavuje pokles oproti predchádzajúcemu roku o 5,77 %. Z aspektu jednotlivých skupín členenia štátnej pomoci (A,B,C,D) smerovala pomoc len do prvých dvoch skupín.

Výrazným znížením objemu poskytnutej štátnej pomoci bol charakteristický rok 2007, keď hodnota klesla. Výška daňových úľav však vzrástla o viac ako 30 mil. eur. Celkový objem štátnej pomoci v uvedenom roku dosiahol 259,24 mil. eur. Z toho bola poskytnutá štátna pomoc vo forme daňovej úľavy na korporátnej dani vo výške 144,97 mil. eur (podiel 55,97 % z celkovej sumy) poskytnutej v roku 2007. V tomto roku si uplatnilo úľavy na dani z príjmov 22 spoločností.¹⁵³ Z dôvodu zmien na úrovni Európskej únie v roku 2007 došlo k zmene podmienok pre národnú regionálnu pomoc. Od tohto obdobia sa investičná regionálna pomoc mohla poskytnúť vo všetkých odvetviach hospodárstva okrem sektora uhoľného priemyslu, rybného hospodárstva a lodiarskeho priemyslu.

¹⁵³ Jedna spoločnosť si uplatnila daňovú úľavu podľa nariadenia vlády o oslobodení novovzniknutých daňových subjektov. Jednej spoločnosti bola povolená štátna pomoc v rámci skupinových výnimiek vo výške 0,65 mil. eur. Štátna pomoc podľa Schémy štátnej pomoci bola povolená jednej spoločnosti formou odpustenia sankcie vo výške 0,3 mil. eur.

Medziročný nárast výšky poskytnutej štátnej pomoci bol zaznamenaný aj v roku 2008, keďže išlo o najvyšší objem poskytnutých daňových úľav v celom období rokov 2000 až 2015. Výška štátnej pomoci poskytnutej daňovými orgánmi v roku 2008 dosiahla 406,08 mil. eur vo forme daňovej úľavy na korporátnej dani (54,40 % podiel kategórie A2). Opätovne najvyššiu daňovú úľavu na dani z príjmov právnických osôb za rok 2007 si v roku 2008 uplatnila spoločnosť Volkswagen Slovakia, a. s., vo výške 59,10 mil. eur.

V období rokov 2004 až 2007 právna úprava zdaňovania príjmov neposkytovala nové možnosti čerpania daňových úľav pre spoločnosti. Úľavy mohli spoločnosti v tomto období len dočerpať v súlade s prechodnými ustanoveniami, ak nárok na ich čerpanie získali do konca roka 2003. Opätovne až v roku 2008 bola do daňovej legislatívy doplnená možnosť uplatnenia daňovej úľavy pre spoločnosti, držiteľov rozhodnutí o investičnej pomoci. Na základe analýzy Inštitútu INESS za obdobie roka 2004 môžeme konštatovať, že keby sa finančné prostriedky na priznané daňové stimuly čerpané len v tomto roku použili na ročné zníženie nominálnej sadzby korporátnej dane sadzba by mohla celoplošne klesnúť z 19 % na 13,9 % pre všetky spoločnosti.¹⁵⁴ Vláda tak mala vždy dve možnosti. Mohla poskytnúť daňové úľavy vybraným spoločnostiam, alebo znížiť základnú sadzbu dane z príjmov pre všetky spoločnosti, a tak ich stimulovať všetky rovnako. Slovenská republika si však v období 2000 až 2008 zvolila cestu individuálnej podpory spoločností.

Štátna pomoc v roku 2009 bola poskytnutá vo výške 440,27 mil. eur, v položke A2 to bolo 204,65 mil. eur, čo bolo 46,48 % podiel daňových úľav z celkovej hodnoty štátnej pomoci. V roku 2010 výška štátnej pomoci dosiahla hodnotu 454,83 mil. eur, pričom kategória A2 tvorila 36,36 % z celkového objemu štátnej pomoci. V porovnaní s predchádzajúcim rokom objem štátnej pomoci klesol o 3,44 % a hodnota poskytnutej pomoci cez kategóriu A2 dosiahla 165,38 mil. eur (tabuľka 21). Vychádzajúc z údajov FR SR týkajúcich sa 24 spoločností, ktoré ukončili čerpanie štátnej pomoci do roku 2010. MF SR konštatuje, že poskytnutie štátnej pomoci bolo efektívne. V daňových priznaniach k dani z príjmov PO za roky 2006 až 2010 daňové subjekty vykázali daňovú povinnosť vo výške 249,84 mil. eur.

Tabuľka 21 Poskytnutá štátna pomoc za roky 2009 - 2010 (mil. eur)

Rok	Štátna pomoc	Daňová úľava	Podiel daňovej úľavy na štátnej pomoci
2009	440,27	204,65	46,48 %
2010	454,83	165,38	36,36 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa jednotlivých správ o poskytnutej štátnej pomoci za rok 2010.

¹⁵⁴ Zdroj: INESS. Dostupné na:

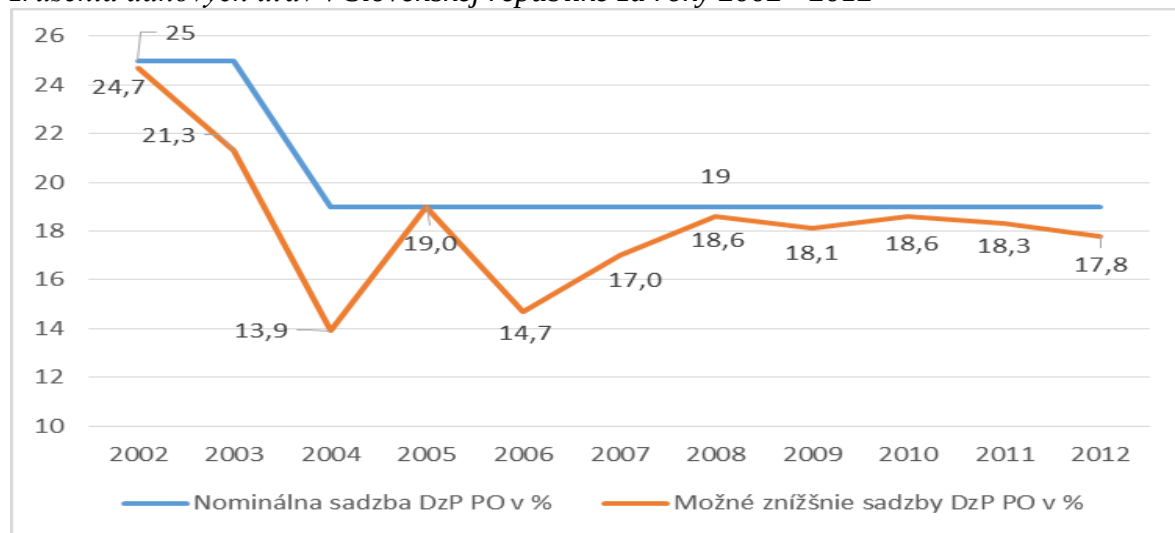
<http://www.iness.sk/media/file/pdf/IPN/INESS%20Policy%20Note%201_2013%20Februar.pdf>.

V zákone o stimuloch pre výskum a vývoj¹⁵⁵ od roku 2010 nastala zmena, pričom novelizácia priniesla zavedenie novej úľavy na dani z príjmov pre prijímateľa stimulov. V prípade, že spoločnosť mala rozhodnutie o schválení poskytnutia stimulov mohla si uplatniť nárok na daňovú úľavu na dani samostatne za každé zdaňovacie obdobie v trvaní počas celého obdobia, na ktoré rozhodnutie získala, avšak najviac do výšky nákladov vykázaných v účtovnej závierke hrađených z vlastných prostriedkov na tento účel.

Na základ analýzy Inštitútu finančnej politiky MF SR za obdobie rokov 2000 až 2012 podiel úľavy na dani z príjmu na celkovom objeme investičnej pomoci tvorili najväčšiu časť a to výške 44 % (druhé miesto patrilo stimulu v podobe príspevky na dotáciu nehmotného a hmotné majetku 42 % a tretie miesto patrilo stimulu poskytnutému na vytvorenie miesta 7 %). Vo finančnom vyjadrení práve daňové stimuly za spomínané obdobie dosiahli výšku 6112,4 mil. eur. Práve od konca roka 2011 je u nás markantná prevaha poskytovania najmä daňových stimulov.

Inštitút INESS uskutočnil analýzu celkového objemu investícií za obdobie rokov 2002 až 2012 s dopadom na každoročnú sumu výnos plynúcich z korporátnej dane. Graf 9 zobrazuje skutočnú výšku daňovej sadzby aplikovanej v daných obdobiach a potencionálnu výšku daňovej sadzby, ktorú by bolo možné aplikovať celoplošne pre všetky spoločnosti v situácii, že by došlo k zrušeniu poskytnutých investičných stimulov.

Graf 9 Komparácia nominálnej a potencionálnej sadzby DzP právnických osôb v prípade zrušenia daňových úľav v Slovenskej republike za roky 2002 - 2012

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov INESS.

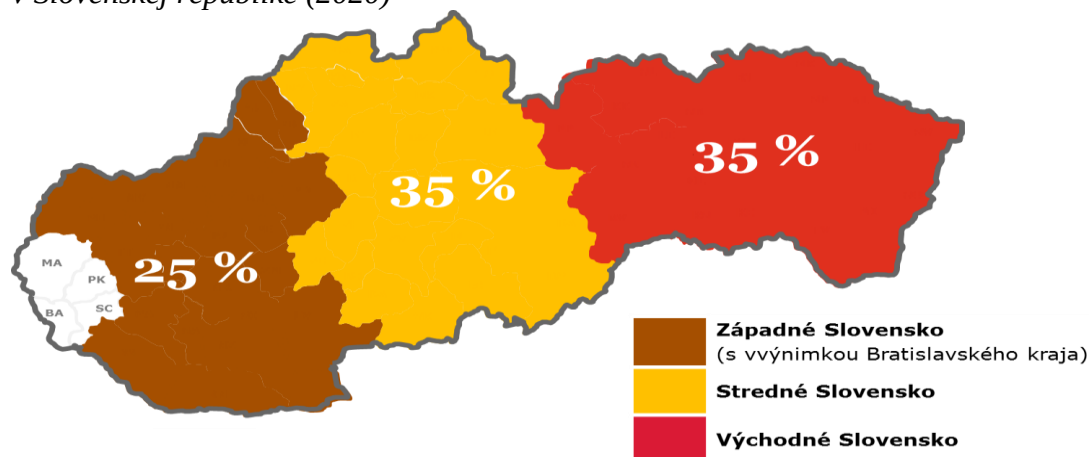
Napríklad v roku 2004 výška investičných stimulov (nielen daňových) tvorila viac ako

¹⁵⁵ Zákon č. 185/2009 Z. z. o stimuloch pre výskum a vývoj.

jednu štvrtinu výnosov korporátnej dane, a v prípade ich zrušenia by bolo možné aplikovať celoplošne korporátnu sadzbu o výške 13,9 %. Inštitút finančnej politiky rovnako identifikoval výšku príbežných nákladov súvisiacimi s poskytovaním stimulov. Ich ročná výška je približne 120 mil. eur, pričom ich zrušením by bolo možné sadzbu korporátnej dane trvale znížiť o 1 %.

V Slovenskej republike od roku 2011 platí, že spoločnosti môžu získať daňové stimuly len formou investičnej pomoci. Investičný stimul predstavuje pomoc vo forme regionálnej stimulácie investície pre znevýhodnené regióny. Súčasne aplikácia daňových stimulov vyžaduje schválenie na úrovni Európskej únie. Intenzita pomoci pre jednotlivé slovenské regióny je určovaná prostredníctvom mapy regionálnej pomoci. Daňový stimul tak predstavuje nepriamu formu štátneho stimulu. Spoločnosť musí najprv niečo vytvoriť a následne si uplatniť na dosiahnutý zisk daňovú úľavu na korporátnej dani.¹⁵⁶ „Bohatstvo“ regiónu sa meria prostredníctvom výšky HDP. Základnou myšlienkou poskytovania daňových stimulov je preto podpora „ekonomicky slabších“ regiónov.¹⁵⁷ Intenzita daňovej pomoci pre projekty sa pohybuje v rozpätí od 25 % do 100 % hodnoty investície, v závislosti od charakteru projektu a veľkosti spoločnosti. Maximálna intenzita poskytovanej investičnej pomoci je znázornená na obrázku 9.

Obrázok 9 Maximálna hodnota poskytovanej investičnej pomoci formou daňových úľav v Slovenskej republike (2020)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa PwC.

Celkové zhodnotenie poskytnutej investičnej pomoci v Slovenskej republike za roky 2002 až 2016 obsahuje tabuľka 22, podľa vyššie uvedených cieľov vo vybraných odvetviach.

¹⁵⁶ Medzi priame stimuly môžeme zaradiť aj dotácie z miestnych rozpočtov alebo rôzne formy príspevkov.

¹⁵⁷ Bohatstvo regiónu sa meria v HDP voči priemeru krajín EÚ 28. Výsledkom je, že v Slovenskej republike je možné daňové stimuly poskytovať vo všetkých regiónoch okrem Bratislavy.

Tabuľka 22 Investičná pomoc v Slovenskej republike za roky 2002 - 2016

Počet projektov	177
Počet novo vytvorených pracovných miest	57 000
Celková hodnota investičnej pomoci	1,8 mld. eur
Celkové výdavky spoločností naviazané na investičnú pomoc	10 mld. eur
Poskytnutá výška dotácie na jedno pracovné miesto	20 až 30 tisíc eur

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov PWC.

Podľa platnej daňovej legislatívy sa daňová úľava vypočíta z pomernej časti základu dane z príjmov právnickej osoby. Výška poskytnutej investičnej pomoci je limitovaná zhora. V rozhodnutí o schválení investičnej pomoci je uvedená výška úľavy na dani z príjmov, ktorú si môže spoločnosť uplatniť spolu za všetky zdaňovacie obdobia. Pozitívom je, že výška daňovej úľavy sa nemení ani v prípade, že spoločnosť v dodatočnom daňovom priznaní uvedie vyššiu alebo nižšiu daňovú povinnosť, ako bola uvedená v pôvodnom daňovom priznaní. V porovnaní s predchádzajúcou legislatívou, v súčasnosti je spoločnosť povinná počas období, za ktoré si uplatňuje úľavu na dani, odpočítat od základu dane daňovú stratu. Uvedená povinnosť však nie je pre príjemcu úľavy výhodná, pretože dochádza k znižovaniu koeficienta a v konečnom dôsledku aj výšky uplatneného nároku na daňovú úľavu. Negatívom je tiež zložitý spôsob výpočtu úľavy. Na druhej strane výhodou je, že pri výpočte úľavy sa používa kumulovaná výška oprávnených nákladov. Toto umožňuje spoločnosti v danom období čerpať vyššiu čiastku úľavy, ako by čerpala, keby sa do úvahy brali len náklady daného obdobia.

Ako už bolo uvedené, poskytovanie daňových úľav pre právnické osoby je od roku 2011 naviazané na vydanie rozhodnutia o investičnej pomoci. V roku 2011 si však spoločnosti prvýkrát uplatnili aj novú formu štátnej pomoci, a to úľavy na dani z príjmov vo forme stimulov pre výskum a vývoj vo výške 0,04 mil. eur. Možnosť využilo 7 firiem, pričom však čerpanie štátnej pomoci v prepočte na 1 spoločnosť dosiahlo výšku nižšiu ako 6 000 eur. Výška štátnej pomoci poskytnutá v tomto roku prekročila hranicu 352 mil. eur. Hodnota kategórie A2 bola 60,58 mil. eur (17,18 % z celkovej pomoci štátu - tabuľka 23).

Nielen z dôvodu legislatívnych zmien v roku 2013 došlo k výraznejšiemu objemu poskytnutých úľav. S účinnosťou od mája 2013 priniesol zákon o investičnej pomoci¹⁵⁸ zmenené podmienky v poskytovaní investičnej pomoci. Bola zavedená možnosť poskytnúť opakovanú investičnú pomoc, ale výlučne v podobe úľavy na dani z príjmov, v odvetviach cestovného ruchu a priemyselnej výroby.

¹⁵⁸ Zákon č. 70/2013 Z. z., ktorým sa novelizoval zákon č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci.

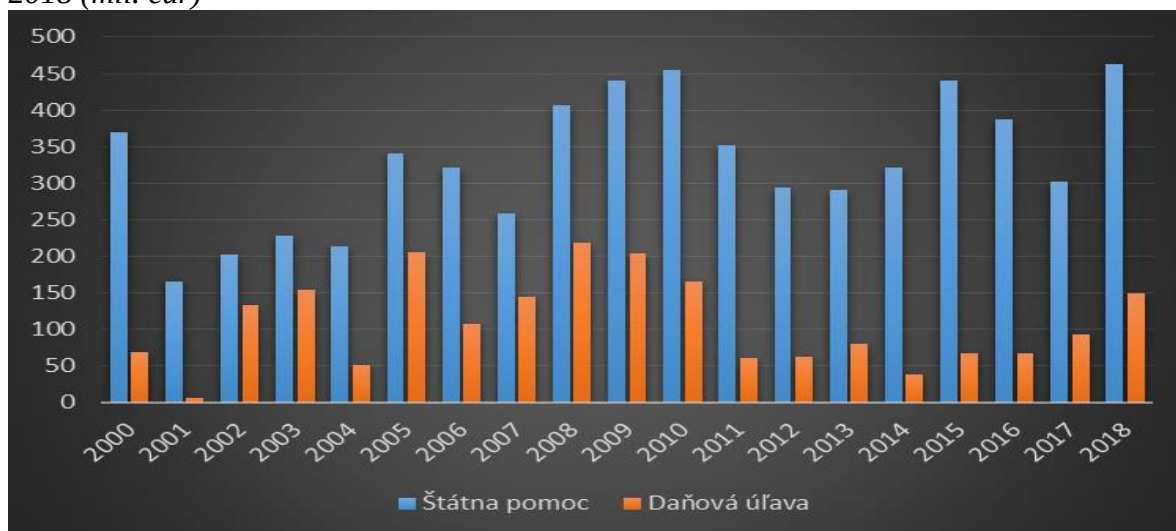
Tabuľka 23 Poskytnutá štátna pomoc za roky 2011 - 2018

Rok	Štátna pomoc mil. eur	Daňová úľava mil. eur	Podiel daňovej úľavy na štátnej pomoci
2011	352,42	60,58	17,18 %
2012	294,05	61,88	21,04 %
2013	290,74	79,57	27,37 %
2014	322,14	38,37	11,91 %
2015	440,65	67,86	15,40 %
2016	387,98	67,24	17,33 %
2017	301,59	93,49	31,00 %
2018	463,48	149,80	32,32 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa jednotlivých Správ o poskytnutej štátnej pomoci za roky 2011 až 2018.

Celkový objem štátnej pomoci v nasledujúcom roku 2014 dosiahla výšku 322,14 mil. eur. V medziročnom porovnaní tento ukazovateľ vzrástol o 10,8 %. V roku 2015 objem poskytnutej štátnej pomoci opäťovne v zrástol o 36,79 % v porovnaní s predchádzajúcim rokom 2014 a výška štátnej pomoci tak v tomto roku dosiahla 440,65 mil. eur. V obidvoch spomínaných rokoch však došlo k poklesu podielu daňových úľav (graf 10). Vývoj objemu poskytnutej výšky štátnej pomoci najvyššie hodnoty paradoxne dosahoval v čase celosvetovej krízy a v roku 2018.

Graf 10 Výška štátnej pomoci a daňových stimulov v Slovenskej republike za roky 2000 - 2018 (mil. eur)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Správ o poskytnutej štátnej pomoci v SR za roky 2000 až 2018.

Novú podobu daňových úľav vláda schválila v roku 2014 pre start-up spoločnosti v podobe v novej formy podpory podnikania prostredníctvom oslobodenia od platenia korporátnej dane s účinnosťou od roku 2015. Počas prvých dvoch rokov činnosti tak začínajúce spoločnosti neplatia daň z príjmu, následne bolo pre nich aplikovaná znížená sadzba dane z príjmu. Okrem tejto podpory bola do daňového zákona zavedená aj daňová úľava pre už

existujúce spoločnosti realizujúce výskum a vývoj v podobe superodpočtu nákladov.

Hlavnou myšlienkou superodpočtu je možnosť uplatniť si ten istý náklad spoločnosti až dvakrát, čo predstavuje možnosť legálneho zníženia daňovej povinnosti spoločnosti. Súčasne sa vláda snažila jednak docieľiť vynakladanie väčšieho objemu finančných prostriedkov v oblasti výskumu ako aj podporiť tvorbu nových pracovných miest pre vedeckých pracovníkov, najmä absolventov vysokých škôl. Ďalším dôvodom aplikácie tohto daňového stimulu bolo do praxe zaviesť efektívny nástroj podporujúci výskumu a vývoja podobne ako v ostatných európskych krajinách posilňujúci konkurencieschopnosti spoločností podnikajúcich v SR.

V roku 2015 si spoločnosti v našej krajine znížili svoj základ dane o superodpočet na výskum aj vývoj v celkovej výške 9,2 mil. eur. V tomto období tak zníženie základu dane využilo 83 spoločností.¹⁵⁹ Najnižšia hodnota zníženia základu dane spoločnosti bola dosiahnutá v roku 2015 bola na úrovni 690 eur, maximálna hodnota dosiahla výšku 1,2 mil. eur, pričom priemerná výška odpočtu na jednu spoločnosť bola 100 tisíc eur.

Ucelený pohľad na vývoj podielu štátnej pomoci poskytovanej spoločnostiam v prepočte na HDP v období 2001 až 2018 poskytuje tabuľka 24. Vývoj spomenutého ukazovateľa u nás kopíruje vývoj výnosov dane z príjmov právnických osôb. Do roku sme zaznamenali 2008 mierny, ale stabilný nárast tohto ukazovateľa. Rok 2009 bol zlomovým obdobím, od ktorého jeho hodnota klesala.

Tabuľka 24 Podiel štátnej pomoci na HDP v Slovenskej republike za roky 2001 - 2018

Rok	Podiel štátnej pomoci na HDP	Rok	Podiel štátnej pomoci na HDP
2001	0,46 %	2010	0,68 %
2002	0,44 %	2011	0,51 %
2003	0,48 %	2012	0,41 %
2004	0,49 %	2013	0,54 %
2005	0,50 %	2014	0,43 %
2006	0,48 %	2015	0,56 %
2007	0,47 %	2016	0,48 %
2008	0,51 %	2017	0,35 %
2009	0,69 %	2018	0,51 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov zo Správy o poskytnutej štátnej pomoci.

K miernemu zvýšeniu ukazovateľa došlo v roku 2018 aj vplyvom zvýšenia hodnoty dodatočného odpočtu nákladov na výskum a vývoj z 25 % na 100 % ako aj o ďalších 100 % z upraveného medziročného prírastku nákladov na výskum a vývoj. Hlavným

¹⁵⁹ V Českej republike to za rok 2015 bolo 1 400 spoločností.

cieľom aplikácie priemerného medziročného nárastu za obdobie 2 rokov je obmedzenie motivácie spoločností k daňovému plánovaniu s cieľom maximalizácie objemu daňového odpočtu. Dochádza tak k podpore spoločností k realizovaniu skutočných investícií na výskum a vývoj.

Uplatňovanie patent boxu predstavuje ďalší daňový nástroj, stimul zameraný na inovácie, ktorý umožňuje spoločnostiam neplatiť korporátnu daň z dôvodu využívania presne definovaných nehmotných aktív. Jeho zavedenie evidujeme od roku 2019. Hlavnou podmienkou je, aby aktíva (patent, softvér, úžitková vzor) boli výsledkom vlastnej vývojovej činnosti spoločnosti.¹⁶⁰

Cieľom štátnej pomoci by mala byť podpora tuzemských ako aj zahraničných investičných aktivít a ich realokácia do regiónov s vyššou mierou nezamestnanosti. Hlavnou myšlienkou by mal tiež byť rast HDP, rast agregátneho dopytu a zamestnanosti. Na základe už spomenutého dôchodkotvorného efektu daňových stimulov bola uskutočnená regresná analýza zameraná na určenie vzťahu objemu poskytnutej štátnej pomoci s výnosom dane z príjmov právnických osôb. Regresný model s nezávislou premennou (ročný objem štátnej pomoci) však vie vysvetliť len 26 % variability výnosu dane z príjmov právnických osôb. Zostávajúcich 74 % spôsobujú faktory do regresného modelu nezaraďené a náhodné vplyvy. Model však ako celok je štatisticky významný a potvrdil priamu závislosť medzi objemom štátnej pomoci a výnosom DzP PO. Na základe týchto skutočností možno konštatovať, že oblasť daňových stimulov a ich efektívneho poskytovania nie je možné zhodnotiť len na základe jedného vybraného parametra. Rovnako tiež časový úsek poskytovania štátnej pomoci je veľmi krátky. A neposkytuje tak relevantné údaje na predikciu vývoja v tejto oblasti.

Vyššie uvedené skutočnosti môžeme aplikovať do sumarizácie záverov v podmienkach našej ekonomiky, rovnako tiež môžeme identifikovať všeobecné výhody a nevýhody poskytovania daňových stimulov, a to zo strany ich príjemcov, tak aj zo strany ich poskytovateľov. Pre príjemcu poskytnutie daňového stimulu znamená najmä zníženie nákladov priamym alebo nepriamym spôsobom. Príjemca tak na trhu stimulov predstavuje stranu dopytu a preto má možnosť lokalizácie svojho kapitálu. Realizácia investičného zámeru prináša príjemcovi výhody aj nevýhody. Medzi hlavné výhody je možné zaradiť

¹⁶⁰ Vychádzajúc z daňovej legislatívy sú oslobodené príjmy, ktoré dosiahne daňovník z odplát za poskytnutie práva na použitie, alebo použitie patentu alebo softvéru ako aj časť príjmov z predajnej ceny výrobkov, pri výrobe ktorých bol použitý daný patent alebo vzor.

napríklad zníženie daňovej povinnosti, zníženie nákladov príjemcu, relatívne dlhé obdobie čerpania úľav ako aj možnosť využitia lacnejšej pracovnej sily. Medzi hlavné nevýhody je možné zaradiť najmä limitujúce legislatívne faktory týkajúce sa povinnosti odpočtu daňovej straty ako aj neexistujúcu možnosť prerušenia čerpania daňovej úľavy. Negatívom je aj skutočnosť, že príjemca musí počkať na vydanie potvrdenia o schválení investičnej pomoci a možnosti čerpať daňovú úľavu a až následne realizovať investíciu s nárokom na daňovú úľavu.

Trhový mechanizmus pôsobí aj na strane poskytovateľa daňových stimulov. Dopyt po úľavách vytvára daňovú konkurenciu, ktorá je následne produktom daňových úľav a ponúkané úľavy tak môžu mať plošný alebo selektívny charakter. Daňová úľava je pritom klasickým prípadom selektívnej úľavy. Je poskytovaná individuálne pre vybrané spoločnosti. Medzi hlavné pozitíva poskytovateľa daňovej úľavy môžeme zaradiť aj „na mieru šitú“ zámernú daňovú úľavu s cieľom prilákania konkrétneho investora, zníženia nákladov štátu na sociálnu politiku, podporu výroby s vyšším počtom novoprijatých zamestnancov, a v konečnom dôsledku potenciál hospodárskeho rastu krajiny ako celku. Poskytovanie daňových stimulov pri svojej realizácii však musí počítať s narušovaním konkurenčného prostredia medzi spoločnosťami, zmenou politiky prijímateľa po skončení obdobia daňových úľav, ale najmä so znížením objemom príjmov štátneho rozpočtu. Otázkou tak zostáva, čo je pre ekonomiku výhodnejšie? Celoplošne znížiť nominálnu sadzbu dane z príjmov pre všetky spoločnosti, alebo poskytnúť daňový stimul vybraným spoločnostiam. Je možné stotožniť sa s názorom, že spolu s politikou štátnej pomoci formou daňových stimulov je súčasne potrebné zintenzívniť nefinančnú podporu podnikateľského sektora. Pomoc zamerať na domáce spoločnosti a ich export s cieľom kvalitatívneho, ako aj kvantitatívneho ekonomického rastu krajiny ako celku.

V oblasti poskytovania štátnej pomoci v SR bol zlomovým obdobím rok 2000, kedy v praxi začala platiť úplne nová legislatíva, zameraná výlučne na štátnu pomoc v podobe investičných stimulov, ktorých poskytovanie bolo súčasťou daňového systému. Ich základným cieľom bolo naštartovať hospodársky rast slovenskej ekonomiky, ako aj príprava nového právneho a legislatívneho rámca vstupu SR do Európskej únie. Súbežne dochádzalo k postupnému znižovaniu daňového zaťaženia spoločností uznávaním investovaných prostriedkov, ako odpočítateľnej položky zo základu dane spoločností. Ďalšie opatrenia boli zamerané na stabilitu sadzieb korporátnej dane, daňovo zvýhodňovali finančné prostriedky spoločností na vytváranie zahraničných obchodných zastúpení a na

rozvoj vedecko-výskumných aktivít. Tieto skutočnosti mali podporiť domáce, ale najmä zahraničné spoločnosti, ktoré začali na našom území podnikat' a čerpať daňové prázdny, aby po uplynutí doby podpory neodhádzali mimo územia SR.

Vychádzajúc z praktickej aplikácie, že daňová úľava v podobe investičného stimulu generuje hospodársky rast v preklade znamená, že nižšie dane generujú hospodársky rast. Je preto možné položiť si otázku, či nie je vhodnejšie udeliť investičný stimul všetkých spoločnostiam v ekonomike? Takáto forma daňového nástroja a jej aplikácia by bola veľmi jednoduchá, mala by formu zníženia daňovej sadzby korporátnej dane, keďže daňové stimuly netvorí nové bohatstvo, ale v podstate prerozdeľujú už existujúce. Výsledkom analýzy poskytovania stimulov počas fungovania samostatnej Slovenskej republiky môžeme tiež identifikovať tak, že vplyv týchto stimulov v konečnom dôsledku prinieslo najmä narušenie konkurencieschopnosti spoločností v SR, realokáciu vysokokvalifikovaných zamestnancov spoločnosťami s úľavami, zmeny v štruktúrach investícií (investičné plány sa prispôsobujú legislatívnym požiadavkám, nie reálnym potrebám trhu) s dopadom na zmeny v štruktúre ekonomiky ako celku (v SR extrémna dominancia automobilového priemyslu). Uvedené skutočnosti sú podložené aj v dostupnej ekonomickej literatúre. Niektorí autori dokonca stimuly prirovnávajú k protekcionistickým opatreniam, ktorých účinok je najmä krátkodobý v neprospech budúceho vývoja. Vlády medzi hlavné pozitíva investičných stimulov prezentujú ich sociálny aspekt, najmä v podobe podpory regiónov s vyššou nezamestnanosťou. V rokoch 2002 až 2012 z celkového počtu poskytnutých 128 stimulov smerovalo do regiónov Košíc (15) Žiliny (8) a do Bratislavy (7). Faktom však ostáva, že rôzne formy stimulov majú svoje miesto takmer v každej európskej krajine, a tak sa stimuly javia ako nutnosť v rámci konkurencieschopností krajín.

Poskytovanie daňových úľav v praxi preukázalo, že efektívnejší systém fungovania daňových stimulov v porovnaní so SR je možné docieľiť formou neposkytovania úľavy vo výške 100 %, a pri každej úľave definovať presnú výšku podielu korporátnej dane, ktorú bude spoločnosť povinná platiť vždy. Výsledky európskych krajín preukázali, že úroveň podielu povinnej platby časti daňovej povinnosti sa pohybuje v rozpätí 10 % až 30 %.

Príklady z európskych krajín dokumentujú, že nahradenie stimulov nižšími sadzbami korporátnej dane a jednoduchším daňovým systémom vo väčšine prípadov vedie ku zvýšeniu objemu priamych zahraničných investícií. Súčasné nastavenie investičných stimulov je potrebné zmeniť nižšou sadzbou DzP PO respektíve aukciou stimulov. Každá

investícia by sa mala zaplatiť zo svojich budúcich výnosov bez vplyvu stimulov. Podporu zamestnanosti ako cieľ súčasnej politiky investičných stimulov zamerať na zníženie odvodových povinností pre nízkopríjmové skupiny zamestnancov. V prípade zachovania existencie stimulov, ich prijímateľov vyberať na základe aukcie bez vplyvu najmä politických faktorov.

V porovnaní s európskymi krajinami malý počet slovenských spoločností inovuje a kvalita výskumu je tak nízka a podfinancovaná. Nepriaznivý vývoj v tejto oblasti ovplyvňuje aj nízka úroveň spolupráce súkromného a verejného sektora. Podpora výskumu a vývoja v spoločnostiach v období posledných 5 rokov sa uskutočňuje najmä nepriamou formou, prostredníctvom daňového superodpočtu a patent boxu. Mnohé štúdie podporujú výsledky regresie v našej krajine v tom smere, že korporátna daň ovplyvňuje ekonomický rast krajiny, ako aj objem investícií. Súčasne táto daň ovplyvňuje alokáciu spoločností, ako aj objem zahraničných investícií. Daňový systém je tak hybnou pákou hospodárskeho rastu krajiny najmä prostredníctvom výšky nominálnych sadzieb dane, spôsobu určenia daňovej základne ako a dodržiavaním daňovej legislatívy.

Podpora výskumu a vývoja je dôležitou súčasťou inovačnej politiky každej ekonomiky, pričom však je nevyhnutné zvoliť vhodné nástroje. Príklady praxe európskych krajín preukázali, že je vhodným modelom je rozdelenie podpory výskumu a vývoj na dve skupiny. Prvou skupinou sú špecifické podmienky superodpočtu pre novovzniknuté a malé spoločnosti. Samostatnú skupinu tvorí daňový režim „šitý na mieru“ väčších spoločností. Súčasne uvedený typ daňového režimu môžu čerpať inovatívne a univerzitné spoločnosti, ktoré okrem úľavy na korporátnej dani, si môžu uplatniť oslobodenie od dane z príjmu, respektíve oslobodenia aj od ďalších daní.

4.5 Asignančný mechanizmus právnických osôb a jeho vplyv na rozpočtové príjmy v Slovenskej republike

Každá vyspelá ekonomika je charakteristická existenciou verejného a súkromného sektora. V období posledným rokov sa však fenoménom s vplyvnou ekonomickou silou stáva tretí, neziskový sektor. Hlavným cieľom tohto sektora je riešiť ekonomické problémy v oblastiach, ktorým nedokáže čeliť ani verejný ani súkromný sektor. Prioritami tretieho sektora sú tak najmä rozvoj sociálnych a zdravotníckych služieb, poskytovanie verejnoprospešných služieb ako aj podpora činnosti dobrovoľníctva. Historický vývoj tretieho sektora v ekonomike je však sprevádzaný mnohými problémami pričom platí, že

vo väčšine prípadov prvotné finančné prostriedky pochádzajú zo zahraničných zdrojov a následne je potrebné, aby tretí sektor hľadal nové tuzemské formy svojho financovania.

Základnou úlohou daňovej politiky je alokácia a redistribúcia finančných zdrojov na zabezpečenie fungovania ekonomiky. Okrem týchto cieľov však daňová politika plní aj sekundárne ciele. Jedným z nich je podpora neziskového sektora práve prostredníctvom daňového nástroja v podobe daňovej asignácie. Assignácia dane predstavuje spôsob nepriamej podpory štátu vybraných verejnoprospešných inštitúcií.

Základy daňovej asignácie v Európe siahajú do 90. rokov minulého storočia, keď Maďarsko zaviedlo v roku 1995 do praxe dovtedy nevídaný projekt. Tento rok bol v krajine charakteristický výrazným poklesom rozpočtových zdrojov a predstavitelia Ministerstva školstva sa snažili vyriešiť nepriaznivý vývoj financovania neziskového sektora. Riešením situácie bolo poukazovanie 1 % z dane z príjmu, avšak zvýšenie daňového zaťaženia nízkopríjmových skupín nebolo vhodné. Novou myšlienkou sa tak stala možnosť darovať - poukázať časť finančných prostriedkov fyzických osôb neziskovému sektoru bez dopadu na ich príjem. Do praxe tak bol uvedený systém s možnosťou darovať jedno percento dane z príjmu nie z vlastných zdrojov fyzickej osoby po zdanení, ale jedno percento z už zaplatenej dane. Tvorcovia myšlienky asignácie dane tak začali aplikovať financovanie neziskového sektora nezávislého od politickej vôle.

V Slovenskej republike financovanie tretieho sektora je rôznorodé. Najdôležitejšou formou je financovanie z verejných zdrojov, v podobe externých zdrojov zo strany štátu, pričom financovanie má formu priamej a nepriamej podpory. Medzi priame zdroje zaradujeme poskytovanie dotácií a grantov, prerozdeľovanie príjmov z lotérií a verejných zbierok a prostriedky z fondov EÚ. Medzi nepriame zdroje financovania neziskových organizácií patrí asignácia dane, oslobodenie od platenia daní a odpočet daru zo základu dane, kde ide o financovanie prostredníctvom daňovej politiky.

Možnosť odpočítavať dary od základu dane právnickej osoby patrilo medzi najstaršie formy financovania verejného sektora. Dary mali peňažnú aj nepeňažnú podobu. Jedinou podmienkou ich uplatnenia do nákladov spoločnosti bolo poskytnutie daru práve na verejno-prospešné účely.¹⁶¹ Daňová legislatíva presne definovala účel poskytnutia daru, no okruh prijímateľov bol nejasný. Uvedená forma financovania nepredstavovala významný zdroj príjmov neziskových organizácií a väčšia časť prostriedkov smerovala do škôl,

¹⁶¹ Hodnota daru pri fyzických osobách bola minimálne 500 Sk, maximálne do výšky zníženia základu dane o 10 %. Pri právnických osobách minimálna hodnota daru bola 2 000 Sk, pričom základ dane si mohla spoločnosť znížiť maximálne o 2 %.

zdravotníctva a sociálnych zariadení. Táto forma podpory neziskového sektora však nebola dostatočne motivujúcou pre poskytovateľov a poskytovanie darov prestalo tak byť vnímané ako nepriama forma podpory štátu. Na základe uvedených skutočností nová daňová legislatíva túto formu financovania neziskového sektora od roku 2004 zrušila. Sumarizáciu výšky darov poskytnutých právnickými osobami dokumentuje tabuľka 25.

Tabuľka 25 Dary poskytnuté právnickými osobami za roky 1993 - 2002 (eur)

Rok	Počet PO	Výška darov	Rok	Počet PO	Výška darov
1993	21 852	12 355 689	1998	4 554	12 442 317
1994	3 258	8 613 746	1999	4 287	9 555 301
1995	3 968	15 038 287	2000	4 765	19 169 322
1996	4 531	13 859 181	2001	5 379	24 645 112
1997	4 900	14 270 829	2002	4 925	45 539 770

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov DR SR.

Súčasne v období rokov 1997 až 2003 bolo možné aj poskytovanie daňových úľav organizáciám, nezriadeným na dosahovanie zisku. Úľavy na daniach poskytnuté za spomínané obdobie prezentuje tabuľka 26. Poskytovanie úľav neziskovým organizáciám bolo zrušené od roku 2007.

Tabuľka 26 Poskytnuté úľavy na daniach pre neziskové spoločnosti v Slovenskej republike za roky 1997 - 2003 (tis. eur)

Typ dane	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Daň zo ZČ	1 548	159 422	2 046	7 779	298 905	58 624	434
DzP PO	14 556	2 020	36 569	-	-	-	864
DPH	3 319	1 241	-	739	1 370	-	-
Cestná daň	2 035	84	-	-	-	-	-
Daň z prevodu a prechodu nehnuteľností	51	-	-	3 319	65	-	-

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov DR SR.

Daňová asignácia a jej mechanizmus predstavuje formu financovania, kde fyzické ako aj právnické osoby majú právo časť zaplatenej dane z príjmov poukázať vybraným neziskovým subjektom. Dochádza tak k realokácii časti verejných prostriedkov zo štátneho rozpočtu v prospech individuálnych ekonomických subjektov pôsobiach v neziskovom sektore. Štát sa na základe daňovej legislatívy dobrovoľne vzdáva časti svojich verejných príjmov a podieľa sa na financovaní tretieho sektora. Poukázanie podielu zaplatenej dane na osobitné účely je upravené v daňovej legislatíve,¹⁶² pričom asignácia dane v našej krajine prešla v období rokov 2000 až 2020 významnými zmenami.

Prvotné myšlienky zavedenia tohto mechanizmu možno evidovať už v období 1996 až 1999, keď sa začali formovať jej prvé legislatívne podoby. Základnými princípmi

¹⁶² § 50 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

asignácie bolo najmä zabezpečiť anonymitu poskytovateľa, presné vymedzenie skupiny prijímateľov transparentnosť pri využívaní získaných prostriedkov a stanovenie minimálnej hranice asignovanej dane. Významná úprava financovania neziskového sektora tak nastala v roku 2000, keď štát zaviedol systém jednotnej daňovej asignácie pre fyzické a od roku 2003 aj pre právnické osoby. Podstatou asignácie bolo právo daňovníka, rozhodnúť o poukázaní časti zaplatenej dane v prospech neziskovej organizácie.

V priebehu rokov, kedy asignačný mechanizmus mohli využívať aj právnické osoby, došlo k viacerým jeho úpravám. Od času keď bol mechanizmus asignácie umožnený aj právnickým osobám, začal sa zvyšovať počet neziskových organizácií, ktoré boli založené práve týmito spoločnosťami. V období pred zavedením tohto mechanizmu pôsobilo 23 firemných nadácií. Od roku 2002 do 2007 vzniklo 58 nových neziskoviek, pričom v roku 2012 ich bolo 101. Pri kalkulácii proporcionálneho rastu v roku 2019 by ich počet mal prekročiť hranicu 150 neziskových firemných organizácií. Tento vývoj je častou témou diskusií, a preto práve proces asignácie právnických osôb viackrát čelil zrušeniu.¹⁶³

Do konca roka 2010 mohla každá právnická osoba poukázať 2 % za svojej zaplatenej dane z príjmov vybranej verejnoprospešnej inštitúcií. Došlo tiež k zmenám v podobe rozšírenia účelu použitia podielu zaplatenej dane. V nasledujúcom roku 2011 nastali dve hlavné zmeny v mechanizme poukazovania podielu zo zaplatenej dane. Prvou z nich bolo zavedenie postupného znižovania výšky percenta, ktoré môžu PO poukázať v prospech prijímateľa podielu zaplatenej dane. Druhou zmenou bolo zavedenie postupného zvyšovania darovania finančných prostriedkov PO, keď v prípade neposkytnutia daru štát nepoukáže prijímateľovi podielu dodatočné 0,5 %.

V praxi to znamenalo, že ak spoločnosť chcela poukázať 2 % podielu zaplatenej dane vybranej inštitúcii, musela darovať finančné prostriedky vo výške 0,5 % z vypočítanej dane na verejnoprospešný účel už počas zdaňovacieho obdobia. Ak tak neurobila, nemohla si uplatniť asignáciu vo výške 2 %, ale len vo výške 1,5 %. Vývoj využitia daňovej asignácie je zhrnutý v tabuľke 27.

¹⁶³ Aj z dôvodu transparentnejšieho fungovania firemných nadácií vznikla v SR v roku 2013 Asociácia firemných nadácií, ktorej členmi sú najvýznamnejšie nadácie v SR. Cieľom asociácie je zabezpečovať maximálnu transparentnosť, účelnosť, hospodárnosť a dôveryhodnosť využívania prostriedkov z asignačného mechanizmu.

Tabuľka 27 Postup asignácie dane právnickými osobami v Slovenskej republike za roky 2010 - 2020

Obdobie	Minimálny výška darovaných finančných prostriedkov	Výška asignovanej dane, v prípade splnenia podmienky darovania	Výška asignovanej dane, v prípade nesplnenia podmienky darovania
2010 – 2012	0,5 %	2,0 %	1,5 %
2013 – 2015	1,0 %	2,0 %	1,0 %
2016 – 2020	1,0 %	2,0 %	1,0 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa zákona o dani z príjmov.

Spoločnosť môže poukázať maximálne 2 % uhradenej dane prostredníctvom podaného daňového priznania. Minimálna výška asignovanej dane je stanovená na 8 eur pre jedného prijímateľa, pričom spoločnosť môže uviesť viacerých prijímateľov. Výška asignovanej dane spoločnosti je však naviazaná na povinnosť darovať najmenej 0,5 % zaplatenej dane už v priebehu zdaňovacieho obdobia. Nesplnením tejto podmienky je spoločnosť oprávnená asignovať len nižšie percento dane zaplatenej dane.

Od januára 2015 došlo k zmene podmienok asignácie dane právnickými osobami, ktoré sú zhrnuté v tabuľke 27. Prijímatelia podielu asignovanej dane sú každoročne zverejňovaní Notárskou komorou SR v lehote do 15. januára. Medzi hlavných prijímateľov patria nadácie, občianske združenia, účelové zariadenia, neinvestičné fondy, cirkvi, subjekty výskumu a vývoja a Slovenský červený kríž. Oblasť použitia prostriedkov z asignovanej dane podliehajú prísnemu legislatívnemu vymedzeniu. Ide najmä o oblasti ochrany zdravia, zachovanie kultúrnych hodnôt, poskytovania sociálnej podpory, podpory vzdelávania, ochrany životného prostredia a podpory vedy a výskumu.

Tabuľka 28 Vývoj asignácie dane v Slovenskej republike za roky 2004 - 2018 (mil. eur)

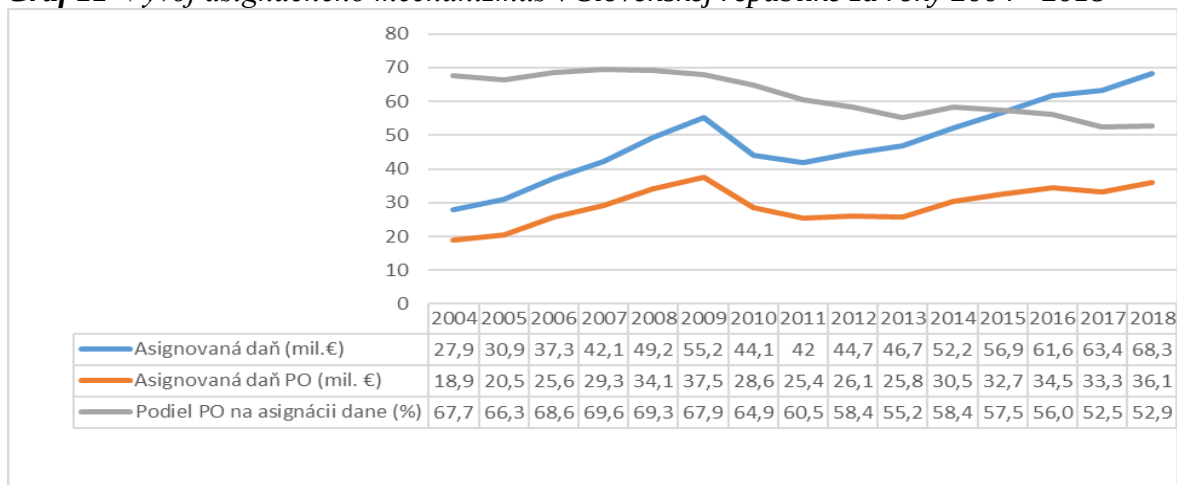
Rok	Výška asignovanej dane PO	Počet asignujúcich PO	Rok	Výška asignovanej dane PO	Počet asignujúcich PO
2004	18,9	12 905	2012	26,1	29 404
2005	20,5	16 684	2013	25,8	31 380
2006	25,6	20 867	2014	30,5	30 682
2007	29,3	28 594	2015	32,7	51 377
2008	34,1	41 757	2016	34,5	54 042
2009	37,5	32 084	2017	33,3	58 449
2010	28,6	25 574	2018	36,1	66 003
2011	25,4	27 019			

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Daňového a Finančného riaditeľstva SR.

Výnosy z asignačného mechanizmu právnickými osobami preukázali, že vývoj takmer identicky kopíruje vývoj výnosov korporátnej dane, ako aj vývoj HDP. Dopady

hospodárskej a finančnej krízy sa odrazili aj na vývoj asignácie keď výška asignovanej dane PO v roku 2009 bola 37,5 mil. eur a v roku 2010 len 28,7 mil. eur. Spomalenie ekonomického rastu tak významne zasiahlo aj proces asignácie. Až roku 2014 je evidentný rast objemu finančných prostriedkov, ktoré asignovali právnické osoby.

Graf 11 Vývoj asignačného mechanizmu v Slovenskej republike za roky 2004 - 2018

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Finančného riaditeľstva SR.

Na základe prognóz Inštitútu finančnej politiky za zdaňovacie obdobie 2019 by výška asignovanej dane právnickými osobami mala dosiahnuť 32 mil. eur, a za obdobie 2020 by to mohlo byť až 33 mil. eur. Komplexný pohľad na asignačný mechanizmus poskytuje graf 11. Sumarizuje vývoj celkovej výšky asignačnej dane, výšky asignovanej dane právnickými osobami, ako aj výšky podielu asignovanej dane právnickými osobami na celkovom objeme asignovanej dane.

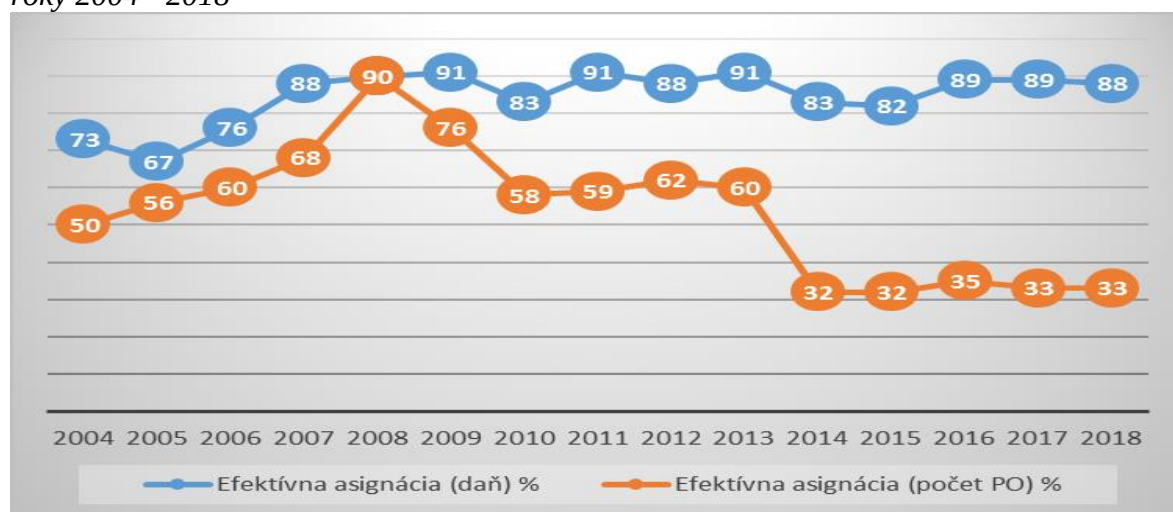
Na základe údajov FR SR je možné tiež kvantifikovať objem asignovanej dane, ako aj efektívnosť počtu subjektov, ktoré proces asignácie využili. Efektívnosť asignácie vzhľadom na počet asignovaných subjektov predstavuje pomer subjektov, ktorí sa do mechanizmu zapojili k celkovému počtu subjektov, ktorí sa mohli zapojiť. Rovnako tak efektívna asignácia výšky dane, predstavuje pomer objemu dane z asignácie k celkovej daňovej povinnosti spoločností, ktoré mohli daň z príjmu asignovať.

Relatívne stabilný vývoj sme zaznamenali z hľadiska efektívnosti vývoja objemu asignovanej dane. Z aspektu vývoj efektívnej asignácie vzhľadom na počet zapojených spoločností môžeme konštatovať, že efektívnosť z hľadiska počtu spoločností od roku 2008 permanentne klesá. Práve rok 2008 predstavoval obdobie za, ktoré mechanizmus asignácie využili spoločnosti najvýraznejšie a výška tohto ukazovateľa dosiahla 90 %. Po dvoch rokoch došlo k naštartovaniu slovenskej ekonomiky a efektívna asignácia sa

z pohľadu počtu PO dostala na predkrízovú úroveň, a v ďalších štyroch rokoch sa jej výška vyvíjala na stabilnej úrovni okolo 60 %.

Práve vplyvom novelizácie daňovej legislatívy v roku 2014 sa ukazovateľ efektívnej asignácie z aspektu počtu PO dostal takmer na polovicu svojej výšky z predchádzajúceho roku. Práve od tohto obdobia bola do praxe zavedená podmienka darovania časti finančných prostriedkov už počas zdaňovacieho obdobia. Hodnota tohto ukazovateľa bola ovplyvnená najmä skutočnosťou, že do procesu asignácie sa už nezapájali spoločnosti s nižším základom dane, pričom však vývoj počtu PO výrazne neovplyvnil objem efektívnej asignácie. Sumárny pohľad na vývoj spomenutých dvoch ukazovateľov zobrazuje graf 12.

Graf 12 Efektívna asignácia korporátnej dane (z hľadiska počtu a objemu prostriedkov) za roky 2004 - 2018

Zdroj: Vlastné spracovanie na základoch údajov Finančného riaditeľstva SR.

Na základe údajov Ministerstva financií SR tiež vyplýva, že v súčasnosti platí, že väčšia časť právnických osôb, ktoré mohli asigovať, časť svojej zaplatenej dane neasigovalo. V poslednom sledovanom roku až 55 % spoločností, aj napriek skutočnosti, že mohli asigovať proces asignácie nevyužilo. Až 18 % spoločností v roku 2018 asigovať časť dane nemohlo, najmä z dôvodu nízkej vykázananej daňovej povinnosti, 24 % spoločností asigovala len 1 % dane z príjmu, nakoľko za zdaňovacie obdobie neposkytli žiadny respektíve nedostatočne vysokú výšku daru.

Hodnoty tiež dokazujú, že len 3 % spoločností poskytlo v priebehu zdaňovacieho obdobia dar a po jeho skončení mali právo asigovať 2 %. Počet spoločností, ktoré mohli asigovať 2 % práve vyššie spomenutými legislatívnymi úpravami už takúto výšku asigovať dane nemohla z dôvodu neposkytnutia daru. Naopak práve od tohto obdobia výrazne vzrástol počet spoločností, ktoré mohli asigovať 1,5 % bez povinnosti poskytnúť dar v priebehu

zdaňovacieho obdobia. Pohľad na počty spoločností, v závislosti od možnosti využitia asignačného mechanizmu poskytuje nasledujúca tabuľka 29.

Tabuľka 29 Počet spoločností zapojených do mechanizmu asignácie dane za roky 2004 - 2018 (%)

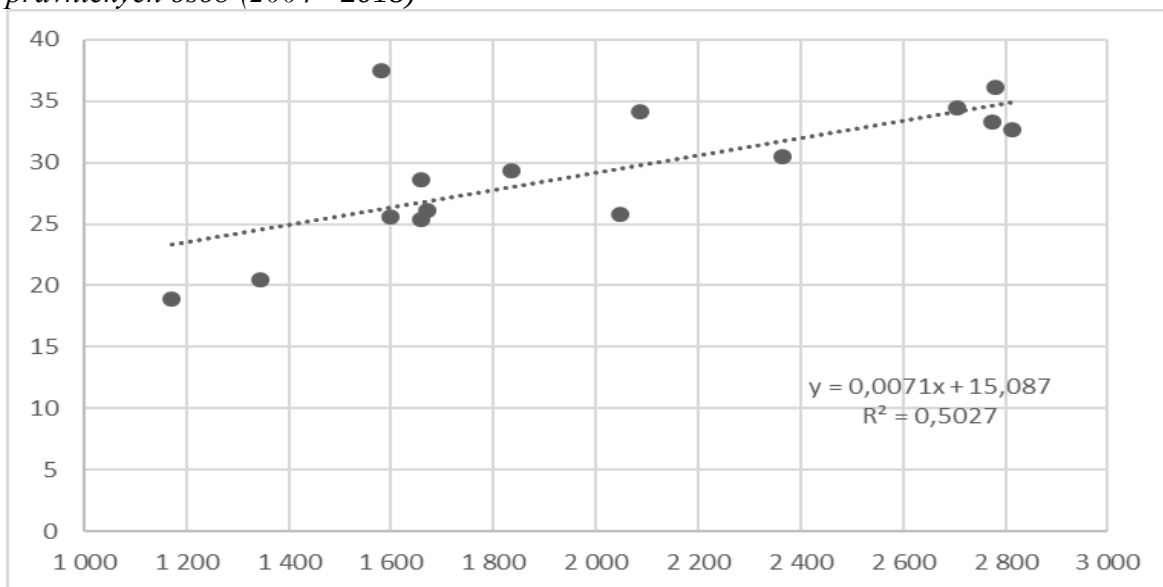
ROK	Podiel PO, ktoré nemohli asignovať	Podiel PO, ktoré mohli asignovať, ale neasignovali	Podiel PO, ktoré asignovali 2 %	Podiel PO, ktoré asignovali 1,5 %	Podiel PO, ktoré asignovali 1 %
2004	73	14	13	0	0
2005	72	12	13	0	0
2006	70	12	18	0	0
2007	69	10	21	0	0
2008	69	3	28	0	0
2009	74	6	20	0	0
2010	75	11	2	12	0
2011	75	10	1	14	0
2012	76	9	1	14	0
2013	76	10	1	13	0
2014	20	54	2	24	0
2015	18	56	2	0	24
2016	19	53	2	0	26
2017	19	54	3	0	24
2018	18	55	3	0	24

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MF SR.

Výsledky analýzy asignačného mechanizmu preukázali, že s rastom objemu výnosov korporátnej dane, rastie aj objem asignovanej dane právnickými osobami. Je možné tak konštatovať, že výnos korporátnej dane má bezprostredný vplyv na vývoj objemu asignovanej dane z príjmov. Avšak okrem tohto faktora existuje niekoľko ďalších faktorov, ktoré majú významný vplyv na asignačný mechanizmus. Uskutočnenie regresnej analýzy bolo namierené na identifikovanie týchto faktorov, ako aj poukázanie na ich kvantitatívnu opodstatnenosť, ktorá preukázala do akej miery ovplyvňujú objem asignovanej korporátnej dane.¹⁶⁴ Výsledky modelu preukázali, že 50,27 % zmien v objeme asignovanej dane právnickými osobami, je ovplyvňovaných práve zmenami výnosu korporátnej dane a z regresnej rovnice vyplýva priama závislosť. Ak sa zvýši výnos korporátnej dane dôjde k rastu objemu asignovanej dane spoločnosťami. Regresný model je zobrazený na obrázku 10.

¹⁶⁴ Na skonštruovanie regresných modelov bol využitý ekonometrický program GRETL a Excel. Vstupné údaje potrebné na konštrukciu regresii boli získané z viacerých zdrojov, najmä zo štatistických databáz MF SR a FR SR.

Obrázok 10 Regresný model závislosti výšky asignovanej korporátnej dane a výnosu DzP právnických osôb (2004 - 2018)

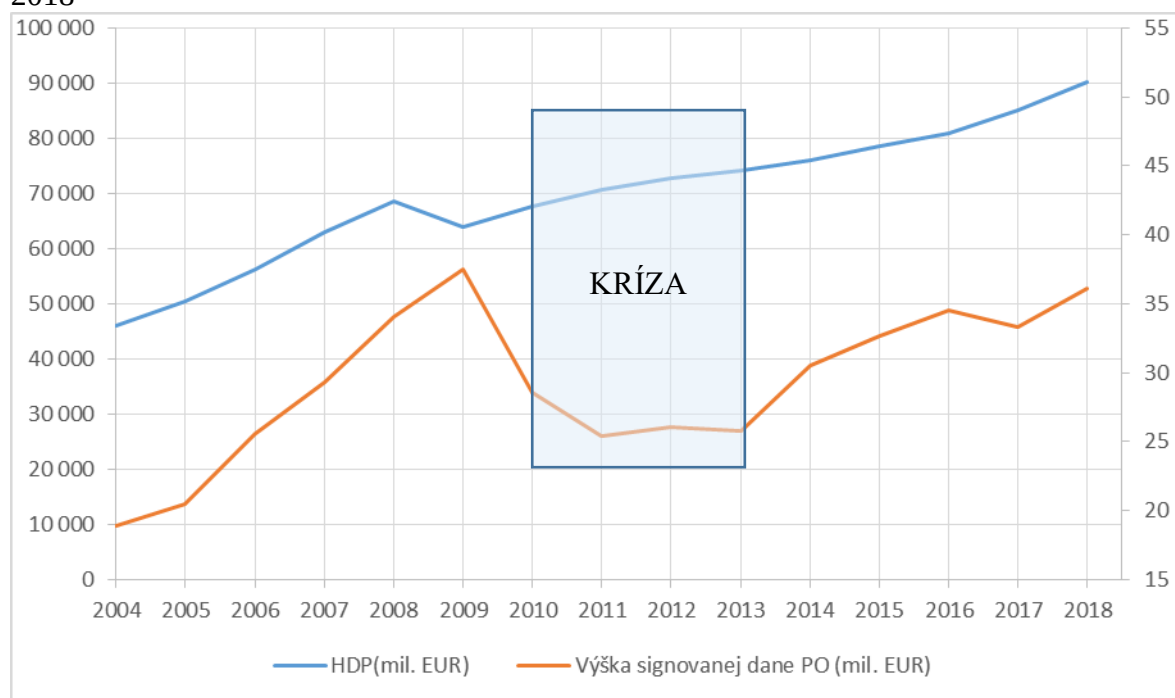

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov FR SR.

Regresnej analýze bola tiež podrobená závislosť výšky asignovanej dane od veľkosti HDP. Závery modelu však neboli relevantné, nakoľko nie je jednoznačne možné potvrdiť lineárnu závislosť týchto dvoch veličín za celé skúmané obdobie. Od roku 2004 do roku 2008 bola charakteristická priamou závislosťou skúmaných veličín, kde s rastom HDP rastie aj objem asignovanej dane právnickými osobami. V roku 2009 však evidujeme najmä vplyvom krízy prudký pokles HDP, avšak objem asignovanej dane PO stále rastie. Výrazný prepád objemu asignovanej dane bol zaznamenaný až v roku 2009, pričom bol sprevádzaný miernym rastom HDP. Obdobie 2010 až 2013 je preto charakteristické presne opačným vývojom ako obdobie 2004 až 2008. Mierny rast HDP je sprevádzaný miernym poklesom objemu asignovanej dane.

Vplyv celosvetovej krízy spomalili hospodárenie spoločností, došlo k poklesu daňovej povinnosti, a tiež k poklesu objemu asignovanej dane, ako načrtáva graf 13. S rastom výkonnosti ekonomiky a rastom objemu výnosov dane z príjmov právnických osôb, rastie aj objem asignovanej dane právnickými osobami. Je možné konštatovať, že výnos korporátnej dane má bezprostredný vplyv na vývoj objemu asignovanej dane z príjmov, avšak okrem tohto faktora existuje niekoľko ďalších faktorov, ktoré majú významný vplyv na asignačný mechanizmus v našej krajine.

Graf 13: Vývoj objemu asignovanej dane a HDP v Slovenskej republike za roky 2004 - 2018

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov FR SR. Úsek ohraničený obdĺžnikom predstavuje obdobie krízy.

Asignácia motivovala väčšie spoločnosti k vytvoreniu vlastnej neziskovej organizácie. Spoločnosť tak venuje časť dane z príjmov práve svojej neziskovej organizácii. Účel použitia prostriedkov je striktne vymedzený na verejno–prospešné účely a zakotvený priamo v daňovej legislatíve. Súčasná podoba asignačného mechanizmu tiež podporuje darovstvo spoločností, nakoľko výška zaplatenej dane je naviazaná na darovanie finančných prostriedkov spoločnosti už počas zdaňovacieho obdobia.

DISKUSIA

Komplexný pohľad na daňové systémy európskych krajín je dôkazom rozmanitosti ich daňových systémov. Európske krajiny, najmä vplyvom celosvetovej krízy, uskutočnili reformy v daňovej politike, s cieľom riešiť rozpočtové deficity verejných rozpočtov. Je však potrebné, aby každá zmena daňového systému bola uskutočňovaná veľmi citlivo. Dlhodobý stabilný a efektívny daňový systém sa musí zamerať na jednoduchosť a zrozumiteľnosť daňovej legislatívy, nízke nominálne daňové sadzby a v súčasnosti predovšetkým na zlepšenie elektronickej komunikácie so správcom daní. Predstavitelia viacerých ekonomických škôl formulovali a definovali rôzne postupy a princípy v oblasti korporátneho zdanenia. Väčšina z nich nahliada na dane ako významný nástroj hospodárskej politiky pri získavaní finančných prostriedkov do rozpočtu, avšak dane tiež stotožňujú aj s dosahovaním iných ako fiškálnych cieľov štátu. Skúmanie spôsobov a riešení deficitov verejných financií vybraných krajín EÚ potvrdilo, že jednotlivé krajiny nedostatok rozpočtových prostriedkov sanujú rozdielnymi spôsobmi. Všeobecným trendom členských krajín bolo znižovanie sadzieb dane z príjmu pre spoločnosti.

Z uskutočnenej analýzy daňovej politiky v oblasti korporátneho zdanenia vyplynulo, že daňová konkurencia medzi európskymi krajinami stále existuje. Platí, že nové členské krajiny sú charakteristické nižšou úrovňou korporátneho zdanenia. Z pohľadu konkurencieschopnosti je možné uvedenú skutočnosť považovať za konkurenčnú výhodu. Z aspektu výšky daňových sadzieb tak nižšie daňové zaťaženie korporátnych príjmov ovplyvňuje inovatívne ako aj podnikateľské prostredie, čo v konečnom dôsledku vedie k dodatočnému rastu výnosu korporátnej dane. Konkurencieschopnosť daňového systému však závisí od viacerých faktorov. Ide najmä o dlhodobú stabilitu daňovej legislatívy a daňových režimov, presné vymedzenie položiek ovplyvňujúcich výsledok hospodárenia a základu dane spoločnosti, odpisovej politiky, či efektívnej sadzby dane. Ako naznačujú empirické výsledky, daňová konkurencia z aspektu korporátneho zdanenia nie je zámerná, ale je dôsledkom zatiaľ neúspešnej harmonizácie vplyvom výrazných rozdielov na úrovni národných daňových systémov. Obdobie posledných troch rokov je v európskom priestore charakteristické prijímaním opatrení na zlepšenie ich daňových systémov. Vo väčšine krajín uskutočnené reformné kroky viedli k zlepšeniu daňového systému avšak problematika daňových únikov aj naďalej predstavuje pre Európu veľkú výzvu.

Reformy v oblasti zdanenia spoločností v krajine by mali byť uskutočňované najmä v súlade s posúdením ich vplyvu na zdanenie fyzických osôb. Nakoľko zníženie

nominálnej sadzby dane pre fyzické osoby musí byť kompenzované zvýšením sadzby dane z príjmov právnických osôb avšak pri zachovaní neutrálneho vplyvu na rozpočtové príjmy. Úzke prepojenie zdanenia fyzických a právnických osôb dokumentuje aj vývoj v Slovenskej republike. Potvrdili sa závery analýzy nemeckých ekonómov Fuesta a Weichenriedera, že ekonomiky s jednotnou daňou pre fyzické a právnické osoby majú približne dvakrát rýchlejší rast HDP ako ostatné krajiny. Uvedené tvrdenie je možné dokumentovať na tempe rastu HDP SR a ČR. V roku 2008 najmä vplyvom realizácie tretej daňovej reformy a zjednotenia sadzieb dane z príjmov fyzických a právnických osôb tempo rastu HDP v SR v roku 2008 bolo 5,6 % v ČR 2,7 % (v roku 2007 SR 10,8 % v ČR 5,6 %, v roku 2006 SR 8,5 % ČR 6,9 %). Od roku 2008 v ČR bolo zrušené progresívne zdanenie príjmov fyzických osôb a všetky príjmy fyzickej osoby podliehali 15 % sadzbe dane z príjmov, pričom právnické osoby boli zdaňované od roku 2008 sadzbou dane vo výške 21 % a od roku 2009 sadzbou vo výške 19 % základu dane.

Možno sa stotožniť s názorom K. A. Clausing, že pri riešení otázok reformy korporátneho zdaňovania je potrebné zosúladiť viaceré aspekty tejto dane, ako aj jej vplyvu na zvýšenie efektívnosti výberu. Potvrďuje aj jeho vyjadrenia, že zlepšenie výberu korporátnej dane je možné podporiť nielen prostredníctvom úpravy nominálnej sadzby dane, ale aj ďalšími dodatočnými úpravami resp. daňovými režimami. Najmä úpravou v oblasti odpisovej politiky, umorovania daňovej straty a uplatňovania vybraných nákladov. Súčasne pri zmene korporátnej dane v dnešnej dobe je nevyhnutné tiež reflektovať na problematiku medzinárodného zdaňovania nadnárodných spoločností.

Sadzba korporátnej dane je len jeden z faktorov ovplyvňujúci výšku zdanenia spoločností, napriek tomu je však jej výška často preceňovaná. Na druhej strane nedocenený je psychologický aspekt samotnej výšky sadzby. Fungujúcim príkladom je nedávno uskutočnená daňová reforma v USA, kde došlo k zníženiu sadzby korporátnej dane z 35 % na 21 %, ale významný nárast výnosov nebol zaznamenaný. Výška zdanenia spoločností tak závisí aj od mnohých ďalších parametrov ako sú úpravy základu dane, odpisová politika, limity a selekcia daňových nákladov a rozsah oslobodených príjmov. Vhodným narábaním s týmito parametrami v neprospech spoločnosti, môže dochádzať k skrytému zdaňovaniu, čo sa v posledných rokoch prejavuje aj v Slovenskej republike.

Vzťah korporátnej dane a podmienok podnikania v ekonomike je zrejmý. Existencia tejto dane významne reguluje náklady spoločností, čo v konečnom dôsledku ovplyvňuje rozhodovanie daňových subjektov. Môžeme konštatovať, že zvýšenie korporátnej dane má

podobný vplyv ako keby došlo k zvýšeniu nákladov spoločností, keďže táto daň v princípe znamená pre spoločnosti ďalší náklad a cieľom spoločností je tento náklad minimalizovať. Výška dane z príjmov právnických osôb ovplyvňuje rozhodovanie podnikateľských subjektov v krátkodobom, ale najmä v dlhodobom časovom horizonte. Subjekt na základe týchto informácií hľadá najvhodnejšiu formu podnikania, najmä v závislosti od rôznych foriem uplatnenia daňových nákladov. Daňový subjekt po výbere formy podnikania následne rieši výber najvhodnejšej alternatívy v rámci odpisovej politiky, politiky umorovania daňovej straty respektíve politiky uplatnenia dostupných daňových stimulov.

Štúdie Svetovej banky¹⁶⁵ podporujú súčasné smerovania daňovej politiky najmä k malým a stredným spoločnostiam s nižším obratom. Podľa Svetovej banky význam zdanenia je vysoký a pri zachovaní cieľov dlhodobu udržateľného rozvoja práve zdaňovanie ovplyvňuje vybrané ukazovatele zamerané na podporu malých a stredných spoločností. Súvislosť medzi daňami a cieľmi trvalo udržateľného rozvoja sledujú štyri široké smery: dane generujú finančné prostriedky, ktoré financujú vládne činnosti na podporu strategických cieľov v ekonomike, zdaňovanie ovplyvňuje spravodlivosť a ekonomiku rastu, dane ovplyvňujú správanie ľudí a životné prostredie a dane by mali podporovať spravodlivé zdaňovanie, tak aby dôvera daňových subjektov k vláde posilňovala ich kooperáciu. Uskutočnená analýza daňových systémov (najmä SR a ČR) tiež preukázala, že generovanie rastúcich výnosov korporátnej dane podporujú štruktúra dane aj jej správa, povzbudenie daňových subjektov ako aj vzájomný vzťah medzi daňami a úlohami vlády.

V oblasti daňovej politiky sa v súčasnosti európske aktivity zameriavajú na identifikáciu rozdielov v efektívnosti zdanenia spoločností v jednotlivých krajinách. Objektom skúmania je najmä odstraňovanie prekážok, ktoré existujú pri cezhraničných aktivitách a možnosti ich odstránenia respektíve regulácie. Daňové zaťaženie európskych spoločností postupne klesá. Súčasne dochádza k znižovaniu štátnych príspevkov (stimulov), ako aj k eliminácii odpočtov poskytovaných práve právnickým osobám. Daňové stimuly sú súčasťou daňovej konkurencie medzi európskymi krajinami a sú nástrojom národnej daňovej politiky s cieľom motivovať daňové subjekty. Ich zavedenie tak ovplyvňuje príjmovú stránku štátneho rozpočtu a súčasne naruša trhovú konkurenciu. Výsledky viacerých európskych štúdií však preukázali, že aplikácia nižších daňových sadzieb dane z príjmov pre všetky spoločnosti je vhodnejšia, ako podpora investičných stimulov pre

¹⁶⁵ Štúdia Svetovej banky a PWC. Paying Taxes 2020: Technology significantly simplifies the payment of taxes around the world. Dostupné na: <https://www.pwc.com/sk/en/current-press-releases/paying-taxes-2020.html>.

vybrané daňové subjekty. Rovnako tento efekt vyvoláva vyšší prílev zahraničných investícií do krajiny. Základným negatívom daňových stimulov je ich diskriminačné zaobchádzanie s tuzemskými spoločnosťami a preferencia väčších zahraničných strategických investorov. Uvedené platí aj napriek skutočnosti, že väčšinu pracovných miest v krajine vytvárajú práve malé a stredné spoločnosti. Je preto nevyhnutné poskytovať daňové stimuly aj domácim spoločnostiam. Poskytovanie daňových úľav znižuje motiváciu príjemcu, nakoľko pri očakávanej miere výnosov môže tak príjemca kalkulovať s vyššími mzdovými nákladmi. Získava tak konkurenčnú výhodu v porovnaní so spoločnosťami, ktoré daňový stimul nedostali a dochádza tak k narúšaniu konkurenčného prostredia. Rovnako tiež vplyv daňových stimulov na štátny rozpočet v danom roku nie je také ľahké posúdiť, nakoľko sa čerpajú spravidla viac rokov.

V súčasnosti sa najväčšia pozornosť venuje problematike platenia dane nadnárodnými spoločnosťami a vyhýbania sa ich daňovej povinnosti. Táto téma aj v SR rezonuje najmä od obdobia globálnej finančnej krízy. Záujem o plánovanie dane z príjmov spoločností sa tak v posledných rokoch zvýšil. Kombinácia ekonomických, technologických ako aj politických faktorov podporila povedomie verejnosti o činnostiach práve v oblasti dane z príjmov spoločností.

Medzi nové výzvy v oblasti zdaňovania korporátnych príjmov patrí aj identifikácia faktorov a typov nerovnováh, ktoré vznikajú vplyvom tejto dane na domácej a na medzinárodnej úrovni. Ekonómovia sa tiež nestotožňujú ani na typoch makroekonomických ukazovateľoch, ktoré korporátnu daň najvýraznejšie ovplyvňujú. Z aspektu zníženia nominálnej sadzby dane z príjmov právnických osôb sa väčšina ekonómov stotožňuje s konštatovaním, že zníženie sadzby korporátnej dane, zníži objem uplatnených daňových strát, zníži objem daňových únikov a zvýši spravodlivosť zdanenia. V praxi tak vznikajú výrazné rozdiely medzi reálnou daňovou politikou korporátneho zdaňovania a teoretickými koncepciami zdanenia spoločností.

V období samostatnej Slovenskej republiky efektívnosť výberu korporátnej dane predstavuje oblasť, ktorá rezonuje z viacerých uhlov pohľadu. Dôsledkom neustále uskutočňovaných zmien v daňovej a nedaňovej legislatíve v období 1993 až 2003 došlo k výraznému skomplikovaniu uplatňovania daňového práva, a to nielen pre spoločnosti. Existencia daňových výnimiek a špecifických podmienok pre vybrané spoločnosti spôsobili nejednoznačnosť výkladu zákonov. V mnohých obdobiach boli daňové zákony voči spoločnostiam príliš podozrievavé a vopred ich paušálne „trestali“, čo bolo väčšinou

spoločností vnímané ako nespravodlivé. Táto situácia viedla k tomu, že vo všeobecnosti rástla tolerancia k obchádzaniu a porušovaniu zákonov. Veľmi diskutabilné sa javilo uplatňovanie rôznych sadzieb korporátnej dane, podľa typu zdaňovaného príjmu ako aj rozdielne daňové zaobchádzanie s rôznymi typmi spoločností. Právnické osoby boli viac motivované k presunom svojich príjmov. Prvé roky existencie daňovej politiky v SR tak boli poznačené výrazným preferenčným zaobchádzaním s vybranými spoločnosťami, rástol počet stratových spoločností, ako aj výška vykazovanej daňovej straty. Toto obdobie bolo tiež charakteristické štrukturálnymi zmenami a snahou o získania rovnováhy v podmienkach novej daňovej sústavy.

Až uskutočnenie tretej daňovej reformy v roku 2004 znamenalo prelomové obdobie, cielené na podporu podnikateľského sektora. Viacero pozitívnych, nielen daňových zmien, spôsobilo, že spoločnosti vo zvýšenej miere začali priznávať zisky a súčasne motivácia „optimalizácie dane z príjmov právnických osôb“ výrazne klesla. Ekonomický rast slovenskej ekonomiky v období rokov 2004 až 2008 bol jeden z najvyšších v krajinách EÚ, pričom bol výsledkom najmä pozitívne naštartovanej reformy verejných financií ako celku a paradoxne bol tiež sprevádzaný najvyšším rastom rozpočtových daňových príjmov. Práve daňová politika zohrala v tomto vývoji dôležitú úlohu, a tiež pomohla v plnení kritérií na zavedenie eura. Podiel priamych daní na HDP v daňovom mixe počas spomínaného obdobia rástol, pričom rast bol spôsobený predovšetkým zvyšovaním výnosov z korporátnej dane, a to aj napriek zníženiu nominálnej sadzby z 25 % na 19 %. Daňový systém Slovenskej republiky sa stala v porovnaní s členskými krajinami Únie pomerne jednoduchá, pričom medzi hlavné faktory rastu výnosov dane z príjmov spoločností patrili zjednodušenie odpočtu daňovej straty, zmeny v odpisovej politike ako aj politika rušenia daňových stimulov.

Najmä z dôvodu zabezpečenia konsolidácie verejných financií slovenskej ekonomike v pokrízovom období rokov 2010 až 2012 a povinnosti znižovať deficit verejných financií, nielen daňová legislatíva zameraná na zdaňovanie spoločností prešla viacerými účelovými zmenami. Zavedenie daňovej licencie, retrospektívne podmienky umorovania daňovej straty ako aj rast nominálnej sadzby korporátnej dane v roku 2012 sa veľmi negatívne prejavilo na ziskovosti spoločností podnikajúcich na Slovensku. Spomínané zvýšenie daňovej sadzby v čase, kedy viaceré európske krajiny sanovali dopady celosvetovej krízy práve znižovaním sadzieb dane z príjmov spoločností, bolo špecifikom slovenskej daňovej politiky.

Reakciou na dopady hospodárskej a finančnej krízy v Slovenskej republike bolo postupné zavádzanie nových pravidiel s vplyvom na spoločnosti a podnikateľské prostredie, ako aj zmeny v už existujúcich daňových a nedaňových pravidlách. Zvýšila sa nominálna daňová sadzba dane z príjmov právnických osôb a súčasne sa výrazne upravili pravidlá odpisovej politiky. Významný vplyv na výnos korporátnej dane malo aj zavedenie daňového inštitútu v podobe daňovej licencie. Existencia tohto nástroja v roku 2014 priniesla zmeny z pohľadu počtu podnikajúcich spoločností. Evidujeme takmer 50 % pokles v počet novovzniknutých spoločností v Slovenskej republike, išlo historicky o jediný kalendárny rok, keď hodnota tohto ukazovateľa klesla. Je tiež potrebné konštatovať, že nielen zmeny zakotvené v daňovej legislatíve, prispievajú k zmenám v objeme výnosov korporátnej dane. V období 2013 až 2015 bola zaznamenaná zvýšená efektívnosť výberu korporátnej dane. Prispeli k tomu najmä povinnosť elektronickej komunikácie pre všetky právnické osoby vo vzťahu k správcovi dane, ako aj legislatívne opatrenia v oblasti dane z pridanej hodnoty. Opatrenia správcu dane zamerané na zníženie daňových únikov na dani z pridanej hodnoty tak majú pozitívny vplyv na zvyšovanie výnosov a daňovej povinnosti spoločností.

Charakter a budúcnosť daňovej politiky by mal byť zameraný na stabilný výber daňových príjmov vyplývajúci z jednoduchého a neutrálneho daňového systému so stanovením maximálneho počtu novelizácií v priebehu zdaňovacieho obdobia. Je nevyhnutné uskutočniť audit aktuálnych daňových výnimiek, oslobodení a úľav pre vybrané typy príjmov a vybrané skupiny daňovníkov. Kľúčové výzvy pre budúcnosť daňovej politiky v Slovenskej republike znamenajú doplnenie existujúcich teoretických modelov o viac zmysluplného správania sa ekonomických subjektov v rôznych daňových situáciách. Je efektívnejšie získať rozpočtové príjmy prostredníctvom preventívnych opatrení. Vzťah správcu dane a daňového subjektu musí byť v rovnováhe dosiahnutej diverzifikáciou správania voči jednotlivým subjektom z pohľadu ich platobnej disciplíny. Výsledným efektom môže byť zvýšenie účinnosti a efektívnosti daňovej správy.

ZÁVER

Svetová ekonomika sa opätovne ocitla v kríze, pričom táto skutočnosť sa výrazne prejavila aj na slovenskej ekonomike. Došlo k výrazným ekonomickým stratám. Klesol dopyt domácností, znížil sa objem produkcie a zamestnanosti. Najmä z dôvodu týchto makroekonomických problémov úloha daňovej správy neustále rastie s dôrazom na elimináciu negatívnych dopadov na príjmovú, ale aj výdavkovú časť štátneho rozpočtu. Na zmiernenie dopadov krízy členské krajiny Únie reagujú zmenami v hospodárskej politike a prijímajú opatrenia daňového aj nedaňového charakteru. Väčšina európskych krajín postupne znižuje sadzby korporátnej dane s cieľom opätovného naštartovania ekonomiky, zvýšenia objemu investícií ako aj zvýšenia miery zamestnanosti.

Skúmanie problematiky korporátnej dane v Slovenskej republike nadviazalo na európske odborné diskusie a výsledky štúdií. Kľúčovými oblasťami v oblasti korporátneho zdanenia sa stali vybrané čiastkové analýzy vplyvu daňových a nedaňových režimov na výnos tejto dane. V práci ide najmä o vplyv nominálnej sadzby korporátnej dane, vplyv zdaňovania bankového sektora, efektívnosť daňových kontrol tejto dane, vplyv daňových úľav a v neposlednom rade aj dopadov asignačného mechanizmu na výnos korporátnej dane a podnikateľské prostredie v SR. Postavenie a význam korporátnej dane boli zhodnotené prostredníctvom jej podielu na celkových rozpočtových príjmoch v absolútnom vyjadrení, ako aj vo vzťahu podielu k HDP, prostredníctvom vývoja efektívnej sadzby korporátnej dane a odhadu daňovej medzery na tejto dani.

Z komplexnej analýzy korporátnej dane v Slovenskej republike vyplýva, že postavenie tejto dane v daňovej sústave je nepopierateľné. Počas skúmaného obdobia rokov 1993 až 2020 daň z príjmov právnických osôb patrila (až na 3 roky) medzi druhý najvýznamnejší daňový príjem štátneho rozpočtu. Išlo o roky 1997, 2018 a 2019, pričom v roku 1997 boli zavedené do praxe dva špecifické daňové režimy pre privatizované spoločnosti a pre finančné inštitúcie, ktoré obom spomínaným entitám umožnili zahrnúť do nákladových položiek mimoriadne daňovo uznateľné položky, v porovnaní s ostatnými právnickými osobami, ktoré si tieto položky do nákladov zahrnúť nemohli. V rokoch 2018 a 2019 došlo k nárastu nominálnych miezd a zamestnanosti, čo spôsobilo nárast výberu dane z príjmov fyzických osôb v roku 2018 o takmer 13 % a v roku 2019 o takmer 10 %. Naopak výnos korporátnej dane v týchto dvoch rokoch klesol o 1,6 %, pričom pokles bol ovplyvnený tiež nižšou daňovou povinnosťou za zdaňovacie obdobie 2018 najmä u veľkých hospodárskych

subjektov. Podiel korporátnej dane v SR za prvých sedem rokov existencie samostatnej krajiny výrazne klesal a relatívne stabilný vývoj bol zaznamenaný až od roku 2000. Najvyšší výnos korporátnej dane v sledovanom období 27 rokov bol dosiahnutý v roku 2009, kde tvoril až 30 % celkových daňových príjmov. K výraznejšiemu poklesu ukazovateľa došlo na prelome rokov 2009 a 2010 najmä vplyvom celosvetovej hospodárskej a finančnej krízy, pričom v súčasnosti dosahuje podiel DzP PO na celkových daňových príjmoch 11,9 %.

Daň z príjmu právnických osôb je relatívne volatilná daň a vzhľadom na objem výnosov tejto dane v Slovenskej republike môže významne ovplyvniť celkovú výšku daňových rozpočtových príjmov. V období hospodárskej expanzie jej výnos rástol. Pokles výnosov spoločností počas krízového obdobia však predstihoval prepád vo výkonnosti slovenskej ekonomiky. Vychádzajúc z analýzy výnosov tejto dane v SR v nominálnych hodnotách sa výnos korporátnej dane za skúmané obdobie strojnásobil. Najmä v období rokov 2004 až 2009 hlavným faktorom podporujúcim rast výnosov korporátnej dane bol práve makroekonomický vývoj v našej ekonomike. Preukázalo sa to aj v silnej pozitívnej závislosti v regresnom modeli sledujúcom závislosť výnosov DzP PO od vývoja HDP v SR. Závery regresnej analýzy je však potrebné interpretovať veľmi opatrne a prihliadať na viac skutočností. Analyzované obdobie 27 rokov je relatívne krátke, pričom zmeny uskutočňované v procese daňových reforiem na seba nenadväzovali.

Analýza efektívnej daňovej sadzby korporátnej dane preukázala, že existuje nelineárny vzťah výnosov tejto dane a jej makro základňou spôsobený rozdielom v definícii výsledku hospodárenia na úrovni spoločností a v národných účtoch. Ďalším faktorom ovplyvňujúci vývoj efektívnej sadzby dane sú vybrané daňové nástroje, ktoré upravujú výsledok hospodárenia spoločnosti na základ dane, a ktorých vplyv nie je možné plne identifikovať v rámci vplyvu legislatívnych zmien. Jednoduchým príkladom je daňový režim umorovania daňovej straty, kde si pri jej odpočte spoločnosť môže v plnej výške alebo vôbec, premietnuť túto stratu do výšky daňovej povinnosti. Pôsobenie tohto nástroja sa tak môže prejaviť aj vo fáze hospodárskej expanzie, kde si spoločnosti uplatnia daňovú stratu z predchádzajúcich období a znížia si tak daňovú povinnosť. Vplyv podobných daňových režimov následne vedie k výraznejšej zmene v objeme výnosov korporátnej dane. Preto sledovanie vývoja efektívnej daňovej sadzby je vhodnejšie aplikovať na kratší časový úsek, v rámci ktorého nedochádza k zásadnejším zmenám daňovej politiky.

Daňové príjmy sú najvýznamnejší príjmovým zdrojom verejnej správy, pričom daň

z príjmov, DPH, sociálne a zdravotné odvody tvoria ich absolútnu väčšinu v SR. Výsledky analýzy odhadov daňovej medzery na dani z príjmov právnických osôb a na DPH indikujú skutočnosť, že existuje priestor na zvýšenie efektívnosti výberu daní v Slovenskej republike. Zníženie daňovej medzery pri spomínaných daniach by výrazne prispelo k zvýšeniu rozpočtových zdrojov bez potreby zvyšovania nominálnych daňových sadzieb. Práve zvýšenie efektívnosti výberu dane predstavuje najjednoduchší potencionálny zdroj rozpočtu verejnej správy v Slovenskej republike.

Výnos korporátnej dane počas existencie slovenského daňového systému odrážal vplyv interných a externých faktorov. Prechod z centrálne plánovanej na trhovo orientovanú ekonomiku, nominálna sadzba, možnosť umorovania daňovej straty, odpisová politika, existencia daňových stimulov a asignačný mechanizmus patrili medzi najvýznamnejšie interné faktory. Výsledok regresného modelu preukázal, že vyššia nominálna daňová sadzba automaticky neznamená zvýšenie výnosov z korporátnej dane. Modely potvrdili platnosť Lafferovej krivky. So zvyšujúcou sadzbou korporátnej dane rástol jej daňový výnos, avšak len po určité hranicu. Uskutočnená analýza potvrdila, že nominálne daňové sadzby pre spoločnosti sú nastavené pomerne vysoko. Ich ďalšie zvyšovanie by mohlo spôsobiť skôr pokles daňových výnosov tejto dane, ako ich rast. Zvyšovanie nominálnej sadzby by spôsobilo zvyšovanie objemu daňových únikov, oslabilo ekonomickú aktivitu spoločností, nižšiu motiváciu spoločností investovať ako aj presúvať kapitál do zahraničia. Všetky spomenuté faktory by mohli viesť k znižovaniu vykazovaného základu dane spoločností a v konečnom dôsledku k znižovaniu daňových výnosov dane z príjmov.

Cieľom skúmania korporátnej dane v daňovom systéme SR z pohľadu efektívnosti jej výnosov bolo tiež identifikovať kľúčové oblasti, ktoré počas jej existencie prechádzali najvýraznejšími zmenami a najvýznamnejšie tak ovplyvňujú vývoj dane z príjmov právnických osôb z pohľadu verejných rozpočtov. Ide o zdanenie vybraného sektora ekonomiky, systém daňových úľav a oslobodení ako aj mechanizmus asignácie.

Vplyv „dodatého zdanenia“ bankového sektora v SR je ďalšou kľúčovou oblasťou výskumu korporátneho zdanenia. Komparáciou výšky sadzby dane z príjmov právnických osôb a výšky bankových odvodov v európskych krajinách, ktorým podliehajú banky v členských štátoch EÚ je možné konštatovať, že banky u nás patrili medzi spoločnosti s najvyšším daňovo-odvodovým zaťažením. Zmeny v oblasti daní a odvodov viazané na banky predstavujú v súčasnosti najjednoduchší spôsob získania dodatčných finančných

prostriedkov pre európske rozpočty, keďže aj napriek vplyvom krízy bankový sektor patrí medzi najziskovejšie. Súčasne prísne pravidlá podnikania bánk a kontrola bankového sektora zabezpečujú ich efektívny presun do verejných rozpočtov. Pozícia bankového sektora je významná aj z aspektu podielu výnosov tohto sektora na daňových príjmoch, kde v roku 2018 až 7,8 % výnosov korporátnej dane tvorila daň z príjmov vybraná od bánk.

Počet registrovaných právnických osôb od roku 1993 permanentne rastie. Jediným obdobím, kedy medziročne hodnota tohto ukazovateľa mierne poklesla bol rok 2015, kedy zavedenie nového daňového režimu v podobe daňovej licencie, znížilo počet novovzniknutých spoločností, ale aj znížilo počet registrovaných spoločností. Pri takomto vývoji však vzniká otázka, či pri permanentnom raste počtu právnických osôb je efektívne neustále znižovanie počtu vykonaných daňových kontrol v oblasti korporátnej dane. Nakoľko počet týchto kontrol za obdobie 16 rokov poklesol z 37,75 % na 15,38 % z celkového počtu vykonaných kontrol správcom dane v roku 2017.

Predpokladom dlhodobej konkurencieschopnosti, ako aj ekonomického rastu je priaznivé podnikateľské prostredie. Základné podmienky jeho fungovania tak vytvárajú nielen podnikateľské subjekty, ale aj štát, ktorý môže prostredníctvom daňových stimulov ovplyvňovať pracovné úsilie, úspory a investície. Daňové stimuly sú jednou z foriem podpory zameranej na zvýšenie objemu investícií v SR ako aj zlepšenie podnikateľského prostredia. Daňové stimuly, úľavy a oslobodenia sú súčasťou slovenského daňového systému od jeho vzniku až po súčasnosť, pričom ich identifikácia a kvantifikácia je druhým parciálnym cieľom. Väčšina foriem podpory podnikania spoločností bola upravená najmä daňovou legislatívou, avšak veľmi často bola účelovo viazaná pre konkrétne spoločnosti. Najdiskutovanejšími skutočnosťami v oblasti korporátneho zdaňovania tak boli nielen samotná výška nominálnej daňovej sadzby korporátnej dane, ale aj poskytovanie daňových stimulov pre vybrané spoločnosti prostredníctvom daňových stimulov.

Špecifikom hodnotenia efektívnosti výberu dane z príjmu právnických osôb z aspektu poskytovania štátnej pomoci v podobe daňových úľav a stimulov nie je jednoduché. V historickom kontexte je evidentná neustála „spätná úprava“ ukazovateľov, keď dodatočne dochádza ku zmene údajov o výške poskytnutej štátnej pomoci spätne aj za viacero období. Ďalším negatívom poskytovania daňových stimulov je situácia, že aj keď MF SR koordinuje štátnu pomoc, jej poskytovateľmi môžu byť aj daňové a colné úrady,

ako aj ďalšie ministerstvá. Z analýzy vývoja výšky štátnej pomoci a podielu daňových úľav na tejto pomoci vyplýva, že vývoj u nás kopíruje vývoj členských krajín EÚ 15. Analýzy tiež preukázali, že podiel daňových úľav na celkovom objeme štátnej pomoci má klesajúci trend. Aktuálne už mierne preyšuje úroveň priemeru európskych krajín, na úrovni 30 %. Najvýznamnejšou položkou štátnej pomoci nie je daňová úľava, ale iné formy pomoci, prioritne dotácie a granty. Právne normy v Slovenskej republike sa tiež snažia podporovať identicky novovzniknuté, tak aj existujúce spoločnosti.

Novou výzvou v oblasti daňovej politiky sú daňové úľavy zamerané na podporu vedy a výskumu, na tvorbu nových investícií a tvorbu nových pracovných miest. Z dlhodobého hľadiska práve vyššie investície podporujú rast produktivity a rast zamestnanosti. Prioritou daňového systému by tak mala byť snaha udržať efektívnu sadzbu dane na súčasných hodnotách, čo však nie je podmienené znižovaním nominálnej korporátnej dane, ale napríklad zavedením režimu zrýchleného odpisovania, či zmenami v účtovaní nákladov. Okrem posledných piatich rokov bola pre Slovenskú republiku charakteristická takmer žiadna podpora výskumu a vývoja zo strany štátu. Od roku 2015 však medzi nové formy daňových stimulov môžeme zaradiť poskytovanie daňových úľav v podobe uplatňovania superodpočtu nákladov na výskum a vývoj ako aj formou Patent boxu. Zavedenie nového daňového režimu v podobe superodpočtu nákladov na výskum a vývoj by malo pomôcť stimulovať spoločnosti k zvýšenej aktivite v tejto oblasti. Základnou výhodou je možnosť dodatočného zníženia základu dane právnickej osoby uskutočňujúcej výskum a vývoj. Pozitívom je tiež možnosť kumulácie percentuálnej výšky superodpočtu, kde si spoločnosť môže uplatniť 100 % dodatočných nákladov na mzdy, k tomu ďalších 100 %, ak ide o menšiu spoločnosť podnikajúcu v európskom priestore. Hodnota superodpočtu nákladov sa navyšuje o ďalších 100 %, ak v nasledujúcom období dôjde k zvýšeniu platov zamestnancov pracujúcich na projektoch výskumu a vývoja. Vyššie spomenuté daňové stimuly sú súčasťou platnej daňovej legislatívy. Za obdobie existencie tohto režimu sa zvýšil záujem o uvedený nástroj o viac ako 200 %, pričom hodnoty superodpočtu v roku 2018 dosiahli výšku 2,1 mld. eur. Od roku 2020 sa tiež v SR začal uplatňovať nový daňový stimul zameraný na podporu výskumu a vývoja v podobe Patent boxu.

Výnos korporátnej dane je veľmi úzko previazaný s problematikou asignácie dane, kde načrtnutie postavenia asignačného mechanizmu predstavuje tretí parciálny cieľ práce. Ako jediná európska krajina sme udelili spoločnostiam právo rozhodnúť o prevode časti výnosu dane z príjmov právnických osôb v prospech verejno-prospešných subjektov. Slovenská

republika na základe maďarského vzoru zaviedla inštitút asignácie dane pre právnické osoby od roku 2004. Od tohto obdobia až po súčasnosť význam daňovej asignácie neustále rastie, a to ako z pohľadu počtu prijímateľov, tak aj z pohľadu výšky asignovanej dane. V súčasnosti je tak slovenský neziskový sektor financovaný najmä nepriamou formou podpory. Nie je možné ovplyvniť objem poskytovaných finančných prostriedkov z asignačného mechanizmu, prípadne ich smerovanie ku konkrétnym organizáciám. Na druhej strane je však takáto forma podpory charakteristická nízkymi administratívnymi nákladmi s nediskriminačnými črtami, nakoľko prijímateľom finančných prostriedkov nie je štát. Štát len zabezpečuje ich transfer. Objem finančných prostriedkov v systéme asignácie právnických osôb každoročne rastie a v roku 2018 ich výška pre neziskové organizácie presiahla hodnotu 36 miliónov eur ročne. Komparáciou s výškou verejných výdavkov do tohto sektora nejde o významnú hodnotu, ale aj napriek tomu, štúdie neziskových organizácii preukázali (nadácia Pontis, CPF), že prínos asignačného mechanizmu pre neziskový sektor je nepopierateľný. Najmä vplyvom externých faktorov (globálna kríza) objem výnosu z asignácie dane do roku 2014 klesal. Od tohto obdobia však zaznamenáva rastúcu tendenciu. Miesto asignácie v daňovom systéme je nepopierateľné. Rovnako ako sa vyvíja objem prostriedkov, každoročne rastie aj počet asignujúcich spoločností, kde v roku 2018 ich počet presiahol hranicu 66 tisíc spoločností. Hlavným negatívom však je, že mechanizmus je v plnej miere závislý od ekonomického vývoja slovenskej ekonomiky a jej daňových príjmov. Súčasne najvýraznejší vplyv na procesy súvisiace s asignačným mechanizmom majú legislatívne zmeny.

Daňová politika prostredníctvom ako daňových, tak aj nedaňových faktorov ovplyvňuje podnikateľské prostredie v SR. Základným daňovým indikátorom vplyvu je nominálna sadzba dane z príjmov právnických osôb. Zníženie tejto dane pozitívne ovplyvňuje vývoj ekonomiky, vývoj trhu práce ako objem zahraničných investícií. Reformné kroky uskutočnené v Slovenskej republike v oblasti korporátneho zdanenia mali za cieľ podporiť ekonomický rast pri zohľadnení aktuálnych možností našej krajiny. Analýza vývoja korporátneho zdaňovania v Slovenskej republike preukázala, že reformy v tejto oblasti boli zamerané na zníženie daňového zaťaženia spoločností s cieľom podporiť ekonomický rast krajiny. Negatívny vplyv z aspektu daní na podnikateľské prostredie má najmä častá novelizácia ako v daňovej tak aj v nedaňovej oblasti. Tento vývoj spôsobuje nedôveru a neistotu v podnikateľských subjektoch. Daň z príjmov právnických osôb v SR tak pôsobí ako regulátor podmienok podnikania v krajine, čo môžeme dokumentovať na vývoji počtu

podnikajúcich právnických osôb, ako aj na počtoch novovzniknutých a zaniknutých spoločností. Aktuálna výška daňového zaťaženia spoločností v Slovenskej republike je porovnateľná s ostatnými krajinami Európskej únie a v súčinnosti s aktívnou politikou daňových stimul patrí medzi atraktívne krajiny pre zahraničných investorov. Analýzy vývoja vplyvu korporátnej dane na podnikateľské prostredie tiež preukázali, že dochádza k postupnému zlepšovaniu podnikateľského prostredia, pričom v roku 2018 počet stratových spoločností dosiahol menej ako 30 % z celkového počtu spoločností.

Pri pohľade na vývoj výnosu dane z príjmov právnických osôb u nás je tiež nevyhnutné zohľadniť aj vplyv ďalších nadväzujúcich a vzájomne prepojených oblastí s dôrazom na podnikanie spoločností. V priebehu celého skúmaného obdobia dochádza tiež k permanentnému rastu počtu evidovaných právnických osôb zapísaných v obchodnom registri. Ziskovosť ako aj počet podnikajúcich spoločností bola v historickom kontexte ovplyvnená nielen zmenami v Obchodnom zákonníku, v zavedení trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb rovnako aj zmenami v oblasti zdaňovania príjmov fyzických osôb.

V kontexte zdanenia spoločností v SR platí, že fiškálne nástroje, ktoré boli zavedené sa ukázali ako správne a efektívne. V budúcnosti je preto nevyhnutné zamerať sa na zvýšenie efektívnosti výberu korporátnej dane s aspektom na zvýšenie jednoduchosti a prehľadnosti daňovej legislatívy. Výnos korporátnej dane je ťažko predikovateľný a existuje viacero ťažko kvalifikovateľných faktorov, ktoré pôsobia na túto daň. Súčasne zisk spoločností je indikátor, ktorého odhad je náročný, vzhľadom na skutočnosť, že jeho výška závisí od veľkého počtu variabilných faktorov ovplyvňujúcich výpočet optimálnej daňovej povinnosti spoločností. Je tiež možné konštatovať, že slovenská ekonomika sa ubera cestou aplikovanou vo viacerých európskych krajinách a cielene plánuje podporovať malé a stredné spoločnosti prostredníctvom zníženej sadzby korporátnej dane. Spomínané pozitívne smerovanie je možné tiež podporiť výsledkami analýzy, nakoľko práve sektor malých a stredných spoločností patrí v SR k sektoru s najvyšším objemom tržieb.

Z výsledkov skúmania vývoja výnosov korporátnej dane a na základe zistených skutočností je možné sformulovať kľúčové oblasti, ktoré v najväčšej miere ovplyvňujú rozpočtové príjmy, ako aj podnikateľské prostredie v priestore zdanenia spoločností:

- ✓ Zachovať resp. znížiť sadzbu korporátnej dane, z dôvodu podpory ekonomického rastu a zabezpečenia konkurencieschopnosti ekonomiky (napríklad vývoj ekonomického rastu v období po roku 2004, prílev priamych zahraničných investícií).

- ✓ Stabilizovať podmienky „zdaňovania bankového sektora“ z aspektu jeho významnosti pri zachovaní rozpočtových výnosov korporátnej dane (bolo pozorované, že pri realizácii európskej politiky neboli zachované základné myšlienky mechanizmu bankových odvodov a ich výška bola neprimeraná).
- ✓ Zvýšiť podiel daňových kontrol na korporátnej dani, nakoľko jej postavenie v daňovom systéme zohráva dôležitú úlohu (došlo by k zníženiu daňových únikov a prejavil by sa synergický efekt s výnosom na DPH).
- ✓ Uskutočniť audit a detailnejšiu analýzu dopadov daňových stimulov v podobe investičných stimulov na regióny a rozpočtové príjmy, s následnou možnosťou ich utlmenia (pozitívne sa prejavili vplyvy daňových stimulov podporujúcich výskum a vývoj)
- ✓ Vykazovať výšku daňových stimulov a úľav v rámci rozpočtového procesu, nakoľko ide o „vysoké skryté náklady vlády.“
- ✓ Zabezpečiť zachovanie asignačného mechanizmu pre právnické osoby, vzhľadom na pozitívne naštartovaný trend v podpore neziskového sektora (asignačný mechanizmus sa stal stabilnou súčasťou finančnej podpory neziskového sektora, kde počet asigujúcich spoločností ako aj výška samotnej asignačnej dane permanentne rastie).

Bruce Bartlett, daňový poradca prezidenta Regana pracujúci na návrhu zákona v roku 1986, vyhlásil: "Skutočná reforma by mala byť koncipovaná tak, aby sa hospodársky systém stal jednoduchším a spravodlivejším. Ale nikto nemôže rozhodovať pod ilúziou toho, že urobí veľa pre zvýšenie hospodárskeho rastu alebo zníženie nezamestnanosti - na čo určite nestačí len to, aby sa znížila daň. Vtedy ide v najlepšom prípade o rozprávku, v najhoršom prípade o klamstvo."

BIOBLIOGRAFICKÉ ODKAZY

- [1.] AUERBACH, Alan. J. - HINES James. R. - SLEMROD, Joel. *Taxing Corporate Income in the 21st Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 424 s. ISBN: 978-11-0741-151-7.
- [2.] BUCHANAN, James. M. *Veřejné finance v demokratickém systému*. Praha: Computer Press, 1998. 324 s. ISBN 80-7226-116-9.
- [3.] CHITTENDEN, Francis. - FOSTER, Hilary., SLOAN, Brian. *Taxation and Red Tape: The cost to British Business of Complying with UK Tax system*. London: The Institute of Economic Affair, 2010. 89 s. ISBN 978-0-225-36612-0.
- [4.] JACKSON, P. M. - BROWN, C. V. *Ekonomie veřejného sektoru*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 459 s. ISBN 80-86432-09-2.
- [5.] JAMES, Simon. - NOBES, Christopher. *The Economics of Taxation*. Birmingham: Fiscal Publication, 2010. 339 s. ISBN 978-1906201-13-5.
- [6.] DVOŘÁKOVÁ, Veronika. - PITTERLING, Marcel. – SKALICKÁ, Hana. *Zdaňování příjmů fyzických a právnických osob*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 294 s. ISBN 978- 80-7552-125-5.
- [7.] HALL, Robert E. - RABUSHKA, Alvin. *The Flat Tax (second edition)*. Washington: Hoover Institution Press publication, 2007. 244 s. ISBN:978-0-8179-9311-5.
- [8.] KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. 272 s. ISBN 80-902752-2-2.
- [9.] KUŠNÍROVÁ, Jana. - RABATINOVÁ, Marcela. - VÁLEK, Juraj. *Daňová politika a jej vplyv na efektívny výber daní a elimináciu daňových únikov : vybrané aspekty*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 352 s. ISBN 978-80-7552-900-8.
- [10.] MANKIW, Gregory N. *Macroeconomics*. New York: Worth Publisher, 1992. 656 s. ISBN 0-87901-502-0.
- [11.] MURRAY, Rothbard N. *Ekonomie státních zásahů*. Praha: Liberální institut, 2005. s. 433. ISBN 80-86389-10-3.
- [12.] NOBES James, S, C. *The Economics of Taxation Principe's, Policy and Practise*. New York: Financial Times Prentice Hall, 2006. 336 s. ISBN 978-0273646303.
- [13.] PELC, Vladimír. - PELECH, Peter. *Daně z příjmů s komentářem 2018*. 17. aktualizované vydání. Olomouc: Anag, 2018. 1040 s. ISBN 978-80-7554-144-4.
- [14.] SULLIVAN, Martin A. *Corporate tax reform*. New York: Springer, 2011. 246 s. ISBN 978-1-4302-3927-7.
- [15.] SCHULTZOVÁ, Anna. *Daňové systavy štátov EÚ*. Bratislava: Ekonóm, 2018. 193 s. ISBN 978-80-225-4505-1.
- [16.] VANČUROVÁ, A. – LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém ČR 2018*. 14., aktualizované vydání. Praha: Vox, 2018. ISBN 978-80-87480-63-2.

Články v tlačenom časopise

- [17.] KUŠNÍROVÁ Jana. - RABATINOVÁ, Marcela. *Daňové úľavy ako podpora podnikania v Slovenskej republike*. In: *Nová ekonomika*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2014. roč. 6, č. 1. ISSN 1336-1732.
- [18.] LEE, Kangoh. *Tax Competition with Imperfectly Mobile Capital*. In *Journal of Urban Economics*. Elsevier, 1997, Vol. 42, Issue 2. ISSN 222-242.

- [19.] SCHULTZOVÁ, Anna. Harmonizácia versus konkurencia Európskej únie v oblasti daní. In *Ekonomický časopis*, 2010, č. 4. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm. ISSN 1336-1732.
- [20.] SCHULTZOVÁ, Anna. Stabilizácia verejných financií so zameraním na opatrenia v oblasti daní. In *Ekonomický časopis*, 2012, č. 1. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm. ISSN 1336-1732.

Články v elektronických časopisoch a iné príspevky

- [21.] ALTSHULER, Rosanne. – DIETZ, Robert. D. Tax expenditure estimation and reporting: a critical review. In *Working Paper 14263*. [online]. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2008. [cit. 2020-10-12] Dostupné na: <http://www.estimacionestributarias.com/archivos/Gasto%20tributario.%20docum%20Altshuler%20y%20Dietz.pdf>
- [22.] AUERBACH, Alan. J. Who bears the Corporate Tax? A Review of what we know. In *Tax policy and the Economy*. [online]. Chicago: The Mit Press. Vol. 20, 2006. [cit. 2020-10-12]. Dostupné na: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.1086/tpe.20.20061903>
- [23.] AYYAGARI, Meghana - DEMIRGUC-KUNT, Asli - Maksimovic Vojislav. Small vs. Young Firms across The World. Contribution to Employment, Job Creation and Growth. In *Policy Research Working Paper 5631*. [online]. The Word Bank. 2004 [cit. 2019-10-17]. Dostupné na: [file:///C:/Users/EU/Downloads/Small_vs_Young_Firms_Across_the_World_Contribution%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/EU/Downloads/Small_vs_Young_Firms_Across_the_World_Contribution%20(2).pdf)
- [24.] BECK, Thorsten. - DEMIRGUC-KUNT, Asli. - LEVINE Ross. Law and Firms' Access to Finance. In *Working Paper 10687*. [online]. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2004. [cit. 2019-08-17] Dostupné na: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w10687/w10687.pdf
- [25.] BRUECKNER, Jan. K. Strategic Interaction Among Governments: An Overview of Empirical Studies. In *International Regional Science Review. SAGE Journal*. [online]. 26, 2: 175–188. 003. [cit. 2020-08-17] Dostupné na: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.335.9013&rep=rep1&type=pdf>
- [26.] BURMAN, Leonard. - TODER, Eric. – GEISLER, Christopher. How Big Are Total Individual Income Tax Expenditures, and Who Benefits from Them? [online]. In: *The Urban–Brookings Tax Policy Centre, Discussion Paper No. 31*. Washington: The Urban Institute, 2008. [cit. 2020-08-17] Dostupné na: <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/31336/1001234-How-Big-Are-Total-Individual-Income-Tax-Expenditures-and-Who-Benefits-from-Them-.PDF>
- [27.] CASE Anne. C. - ROSEN Harvey. S. - HINES James. R. Budget spill overs and fiscal policy interdependence. In: *Journal of Public Economics*. [online]. Princeton: Trustees of Princeton University. No 52. 1993. [cit. 2020-10-17] Dostupné na: http://www.princeton.edu/~accase/downloads/Budget_Spillovers_and_Fiscal_Policy_Interdependence.pdf
- [28.] CLAUSING, Kimberly. A. Corporate Tax Revenues in OECD Countries. In *International Tax and Public Finance*. [online]. Springer Science: Business Media, 2007. 14(2), 115–133. [cit. 2020-10-21] Dostupné na: file:///C:/Users/EU/Downloads/Corporate_Tax_Revenues_in_OECD.pdf

- [29.] CLAUSING, Kimberly. A. In Search of Corporate Tax Incidence. In *Tax Law Review*. [online]. 65, 433–472, 2011. [cit. 2020-10-02] Dostupné na: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1974217>
- [30.] CLAUSING, Kimberly. A. The Future of the Corporate Tax. In *Tax Foundation, Fiscal Fact*. [online]. Portland: Tax Foundation, no. 606, 2018. [cit. 2020-10-13] Dostupné na: https://www.law.nyu.edu/sites/default/files/ECM_PRO_073857.pdf
- [31.] COLM, Gerhard. Conflicting Theories of corporate income taxation. In *JSTOR*, 1940. [online]. Vol. 7, No. 2, Federal Income and Estate Taxation. [cit. 2020-10-21] Dostupné na: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2016&context=lcp>
- [32.] CRAIG, John. - ALLEN, William. Fiscal Transparency, Tax Expenditures, and Budget Process: An International Perspective. In: *IMF Working Paper*. [online]. Washington DC: National Tax Association, 2001. [cit. 2020-10-24] Dostupné na: <https://www.jstor.org/journal/prancotamamnta?refreqid=excelsior%3A70c54b3a43916d6c73bee865619df007>
- [33.] DAVIE, Bruce. F.. Tax Expenditures in the Federal Excise Tax System. In *National Tax Journal*. [online]. Chicago: The University of Chicago Press vol. 47, no. 1, 1994. [cit. 2020-10-20] Dostupné na: <https://ntanet.org/NTJ/47/1/ntj-v47n01p39-62-tax-expenditures-federal-excise.pdf?v=%CE%B1&r=5943970666266978>
- [34.] DELUCCHI, Mark. – MURPHY, James. Tax Expenditures Related to the Production and Consumption of Motor Fuels and Motor Vehicles. In *Report #18 in the series: The Annualized Social Cost of Motor-Vehicle Use in the United States, Based on 1990-1991 Data, Institute of Transportation Studies*. [online]. Massachusetts: University of California, rev. 1, 2006. [cit. 2020-10-15] Dostupné na: https://escholarship.org/content/qt2qt678x9/qt2qt678x9_noSplash_dfd2fbd75230c5bc75a8972455318242.pdf
- [35.] DEVEREUX, Michael. P. Developments in the Taxation of Corporate Profit in the OECD since 1965: Rates, Bases and Revenues. In *Working Paper No. 07/04*. [online]. Oxford: Oxford University Centre for Business Taxation. 2006. [cit. 2020-10-28] Dostupné na: <http://pages.stern.nyu.edu/~dbackus/Taxes/Devereux%20taxs%20and%20revenue%20May%2006.pdf>
- [36.] DEVEREUX, Michael. P. - Lockwood, Ben. - Redoano, Michela. Do Countries Compete over Corporate Tax Rates? In: *Journal of Public Economics*. [online]. Oxford: University Centre for Business Taxation. 92(5), 1210–1235. [cit. 2020-10-28] Dostupné na: <https://warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/mredoanocoppede/DevereuxLockwoodRedoano2008.pdf>
- [37.] DEVEREUX, Michael. P. - Loretz, Simon. What do We Know about Corporate Tax Competition? [online]. In *National Tax Journal*. [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2013, 66 (3), 745–774. [cit. 2020-10-23] Dostupné na: <https://www.ntanet.org/NTJ/66/3/ntj-v66n03p745-774-what-know-corporate-tax-competition.pdf?v=%CE%B1&r=5943970666266978>
- [38.] DORAN, Michael. Managers, Shareholders, and the Corporate Double Tax. In: *Virginia Law Review*. [online]. Charlottesville: The Virginia Law Review Association, 2009 Vol. 95, No. 3, pp. 517-595. [cit. 2020-10-21] Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/25478713>

- [39.] EDWARDS, Chris. - RUGY, Veronique. International Tax Competition A 21 St. – Century Restraint on Government. In *Policy Analysis*. [online]. Washington: Cato Institute 2002, No. 431. [cit. 2020-10-21] Dostupné na: <https://www.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/pa431.pdf>
- [40.] FUEST, Clemens. - WEICHENRIEDER, Alfons. J. Tax Competition and Profit Shifting: On the Relationship Between Personal and Corporate Tax Rates. In: *Cesifo working paper*. [online]. Mnichov: CESifo, 2002, no. 781 category 1. [cit. 2020-10-25] Dostupné na: https://www.cesifo.org/DocDL/cesifo_wp781.pdf
- [41.] GÁBIK, Rastislav. Slovensko by malo zvýšiť podiel „dobrých“ daní. In: *Inštitút finančnej politiky*. [online]. Bratislava: MF SR. Komentár 2011/24. [cit. 2020-11-02] Dostupné na: http://www.finance.gov.sk/Components/CategoryDocuments/s_LoadDocument.aspx?categoryId=8000&documentId=6555
- [42.] GRUBER, Jonathan. - RAUCH, Joshua. How Elastic is the Corporate Income Tax Base? [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. [cit. 2020-11-02] Dostupné na: https://eml.berkeley.edu/~burch/incometax05/gruber_rauh.pdf
- [43.] GENSER, Bernd. - HAUFLER, Andreas. Tax Competition, Tax Coordination and Tax Harmonization: The Effect of EMU. In *Empirica*. [online]. Holandsko: Kluwer Academia Publishers, 1996, Vol. 23, No. 1. [cit. 2020-11-05] Dostupné na: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/101612/1/73372163X.pdf>
- [44.] GLAESER, Edward. L. The Economics of Location - Based Tax Incentives. In *HIER*. [online]. Massachusetts: Harvard University Cambridge. Discussion Paper, 2001, No. 1932. [cit. 2020-11-07] Dostupné na: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.194.6283&rep=rep1&type=pdf>
- [45.] GORDON, Roger. H. Can Capital Income Taxes survive in open Economies? In *NBER Working Paper 3416*. [online]. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 1990. [cit. 2020-11-12] Dostupné na: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w3416/w3416.pdf
- [46.] HAMEAKERS, H. Fiscal Sovereignty and Tax Harmonization in the EC. In *European Taxation*. [online]. 1993, Vol. 33, No.1. p. 25-27.
- [47.] HOUSE, CHristopher. L. - SHAPIRO, Matthew. D. Temporary Investment Tax Incentives: Theory with evidence from Bonus Depreciation. In *American Economic Review*. [online]. NBER Working Paper, 2006, No. 12514. [cit. 2020-11-22] Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/4901860_Temporary_Investment_Tax_Incentives_Theory_with_Evidence_from_Bonus_Depreciation
- [48.] GLAESER, Edward. L. The Economics of Location - Based Tax Incentives. In *HIER*. [online]. Massachusetts: Harvard University Cambridge. Discussion Paper, 2001, No. 1932. [cit. 2020-11-18] Dostupné na: <https://scholar.harvard.edu/files/glaeser/files/hier1932.pdf>
- [49.] HUNGERFORD, Thomas. L. Tax Expenditures: Trends and Critiques. In *CRS Report for Congress*. [online]. Congressional Research Service, The Library of Congress, 2006. [cit. 2020-10-15] Dostupné na: https://www.everycrsreport.com/files/20060913_RL33641_a9150f90e8721ace1fc116385716318bc113ffe3.pdf
- [50.] JAREŠ, M. Daňové úlevy v České republice. In *Výskumná štúdia*. [online]. MF ČR, 2010. [cit. 2020-10-18] Dostupné na: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/VS_Danove_ulevy_v_CR.pdf

- [51.] KAWANO, Laura. - SLEMROD, Joel. How do Corporate Tax Bases Change when Corporate Tax Rates Change? With Implications for the Tax Rate Elasticity of Corporate Tax Revenues. In *International Tax and Public Finance*. [online]. Springer: 2015. [cit. 2020-10-05] Dostupné na: file:///C:/Users/EU/Downloads/HowDoCorporateTaxBasesChangeWhenC_preview.pdf
- [52.] KLEINBARD, Edward. D., The business Enterprise Income Tax: A Prospectus Tax Notes. In *Tax analyst - special report*. [online]. 2005. [cit. 2020-10-25] Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/228151842_The_Business_Enterprise_Income_Tax_A_Prospectus
- [53.] KUŠNÍROVÁ, Jana. - RABATINOVÁ Marcela. Vybrané aspekty zdaňovania bankového sektora. In *Finančné trhy*. [online]. Bratislava: Derivát, 2015, č. 3. Dostupné na: <http://www.derivat.sk/index.php?PageID=2486>
- [54.] KUŠNÍROVÁ, Jana. - VÁLEK, Juraj. Daňový výdavok versus harmonizácia dane z príjmov právnickej osoby v európskom priestore. In *Ecolettra.com: scientific eJournal*. [online]. Lewes: Ecolettra.com LLC, 2016, vol. 2, no. 4, pp. 131-151 ISSN 2377-9748. Dostupné na: <https://ebook.ecolettra.com/2016-04-ecolettra.com-scientific-ejournal>
- [55.] MARČANOVÁ, Mária. - Ódor, Ľudovít. Efektívne agregátne daňové zaťaženie v SR. In: *Výskumná štúdia NBS SR*. [online]. Bratislava: NBS SR, 4/2008, ISSN: 1337-5830. [cit. 2020-11-25] Dostupné na: https://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK/08_kol2.pdf
- [56.] MANKIW, Gregory, N. - Weinzierl, Mathew. CH. - Yagan, Danny, F. Optimal taxation in theory and practice. In *Journal of Economic Perspectives*. [online]. Massachusetts: Harvard University, Cambridge, 2009, Vol. 23 (4). [cit. 2020-10-05] Dostupné na: https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4263739/Mankiw_OptimalTaxationTheory.pdf?sequence=2
- [57.] MITCHELL, Daniel. A Tax Competition Primer: Why Tax Harmonization and Information Exchange Undermine America's Competitive Advantage in the Global Economy. In *Report of Heritage Foundation Backgrounder*. [online]. Washington: The Heritage Foundation No. 1460, 2001. [cit. 2020-10-17] Dostupné na: <https://www.heritage.org/taxes/report/tax-competition-primer-why-tax-harmonization-and-information-exchange-undermine>
- [58.] NICOD'EME, G. Corporate tax competition and coordination in the European Union: What do we know? Where do we stand? In *Economic paper*. [online]. European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. 2006. [cit. 2017-02-17] Dostupné na: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication718_en.pdf
- [59.] NICOD'EME, G. Corporate income tax and economic distortions. In *CESifo Working Paper*. [online]. European Commission, Luxemburg Centrum Emile Bergheim CESifo, 2009 No. 2477. [cit. 2017-02-17] Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/23545305_Corporate_Income_Tax_and_Economic_Distortions/link/571a5abb08ae6eb94d0c7921/download
- [60.] SURREY Stanley S. The Tax Expenditure Concept and the Budget Reform Act of 1974. In *Boston College Law Review*. [online]. Hanover. vol. 17. Is. 5 No. 5. 1976. [cit. 2017-02-21] Dostupné na: <https://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1529&context=bclr>

- [61.] TANZI, V. Globalization, Tax Competition and the Future of Tax Systems. In *IMF Working Paper*. [online]. International Monetary Fund, WP/96/141, 1996. [cit. 2020-11-21] Dostupné na: https://www.elibrary.imf.org/doc/IMF001/02854-9781451928280/02854-9781451928280/Other_formats/Source_PDF/02854-9781455255481.pdf
- [62.] TANZI, Vito. - ZEE, Howell. Tax Policy for Developing Countries. In *Economic Issues*. [online]. International Monetary Fund, 2001, No. 27. [cit. 2020-10-21] Dostupné na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/issues/issues27/>
- [63.] VAN DEN TEMPEL, A. J. Corporation Tax and Individual Income Tax in the European Communities. In *Studies of the European Communities*. [online]. Brusel, 1970. [cit. 2019-10-21] Dostupné na: <https://aei.pitt.edu/40293/1/A4688.pdf>
- [64.] VLACHYNSKÝ, Martin. Investičné stimuly. Tvorba nových hodnôt alebo prerozdelenie existujúcich? In *INESS Policy Note*. [online]. Bratislava: INESS, 1/2013. [cit. 2020-10-25] Dostupné na: https://iness.sk/sites/default/files/media/file/pdf/IPN/INESS%20Policy%20Note%201_2013%20Februar.pdf
- [65.] WEICHENRIEDER, Alfons. (Why) Do We Need Corporate Taxation? In *CESifo Working Paper*. [online]. Mnichov: CESifo, 2005, No. 1495. [cit. 2018-10-25] Dostupné na: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/18959/1/cesifo1_wp1495.pdf
- [66.] WILSON, John. D. A Theory of Interregional Tax Competition. In *Journal of Urban Economics*. [online]. Elsevier, 1986, vol. 19, issue 3, 296-315. [cit. 2020-10-23] Dostupné na: https://scholar.google.sk/scholar?q=WILSON,+J.+D.+1986.+A+Theory+of+Interregional+Tax+Competition.+Journal+of+Urban+Economics,+19:+296-315.&hl=sk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar
- [67.] UEDA, J. 2018: Estimating the Corporate Income Tax Gap: The RA-GAP Methodology. In *Technical Notes and Manuals*. [online]. International monetary fund, 2018. [cit. 2020-11-27] Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/TNM/Issues/2018/09/12/Estimating-the-CorporateIncome-Tax-Gap-The-RA-GAP-Methodology-45890>

Ostatné

- [68.] EURÓPSKA ÚNIA. Taxation Trends in the European Union. 2010 - 2018. European Communities and Eurostat. 2018.
- [69.] EURÓPSKA KOMISIA. Company Taxation in the Internal Market. Commission Staff Working Paper, SEC (2001) 1681, 23 October 2001, Brussels. Dostupné na: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/company_tax_study_en.pdf
- [70.] EURÓPSKA KOMISIA. Tematický informačný prehľad európskeho semestra - daňový systém. 2017. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet_taxation_sk_0.pdf
- [71.] MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. Daňový report SR 2018. Dostupné na: [https://www.mfsr.sk/Danovy_report_2018_final%20\(4\)](https://www.mfsr.sk/Danovy_report_2018_final%20(4))
- [72.] FINANČNÍ SPRÁVA CZ. Údaje z výběru daní [online]. 2018 [cit. 2019-04-16]. Dostupné na: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/analyzy-a-statistiky/udaje-z-vyberu-dani>

- [73.] FINANČNÍ SPRÁVA CZ. Popis daňového systému [online]. 2018 [cit. 2019-04-16]. Dostupné na: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/danovy-system-cr/popis-systemu>
- [74.] FINANČNÍ SPRÁVA CZ. Údaje z registru daňových subjektů [online]. 2018 [cit. 2019-04-16]. Dostupné na: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/analyzy-a-statistiky/udaje-z-registru-danovych-subjektu>
- [75.] MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. Prehľad schválenej štátnej pomoci. Dostupné na: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=4458>>pdf
- [76.] NÁVRH ROZPOČTOVÉHO PLÁNU SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA ROKY 2014 AŽ 2021. Dostupné na: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/strategicke-materialy/navrh-rozpocetoveho-planu/navrh-rozpocetoveho-planu.html>
- [77.] OECD. Tax Database, Corporate and Capital Income Taxes. Dostupné na: <http://www.oecd.org/tax/tax-policy/>
- [78.] MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SR. Správa o poskytnutej štátnej pomoci v SR v rokoch 2000 - 2018.
- [79.] SVETOVÁ BANKA. Štúdia Svetovej banky a PWC. Paying Taxes 2020: Technology significantly simplifies the payment of taxes around the world. Dostupné na: <https://www.pwc.com/sk/en/current-press-releases/paying-taxes-2020.html>
- [80.] FINANČNÉ RIADITEĽSTVO SR. Výročné správy o činnosti daňových orgánov za roky 2000 - 2011. Dostupné na: <https://www.financnasprava.sk/sk/financna-sprava/vyroczne-spravy>
- [81.] FINANČNÉ RIADITEĽSTVO SR. Výročné správy o činnosti finančnej správy za roky 2012 - 2019. Dostupné na: <https://www.financnasprava.sk/sk/financna-sprava/vyroczne-spravy>
- [82.] INESS. Dostupné na: http://www.iness.sk/media/file/pdf/IPN/INESS%20Policy%20Note%201_2013%20Februar.pdf>.
- [83.] Nariadenie Komisie (ES) č. 794/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vykonáva Nariadenie Rady (ES) č. 659/1999, ustanovujúce podrobné pravidlá n-a uplatňovanie článku 93 Zmluvy o ES
- [84.] Nariadenie vlády SR č. 145/1993 o podmienkach oslobodenia daňových subjektov od dane z príjmov
- [85.] Nariadenie vlády SR 192/1998 o podmienkach oslobodenia novovzniknutých daňových subjektov od dane z príjmov právnických osôb
- [86.] Nariadenie vlády SR z 9. júna 1998 o podmienkach oslobodenia novovzniknutých daňových subjektov od dane z príjmov právnických osôb, podľa § 91 zákona Slovenskej národnej rady č. 511/1992 Zb. o správe daní
- [87.] Návrh štátneho záverečného účtu za rok 1993
- [88.] Návrh štátneho záverečného účtu za roky 2000 - 2018
- [89.] Návrh štátneho záverečného účtu verejnej správy SR za roky 2006 - 2010
- [90.] Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov
- [91.] Zákon č. 366/1999 Z. z. o daniach z príjmov
- [92.] Zákon č. 185/2009 Z. z. o stimuloch pre výskum a vývoj
- [93.] Zákon č. 384/2011 Z. z. o osobitnom odvode vybraných finančných inštitúcií
- [94.] Zákon č. 286/1992 Zb. o daniach z príjmov
- [95.] Zákon č. 137/1998, ktorým sa mení a dopĺňa zákon o daniach z príjmov
- [96.] Zákon č. 565/2001 Z. z. o investičných stimuloch
- [97.] Zákon č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci

- [98.] Zákon č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci
- [99.] Zákon č. 21/1992 Sb. o bankách
- [100.] Zákon č. 70/2013 Z. z., ktorým sa novelizoval zákon č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci
- [101.] Zákon o štátnom rozpočte Slovenskej republiky na roky 1993 – 2018